

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

แผนปฏิบัติการราชการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

กองวิชาการและแผนงาน
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
สิงหาคม 2565

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

แผนปฏิบัติการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

กองวิชาการและแผนงาน
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
สิงหาคม 2565

กรมแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
Department of Thai Traditional and Alternative Medicine

แผนปฏิบัติการ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

ที่ปรึกษา

นายแพทย์ยงยศ ธรรมวุฒิ	อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
นายแพทย์ขวัญชัย วิศิษฐานนท์	รองอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
นายแพทย์เทวัญ ธานีรัตน์	รองอธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
ดร.รัชณี จันทร์เกษ	ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน
ดร.วัชรวิษณุ กิรติดุสิตโรจน์	
นายวิทวัส อรุณแสงสุรีย์	

บรรณาธิการ

นางศรีจรรยา โชติก	นางสาวรุ่งทิพย์ เจริญสุข	นายชัยพร กาญจนอักษร
นางสาวศศิธร ใหญ่สถิตย์	นางสาวมุสซา จันทร์ประเสริฐ	นางสาวปานตะวัน ช้างศิริกุลชัย
นางสาวพนิดา ช่วยมั่ง	นางสาวนภัสสร คงสุวรรณ	นางสาวสำเนียง ชินโซ
นางสาวชมารัตน์ ชันติธีระธนา	นางสาวชนาพร สีทาพา	นายธีธัช สุรัตตานนท์

ออกแบบปก

นายชัยพร กาญจนอักษร	กองวิชาการและแผนงาน
---------------------	---------------------

รวบรวมและจัดทำโดย กลุ่มงานยุทธศาสตร์และแผนงาน กองวิชาการและแผนงาน
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

Website <https://tpd.dtam.moph.go.th/index.php/home-sp>

จัดพิมพ์ จำนวน 50 เล่ม

คำนำ

ตามพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ประกาศเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2546 และพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ประกาศเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2562 มาตรา 16 ระบุให้ส่วนราชการจัดทำแผนปฏิบัติราชการระยะ 5 ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี ให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภา และแผนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จึงได้จัดทำแผนปฏิบัติราชการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติให้บรรลุวิสัยทัศน์การเป็นองค์กรหลักด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ที่ผสมผสานพลังภาคีเครือข่ายเพื่อการพึ่งตนเองด้านสุขภาพและหนุนเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยเข้มมุ่งสำคัญเพื่อยกระดับให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านการแพทย์ดั้งเดิมของเอเชียภายในปี 2570 และจะส่งผลต่อเป้าหมายภาพรวมของกระทรวงสาธารณสุข คือ ประชาชนสุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืน อันจะนำพาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

การจัดทำแผนปฏิบัติราชการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ฉบับนี้ ได้วางกรอบแนวคิดให้มีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 แนวคิดประเทศไทย 4.0 นโยบายรัฐบาล ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 13 และแผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (ด้านสาธารณสุข) โดยแผนปฏิบัติราชการฉบับนี้ประกอบด้วย 4 เรื่อง (4 SMARTs) คือ 1) พัฒนาระบบการ องค์ความรู้ และนวัตกรรม การแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อแก้ปัญหาสาธารณสุขและสร้างมูลค่าเพิ่ม (SMART Academic) 2) พัฒนาระบบบริการการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรไทยในระบบบริการสุขภาพที่เป็นเลิศ และการรับมือกับความต้องการทางสุขภาพของประเทศ (SMART Service) 3) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการแพทย์แผนไทย นวดไทย สมุนไพรไทย การแพทย์ทางเลือก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างงาน สร้างอาชีพ เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน และคุณภาพชีวิตประชาชน (SMART Wisdom) และ 4) พัฒนาระบบการ วิชาการ บุคลากร การบริการ และการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อความเป็นเลิศและทันสมัย (SMART DTAM) เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมในการดำเนินงานร่วมกันของหน่วยงานในสังกัดกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ตลอดจนเป็นกรอบและแนวทางการดำเนินงานเพื่อถ่ายทอดให้เป็นแผนปฏิบัติราชการรายปีในห้วงระยะเวลาดังกล่าวซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติราชการกรม อันจะส่งผลให้เกิดผลผลิตที่สามารถส่งมอบให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องในทุกระดับและเป็นไปตามความคาดหวังไว้อย่างมีคุณภาพ

ทั้งนี้กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ขอขอบคุณผู้บริหาร บุคลากร เจ้าหน้าที่ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับที่มีส่วนร่วมในการทบทวน ปรับปรุงและพัฒนาแผนปฏิบัติราชการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกฉบับนี้ ให้มีความสมบูรณ์ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติราชการฯ นี้ จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานด้านการแพทย์และสาธารณสุขร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการบรรลุเป้าหมายของกระทรวงสาธารณสุขที่ต้องการให้ประชาชนมีสุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืนต่อไป

(นายแพทย์ยงยศ ธรรมวุฒิ)

อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

16 สิงหาคม 2565

สารบัญ

ส่วนที่ 1 บทสรุปผู้บริหาร	1
ส่วนที่ 2 ความสอดคล้องกับแผน 3 ระดับ ตามนโยบายของมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2560	4
ส่วนที่ 3 ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) แห่งสหประชาชาติ	45
ส่วนที่ 4 นโยบายที่เกี่ยวข้อง	49
ส่วนที่ 5 สถานการณ์และปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในระบบสุขภาพ	53
5.1 การประเมินสถานการณ์ ปัญหา ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้อง	53
5.2 จุดยืนและเข้มแข็ง และความจำเป็นของแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)	85
ส่วนที่ 6 สารสำคัญแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)	92
6.1 ภาพรวม	92
6.1.1 วิสัยทัศน์ของส่วนราชการ	92
6.1.2 พันธกิจของส่วนราชการ	92
6.1.3 วัตถุประสงค์	93
6.1.4 เป้าประสงค์และตัวชี้วัดรวม (Ultimate Goal)	94
6.1.5 แผนย่อยภายใต้แผนปฏิบัติการกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	96
6.2 แผนย่อยภายใต้แผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)	97
6.2.1 เรื่องที่ 1 พัฒนาศึกษาการ องค์ความรู้ และนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และ สมุนไพรร เพื่อแก้ปัญหาสาธารณสุขและสร้างมูลค่าเพิ่ม (SMART Academic)..	97
6.2.2 เรื่องที่ 2 พัฒนาศึกษาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรรในประเทศไทยในระบบบริการ สุขภาพที่เป็นเลิศ และการรับมือกับความต้องการทางสุขภาพของประเทศ (SMART Service).	107
6.2.3 เรื่องที่ 3 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการแพทย์แผนไทย นวดไทย สมุนไพรรไทย การแพทย์ทางเลือก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างงาน สร้างอาชีพ เสริมสร้างเศรษฐกิจ ชุมชน และคุณภาพชีวิตประชาชน (SMART Wisdom)	116
6.2.4 เรื่องที่ 4 พัฒนาศึกษาการ วิชาการ บุคลากร การบริการ และการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อความเป็นเลิศและทันสมัย (SMART DTAM)	127
6.3 ประมาณการวงเงินงบประมาณรวม (ปีงบประมาณ พ.ศ.2566-2570)	133
ส่วนที่ 7 การขับเคลื่อนและติดตามประเมินผล	150
บรรณานุกรม	154

แผนปฏิบัติการราชการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

ส่วนที่ 1 บทสรุปผู้บริหาร

แผนปฏิบัติการราชการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จัดทำขึ้นตามตามพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ประกาศเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2546 และพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ประกาศเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2562 เพื่อเป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในการขับเคลื่อนพันธกิจพัฒนาวิชาการและการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โดยส่งเสริมและพัฒนากาารวิจัย การจัดระบบความรู้ พัฒนาแหล่งผลิตและผลิตภัณฑ์สมุนไพร คัมภีร์ และส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทย พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อนำไปใช้ในระบบบริการสุขภาพอย่างมีคุณภาพปลอดภัย และเป็นทางเลือกให้แก่ประชาชนในการดูแลสุขภาพ เพื่อนำไปสู่วิสัยทัศน์ “องค์กรหลักด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกของชาติ ที่ผสมผสานภาคีเครือข่าย เพื่อการพึ่งตนเองด้านสุขภาพของประชาชน และหนุนเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน” โดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม การเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายในและภายนอก และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ส่งผลต่อระบบสุขภาพทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยมีความสอดคล้อง และเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของคณะรัฐมนตรี แผนปฏิบัติการราชการในภาพรวมของกระทรวงสาธารณสุข และแผนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

โดยการจัดทำแผนปฏิบัติการราชการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกขับเคลื่อนภายใต้แผนปฏิบัติการทั้งสิ้น 4 เรื่อง (4 SMARTs) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่จะพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อการยกระดับให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านการแพทย์ดั้งเดิมของเอเชียภายในปี 2570 ซึ่งแผนปฏิบัติการ 4 เรื่อง (4 SMARTs) ได้แก่

1) พัฒนาศาสตร์ องค์ความรู้ และนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อแก้ปัญหาสาธารณสุขและสร้างมูลค่าเพิ่ม (SMART Academic) ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 คัมภีร์ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย กลยุทธ์ที่ 2 สร้างสรรค์องค์ความรู้ พัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกรองรับวิกฤตสุขภาพและการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กลยุทธ์ที่ 3 นำวิทยาการเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ และฐานข้อมูลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และ กลยุทธ์ที่ 4 สร้างความฉลาดรู้ทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกแก่ประชาชนเพื่อการพึ่งตนเองทางสุขภาพ เป็นสังคมการใช้สมุนไพรที่เข้มแข็ง โดยประมาณการวงเงินงบประมาณไว้ทั้งสิ้น 257.7680 ล้านบาท ซึ่งเป็นงบประมาณแผ่นดินทั้งหมด

2) พัฒนาศูนย์บริการการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรไทยในระบบบริการสุขภาพที่เป็นเลิศ และการรับมือกับความต้องการทางสุขภาพของประเทศ (SMART Service) ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาขีดความสามารถของการจัดบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐทุกระดับเพื่อตอบสนองปัญหาด้านสุขภาพของประเทศ บูรณาการการดำเนินงานร่วมกับสหวิชาชีพ และลดความแออัดของโรงพยาบาลขนาดใหญ่ กลยุทธ์ที่ 2 เสริมสร้างและบูรณาการองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ที่มีศักยภาพในการดูแลสุขภาพของประชาชนให้กับสหวิชาชีพเพื่อให้เกิดความมั่นใจและความเชื่อมั่น กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาขีดความสามารถด้านการบริการการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรทั้งระบบ มุ่งสู่อุตสาหกรรมบริการทางการแพทย์ที่มีความเป็นเลิศ (Center of TAM Excellence) กลยุทธ์ที่ 4 ยกย่องบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และการแพทย์พื้นบ้าน ทั้งในระบบบริการสาธารณสุขภาครัฐและภาคเอกชนที่มีสมรรถนะสูงรองรับปัญหาสุขภาพในระดับประเทศ กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนากลไกการจัดบริการสุขภาพด้านการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกเพื่อสนับสนุนให้เกิดการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชาชนอย่างทั่วถึงทุกสิทธิหลักประกันสุขภาพ กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการจัดบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มีคุณภาพให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan) และกลยุทธ์ที่ 7 พัฒนากลไกสนับสนุนและบริหารจัดการการขับเคลื่อนแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service plan) ให้สามารถบูรณาการกับเครือข่ายให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประมาณการวงเงินงบประมาณจากงบประมาณแผ่นดิน 672.4349 ล้านบาท และงบประมาณจากเงินรายได้ของหน่วยงาน 366.3304 ล้านบาท รวมทั้งสิ้น 1,038.7653 ล้านบาท

3) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการแพทย์แผนไทย นวดไทย สมุนไพรไทย การแพทย์ทางเลือก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างงาน สร้างอาชีพ เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน และคุณภาพชีวิตประชาชน (SMART Wisdom) ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบนิเวศน์ที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสร้างโอกาสและรายได้ให้กับประเทศ กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อตอบสนองความต้องการการดูแลสุขภาพของประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศอย่างครบวงจรโซ่อุปทาน กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนารูปแบบบริการสุขภาพและบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก รองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นให้เกิดการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 คลี่คลายลง (Post-COVID) กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจากการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อสร้างความมั่งคั่งและกระจายรายได้ให้กับชุมชน และกลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการพัฒนาและยกระดับอาชีพนวดไทยให้มั่นคง มีศักยภาพ และได้รับการยอมรับในระดับสากล โดยประมาณการวงเงินงบประมาณจากงบประมาณแผ่นดิน 3,111.7234 ล้านบาท และงบประมาณจากเงินรายได้ของหน่วยงาน 26.5457 ล้านบาท รวมทั้งสิ้น 3,138.2691 ล้านบาท

4) พัฒนาองค์กร วิชาการ บุคลากร การบริการ และการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อความเป็นเลิศและทันสมัย (SMART DTAM) ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 องค์กรบริหารจัดการเป็นเลิศ กลยุทธ์ที่ 2 ปรับระบบและโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัว และทันต่อการ

เปลี่ยนแปลง กลยุทธ์ที่ 3 ปฏิรูประบบบริหารทรัพยากรบุคคล กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีทักษะที่หลากหลาย (Multitasking) มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความสุขในการทำงาน เพื่อให้กรมมีผลผลิตที่ดีและสอดคล้องกับความต้องการด้านสุขภาพของประชาชน และ กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนารูปแบบการบริหารและบริการสู่ระบบดิจิทัล โดยประมาณการวงเงินงบประมาณจากงบประมาณแผ่นดินไว้ทั้งสิ้น 620.2961 ล้านบาท

นอกจากนี้กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ยังมีการขับเคลื่อนงานด้านการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยผ่านกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย โดยประมาณการวงเงินงบประมาณจากงบประมาณแผ่นดินไว้ทั้งสิ้น 305.2550 ล้านบาท และมีงบประมาณรองรับแผนงานบุคลากรภาครัฐและรายจ่ายประจำขั้นต่ำ/จำเป็น รายการผูกพันโดยประมาณการวงเงินงบประมาณจากงบประมาณแผ่นดินไว้ทั้งสิ้น 925.0444 บาท

โดยสรุปแล้วกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้ประมาณการวงเงินการดำเนินงานภายใต้แผนปฏิบัติการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ไว้ทั้งสิ้น 5,337.5213 ล้านบาท ครอบคลุมแหล่งงบประมาณจากเงินงบประมาณแผ่นดิน (งบประมาณรายจ่ายประจำปีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และกองทุนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น) และเงินรายได้ของหน่วยงาน (เงินนอกงบประมาณ)

ส่วนที่ 2 ความสอดคล้องกับแผน 3 ระดับ ตามนโยบายของมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2560

2.1 ยุทธศาสตร์ชาติ (แผนระดับที่ 1)

แผนปฏิบัติการราชการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 6 ด้าน ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ (หลัก)

(1) เป้าหมาย สังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต

(2) ประเด็นยุทธศาสตร์

1) การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต

1.1 ช่วงการตั้งครรภ์/ปฐมวัย

1.2 ช่วงวัยผู้สูงอายุ

2) การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี

2.1 การสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาวะ

2.2 การป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุขภาวะ

2.3 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดี

2.4 การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัยสนับสนุนการสร้างสุขภาวะที่ดี

2.5 การส่งเสริมให้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างสุขภาวะที่ดีในทุกพื้นที่

(3) การบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ

มุ่งเน้นการนำองค์ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อบูรณาการการให้บริการสุขภาพร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันอย่างไร้รอยต่อ เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง ครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุม การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ เสริมสร้างให้ประชาชนรอบรู้ด้านสุขภาพที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคด้วยการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยสู่การใช้ประโยชน์สูงสุด ถือเป็นหน้าที่ของรัฐบาลใต้รัฐธรรมนูญฯ โดยมีประเด็นสุขภาพที่มุ่งเน้น ได้แก่ การดูแลสุขภาพภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 การดูแลสุขภาพประชาชนโดยเฉพาะในผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ผู้ป่วยในระยะประคับประคอง และผู้สูงอายุ

2) ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านความมั่นคง (รอง)

(1) เป้าหมาย

1) ประเทศไทยมีบทบาทด้านความมั่นคงเป็นที่ชื่นชมและได้รับการยอมรับโดยประชาคมระหว่างประเทศ

2) ประชาชนอยู่ดี กินดี และมีความสุข

(2) ประเด็นยุทธศาสตร์

1) การบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติ รวมถึงองค์การ
ภาครัฐและที่มิใช่ภาครัฐ

1.1 การร่วมมือทางการพัฒนากับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค โลก รวมถึงองค์การภาครัฐ
และที่มิใช่ภาครัฐ

2) การป้องกันและแก้ไขปัญหาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง

2.1 การแก้ไขปัญหาความมั่นคงในปัจจุบัน จากภัยคุกคามและปัญหาที่ส่งผลต่อความ
มั่นคง ได้แก่ การค้ำมนุษย์ การแพร่ระบาดของยาเสพติด เป็นต้น

(3) การบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ

สนับสนุนในการสร้างเกียรติภูมิ อำนาจต่อรอง และหนุนเสริมให้นานาชาติยอมรับในระดับสากล
ผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมให้การแพทย์แผนไทยและการนวดไทยเป็นรูปแบบที่ดีของการ
ขับเคลื่อนการแพทย์ดั้งเดิมให้กับภูมิภาคอาเซียนและประเทศอื่น ๆ ประสานและร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ตามกฎหมาย ข้อตกลงความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์จากการคุ้มครองและเฝ้าระวังภูมิ
ปัญญาในเวทีระดับสากล รวมถึงสร้างความร่วมมือกับองค์การอนามัยโลกและเครือข่ายในแต่ละประเทศ เพื่อ
พัฒนาการแพทย์ดั้งเดิมร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรอบรู้ด้าน
สุขภาพในการใช้สมุนไพรที่เป็นยาเสพติดให้โทษอย่างมีวิจารณญาณ ถูกต้อง เหมาะสม และปลอดภัย เพื่อ
ป้องกันอาการข้างเคียงที่ไม่พึงประสงค์จากการใช้อย่างไม่ถูกวิธี ประสงค์

3) ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน (รอง)

(1) เป้าหมาย ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น

(2) ประเด็นยุทธศาสตร์

1) การเกษตรสร้างมูลค่า

1.1 เกษตรชีวภาพ

2) อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต

2.1 อุตสาหกรรมชีวภาพ

2.2 อุตสาหกรรมและบริการการแพทย์ครบวงจร

3) สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว

3.1 ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม

3.2 ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย

4) โครงสร้างพื้นฐาน เชื่อมไทย เชื่อมโลก

4.1 สร้างและพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ

4.2 เพิ่มพื้นที่และเมืองเศรษฐกิจ

5) พัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานผู้ประกอบการยุคใหม่

5.1 สร้างผู้ประกอบการอัจฉริยะ

5.2 สร้างโอกาสเข้าถึงตลาด

5.3 สร้างโอกาสเข้าถึงข้อมูล

(3) การบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ

การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่มีศักยภาพและส่งเสริมให้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ผ่านการนำภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ได้รวบรวม อนุรักษ์ไว้ มาส่งเสริม และสนับสนุนให้สามารถนำไปพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมให้เกิดผลิตภัณฑ์สมุนไพรและบริการใหม่ ที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มีกระแสในการดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้นจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 กระแสความนิยมการใช้ฟ้าทะลายโจร กัญชา กัญชง และสมุนไพรเพื่อดูแลสุขภาพ และการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุในสังคมโลก รวมถึงการเสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพร ผู้ประกอบการสถานพยาบาล ผู้ประกอบการด้านสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้สามารถนำองค์ความรู้ และสร้างนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องสร้างมูลค่าเพิ่ม รองรับบริการทางการแพทย์ครบวงจรและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประชาชนกลุ่มผู้รักสุขภาพ นักท่องเที่ยวและชาวต่างประเทศที่มีรายได้สูง

4) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม (รอง)

(1) เป้าหมาย สร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ

(2) ประเด็นยุทธศาสตร์

1) การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ

1.1 สร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข และการศึกษาโดยเฉพาะ สำหรับผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มผู้ด้อยโอกาส

2) การเสริมสร้างพลังทางสังคม

2.1 การรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ

(3) การบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ

มุ่งเน้นการนำองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่มีศักยภาพ เพื่อบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคของผู้สูงอายุให้มีคุณภาพ ตลอดจนนำผลการศึกษาวิจัยและข้อมูลเชิงวิชาการที่เป็นประโยชน์เพื่อสนับสนุนบริการการแพทย์แผนไทย และยาสมุนไพรให้เข้าสู่ชุดสิทธิประโยชน์ของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) และรายการยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ ในกลุ่มโรคและกลุ่มอาการที่มีความสำคัญในระบบสุขภาพ ซึ่งหมายรวมถึงสมุนไพรที่มีฤทธิ์ในการรักษาผู้ป่วยที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม เพื่อให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในสถานบริการสาธารณสุขอย่างไร้รอยต่อ ร่วมกับการให้บริการการแพทย์แผนปัจจุบัน

5) ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (รอง)

(1) เป้าหมาย ใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโต บนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้สมดุลภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ

(2) ประเด็นยุทธศาสตร์

1) สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว

1.1 เพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจฐานชีวภาพให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการสร้าง ความสามารถในการแข่งขัน

1.2 อนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในและนอกถิ่นกำเนิด

(3) การบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ

มุ่งเน้นการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรภายใต้กรอบการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทย เพื่อเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (Herbs in BCG) ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสมุนไพรและบริเวณถิ่นกำเนิดสมุนไพรตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและ ส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 เพื่อเสริมการบรรลุเป้าหมายเพื่อใช้ประโยชน์และสร้างการ เติบโตบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ

6) ยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (รอง)

(1) เป้าหมาย

1) ภาครัฐมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวมตอบสนอง ความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส

2) ภาครัฐมีความโปร่งใส ปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบ

(2) ประเด็นยุทธศาสตร์

1) ภาครัฐที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ตอบสนองความต้องการ และให้บริการอย่าง สะดวกรวดเร็ว โปร่งใส

1.1 การให้บริการสาธารณะของภาครัฐได้มาตรฐานสากลและเป็นระดับแนวหน้าของภูมิภาค

1.2 ภาครัฐมีความเชื่อมโยงในการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ผ่านการนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาประยุกต์ใช้

2) ภาครัฐบริหารงานแบบบูรณาการโดยมียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายและเชื่อมโยงการ พัฒนาในทุกระดับ ทุกประเด็น ทุกภารกิจ และทุกพื้นที่

2.1 ให้ยุทธศาสตร์ชาติเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ

2.2 ระบบการเงินการคลังประเทศสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ

2.3 ระบบติดตามประเมินผลที่สะท้อนการบรรลุเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติในทุกระดับ

3) ภาครัฐมีความทันสมัย

3.1 องค์กรภาครัฐมีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับบริบทการพัฒนาประเทศ

3.1 พัฒนาและปรับระบบวิธีการปฏิบัติราชการให้ทันสมัย

4) บุคลากรภาครัฐเป็นคนดีและเก่ง ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึก มีความสามารถสูง มุ่งมั่น และเป็นมืออาชีพ

4.1 ภาครัฐมีการบริหารกำลังคนที่มีความคล่องตัว ยึดระบบคุณธรรม

4.2 บุคลากรภาครัฐยึดค่านิยมในการทำงานเพื่อประชาชน มีคุณธรรม และมีการพัฒนาตามเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ

5) ภาครัฐมีความโปร่งใส ปลอดภัย จริยธรรม และประพฤติดี

5.1 บุคลากรภาครัฐยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต

5.2 การบริหารจัดการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตอย่างเป็นระบบแบบบูรณาการ

6) กฎหมายมีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ และมีเท่าที่จำเป็น

6.1 ภาครัฐจัดให้มีกฎหมายที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลง

(3) การบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ

สนับสนุนให้กรมมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส ปลอดภัย จริยธรรม และประพฤติดี โดยการทบทวน พัฒนา และปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมกับภารกิจอย่างทันสมัย การปรับปรุงโครงสร้างการบริหาร และขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการฯ อย่างยืดหยุ่น สอดรับกับยุทธศาสตร์ชาติและสถานการณ์ปัจจุบัน แบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ตลอดจนการควบคุมภายใน และการบริหารจัดการความเสี่ยงในการกำกับการบริหาร การจัดการการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด คุ่มค่า ได้ผลตามเป้าหมาย เกิดประโยชน์สูงสุด การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการให้บริการตามภารกิจของกรมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและสมรรถนะสูงควบคู่กับการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมองค์กร พัฒนาระบบงานการเพื่อตอบสนองผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็นต้นแบบที่ดีของระบบการบริหารราชการที่ดีในการขับเคลื่อนองค์กรคุณภาพ มีธรรมาภิบาล เกิดความโปร่งใส ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็วและรุนแรง (VUCA World)

2.2 แผนระดับที่ 2 (เฉพาะที่เกี่ยวข้อง)

2.2.1 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ

(1) ประเด็น การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี (หลัก)

(1.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 1 คนไทยมีสุขภาวะที่ดีขึ้นและมีความเป็นอยู่ดีเพิ่มขึ้น
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ

เสริมให้นำบรรลุตัวชี้วัดอายุคาดเฉลี่ยของการมีสุขภาพดี (อายุเฉลี่ย) ไม่น้อยกว่า 68 ปี ผ่านการนำศักยภาพของการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกผ่านแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan) ทั้งในสาขาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน สาขาการใช้กัญชาทางการแพทย์ สาขาการพัฒนาระบบบริการการใช้ยาอย่างสมเหตุผล สาขาการดูแลระยะเปลี่ยนผ่านผู้ป่วยกึ่งเฉียบพลัน

(Intermediate Care) และการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative Care) หรือสาขาอื่น ที่การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกมีศักยภาพในอนาคต โดยบูรณาการองค์ความรู้ทางวิชาการ และแนวทางการรักษาโรค ร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันของหน่วยบริการสาธารณสุขทุกระดับอย่างมีคุณภาพมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมประชาชนตลอดช่วงชีวิต ควบคู่กับการมุ่งเน้นการสร้างความรู้ด้านสุขภาพทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ให้เกิดความฉลาดรู้และเลือกใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเองและชุมชนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมตามสถานการณ์

(1.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การสร้างความรู้ด้านสุขภาพและการป้องกันและควบคุม ปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุขภาพ

- แนวทางการพัฒนา

1. สร้างเสริมความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการสุขภาพของคนทุกกลุ่มวัย อาทิ ผ่าน การพัฒนาสื่อเพื่อส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสุขภาพและสุขภาพะที่ถูกต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึง โดยสะดวก และนำไปใช้ในการจัดการสุขภาพได้อย่างเหมาะสม

2. พัฒนาภาคีเครือข่ายประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ให้มีความรู้เกี่ยวกับการเจ็บป่วยและ ตายจากโรคที่ป้องกันได้ มีศักยภาพในการป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุขภาพ ได้ด้วยตัวเอง นำไปสู่การพึ่งตัวเอง และมีการกระจายอำนาจการวางแผน การตัดสินใจ เพื่อให้ดำเนินการด้านสุขภาพต่าง ๆ ตอบสนองต่อความจำเป็นในพื้นที่อย่างแท้จริง รวมทั้งพัฒนาระบบเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมทุกระดับ

3. การพัฒนาระบบเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุม และกลไกการสื่อสารประชาสัมพันธ์แบบ บูรณาการทุกระดับ เพื่อลดภัยคุกคามที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสุขภาพะคนไทย

4. กำหนดมาตรการป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุขภาพะ โดยผลักดันการ สร้างเสริมสุขภาพะในทุกนโยบายที่ให้หน่วยงานทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสุขภาพของ ประชาชนเพื่อลดภัยคุกคามที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสุขภาพะคนไทย

- เป้าหมายของแผนย่อย 130101 ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพะสามารถดูแล สุขภาพมีพฤติกรรมสุขภาพะที่พึงประสงค์ และสามารถป้องกันและลดโรคที่สามารถป้องกันได้ เกิดเป็นสังคม บ่มเพาะจิตสำนึกการมีสุขภาพะดีสูงขึ้น

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทหลักในการนำองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ ถ่ายทอด สื่อสาร สร้างความรู้ที่ถูกต้องผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น บุคลากร ด้านสาธารณสุขที่จะต้องมียุทธศาสตร์ความรู้ที่เกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพะเพื่อส่งต่อไปให้กับประชาชน มีเครื่องมือ และกลไกการทำงานจากการพัฒนาเทคโนโลยีการเฝ้าระวังและตอบโต้ความเสี่ยงด้านสุขภาพะที่ถูกต้องและ เพิ่มการสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลด้านสุขภาพะทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ที่มีความน่าเชื่อถือ ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้สามารถตระหนักถึงการมีสุขภาพะที่ดีและมี ศักยภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องภายใต้หลักฐานและข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อป้องกันความเสี่ยงใน การรับรู้ เข้าใจ และนำองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกไปใช้อย่างไม่ถูกต้องและ

เหมาะสม โดยการดำเนินการดังกล่าวจะช่วยให้อัตราความรอบรู้ด้านสุขภาวะของประชากรในภาพรวมเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อการมีพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์ และสามารถป้องกันและลดโรคที่สามารถป้องกันได้ เกิดเป็น สังคมเข้มแข็งที่ใส่ใจการมีสุขภาพดีสูงขึ้นในภาพรวมของประเทศ

(1.3) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การใช้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดี

- แนวทางการพัฒนา สร้างการมีส่วนร่วมเฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาสุขภาพ และการพัฒนาคุณภาพบริการอนามัยแบบบูรณาการร่วมกับชุมชน รวมทั้งพัฒนาการวิเคราะห์ความเสี่ยง การประเมินความต้องการด้านสุขภาพ เพื่อการกำหนดนโยบายและขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุขภาพ ในระดับชุมชน ตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด โดยพัฒนาแนวทางและ ศักยภาพบุคลากรสาธารณสุขและหน่วยงานระดับท้องถิ่นและชุมชน ในเรื่องอาชีวอนามัยสิ่งแวดล้อม

- เป้าหมายของแผนย่อย 130201 จำนวนชุมชนสุขภาพดีเพิ่มขึ้น
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนในการพัฒนาต้นแบบชุมชนสุขภาพดี โดยการนำการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก ภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน และสมุนไพรมาประยุกต์ใช้ในชุมชน ผ่านกลไกจัดการสุขภาพ โรงเรียน ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ชมรมต่าง ๆ และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ให้สามารถเสริมสร้างสุขภาวะ เป็นที่พึงของชุมชน สามารถลดรายจ่ายด้านสุขภาพ เสริมรายได้จำนวนชุมชนสุขภาพดีในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และจะช่วยส่งผลให้อัตราการนอนโรงพยาบาลโดยไม่จำเป็นด้วย ภาวะที่ควรควบคุมด้วยบริการผู้ป่วยนอก (Ambulatory Care Sensitive Conditions : ACSC) ลดลง

(1.4) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัยสนับสนุนการสร้างสุขภาวะที่ดี

- แนวทางการพัฒนา

1. ปรับเปลี่ยนและพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัย ได้ตามมาตรฐานสากล ภายใต้ระบบการบริหารที่มีการกระจายอำนาจ มีประสิทธิภาพ พอเพียง เป็นธรรมและยั่งยืน รวมทั้ง ปรับระบบบริหารจัดการทรัพยากร ร่วมกันระหว่างสถานพยาบาลทุกสังกัดในเขตพื้นที่สุขภาพในการพัฒนาคุณภาพระบบบริการทั้งด้านบุคลากร ครุภัณฑ์ ทางกายภาพ และโครงสร้างพื้นฐานที่เชื่อมโยงบริการตั้งแต่ระดับปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิเข้าด้วยกันอย่าง ไม่มีอุปสรรค พร้อมพัฒนาระบบส่งต่อและระบบการแพทย์ฉุกเฉินที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการพัฒนา ระบบฐานข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระบบบริการสุขภาพ

2. ปรับเปลี่ยนและพัฒนาระบบหลักประกันสุขภาพของประชาชนตลอดช่วงชีวิตให้มี ประสิทธิภาพ โดยอยู่บนพื้นฐานความยั่งยืนทางการคลัง โดยจัดทำแนวทางการรับภาระค่าใช้จ่ายร่วมกันทั้งภาครัฐและ ผู้ใช้บริการตามฐานะที่คำนึงถึงความเป็นธรรมและการเข้าถึงบริการสุขภาพที่จำเป็นของกลุ่มผู้มีรายได้น้อย โดย พิจารณาถึงความเป็นไปได้ทางการคลังของประเทศ รวมทั้งบูรณาการระบบข้อมูลสารสนเทศของแต่ละระบบหลักประกัน สุขภาพให้เกิดความเป็นเอกภาพทั้งเรื่องสิทธิประโยชน์ การใช้บริการ งบประมาณการเบิกจ่าย และการติดตามประเมินผล

- เป้าหมายของแผนย่อย 130301 มีระบบสาธารณสุขที่ได้มาตรฐานที่ประชากรทุกระดับ เข้าถึงได้ดีขึ้น

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

เป็นหน่วยงานหลักในการมุ่งเน้นพัฒนางานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในมิติการพัฒนาวิชาการ การพัฒนามาตรฐานการบริการ และการต่อยอดการจัดบริการเพื่อบูรณาการเข้าสู่ระบบ บริการสาธารณสุขร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ สอดรับกับการพัฒนาบริการด้านสุขภาพ ที่สอดคล้องกับความต้องการ รองรับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โรคอุบัติใหม่อุบัติซ้ำ และโรคภัยไข้เจ็บอื่นที่เป็นปัญหาสุขภาพในระดับประเทศ โดยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมีศักยภาพ ลดภาระและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการให้บริการสุขภาพด้วยการแพทย์แผนปัจจุบัน และเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริม ให้การจัดอันดับประสิทธิภาพระบบบริการสุขภาพที่มีการบูรณาการการแพทย์แผนไทยในระบบบริการสุขภาพมี อันดับที่ดีขึ้น (1 ใน 25)

(1.5) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การกระจายบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

- แนวทางการพัฒนา

1. ปฏิรูประบบการจัดบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิและบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงไปยังส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนารูปแบบและคุณภาพ การบริการปฐมภูมิ และเพิ่มขีดความสามารถของระบบและบุคลากร รวมทั้งจัดให้มีกลไกช่วยเหลือ และสนับสนุนสวัสดิการชุมชนที่ครอบคลุมให้ความช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพื่อให้ประชากร กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงบริการจากสถานพยาบาลของรัฐในพื้นที่ได้ อาทิ ค่าใช้จ่ายการเดินทางไปสถานพยาบาล รวมทั้งจัดให้มีบริการด้านสุขภาพเชิงรุกทั้งในด้านการให้คำปรึกษา การควบคุมและป้องกันกลุ่มเสี่ยงที่จะเกิด ปัญหาเรื้อรังต่อสุขภาพ และการส่งเสริมด้านสุขภาพ

2. พัฒนากำลังคนและบุคลากรด้านสุขภาพสู่ความเป็นมืออาชีพ สร้างและพัฒนากลไก การบริหารจัดการระบบการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านสุขภาพตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของ เครือข่ายด้านสุขภาพ

- เป้าหมายของแผนย่อย 130401 การเข้าถึงบริการสาธารณสุขมีความเหลื่อมล้ำลดลง
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

เป็นหน่วยงานหลักในการมุ่งเน้นพัฒนางานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ ทางเลือก ในมิติการพัฒนาวิชาการ การพัฒนามาตรฐานการบริการ และการต่อยอดการจัดบริการเพื่อบูรณา การเข้าสู่ระบบบริการสาธารณสุขร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ สอดรับกับการพัฒนา บริการด้านสุขภาพที่สอดคล้องกับความต้องการ รองรับสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โรคอุบัติใหม่อุบัติซ้ำ และโรคภัยไข้เจ็บอื่นที่เป็นปัญหาสุขภาพในระดับประเทศโดยการแพทย์แผนไทยและ การแพทย์ทางเลือก มีศักยภาพ ลดภาระและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการให้บริการสุขภาพด้วยการแพทย์แผน ปัจจุบัน และเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้การจัดอันดับประสิทธิภาพระบบบริการสุขภาพที่มีการบูรณาการ การแพทย์แผนไทยในระบบบริการสุขภาพมีอันดับที่ดีขึ้น (1 ใน 25)

(2) ประเด็น ความมั่นคง (รอง)

(2.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 2 ประชาชนอยู่ดี กินดีและมีความสุขดีขึ้น
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ

มีกลวิธีในการนำพืชสมุนไพรที่เคยเป็นยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือยังเป็นยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายที่มีศักยภาพและประโยชน์ทางการแพทย์ ไปใช้เพื่อดูแลสุขภาพของประชาชนให้มีสุขภาวะที่ดี ผ่านกระบวนการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ การกำหนดมาตรฐาน การให้บริการสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ปลอดภัย ลดปัญหาการนำพืชสมุนไพรดังกล่าวไปใช้อย่างไม่พึงประสงค์

(2.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบต่อความมั่นคง

- แนวทางการพัฒนา

1. การดูแลผู้ใช้ ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด ให้เข้าถึงการบำบัดรักษา และการลดอันตรายหรือผลกระทบจากยาเสพติด โดยการคัดกรอง ประเมินวินิจฉัยที่มีประสิทธิภาพ กำหนดแผนการดูแลและให้การบำบัดรักษาที่เหมาะสม มีมาตรฐาน พร้อมทั้งให้การติดตามช่วยเหลือ พี่นฟูสมรรถภาพที่ครอบคลุมทุกมิติ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้สามารถอยู่ร่วมในสังคมชุมชนได้อย่างปกติสุขและเท่าเทียม

- เป้าหมายของแผนย่อย 010201 ปัญหาความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบัน (เช่น ปัญหายาเสพติด ความมั่นคงทางไซเบอร์ การค้ามนุษย์ ฯลฯ) ได้รับการแก้ไขจนไม่ส่งผลกระทบต่อการบริหารและพัฒนาประเทศ

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนในการพัฒนากลวิธีในการนำพืชสมุนไพรที่เคยเป็นยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือยังเป็นยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายที่มีศักยภาพและประโยชน์ทางการแพทย์ ไปใช้เพื่อดูแลสุขภาพของประชาชนให้มีสุขภาวะที่ดี ผ่านกระบวนการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ การกำหนดมาตรฐานการให้บริการสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ปลอดภัยจากฐานองค์ความรู้และงานวิจัยที่ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อลดปัญหาการนำพืชสมุนไพรดังกล่าวไปใช้อย่างไม่พึงประสงค์

(3) ประเด็น การต่างประเทศ (รอง)

(3.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 2 การต่างประเทศไทยมีเอกภาพทำให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน มีมาตรฐานสากลและมีเกียรติภูมิในประชาคมโลก

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ สนับสนุนการนำศักยภาพและความโดดเด่นของการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรในประเทศ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับภูมิภาคอื่น ในการนำการแพทย์ดั้งเดิมของประเทศนั้นๆ บูรณาการการให้บริการสุขภาพร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม สามารถส่งผล

ต่อการบรรลุเป้าหมายตัวชี้วัดการต่างประเทศไทยมากขึ้น/ดีขึ้น ร้อยละ 5-10 ผ่านการส่งเสริมเอกลักษณ์
อัตลักษณ์ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรเพื่อสร้างความนิยมไทยในต่างประเทศและสร้างมูลค่า
ให้แก่แบรนด์สินค้าไทย ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือเพื่อพัฒนาและทางวิชาการการแพทย์ดั้งเดิมระหว่าง
ประเทศ

(3.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การพัฒนาที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ

- แนวทางการพัฒนา

1. เสริมสร้างความร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อเรียนรู้และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ ตามกฎระเบียบ พันธกรณีระหว่างประเทศ และมาตรฐานสากล

2. ผลักดันให้มีการจัดทำ ปรับปรุง และบังคับใช้กฎหมายและกฎระเบียบภายในประเทศให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศของไทยและมีความเป็นมาตรฐานสากล และจัดทำความตกลงกับต่างประเทศให้รองรับพัฒนาการใหม่ ในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ของชาติ และมุ่งอนาคตพันธกรณีระหว่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์สากลที่สำคัญหรือที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย

- เป้าหมายของแผนย่อย 020301 ประเทศไทยมีการพัฒนาที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลในทุกมิติและสามารถมีบทบาทเชิงรุกในการร่วมกำหนดมาตรฐานสากลเพิ่มขึ้น

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนในการพัฒนาและจัดเตรียมข้อมูลเชิงวิชาการและองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเตรียมความพร้อมท่าทีของประเทศไทยต่อประเด็นต่าง ๆ การประชุมความร่วมมือระหว่างประเทศของผู้บริหารระดับสูงกระทรวงสาธารณสุขในส่วนที่เกี่ยวข้อง รวมถึงยกระดับมาตรฐานการให้บริการและผลิตภัณฑ์ให้เทียบเท่าในระดับสากล ตลอดจนมีกระบวนการศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยกับต่างประเทศที่ดูแลด้าน การแพทย์ดั้งเดิมกับต่างประเทศ ในเชิงนโยบาย กฎระเบียบต่าง ๆ ในกรอบความร่วมมือที่เกี่ยวข้อง

(3.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การส่งเสริมสถานะและบทบาทของประเทศไทยในประชาคมโลก

- แนวทางการพัฒนา

1. ส่งเสริมเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมไปถึงองค์ความรู้และงานสร้างสรรค์ของไทย เพื่อมุ่งสร้างความนิยมไทยในต่างประเทศ และสร้างมูลค่าให้แก่แบรนด์ประเทศไทยและเสริมสร้างอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยอย่างเป็นระบบ

2. ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาและทางวิชาการ หรือการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมนุษยธรรมแก่มิตรประเทศ ซึ่งจะสนับสนุน/เสริมสร้างอำนาจแบบนุ่มนวลของไทย

- เป้าหมายของแผนย่อย 020401 ประเทศไทยมีเกียรติภูมิ อำนาจต่อรอง และได้รับการยอมรับในสากลมากขึ้น

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนการพัฒนาประเทศไทยมีเกียรติภูมิ อำนาจต่อรอง และได้รับการยอมรับในสากลมากขึ้นจากการพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการ ดำเนินการภายในประเทศโดยบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมความนิยมไทยในต่างประเทศ และบทบาทไทยในเวทีระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ดำเนินการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศร่วมกับประเทศสมาชิกในอาเซียนเพื่อผลักดันให้การแพทย์ดั้งเดิมเป็น Health priority ในแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพของอาเซียน พัฒนารูปแบบความร่วมมือทุกระดับอย่างสร้างสรรค์ผ่านการประชุมวิชาการระหว่างประเทศ เพื่อนำเสนอแนวทางปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ด้านการแพทย์ดั้งเดิมในแต่ละประเทศ สร้างอำนาจแบบนุ่มนวลของไทยผ่านการเผยแพร่มาตรฐานทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้กับหน่วยงานระดับนานาชาติที่เกี่ยวข้อง และผลักดันองค์ความรู้ที่มีศักยภาพเพื่อให้เกิดการยอมรับระหว่างประเทศหรือขึ้นทะเบียนมรดกโลก การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์และบทบาทของการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรในเวทีต่างประเทศ ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งของคนไทยในต่างประเทศที่มีศักยภาพด้านนวัตกรรมผ่านการฝึกอบรมและรับรองสถานฝึกอบรมด้านนวัตกรรมไทยในต่างประเทศผ่านหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

(4) ประเด็น การเกษตร (รอง)

(4.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 1 ผลผลิตทั้งหมดรวมในประเทศในสาขาการเกษตรเพิ่มขึ้น
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ มุ่งเน้นการพัฒนาสมุนไพรไทยเพื่อเศรษฐกิจครบวงจร โดยร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกสมุนไพรเพิ่มมากขึ้น ภายใต้วิธีการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) หรือออแกนิกส์ รองรับบริการบริโภคและบริการสุขภาพที่จำเป็นต้องใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร ซึ่งส่งผลต่อการเพิ่มอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์รวมในประเทศสาขาเกษตร ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3.8 และอัตราผลิตภาพการผลิตเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 1.2

(4.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ เกษตรชีวภาพ

- แนวทางการพัฒนา
  1. สนับสนุนการใช้ประโยชน์จากการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และเชื้อจุลินทรีย์ เพื่อนำไปสู่การผลิตและขยายผลเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม
  2. ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต การแปรรูป และการพัฒนาสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์จากฐานเกษตรกรรม และฐานทรัพยากรชีวภาพ มีการยกระดับให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจ การเกษตรขนาดกลางและเล็กบนฐานทรัพยากรชีวภาพ ตลอดจนมีการใช้ฐานจากการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ซึ่งเป็นระบบการผลิตที่คำนึงถึงระบบนิเวศ สภาพแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อใช้ประโยชน์และต่อยอดไปสู่สินค้าเกษตรชีวภาพ ตลอดจนสนับสนุนให้มีการนำวัตถุดิบเหลือทิ้งทางการเกษตรมาใช้ในอุตสาหกรรมและพลังงานที่เกี่ยวข้องกับชีวภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรให้เป็นพืชเศรษฐกิจตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่ มุ่งแปรรูปเพื่อป้อนในตลาดอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร สินค้าประเภทโภชนาเภสัช ผลิตภัณฑ์ประเภทเวชสำอาง และผลิตภัณฑ์กลุ่มเครื่องสำอาง รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

4. ส่งเสริมการทำการตลาดผ่านการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากเกษตรชีวภาพ ตลอดจนประโยชน์และสรรพคุณของสมุนไพรไทย โดยใช้โอกาสจากความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันที่หันมาใส่ใจสุขภาพ และการรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ

- เป้าหมายของแผนย่อย 030301 สินค้าเกษตรชีวภาพมีมูลค่าเพิ่มขึ้น
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทหลักในการพัฒนาและส่งเสริมการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มจากสมุนไพรไทย ผ่านการสร้างคุณค่าตลอดห่วงโซ่ ภายใต้แผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2566-2570) ตั้งแต่การส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพร การสนับสนุนวิชาการรองรับการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาดที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจของคุณประโยชน์ของสมุนไพรไทย รองรับกลุ่มผู้บริโภคและบริการที่เกี่ยวข้องด้านสมุนไพรตามความต้องการของตลาดโดยเฉพาะอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร สินค้าประเภทโภชนาเภสัช ผลิตภัณฑ์ประเภทเวชสำอางและผลิตภัณฑ์กลุ่มเครื่องสำอาง สนองความต้องการการดูแลสุขภาพประชาชนทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่สนใจในการดูแลสุขภาพจากสมุนไพร และฐานข้อมูลเกษตรชีวภาพที่มุ่งเน้นการปลูกและพัฒนาวัตถุดิบผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้มีคุณภาพสูงและเพียงพอต่อความต้องการของตลาด นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของอัตราการขยายตัวของมูลค่าของสินค้าเกษตรชีวภาพขยายตัวร้อยละ 3

(5) ประเด็น อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต (รอง)

(5.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 1 การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศในสาขาอุตสาหกรรมและบริการ
- เป้าหมายที่ 2 ผลผลิตภาพการผลิตของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการเพิ่มขึ้น
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ

มุ่งเน้นการดำเนินการ 2 ประเด็นสำคัญ คือ 1) การนำสมุนไพรที่มีศักยภาพมาพัฒนาให้เป็นสารสกัด เวชสำอาง หรือนวัตกรรมอาหารชีวภาพ โดยการศึกษา วิจัย และพัฒนาต้นแบบมาตรฐานและผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นเพื่อต่อยอดสู่การส่งเสริมและการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ และ 2) การนำบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเข้าสู่การยกระดับคุณภาพมาตรฐานในระดับสากลควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องและผู้ให้บริการให้มีศักยภาพรองรับการให้บริการกลุ่มประชาชนผู้มีรายได้ดีและกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อบูรณาการการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการสุขภาพกับ นโยบาย Medical Hub เพื่อสนับสนุนผลการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ สาขาอุตสาหกรรม ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 4.6 อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ สาขาบริการ

ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.4 อัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตของภาคอุตสาหกรรม ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 2.2 และอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตของภาคบริการ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 2.7

(5.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ อุตสาหกรรมชีวภาพ

- แนวทางการพัฒนา สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มจากวัตถุดิบชีวภาพที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจฐานชีวภาพ เช่น ชีวเคมีภัณฑ์ วัสดุชีวภาพ ชีวเภสัชภัณฑ์ เวชสำอาง นวัตกรรมอาหารชีวภาพ สารสกัดสมุนไพร เชื้อเพลิงชีวภาพ และพลังงานชีวภาพ เป็นต้น และสร้างเศรษฐกิจฐานชีวภาพอุบัติใหม่ทั้งระบบอย่างครบวงจร

- เป้าหมายของแผนย่อย 040101 อุตสาหกรรมชีวภาพมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทหลักในการศึกษา วิจัย และพัฒนามาตรฐานสารสกัด และผลิตภัณฑ์สมุนไพร เพื่อให้เกิดการสร้างผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมชีวภาพรูปแบบใหม่ ที่ตอบสนองความต้องการในตลาดสุขภาพ โดยเฉพาะเวชสำอาง และนวัตกรรมอาหารชีวภาพ เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่มีความหลากหลายและตอบสนองความต้องการดูแลสุขภาพของผู้บริโภคที่ให้ความสนใจในการดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้น สามารถนำนวัตกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อต่อยอดสู่การใช้ประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อนำไปใช้ในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์สมุนไพร จะมีส่วนช่วยผลักดันให้อุตสาหกรรมชีวภาพในภาพรวมของประเทศให้บรรลุเป้าหมายและมีการขยายตัวร้อยละ 10

(5.3) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ อุตสาหกรรมและบริการการแพทย์ครบวงจร

- แนวทางการพัฒนา

1. ส่งเสริมการพัฒนาและการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการแพทย์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการด้านสุขภาพ เช่น การแพทย์ทางไกลและการแพทย์แม่นยำปัญญาประดิษฐ์ เทคโนโลยีชีวภาพด้านสุขภาพ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ ยา และชีววัตถุ เป็นต้น ตลอดจนจัดทำฐานข้อมูลที่จำเป็นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพในทุกมิติของการให้บริการด้านสุขภาพ

2. ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมการแพทย์ที่ทันสมัย มีคุณค่า และมีมูลค่าเพิ่มสูงโดยส่งเสริมการนำผลิตภัณฑ์ของอุตสาหกรรมการแพทย์ที่ทันสมัยมาใช้ในประเทศ เพื่อสร้างอุตสาหกรรมและบริการการแพทย์ที่สามารถรองรับความต้องการในประเทศและต่างประเทศ และพร้อมมุ่งสู่การเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมและบริการการแพทย์

3. ผลิตและพัฒนาบุคลากรทางด้านสุขภาพในทุกกระดับ ทั้งในภาคอุตสาหกรรมและบริการทางการแพทย์ ทั้งแผนปัจจุบันและแผนไทยให้มีศักยภาพด้านเทคโนโลยี มีทักษะความชำนาญและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

4. ยกกระดับมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์และการให้บริการทางการแพทย์ให้เทียบเท่ากับระดับสากล ยกกระดับการแพทย์และบริการสุขภาพแผนไทย สร้างศูนย์ทดสอบมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ ส่งเสริมการอำนวยความสะดวกในการตรวจและรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ของไทยให้กับผู้ประกอบการอย่างถูกต้อง รวดเร็ว ในราคาที่เป็นธรรมเพื่อให้ผู้ประกอบการไทยสามารถแข่งขันได้มากขึ้น

5. ขยายช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในประเทศ เช่น การตรวจสุขภาพ ทันตกรรม เป็นต้น ส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางด้านสุขภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจที่ผสมผสานความเชี่ยวชาญทั้งในการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์แผนไทย ควบคู่ไปกับการสร้างระบบเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว

- เป้าหมายของแผนย่อย 040201 อุตสาหกรรมและบริการทางการแพทย์มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนการพัฒนามาตรฐานและวิชาการการจัดการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่บูรณาการกับการรักษาร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบัน และการนำเทคโนโลยีโทรเวชกรรม (Telemedicine) เข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ ในสถานพยาบาลภาคเอกชน มุ่งเน้นการนำศักยภาพของกัญชาทางการแพทย์ สมุนไพร นวดไทย และบริการสุขภาพอื่น ๆ ทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มีศักยภาพ เพื่อดึงดูดกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ดีและนักท่องเที่ยวที่ต้องการรับการดูแลสุขภาพที่ประเทศ เพื่อเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจที่ผสมผสานความเชี่ยวชาญทั้งในการแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์แผนไทย (Medical Hub) ซึ่งจะช่วยให้อัตราการขยายตัวของอุตสาหกรรมและบริการการแพทย์ของประเทศขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 5

(6) ประเด็น การท่องเที่ยว (รอง)

(6.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 1 ผลผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศด้านการท่องเที่ยวต่อผลผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้น
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ นำจุดแข็งของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย และสมุนไพรที่มีเฉพาะในประเทศไทย เป็นมาตรการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยสนับสนุนองค์ความรู้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนารูปแบบการจัดการแบบองค์รวม (Holistic Medicine) และการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีคุณภาพ มาตรฐาน ปลอดภัย ถ่ายทอดไปยังสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ สถานพยาบาลภาคเอกชน ร้านอาหาร โรงแรมและที่พัก และร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก รวมถึงการนำจุดเด่นของการนวดไทย กัญชา และสมุนไพรที่มีศักยภาพในท้องถิ่นเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้กับประเทศ ส่งผลช่วยให้การบรรลุเป้าหมายของสัดส่วนผลผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศด้านการท่องเที่ยวต่อผลผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ เพิ่มขึ้นร้อยละ 22

(6.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม

- แนวทางการพัฒนา

1. สร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้แก่ แหล่งอุทยานประวัติศาสตร์ เมืองมรดกโลก โบราณสถาน เมืองเก่า ย่านการค้า วิถีชีวิตลุ่มน้ำ สินค้าชุมชน อาหารไทย และแพทย์แผนไทย เพื่อนำมาสร้างสรรค์คุณค่าและมูลค่าผ่านองค์ความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยี และการออกแบบเพื่อสร้างสรรค์เป็นสินค้า รวมถึงการพัฒนากิจกรรม

และบริการรูปแบบใหม่ ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยววิถีพุทธ การท่องเที่ยวกลุ่มมุสลิม เป็นต้น

2. พัฒนาปัจจัยแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และการออกแบบ การสร้างนวัตกรรม การส่งเสริมการลงทุน การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจการท่องเที่ยว การสื่อสารและการคมนาคม การพัฒนาระบบฐานข้อมูล การส่งเสริมการตลาด และการสร้างเรื่องราวเพื่อบอกเล่านักท่องเที่ยว เป็นต้น

3. ส่งเสริมการจดทะเบียน การคุ้มครอง การใช้ทรัพย์สินทางปัญญาและภูมิปัญญาเพื่อสนับสนุนการพัฒนาต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการเป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาค ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมไทย มรดกทางวัฒนธรรม กิจกรรมและสินค้าของชุมชน อาหารไทย และการแพทย์แผนไทย

4. ส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวโดยการนำเสนอเอกลักษณ์ของประเทศไทยและของแต่ละท้องถิ่น ให้เป็นที่เข้าใจในเวทีโลก ผ่านสื่อสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมการสื่อสารเรื่องราวอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละภูมิภาคและจังหวัดต่าง ๆ ผ่านการพัฒนาแบรนด์และการสื่อสารเรื่องราวอย่างสร้างสรรค์ผ่านช่องทางการตลาดที่เป็นที่นิยมในกลุ่มเป้าหมาย

- เป้าหมายของแผนย่อย

050101 รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น

050103 ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมได้รับการขึ้นทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มขึ้น

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนนำภูมิปัญญาจากตำรับตำราการแพทย์แผนไทยที่ผ่านการปริวรรตและถ่ายทอด หรือองค์ความรู้จากภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ ให้สามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศ โดยการต่อยอดภูมิปัญญาดังกล่าวให้กับสินค้าและบริการบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเอกลักษณ์เฉพาะ และการพัฒนาเรื่องเล่าเพื่อกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชนให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร เพื่อช่วยกันป้องกันการฉกฉวยทรัพยากรทางภูมิปัญญาของประเทศ ส่งผลให้อัตราการขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมในภาพรวมของประเทศเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 10 และอัตราการขยายตัวของจำนวนสินค้าและบริการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา เฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 5

(6.3) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย

- แนวทางการพัฒนา

1. ยกระดับคุณภาพการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้ได้มาตรฐานระดับสากล ทั้งคุณภาพของสถานประกอบการและคุณภาพของผู้ให้บริการที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญ ให้ความสำคัญเรื่องความสะอาดและความปลอดภัยในสถานประกอบการ ซึ่งครอบคลุมการให้บริการในธุรกิจสปาและบริการเสริมความงาม นวดแผนไทย โยคะ การดูแลผู้สูงอายุ สถานพักฟื้นเพื่อการฟื้นฟูสุขภาพและการผ่อนคลาย

2. สร้างสรรค์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรูปแบบใหม่บนพื้นฐานของทรัพยากรที่มีศักยภาพในการบำบัดฟื้นฟู รักษาสุขภาพ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม และเอกลักษณ์ความเป็นไทยในการให้บริการ พร้อมทั้งสร้างความหลากหลายของกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากลและเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น การใช้พุร้อน น้ำแร่ สปาโคลน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นต้น

3. พัฒนาระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ด้านแพทย์แผนไทยให้มีมาตรฐานระดับสากลและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ โดยการวิจัย พัฒนานวัตกรรมต่อยอดให้เกิดสินค้าใหม่ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ พร้อมสร้างความเชื่อมั่นของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์การแพทย์แผนไทย

- เป้าหมายของแผนย่อย

050301 รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทยเพิ่มขึ้น

050302 อันดับด้านรายได้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนในการพัฒนาวิชาการ และพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัยครอบคลุมสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ สถานพยาบาลภาคเอกชน ร้านอาหาร โรงแรมและที่พัก และร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึก เพื่อให้นักท่องเที่ยวดังกล่าวมีสุขภาพที่ดีขึ้นอย่างเป็นองค์รวม (Holistic Medicine) ด้วยการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร โดยมุ่งเน้นการสร้างสรรคการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรูปแบบใหม่จากองค์ความรู้ควบคู่กับการผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีคุณภาพ มาตรฐานรองรับการท่องเที่ยวและเป็นอัตลักษณ์ ตลอดจนการเสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวสนใจที่จะเข้ารับบริการและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัย อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายอัตราการขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 อันดับด้านรายได้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทยโดย Global Wellness Institute ดีขึ้น อันดับที่ 12

(7) ประเด็น ผู้ประกอบการและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมยุคใหม่ (รอง)

(7.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 1 ผู้ประกอบการในทุกระดับเป็นผู้ประกอบการยุคใหม่ที่มีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ สนับสนุนการส่งเสริมผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรตาม พ.ร.บ. ผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. 2562 โดยสนับสนุนการประกอบกิจการตามความพร้อมและความต้องการของผู้ประกอบการ โดยมุ่งเน้นผู้ประกอบการในกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรหรือให้ความช่วยเหลือในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีในหลายด้าน ทั้งในด้านการส่งเสริมการเพาะปลูก การเพาะเลี้ยง การส่งเสริมคุณภาพ การผลิต การจัดการ และการตลาด การส่งเสริมการรวมตัวหรือความร่วมมือกันระหว่างผู้ประกอบการกับภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น การลดหรือยกเว้นค่าธรรมเนียมการให้คำปรึกษาในการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ มาตรฐาน หรือการเตรียมเอกสารทางวิชาการ เกี่ยวกับการผลิตหรือการขายผลิตภัณฑ์สมุนไพร การขอรับการประเมินรับรองมาตรฐาน การขอขึ้นทะเบียนตำรับการแจ้งรายละเอียด

หรือการจดแจ้งผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่จะผลิต โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ตลอดจนการจัดอบรมพัฒนาศักยภาพในการประกอบกรให้สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด และการจัดให้มีเอกสารคำแนะนำคู่มือหนังสือวิชาการหรือเอกสารอื่น ๆ จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวสามารถเพิ่มสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 45

(7.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจผู้ประกอบการและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมยุคใหม่

- แนวทางการพัฒนา

1. ส่งเสริมการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลในการสร้างโอกาสให้ภาคธุรกิจ โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ สถิติ ผลการวิจัยและพัฒนา ทรัพย์สินทางปัญญา การตลาดและนวัตกรรม ให้สามารถดำเนินการประมวลผลข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อน ซึ่งรวมถึงการประมวลผลบนกลุ่มเมฆ ให้เป็นระบบที่รวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เป็นปัจจุบัน บูรณาการ และต่อเนื่องให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผู้ประกอบการชุมชน และเกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการวางแผนธุรกิจ ตลอดจนต่อยอดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมในการพัฒนาสินค้าและบริการของวิสาหกิจประเภทต่าง ๆ

2. สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และสถาบันวิชาการทั้งในและระหว่างประเทศ ในการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการร่วมกัน โดยพัฒนาระบบและศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการยุคใหม่แบบครบวงจรและมีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการทำธุรกิจอย่างเกื้อหนุนกันระหว่างผู้ประกอบการที่มีขนาดและศักยภาพต่างกัน โดยมีระบบจูงใจให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการพัฒนาร่วมกัน การเรียนรู้และให้คำปรึกษาทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมของภาคการผลิตและบริการ ทั้งในระดับส่วนกลางและชุมชน ตลอดจนส่งเสริมการจัดการ การผลิต และพัฒนาบุคลากรทางเทคโนโลยีขั้นสูงให้มีประสิทธิภาพและมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

3. สนับสนุนให้เกิดพื้นที่ทำงานร่วม ทั้งในเชิงกายภาพและจากการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมสำหรับผู้ประกอบการทุกระดับ เพื่อลดต้นทุนของธุรกิจและเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนข้อมูลองค์ความรู้ ทักษะ และนวัตกรรมที่สะดวก รวดเร็ว และทันสมัย ทั้งยังเป็นการเชื่อมต่อธุรกิจระหว่างกัน โดยเฉพาะการเชื่อมโยงธุรกิจขนาดใหญ่กับธุรกิจขนาดกลาง ขนาดย่อม หรือธุรกิจตั้งต้นใหม่

- เป้าหมายของแผนย่อย 080401 อันดันนโยบายของภาครัฐที่มีต่อวิสาหกิจและผู้ประกอบการด้านการสนับสนุนและความสอดคล้องของนโยบายดีขึ้น

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทหลักภายใต้ พ.ร.บ.ผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. 2562 ผ่านการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมผู้ประกอบการสมุนไพร เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวิชาการและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรสามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มได้เพิ่มมากขึ้น เหมาะสมกับสถานการณ์ความต้องการและการบริโภคทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงการอาศัยความร่วมมือกับ

หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการร่วมกันอย่างครบห่วงโซ่คุณค่า ซึ่งส่งผลต่อการสนับสนุนอันดับนโยบายของภาครัฐที่มีต่อวิสาหกิจและผู้ประกอบการด้านการสนับสนุนและความสอดคล้องของนโยบาย อันดับที่ 15

(8) ประเด็น เขตเศรษฐกิจพิเศษ (รอง)

(8.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 1 การเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษทั้งหมดเพิ่มขึ้น

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ

การแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอุตสาหกรรมทางการแพทย์ครบวงจร (Medical Hub) ซึ่งถือเป็น 1 ใน 5 ของของอุตสาหกรรมแห่งอนาคต (New S-curve) ที่จะช่วยต่อยอดในการรักษาพยาบาลและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ประเทศไทยมีฐานอยู่เดิม ซึ่งการส่งเสริมการวิจัยยาและผลิตภัณฑ์สมุนไพร และการให้บริการสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกรูปแบบใหม่ ๆ ที่ผ่านการพัฒนาด้วยวิธีการที่ทันสมัย และก่อให้เกิดสินค้าและบริการที่มีศักยภาพสูงในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ เกิดการลงทุนและการให้บริการต้นแบบที่มุ่งเน้นและรองรับนักลงทุนและผู้มีกำลังซื้อสูงทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยให้การเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษทั้งหมดเพิ่มขึ้น

(8.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

- แนวทางการพัฒนา

1. ส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมเป้าหมายพิเศษ รวมทั้งเขตส่งเสริมเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนในอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงให้สามารถสร้างเทคโนโลยีได้ด้วยตนเอง และเกิดการสะสมทุนทางเทคโนโลยี ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกและประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม

2. พัฒนาศักยภาพและคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทั้งเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เชิงนิเวศและอนุรักษ์ เชิงสุขภาพ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวิทยาการ แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวสร้างใหม่ พร้อมทั้งปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนาเส้นทาง กิจกรรมท่องเที่ยว จัดพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ จัดการพื้นที่และสิ่งแวดล้อมเพื่อการสร้างบรรยากาศที่ดีสำหรับการท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัดของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

3. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สำหรับทำวิจัยต่อยอดเพื่อขยายผลงานวิจัยไปสู่เชิงพาณิชย์ และพัฒนาศูนย์การเรียนรู้และศูนย์บริการ รวมทั้งจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน และฝึกอบรม ต่อยอดโครงสร้างพื้นฐานให้เป็นแหล่งสนับสนุนการถ่ายทอดเทคโนโลยีทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งการให้บริการวิเคราะห์ทดสอบของภูมิภาคอาเซียน

- เป้าหมายของแผนย่อย

090101 การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมของพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเพิ่มขึ้น

090102 การลงทุนในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมด้านสมุนไพรไทยอย่างครบห่วงโซ่คุณค่า ควบคู่กับการพัฒนากำลังคนด้านสมุนไพรไทยให้มีศักยภาพในการพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อระบบสุขภาพและเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งในระดับส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ร่วมกับภาคีเครือข่ายด้านการวิจัยและนวัตกรรมที่มีความพร้อมและศักยภาพ เพื่อให้เกิดงานวิจัยและนวัตกรรมที่จะเสริมทำให้เกิดผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีคุณภาพมาตรฐานในระดับสากล อันนำไปสู่การสร้างการยอมรับและความเชื่อมั่นทั้งในกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์และประชาชนทุกระดับ โดยอาศัยโอกาสของพื้นที่ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) และพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษอื่นทั่วประเทศ ให้เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรครบห่วงโซ่คุณค่า โดยเชื่อมโยงตั้งแต่เกษตรกร วิสาหกิจชุมชน หมอพื้นบ้าน จนถึงผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรในระดับ SMEs และระดับใหญ่ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่สามารถตอบสนองปัญหาสุขภาพของสังคมโลกที่กำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งมีอัตราการเจ็บป่วยจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเพิ่มสูงขึ้น โรคอันเนื่องมาจากความเครียดและการทำงาน และกระแสการดูแลสุขภาพที่เพิ่มขึ้นจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งจะทำให้สมุนไพรไทยที่ผ่านการพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมสามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย ลดต้นทุนการรักษาพยาบาลในประเทศ และสร้างความมั่นคงของระบบสาธารณสุขไทย พร้อมทั้งสามารถเชื่อมโยงอุตสาหกรรมทางการแพทย์และบริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อเป็นศูนย์กลางการส่งเสริมและดูแลสุขภาพและร่างกายผู้ป่วยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะมีผลให้สมุนไพรไทยสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศไทยให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น

(9) ประเด็น การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต (รอง)

(9.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 1 คนไทยทุกช่วงวัยมีคุณภาพเพิ่มขึ้น ได้รับการพัฒนาอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญาและคุณธรรมจริยธรรม เป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะในศตวรรษที่ 21 รักการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ

มีการสนับสนุนวิชาการการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคและพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพเพื่อนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุยังสามารถสร้างคุณค่าให้กับตนเอง ครอบครัว และสังคมต่อไปได้

(9.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ

- แนวทางการพัฒนา ส่งเสริมสนับสนุนระบบการส่งเสริมสุขภาพดูแลผู้สูงอายุ พร้อมทั้งจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ อาทิ สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวันที่เหมาะสมกับ

ผู้สูงอายุ เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุทั้งระบบขนส่งสาธารณะ อาคารสถานที่ พื้นที่สาธารณะ และที่อยู่อาศัยให้เอื้อต่อการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุและทุกกลุ่มในสังคม

- เป้าหมายของแผนย่อย 110501 ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในชีวิต มีทักษะการดำรงชีวิต เรียนรู้พัฒนาตลอดชีวิต มีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สังคมเพิ่มขึ้น

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนในการพัฒนาวิชาการ องค์ความรู้ และนวัตกรรมด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อนำไปพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดีร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างบูรณาการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ

(10) ประเด็น พลังสังคม (รอง)

(10.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 1 ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมเพิ่มขึ้น
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการนำองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนานวัตกรรมรองรับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในระดับชุมชน ที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้รับการดูแลสุขภาพที่สอดคล้องกับปัญหาและความจำเป็นด้านสุขภาพได้อย่างกว้างขวาง ทำให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้อย่างต่อเนื่องและเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของสังคมไทยต่อไป สามารถส่งผลกระทบต่อมิติด้านโอกาสของดัชนีชี้วัดความก้าวหน้าของสังคมให้เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ภายในปี 2570

(10.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การรองรับสังคมสูงวัยเชิงรุก

- แนวทางการพัฒนา

1. เพิ่มบทบาททางเศรษฐกิจและสังคมของผู้สูงอายุ ส่งเสริมการนำความรู้ ประสบการณ์ และภูมิปัญญาที่สั่งสมมาตลอดช่วงชีวิตของผู้สูงอายุมาถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง เพื่อให้เกิดการสืบสานและต่อยอดการพัฒนาสังคม รวมทั้งส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และสามารถช่วยเหลือชุมชนและสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายที่แข็งแรง สุขภาพจิตดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีศักดิ์ศรี และมีความสุขในการดำเนินชีวิตในสังคม และสามารถคงไว้ซึ่งศักยภาพและบทบาทในการสร้างสรรค์สังคม เป็นอีกหนึ่งแรงพลังในการช่วยขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศได้เช่นเดียวกับช่วงวัยอื่น ๆ

- เป้าหมายของแผนย่อย 150202 ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการนำองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนานวัตกรรมรองรับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในระดับชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้รับการดูแลสุขภาพที่สอดคล้องกับปัญหาและความจำเป็นด้านสุขภาพได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ได้อย่างต่อเนื่อง มีคุณค่า มีงานทำ และยังสามารถเป็นทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาประเทศตามความเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้สัดส่วนผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความยากจนหลายมิติลดลงโดยเฉลี่ยร้อยละ 15 ภายในปี 2580

(11) ประเด็น ความเสมอภาคและหลักประกันทางสังคม (รอง)

(11.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 1 คนไทยทุกคนได้รับการคุ้มครองและมีหลักประกันทางสังคมเพิ่มขึ้น
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ แผนปฏิบัติราชการกรมฯ มีส่วนสนับสนุนองค์ความรู้และวิชาการด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่มีประสิทธิผลและปลอดภัย เพื่อนำไปสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์ในการรับบริการสุขภาพที่เหมาะสมร่วมกับบริการสุขภาพทางการแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐหรือสถานพยาบาลภาคเอกชนที่เข้าร่วมโครงการได้อย่างทั่วถึง ปลอดภัย โดยไม่มีค่าใช้จ่าย

(11.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การคุ้มครองทางสังคมขั้นพื้นฐานและหลักประกันทางเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ

- แนวทางการพัฒนา ขยายฐานความคุ้มครองทางสังคม โดยกำหนดระดับมาตรฐานขั้นต่ำของสวัสดิการแต่ละประเภท แต่ละกลุ่มเป้าหมายให้เหมาะสมและชัดเจน เพื่อป้องกันไม่ให้ประชาชนทุกช่วงวัยต้องเจอสภาวะความยากจนกรณีประสบเหตุการณ์ที่ทำให้ต้องสูญเสียรายได้ เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตทางสังคมได้โดยการจัดระบบหรือมาตรการในรูปแบบต่าง ๆ ให้สามารถคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน บริการสังคม การประกันสังคม การช่วยเหลือทางสังคม การคุ้มครองอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งครอบคลุมถึงการจัดโครงการขยายการคุ้มครองทางสังคม สำหรับผู้ด้อยโอกาสและคนยากจน ให้สามารถเข้าถึงบริการพื้นฐานของภาครัฐได้อย่างมีคุณภาพ และการจัดการกับความเสียหายทางสังคมที่เกิดขึ้นจากวิกฤตทางเศรษฐกิจสังคม และภัยพิบัติต่าง ๆ เพื่อเปิดช่องว่างการคุ้มครองทางสังคมต่าง ๆ ในประเทศไทย ปรับปรุงระบบและกลไกในการคุ้มครองผู้บริโภค

- เป้าหมายของแผนย่อย 170101 คนไทยทุกคน โดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาสและกลุ่มเปราะบาง ได้รับการคุ้มครองและมีหลักประกันเพิ่มขึ้น

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการนำผลการวิจัยไปพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์แก่ประชาชนด้านบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกและการผลักดันยาสมุนไพรที่มีประสิทธิผลและความปลอดภัยเข้าสู่หลักประกันสุขภาพแห่งชาติและบัญชียาหลักแห่งชาติ เพื่อให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงการดูแลสุขภาพด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในสถานบริการของรัฐในทุกเพศและทุกวัย

(12) ประเด็น การเติบโตอย่างยั่งยืน (รอง)

(12.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 1 สภาพแวดล้อมของประเทศไทยมีคุณภาพดีขึ้นอย่างยั่งยืน

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ ร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องอย่างครบวงจรโซ่คุณค่าในการพัฒนาสมุนไพรภายใต้กรอบการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีของประเทศไทยเพื่อเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว (Herbs in BCG) ที่ได้จัดทำโดยคณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ และการสนับสนุนภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อคุ้มครองสมุนไพรและพื้นที่ปลูกสมุนไพรภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 เพื่อให้อุตสาหกรรมด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนให้อันดับของประเทศด้านความยั่งยืนและคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับโลกให้อยู่ในระดับต่ำกว่า 50 ประเทศแรกของโลก

(12.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ แผนย่อยการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว

- แนวทางการพัฒนา ส่งเสริมการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน โดยพัฒนาและส่งเสริมโรงงานอุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรม และเมืองอุตสาหกรรม ตามแนวทางอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ที่ช่วยสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน ทั้งการเพาะปลูก ปศุสัตว์ และประมง ตลอดห่วงโซ่คุณค่า พัฒนาและส่งเสริม การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีมาตรฐานตามแนวทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยส่งเสริมทั้งอุปสงค์และอุปทานและนวัตกรรม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในท้องถิ่น

- เป้าหมายของแผนย่อย 180101 การบริโภคและการผลิตของประเทศมีความยั่งยืนสูงขึ้น

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนและมีส่วนร่วมให้เกิดการขับเคลื่อนสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจที่ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยต้องคำนึงถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ 3 มิติ คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ไปพร้อมกับการนำองค์ความรู้มาต่อยอดฐานความเข้มแข็งของประเทศไทยโดยเฉพาะการพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรรองรับการเติบโตภายใต้แนวคิดประเทศไทย 4.0 มุ่งการเติบโตของประเทศภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี ร่วมกับการส่งเสริมและอนุรักษ์พืชสมุนไพรและพื้นที่ปลูกในชุมชนเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรอย่างยั่งยืน ส่งผลต่อการตอบสนองตัวชี้วัดดัชนีสมรรถนะสิ่งแวดล้อมมีคะแนนดีขึ้นในภาพรวมของประเทศต่อไป

(13) ประเด็น การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ (รอง)

(13.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 1 บริการของรัฐมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้ใช้บริการ
- เป้าหมายที่ 2 ภาครัฐมีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ มุ่งเน้นพัฒนาระบบให้มีระบบการบริหารจัดการที่

เป็นเลิศด้วยธรรมาภิบาลในหน่วยงาน เช่น การพัฒนาระบบบริหารของกรมให้มีประสิทธิภาพและมีความยืดหยุ่นสูง การพัฒนาแผนปฏิบัติการราชการ ที่ช่วยยกระดับการปฏิบัติราชการให้บรรลุเป้าหมายทั้งในมิติผลผลิตและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม คุ่มค่า การพัฒนาระบบงานที่เป็นประโยชน์ต่อการให้บริการประชาชน โดยคำนึงถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรเพื่อให้เกิดการปฏิบัติราชการอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองความพึงพอใจให้กับประชาชน และการพัฒนาและปรับปรุง

กฎหมายที่ไม่เป็นอุปสรรคต่อประชาชนในการเข้าถึงการให้บริการของกรม ซึ่งจะช่วยให้การบรรลุเป้าหมายภาพรวมของส่วนราชการในประเด็นของระดับความพึงพอใจในคุณภาพการให้บริการของภาครัฐ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 และดัชนีรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ในการจัดลำดับขององค์การสหประชาชาติอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาสูงสุด 60 อันดับแรก

(13.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การพัฒนาบริการประชาชน

- แนวทางการพัฒนา
  1. พัฒนารูปแบบบริการภาครัฐเพื่ออำนวยความสะดวกในการให้บริการประชาชน
  2. พัฒนาการให้บริการภาครัฐผ่านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้
  3. ปรับวิธีการทำงาน
- เป้าหมายของแผนย่อย 200101 งานบริการภาครัฐที่ปรับเปลี่ยนเป็นดิจิทัลเพิ่มขึ้น
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบราชการผ่านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนงานตามภารกิจของกรมอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ตอบสนองความต้องการของประชาชนและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกสามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศชาติต่อไปได้อย่างก้าวกระโดด ซึ่งจะส่งผลสนับสนุนให้สัดส่วนความสำเร็จของกระบวนการที่ได้รับการปรับเปลี่ยนเป็นดิจิทัลในภาพรวมของประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

(13.3) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การบริหารจัดการการเงินการคลัง

- แนวทางการพัฒนา
  1. จัดทำงบประมาณตอบสนองต่อเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ
  2. กำหนดให้มีการติดตามประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ

และผลสัมฤทธิ์ของแผนงาน/โครงการ

- เป้าหมายของแผนย่อย 200201 หน่วยงานภาครัฐบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ โดยดำเนินการพัฒนาแผนปฏิบัติการกรมให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ผ่านการพัฒนาฐานข้อมูลที่สะท้อนสถานการณ์ปัจจุบันและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ บูรณาการการจัดทำแผนระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมุ่งปรับปรุงแผนปฏิบัติการให้ยืดหยุ่น ปรับตัวได้ตามสถานการณ์ ดำเนินการขับเคลื่อนงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ผ่านการดำเนินงานที่ยืดหยุ่นตามสถานการณ์และให้ความสำคัญในการบริหารงบประมาณให้เป็นไปตามเป้าหมาย ดำเนินการติดตามประเมินผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพผ่านการพัฒนาแผนงานโครงการที่เชื่อมโยงผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบต่อเป้าหมายที่สามารถใช้พัฒนาตัวชี้วัดได้ รวมถึงมีการสื่อสารและเผยแพร่ผลการประเมินที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนางานในอนาคต

ภายใต้การมีส่วนร่วมและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้แผนปฏิบัติราชการกรมนำไปสู่การปฏิบัติ มีงบประมาณรองรับอย่างเหมาะสม เกิดผลการปฏิบัติราชการที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

(13.4) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ พัฒนาระบบบริหารงานภาครัฐ

- แนวทางการพัฒนา

1. พัฒนาหน่วยงานภาครัฐให้เป็น “ภาครัฐทันสมัย เปิดกว้าง เป็นองค์กรขีดสมรรถนะสูง”
2. กำหนดนโยบายและการบริหารจัดการที่ตั้งอยู่บนข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์
3. ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดโครงสร้างองค์การและออกแบบระบบการบริหารงานใหม่

ให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัว กระชับ ทันสมัย

- เป้าหมายของแผนย่อย 200401 ภาครัฐมีขีดสมรรถนะสูงเทียบเท่ามาตรฐานสากลและมีความคล่องตัว

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนและมีส่วนร่วมการพัฒนาภาครัฐให้มีขีดสมรรถนะสูงเทียบเท่ามาตรฐานสากล และมีความคล่องตัวผ่านกลไกการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัลและมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน ตลอดจนพัฒนาศักยภาพองค์กรผ่านการพัฒนาโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่น พัฒนาระบบงานและนวัตกรรมการทำงานภายในองค์กร มีการนำเทคโนโลยีการบริหารจัดการภาครัฐในองค์กร และพัฒนาฐานข้อมูลกลางดิจิทัล รวมถึงการพัฒนานวัตกรรมทำให้บริการประชาชนและระบบการให้บริการของภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ สะดวกและง่ายในการขอรับบริการจากภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างความสะดวกให้กับประชาชนในการขอรับบริการวิชาการด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้ภาพรวมของระดับ Digital Government Maturity Model (Gartner) อยู่ในระดับ 2 ขึ้นไปและสัดส่วนของหน่วยงานที่บรรลุผลสัมฤทธิ์อย่างสูงตามเป้าหมาย ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90

(13.5) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การสร้างและพัฒนาบุคลากรภาครัฐ

- แนวทางการพัฒนา

1. ปรับปรุงกลไกในการกำหนดเป้าหมายและนโยบายกำลังคนในภาครัฐให้มีความมาตรฐานและเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารงานบุคคลในภาครัฐให้เป็นไปตามระบบคุณธรรมอย่างแท้จริง

3. พัฒนาบุคลากรภาครัฐทุกประเภทให้มีความรู้ความสามารถสูง มีทักษะการคิดวิเคราะห์และการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

4. สร้างผู้นำทางยุทธศาสตร์ในหน่วยงานภาครัฐทุกระดับอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

- เป้าหมายของแผนย่อย 200501 บุคลากรภาครัฐยึดค่านิยมในการทำงานเพื่อประชาชน ยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม มีจิตสำนึก มีความสามารถสูง มุ่งมั่น และเป็นมืออาชีพ

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนในการพัฒนาบุคลากรภาครัฐผ่านการจัดทำแผนทรัพยากรบุคคล และแผนความก้าวหน้าในสายงานและวิชาชีพของบุคลากรภายในกรมที่รองรับแผนปฏิบัติราชการกรม และสามารถนำไปใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ ตลอดจนส่งเสริมให้บุคลากรมีความผูกพันและรักองค์กร มุ่งทำประโยชน์ให้แก่ประชาชน รวมถึงมีคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติราชการ สามารถส่งผลกระทบต่อดัชนีความผูกพันของบุคลากรภาครัฐ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และสัดส่วนเจ้าหน้าที่รัฐที่กระทำผิดกฎหมายลดลง ร้อยละ 20

(14) ประเด็นที่ 21 การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ (รอง)

(14.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 1 ประเทศไทยปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบ
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ มุ่งเน้นการพัฒนาองค์กรอย่างมีธรรมาภิบาล และโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เสริมสร้างพฤติกรรมและจริยธรรมของบุคลากรในการต่อต้านการทุจริตโดยกำหนดเป้าหมายให้สามารถผ่านตัวชี้วัดการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment : ITA) ให้ได้คะแนนตั้งแต่ 90 คะแนนเป็นต้นไป สามารถส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายดัชนีการรับรู้การทุจริตของประเทศไทยในภาพรวมอยู่ในอันดับ 1 ใน 54 และ/หรือได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 50 คะแนน ผ่านกระบวนการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ

(14.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ 3.1 การป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ

- แนวทางการพัฒนา
  1. ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีความใสสะอาด ปราศจากพฤติกรรมที่ส่อไปในทางทุจริต
  2. ปรับระบบงานและโครงสร้างองค์กรที่เอื้อต่อการลดการใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

- เป้าหมายของแผนย่อย 210101 ประชาชนมีวัฒนธรรมและพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริต
- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนในการสร้างและส่งเสริมวัฒนธรรมและพฤติกรรมซื่อสัตย์สุจริตผ่านกระบวนการขับเคลื่อนองค์กรคุณภาพและองค์กรคุณธรรม ซึ่งมีส่วนช่วยสนับสนุนให้เกิดการบรรลุเป้าหมายการผ่านเกณฑ์การประเมิน ITA ของกรมฯ ไม่น้อยกว่า 90 คะแนน

(15) ประเด็นที่ 22 กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม (รอง)

(15.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายกฎหมายเป็นเครื่องมือให้ทุกภาคส่วนได้ประโยชน์จากการพัฒนาประเทศอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ มุ่งเน้นการพัฒนากฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ได้รับประโยชน์จากการดำเนินการที่เกี่ยวข้อง

(15.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การพัฒนากฎหมาย

- แนวทางการพัฒนา

พัฒนากฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ และมาตรการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับ บริบทและเอื้อต่อการพัฒนาประเทศ โดยประเมินผลสัมฤทธิ์ทบทวนความจำเป็นและความเหมาะสมของ กฎหมายที่มีอยู่ทุกลำดับชั้นของกฎหมาย แก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย ยกเลิกกฎหมายที่มีเนื้อหา ไม่จำเป็นหรือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ เพื่อให้กฎหมายช่วยสร้างสรรคความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม มีความสอดคล้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศที่เป็นประโยชน์ ต่อประชาชนโดยรวม ให้เอื้อต่อการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาประเทศ เพื่อรองรับการพัฒนา ภูมิภาคและจังหวัดที่มีประสิทธิภาพ เอื้อต่อการใช้นวัตกรรมทั้งในภาครัฐและเอกชนให้สอดคล้องกับบริบท ที่เปลี่ยนแปลงไป เอื้อต่อการประกอบธุรกิจทั้งในและต่างประเทศทั้งในภาคเกษตร อุตสาหกรรมบริการ และ การท่องเที่ยว โดยเฉพาะการกำหนดวงรอบในการทบทวนปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกกรอบระยะเวลาที่กำหนด

- เป้าหมายของแผนย่อย

220101 กฎหมายไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาภาครัฐและภาคเอกชนอยู่ภายใต้ กรอบกฎหมายที่มุ่งให้ประชาชนในวงกว้างได้รับประโยชน์จากการพัฒนาประเทศโดยทั่วถึง

220102 การปฏิบัติตามและการบังคับใช้กฎหมายมีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ ทั่วถึง ไม่เลือก ปฏิบัติ และเป็นธรรม

220103 ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนากฎหมาย

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ ผ่านการ ผลักดัน ปรับปรุง และพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของกรมให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย และเป็น ประโยชน์ต่อการพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรให้เกิด ประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนผู้ใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาดังกล่าวและประเทศชาติภายใต้กระบวนการ มีส่วนร่วม

(16) ประเด็นที่ 23 การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม (รอง)

(16.1) เป้าหมายระดับประเด็นของแผนแม่บทฯ

- เป้าหมายที่ 1 ความสามารถในการแข่งขันด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี และด้านโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของประเทศเพิ่มสูงขึ้น

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนแม่บทฯ มีส่วนในการส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายการ จัดอันดับโดยสภาเศรษฐกิจโลกและสถาบันการจัดการนานาชาติดีขึ้นเป็น 1 ใน 30 โดยมุ่งเน้นพัฒนาวิชาการ

และสนับสนุนให้เกิดการวิจัยพัฒนานวัตกรรมด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือกที่มีศักยภาพ สามารถนำไปใช้ได้จริงทางการแพทย์และการตลาด

(16.2) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ด้านเศรษฐกิจ

● แนวทางการพัฒนา

1. พัฒนาเกษตรสร้างมูลค่า โดยการส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และประยุกต์ใช้นวัตกรรมในภาคการเกษตรเป้าหมายของประเทศ ได้แก่ เกษตรอัตลักษณ์ เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูปและเกษตรอัจฉริยะ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทั้งในเชิงปริมาณ คุณภาพ และความหลากหลายของผลผลิต รวมทั้งเพื่อยกระดับรายได้ ลดรายจ่ายและลดปัจจัยเสี่ยงในการทำการเกษตรให้กับเกษตรกรตลอดจนรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีประเด็นการวิจัยที่สำคัญ อาทิ การพัฒนาสายพันธุ์พืชและสัตว์ การลดต้นทุนแรงงานและปัจจัยการผลิต การพยากรณ์อากาศและวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงเพื่อการเกษตร การรักษาและแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เป็นต้น

2. พัฒนาอุตสาหกรรมแห่งอนาคต โดยการส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และประยุกต์ใช้นวัตกรรมในภาคอุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศ ได้แก่ อุตสาหกรรมชีวภาพ อุตสาหกรรมความมั่นคง อุตสาหกรรมพลังงาน อุตสาหกรรมดิจิทัล ข้อมูล และปัญญาประดิษฐ์ และอุตสาหกรรมอาหาร ยาและเครื่องสำอาง โดยมีประเด็นการวิจัยที่สำคัญ อาทิ ชีววัตถุและวัคซีน สมุนไพร วิทยาการหุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติ ความปลอดภัยไซเบอร์ พลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก โครงข่ายพลังงานอัจฉริยะ การกักเก็บพลังงาน การบินและอวกาศ การขนส่งระบบราง การเชื่อมต่อของสรรพสิ่ง และข้อมูลขนาดใหญ่

3. พัฒนาบริการแห่งอนาคต โดยการส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และประยุกต์ใช้นวัตกรรมในภาคบริการเป้าหมายของประเทศ ได้แก่ การบริการทางการแพทย์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน และการบริการขนส่งและโลจิสติกส์ เพื่อยกระดับการให้บริการ เพิ่มทักษะของบุคลากรไทยที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยมีประเด็นการวิจัยที่สำคัญ อาทิ ระบบแพทย์ปัญญา การดูแลผู้สูงอายุ การบริการทางการแพทย์แบบแม่นยำ การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม และการกระจายสินค้า ระบบโลจิสติกส์อัจฉริยะ

● เป้าหมายของแผนย่อย 230101 ภาคอุตสาหกรรมการผลิตและบริการ สร้างมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นจากการวิจัยและนวัตกรรมส่งผลให้เกิดการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปัจจุบัน

● การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทหลักภายใต้ภารกิจกรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนางานวิชาการ งานวิจัย และนวัตกรรมด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเพื่อต่อยอดในเชิงเศรษฐกิจ โดยเฉพาะสามารถนำองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นนำไปใช้ในการส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ภาคอุตสาหกรรมการผลิตและบริการ โดยเฉพาะพัฒนาการเกษตรสร้างมูลค่า อุตสาหกรรมแห่งอนาคต และบริการแห่งอนาคตให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นจากการวิจัยและนวัตกรรม ผ่านช่องทางศูนย์ส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการ หรือช่องทางอื่น ๆ ที่กรมดำเนินการ

(16.3) แผนย่อยของแผนแม่บทฯ การวิจัยพัฒนานวัตกรรม ด้านสังคม

- แนวทางการพัฒนา พัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยการส่งเสริมการวิจัย พัฒนาและประยุกต์ใช้นวัตกรรมในการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ของประเทศตลอดทุกช่วงวัย (ปฐมวัย วัยเด็ก วัยเรียน วัยแรงงาน วัยสูงอายุ) การตระหนักถึงพหุปัญญาของมนุษย์ที่หลากหลาย เพื่อให้ประชาชนไทยมีทักษะความรู้ และเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ โดยมีประเด็นการวิจัยที่สำคัญ อาทิ โภชนาการและสุขภาพในช่วงปฐมวัย การปลูกฝังความเป็นคนดี วินัย และจิตสาธารณะในวัยเรียน การพัฒนาทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ในวัยเรียนและวัยแรงงาน บุคลากรทางการศึกษา ครู หลักสูตร และกระบวนการสอน การส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ ระบบบริการสาธารณสุข และวิทยาศาสตร์ทางการกีฬา

- เป้าหมายของแผนย่อย 230201 คุณภาพชีวิต ศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ และความเสมอภาคทางสังคมได้รับการยกระดับเพิ่มขึ้น จากผลการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเชิงสังคม

- การบรรลุเป้าหมายตามแผนย่อยของแผนแม่บทฯ

มีบทบาทหลักภายใต้ภารกิจกรมเพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ งานวิชาการ งานวิจัย และนวัตกรรมด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่มีคุณค่าต่อการดูแลสุขภาพประชาชนและช่วยลดรายจ่ายด้านสาธารณสุขของประเทศ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในทุกกลุ่มวัย และมีส่วนช่วยสร้างความเสมอภาคทางสังคมให้ได้รับการยกระดับเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการนำผลงานวิจัยมาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์ในหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ซึ่งมีส่วนช่วยให้การบรรลุเป้าหมายดัชนีนวัตกรรมเชิงสังคม (ร้อยละของผลสัมฤทธิ์ในการยกระดับคุณภาพทางสังคมจากผลการวิจัยฯ) มีแนวโน้มที่ดีขึ้น

2.2.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)

1. เป้าหมายการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13

1.1 เป้าหมายหลัก การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม

1.2 เป้าหมายรอง

1) การปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม

2) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่

3) การเปลี่ยนผ่านการผลิตและการบริโภคสู่ความยั่งยืน

4) การเสริมสร้างความสามารถของประเทศในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงภายใต้บริบทโลกใหม่

2. หมายเหตุการพัฒนา

1) หมายเหตุที่ 1 ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรมูลค่าสูง

เป้าหมายที่ 1 มูลค่าเพิ่มของสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปสูงขึ้น

ตัวชี้วัดที่ 1.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตรเดบิต ร้อยละ 4.5 ต่อปี

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมการผลิตและการขยายตัวของตลาด ของสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าเพิ่มสูง

กลยุทธ์ย่อย 2.1 ส่งเสริมให้มีการพัฒนาและทำธุรกิจผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปมูลค่าเพิ่มสูงที่มีศักยภาพทางการตลาดในอนาคต

2) หมุดหมายที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน

เป้าหมายที่ 1 การเปลี่ยนการท่องเที่ยวไทยเป็นการท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมและบริการที่มีศักยภาพอื่น

ตัวชี้วัดที่ 1.1 นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ มีค่าใช้จ่ายต่อวัน เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 1 การส่งเสริมการพัฒนากิจกรรม สินค้า และบริการ การท่องเที่ยวมูลค่าสูง

กลยุทธ์ย่อยที่ 1.1 พัฒนาการท่องเที่ยวตามแนวคิดโมเดลอารมณ์ดีมีความสุข ในแผนการปฏิรูปประเทศด้านเศรษฐกิจ ฉบับปรับปรุง

3) หมุดหมายที่ 4 ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และสุขภาพมูลค่าสูง

เป้าหมายที่ 1 ไทยมีศักยภาพในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากสินค้าและบริการสุขภาพ

ตัวชี้วัดที่ 1.1 สัดส่วนมูลค่าเพิ่มสินค้าและบริการสุขภาพต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศอยู่ที่ร้อยละ 1.7

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 2 การผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพระดับโลก

กลยุทธ์ย่อยที่ 2.1 พัฒนาวัตถุกรรมในบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพบนฐานความโดดเด่นของเอกลักษณ์ความเป็นไทย

1) ผสานความโดดเด่นของอัตลักษณ์ความเป็นไทยกับบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ

กลยุทธ์ย่อยที่ 2.3 พัฒนาบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพรูปแบบใหม่ที่น่าไปสู่การสร้างสังคมสูงวัยที่มีสุขภาพ

กลยุทธ์ที่ 3 การสร้างมูลค่าเพิ่มให้อุตสาหกรรมทางการแพทย์และสุขภาพ

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.1 ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานบนฐานเทคโนโลยีดิจิทัลให้รองรับกับการยกระดับอุตสาหกรรม

3) พัฒนารฐานการผลิตและสนับสนุนการจัดตั้งโรงงานต้นแบบเภสัชชีวภัณฑ์ ยาสมุนไพร และวัคซีนที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.3 ส่งเสริมการลงทุนและการนำผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์และสุขภาพออกสู่ตลาด

กลยุทธ์ที่ 4 การสร้างเสริมขีดความสามารถทางวิชาการด้านการศึกษา วิจัย และเทคโนโลยีทางการแพทย์

กลยุทธ์ย่อยที่ 4.3 พัฒนาบุคลากรด้านการวิจัย

กลยุทธ์ย่อยที่ 4.4 สร้างระบบนิเวศการวิจัยให้เอื้อต่อการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมมา
ต่อยอดในเชิงพาณิชย์

กลยุทธ์ย่อยที่ 4.5 สร้างเครือข่ายความร่วมมือการวิจัยและพัฒนาระหว่างประเทศ

กลยุทธ์ที่ 5 การบริหารจัดการระบบบริการสุขภาพบนพื้นฐานความสมดุลทางเศรษฐกิจ
และสุขภาพของคนไทย

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.1 บริหารจัดการบุคลากรทางการแพทย์ให้สอดคล้องกับระบบ
บริการสุขภาพ

1) สนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมผลิตและพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์

2) ส่งเสริมให้เกิดการกระจายกำลังคนด้านสุขภาพ

กลยุทธ์ย่อยที่ 5.3 พัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลและสารสนเทศเพื่อสนับสนุน
บริการทางการแพทย์

1) สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเพิ่มประสิทธิภาพ ลดภาระงาน และ
แก้ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร

2) จัดทำฐานข้อมูลกลางด้านสุขภาพของประเทศ

4) หมายเหตุที่ 7 ไทยมีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูง และ
สามารถแข่งขันได้

เป้าหมายที่ 2 วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีศักยภาพสูงในการดำเนินธุรกิจ
สามารถยกระดับและปรับตัวเข้าสู่การแข่งขันใหม่

ตัวชี้วัดที่ 2.3 วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่เป็นผู้ส่งออกรายใหม่เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า
2,000 รายต่อปี

เป้าหมายที่ 3 วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถเข้าถึงและได้รับการส่งเสริม
อย่างมีประสิทธิภาพจากภาครัฐ

ตัวชี้วัดที่ 3.1 จำนวนสตาร์ทอัพ ซีรีส์ซี ขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็น 20 รายในปี 2570

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาระบบนิเวศให้เอื้ออำนวยต่อการทำธุรกิจและการยกระดับ
ความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

กลยุทธ์ย่อยที่ 1.2 เพิ่มความสะดวกในทุกขั้นตอนของการประกอบธุรกิจของวิสาหกิจ
ขนาดกลางและขนาดย่อม

กลยุทธ์ย่อยที่ 1.3 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลและระบบมาตรฐานให้วิสาหกิจ
ขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถเข้าถึงได้ด้วยต้นทุนต่ำ

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาแพลตฟอร์มเชื่อมโยงฐานข้อมูลวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
และส่งเสริมให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเข้าสู่ระบบ

กลยุทธ์ย่อยที่ 2.3 พัฒนาระบบคลังข้อมูลและความรู้สำหรับการให้บริการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้เป็นระบบออนไลน์ และระบบบริการอิเล็กทรอนิกส์ครบวงจร

กลยุทธ์ที่ 4 การส่งเสริมการพัฒนา วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ให้เป็นผู้ประกอบการในยุคดิจิทัล

กลยุทธ์ย่อยที่ 4.4 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภายในสาขาและกับรายใหญ่ภายในห่วงโซ่อุปทาน

5) หมวดหมู่ที่ 8 ไทยมีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูง และสามารถแข่งขันได้

เป้าหมายที่ 1 การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคและการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษขยายตัวเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัดที่ 1.2 มูลค่าการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษเพิ่มขึ้นตามเป้าหมายในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ประเด็น 9 เขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกมีมูลค่าการลงทุน 500,000 ล้านบาท พื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้มีมูลค่าการลงทุน 100,000 ล้านบาท และเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนมีมูลค่า 10,000 ล้านบาท

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 1 การสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานราก

กลยุทธ์ย่อยที่ 1.1 พัฒนาภาคให้เป็นฐานเศรษฐกิจสำคัญของประเทศ

กลยุทธ์ย่อยที่ 1.2 สร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน

กลยุทธ์ย่อยที่ 1.3 ส่งเสริมการจัดการกลไกตลาดของท้องถิ่น

กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมกลไกความร่วมมือของรัฐ เอกชน ประชาชน และประชาสังคม เพื่อการพัฒนาพื้นที่และเมือง

กลยุทธ์ย่อยที่ 2.1 สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่และเมืองด้วยความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ

6) หมวดหมู่ที่ 9 ไทยมีความยากจนลดลง และคนไทยทุกคนมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอ เหมาะสม

เป้าหมายที่ 2 คนไทยทุกช่วงวัยได้รับความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต

ตัวชี้วัดที่ 2.1 ดัชนีรวมของความคุ้มครองทางสังคมมีค่าไม่ต่ำกว่า 100

3) ความคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

(1) สัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงที่เข้าถึงบริการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เพิ่มขึ้นเป็นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70)

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 3 การยกระดับความคุ้มครองทางสังคมสำหรับคนทุกช่วงวัย

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.3 ยกระดับความคุ้มครองทางสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

7) หมวดหมู่ที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนา
แห่งอนาคต

เป้าหมายที่ 1 คนไทยได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในทุกช่วงวัย มีสมรรถนะที่
จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ มีคุณลักษณะตามบรรทัดฐานที่ดีของสังคม มีคุณภาพ จริยธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อ
การเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกโฉมฉับพลันของโลก สามารถดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข

ตัวชี้วัดที่ 1.5 ผลผลิตภาพแรงงานไม่ต่ำกว่าร้อยละ 4 ต่อปี

ตัวชี้วัดที่ 1.6 จำนวนผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความยากจนหลายมิติลดลงร้อยละ 20
ของจำนวนผู้สูงอายุที่ยากจนต่อปี

เป้าหมายที่ 2 กำลังคนมีสมรรถนะสูง สอดคล้องกับความต้องการของภาคการผลิตเป้าหมาย
และสามารถสร้างงานอนาคต

ตัวชี้วัดที่ 2.1 ดัชนีความสามารถในการแข่งขันของสภาพเศรษฐกิจโลก 6 ด้านทักษะ คะแนน
เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 เมื่อสิ้นสุดแผน

ตัวชี้วัดที่ 2.3 จำนวนและมูลค่าของธุรกิจสตาร์ทอัพเพิ่มขึ้น

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 1 คนไทยทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาในทุกมิติ

กลยุทธ์ย่อยที่ 1.5 พัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นพลเมืองมีคุณค่าของสังคม โดย

- 1) พัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นพลังของสังคม
- 2) พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนากำลังคนสมรรถนะสูง

กลยุทธ์ย่อยที่ 2.1 พัฒนากำลังคนสมรรถนะสูง สอดคล้องกับความต้องการของภาคการผลิตเป้าหมาย และสามารถสร้างงานอนาคต โดย

- 1) ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนบูรณาการและเชื่อมโยงความร่วมมือด้านการศึกษาฝึกอบรม
- 2) พัฒนาระบบข้อมูลเพื่อการวางแผนและพัฒนากำลังคน

กลยุทธ์ย่อยที่ 2.3 สร้างผู้ประกอบการอัจฉริยะที่มีความสามารถในการสร้างและใช้
เทคโนโลยีและนวัตกรรมตลอดกระบวนการผลิตและบริการ การจัดการและการตลาด โดย

- 1) การสร้างและพัฒนาทักษะองค์ความรู้รอบด้านที่จำเป็นต่อการประกอบธุรกิจยุคใหม่
- 2) ส่งเสริมผู้ประกอบการในการสร้างนวัตกรรม

8) หมวดหมู่ที่ 13 ไทยมีภาครัฐที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน

เป้าหมายที่ 1 การบริการภาครัฐ มีคุณภาพ เข้าถึงได้

ตัวชี้วัดที่ 1.1 ความพึงพอใจในคุณภาพการให้บริการของภาครัฐ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90

เป้าหมายที่ 2 ภาครัฐที่มีขีดสมรรถนะสูง คล่องตัว

ตัวชี้วัด 2.1 ผลการสำรวจรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ในองค์ประกอบ ดัชนีรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ ดัชนีการมีส่วนร่วมทางอิเล็กทรอนิกส์ ดัชนีทุนมนุษย์ และดัชนีการให้บริการภาครัฐออนไลน์ ไม่ต่ำกว่าอันดับที่ 40 ของโลก และมีคะแนนไม่ต่ำกว่า 0.82

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพการให้บริการภาครัฐที่ตอบโจทย์ สะดวก และประหยัด

กลยุทธ์ย่อยที่ 1.2 ทบทวนกระบวนการทำงานของภาครัฐควบคู่กับพัฒนาการบริการภาครัฐในรูปแบบดิจิทัลแบบเบ็ดเสร็จ

กลยุทธ์ที่ 2 ปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการและโครงสร้างของภาครัฐให้ยืดหยุ่น เชื่อมโยง เปิดกว้าง และมีประสิทธิภาพเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

กลยุทธ์ย่อยที่ 2.2 สร้างความโปร่งใสและธรรมาภิบาลภาครัฐ

กลยุทธ์ที่ 3 ปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัลที่ใช้ข้อมูลในการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาประเทศ

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.1 ปรับเปลี่ยนข้อมูลภาครัฐทั้งหมดให้เป็นดิจิทัล

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.2 ปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานภาครัฐเป็นดิจิทัล

กลยุทธ์ที่ 4 สร้างระบบบริหารภาครัฐที่ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนและพัฒนาบุคลากร ให้มีทักษะที่จำเป็นในการให้บริการภาครัฐดิจิทัล และปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ มาตรการภาครัฐให้เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

กลยุทธ์ย่อยที่ 4.1 ปรับระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐเพื่อดึงดูดและรักษาผู้มีศักยภาพมาขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ

กลยุทธ์ย่อยที่ 4.2 ยกเลิกกฎหมายที่หมดความจำเป็นและพัฒนากฎหมายที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ ตลอดจนปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

2.2.3 นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ พ.ศ. 2566-2570

1. นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 8 การป้องกัน ปราบปราม และแก้ไขปัญหายาเสพติด

1.1 เป้าหมาย การป้องกันประชากรทุกกลุ่มเป้าหมายไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

1.2 ตัวชี้วัด สัดส่วนของผู้ที่เกี่ยวข้องกับ ยาเสพติดต่อประชากรลดลง 8 คน ต่อประชากร 1,000 คน ภายในปี 2570

1.3 กลยุทธ์

กลยุทธ์หลักที่ 1 การเสริมสร้างความเข้มแข็งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มีภูมิคุ้มกันและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างพื้นที่ปลอดภัยและลดความต้องการยาเสพติด

กลยุทธ์ย่อยที่ 1.1 สร้างภูมิคุ้มกันระดับบุคคล ด้วยการเสริมสร้างทัศนคติและความรู้เท่าทันยาเสพติดทั้งการเสพและการค้า รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ทั้งรูปแบบ เนื้อหา วิธีการ และช่องทางสื่อสาร และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในทุกชั้นตอน

2. นโยบายและแผนความมั่นคงที่ 13 การบริหารจัดการความเสี่ยงโรคติดต่ออุบัติใหม่

2.1 เป้าหมาย การมีนวัตกรรมและทรัพยากรทางการแพทย์และสาธารณสุขในการบริหารจัดการความเสี่ยงโรคติดต่ออุบัติใหม่

2.2 ตัวชี้วัด ร้อยละความสำเร็จของจำนวนงานวิจัยบทความทางวิชาการ หรือนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่สามารถใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการและป้องกันโรคอุบัติใหม่เพิ่มขึ้นปีละร้อยละ 5

2.3 กลยุทธ์

กลยุทธ์หลักที่ 1 การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการบริหารจัดการความเสี่ยงโรคติดต่ออุบัติใหม่ทั้งในภาวะปกติและภาวะไม่ปกติ

กลยุทธ์ย่อยที่ 1.6 พัฒนาระบบการตรวจและวินิจฉัยการรักษาผู้ป่วยโรคติดต่ออุบัติใหม่

กลยุทธ์หลักที่ 3 การส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมเพื่อบริหารจัดการความเสี่ยงโรคติดต่ออุบัติใหม่

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.3 ส่งเสริมการผลิตและพัฒนาผลงานวิจัยเกี่ยวกับโรคติดต่ออุบัติใหม่อย่างเป็นรูปธรรม โดยการมีส่วนร่วมแบบสหวิทยาการ

กลยุทธ์ย่อยที่ 3.5 พัฒนาเทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์ทางการแพทย์ ยา และวัคซีน ชุดทดสอบการวินิจฉัยโรค อุปกรณ์ป้องกันและควบคุมโรค ห้องปฏิบัติการด้านวิทยาศาสตร์สำหรับคน สัตว์ สัตว์ป่า การบริหารจัดการระบบฐานข้อมูลดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับโรคติดต่ออุบัติใหม่ เพื่อตรวจจับโรคได้เร็ว และทันต่อสถานการณ์ที่ทันสมัย โดยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและลดผลกระทบจากโรคติดต่ออุบัติใหม่ และพัฒนาต่อยอดเทคโนโลยีที่คิดค้นต่อการผลิตเพื่อใช้ภายในประเทศให้เพียงพอ เพื่อป้องกันสถานการณ์อันจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ

2.3 แผนระดับที่ 3 ที่เกี่ยวข้อง

1. แผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2566 – 2570 ของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

ประเทศไทยมีแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2565* เพื่อผลักดันให้การพัฒนาสมุนไพรไทยเป็นไปอย่างมีศักยภาพ และครอบคลุมทุกห่วงโซ่คุณค่า ในระยะที่ผ่านมาพบว่าอัตราการขยายตัวของมูลค่าการบริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในเอเชีย พบว่า อัตราการขยายตัวเฉลี่ยของประเทศไทยสูงกว่าอัตราการขยายตัวของประเทศจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ (ประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 10.3 ประเทศเกาหลีใต้มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.43 ประเทศจีนมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 5.06 และประเทศญี่ปุ่นมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 0.85) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรในประเทศไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในปี 2563 ขนาดของตลาดลดลงเนื่องจากสถานการณ์ COVID-19 อย่างไรก็ตามตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้กลับมาขยายตัวอีกครั้งในปี 2564

* ในการประชุมคณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่ 1/2562 เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2562 ที่ประชุมมีมติให้มีการขยายระยะเวลาสิ้นสุดของแผน จากปี พ.ศ. 2564 เป็นปี พ.ศ. 2565

ด้วยอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ย (CAGR) อยู่ที่ร้อยละ 4 และคาดว่าจะเข้าสู่ขนาดของตลาดที่ใกล้เคียงกับช่วงก่อนสถานการณ์ COVID-19 ที่มีมูลค่าประมาณ 54,500 ล้านบาทภายในปี 2568 เมื่อพิจารณาทิศทางการนำเข้าและส่งออกวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์สมุนไพรในประเทศไทย พบว่าปริมาณการส่งออกวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์สมุนไพรเฉลี่ยในประเทศไม่มีการเปลี่ยนแปลงเท่าใดนัก โดยคิดเป็นมูลค่า 2,237 ล้านบาทต่อปี อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณามูลค่าการนำเข้ากลับพบว่ามีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลดังกล่าวหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันวิเคราะห์ช่องว่างการพัฒนาที่นำไปสู่การกำหนดจุดเน้นยุทธศาสตร์โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

- 1) วัตถุดิบสมุนไพรไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐานมากพอที่จะตอบสนองความต้องการผลิตและการบริโภค
  - 2) อุตสาหกรรมสารสกัดยังมีการพัฒนาไม่มากเท่าที่ควรทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ทำให้ประเทศไทยยังต้องพึ่งพาการนำเข้าสารสกัดจากต่างประเทศในจำนวนมาก
  - 3) ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรยังขาดองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญที่เพียงพอ และยังจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนทั้งในมิติปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา และมาตรการภาครัฐเพื่อยกระดับการผลิตและการเจริญเติบโต
  - 4) การขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์สมุนไพรยังมีจำนวนไม่มาก ผู้บริโภคขาดความรู้ความเข้าใจรวมทั้งความมั่นใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีในตลาด ทั้งในแง่ของคุณภาพและความน่าเชื่อถือทำให้เกิดการบริโภคน้อยลง
  - 5) สมุนไพร Herbal Champions ยังไม่ได้รับการขับเคลื่อนอย่างเป็นทางการอันเนื่องมาจากบริบทและความต้องการของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามสถานการณ์ของประเทศและโลก ทำให้ขาดการกำหนดมาตรการสนับสนุนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์
  - 6) การใช้งานวิจัยนวัตกรรมเพื่อต่อยอดและยกระดับศักยภาพการผลิตและอุตสาหกรรมที่ยังมีน้อย
  - 7) ข้อมูลที่ไม่เพียงพอในการสนับสนุนการกำหนดนโยบายและการดำเนินการพัฒนา
  - 8) การขาดความต่อเนื่องทั้งในด้านนโยบายและงบประมาณในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่
- จากประเด็นดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการพัฒนาแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2566-2570 โดยมีวิสัยทัศน์เพื่อให้ประเทศไทยเป็นผู้นำในภูมิภาคด้านผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพที่ได้มาตรฐาน และมีการเติบโตอย่างยั่งยืน ภายใต้พันธกิจเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร เชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานต่อยอดด้วยนวัตกรรมให้เป็นที่ยอมรับระดับสากล ภายใต้เข็มมุ่งเชิงยุทธศาสตร์ ได้แก่ การส่งเสริมสมุนไพรผ่านอาหารไทย จากครัวไทยสู่ครัวโลก พัฒนาศักยภาพการแข่งขันของ SMEs ด้วยงานวิจัยและนวัตกรรม เน้นตลาดในประเทศ และ CLMV ยกกระตือรือร้นการผลิตด้วยเทคโนโลยี ส่งเสริมให้ส่วนภูมิภาคใช้สมุนไพรเป็นกลไกการพัฒนา และส่งเสริมอุตสาหกรรมสารสกัดเพื่อเพิ่มมูลค่าและความสามารถในการแข่งขัน โดยเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่คาดหวัง ได้แก่ ขนาดตลาดวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์สมุนไพรของประเทศไทยเพิ่มขึ้น 1 เท่าตัวภายในปี 2570 และความเข้มแข็งของห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) อุตสาหกรรมสมุนไพรเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 20 ภายในปี พ.ศ. 2570 ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการผลิตและแปรรูปวัตถุดิบ

สมุนไพรให้มีคุณภาพมาตรฐาน ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและอุตสาหกรรมสมุนไพร ตลอดจนห่วงโซ่คุณค่า ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพร ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมการบริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างเหมาะสม และยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบนิเวศเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสมุนไพรไทยให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. แผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยว เพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566-2570 ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยว ทั้งห่วงโซ่ ทำให้ต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของผู้ประกอบการทั่วโลก และรูปแบบการท่องเที่ยวในอนาคตที่มีการปรับตัวเข้าสู่ความปกติใหม่ (New Normal) รวมทั้งพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไปและมีความต้องการ/ความคาดหวังต่อมาตรฐานและความปลอดภัยจากการจัดการท่องเที่ยว จึงทำให้มีการจัดทำและปรับปรุงแผนปฏิบัติการด้านดังกล่าวเพื่อให้การท่องเที่ยวของไทยสามารถปรับตัวและรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ไปจนถึงสามารถส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ผ่านการกำหนดประเด็นมุ่งเน้น (Strategic Focus) ให้สอดคล้องกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยว ซึ่งครอบคลุมแผนแม่บทย่อย 6 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย การท่องเที่ยวสำราญทางน้ำ การท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค และการพัฒนาระบบนิเวศการท่องเที่ยว สำหรับแนวทางการพัฒนาของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทยที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว เห็นว่า การพัฒนาพื้นที่เมืองสมุนไพร (Herbal City) เพื่อให้สามารถนำสมุนไพรไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างการเติบโตของชุมชนอย่างยั่งยืน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ที่จะพยายามให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เชิงนวัตกรรมรองรับการลงทุนของผู้ประกอบการ (Start Up) ซึ่งสามารถพัฒนานวัตกรรม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยเฉพาะการสนับสนุนธุรกิจทางการแพทย์และศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพ (Wellness and Rehabilitation) โดยต่อยอดจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Medical Tourism) ซึ่งจากแนวโน้ม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย จากศูนย์วิจัย Krungthai COMPASS (พ.ศ. 2564) พบว่าการแพทย์แม่นยำ (Precision Medicine) เวชศาสตร์ฟื้นฟูสุขภาพ (Regenerative Medicine) และเวชศาสตร์การเจริญพันธุ์ (Reproductive Medicine) เป็นเทรนด์การแพทย์สมัยใหม่ที่จะส่งเสริมให้ไทยเป็น Medical Hub ดังนั้นกรมจึงต้องพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อตอบสนองเทรนด์ดังกล่าวเพื่อให้เกิดการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกสามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวในประเทศต่อไปได้

โดยมีแนวทางพัฒนาโครงการสำคัญภายใต้แผนปฏิบัติการด้านดังกล่าว โดยนำกรอบแนวคิด น่านน้ำสีคราม (Blue Ocean Strategy) และใช้เครื่องมือที่มีชื่อว่า The Eliminate-Reduce-Raise-Create (ERRC) ซึ่งพัฒนาโดย Chan Kim และ Renee Mauborgne เพื่อนำมาเมทริกซ์ให้เกิดกลยุทธ์และมาตรการ

การดำเนินงานที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดโครงการที่เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์ปัจจุบัน จากกระแสวิษณุของการให้ความสำคัญออกเป็น 3 ช่วง และกำหนดแนวทางการพัฒนาโครงการที่เกี่ยวข้องได้ดังต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 : แก้ไขปัญหาและกระตุ้นการท่องเที๋ยว (Fix) ดำเนินการในปี พ.ศ. 2566 โดยมุ่งเน้นการทบทวนสิ่งที่เป็นอุปสรรคในระยวที่ผ่านมามีจำกัดประเด็นที่เป็นปัญหาของการท่องเที๋ยวที่เกิดขึ้นในอดีต นั้นหมายถึงลดการเพิ่มของอุปทานที่มีอย่างไม่ว่ำเป็น ลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้ประกอบการ คือ การเพิ่มคุณค่าให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที๋ยวทั้งระบบ ยกกระดับบุคลากรด้านการท่องเที๋ยว สร้างรากฐานไปสู่การท่องเที๋ยวอย่างยั่งยืน และสร้างฐานข้อมูลเพื่อต่อยอดการพัฒนาในอนาคตรวมถึงการสร้างการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์การท่องเที๋ยวคุณภาพสูง

ช่วงที่ 2 : เร่งฟื้นฟูและเร่งการเตรียมความพร้อม (Fast) ดำเนินการในปี พ.ศ. 2567-2568 โดยมุ่งเน้นการเพิ่มสิ่งที้นักท่องเที๋ยวมีความต้องการแต่ยังไม่ว่ำได้รับการตอบสนอง รวมถึงการเพิ่มคุณค่าให้แก่อุตสาหกรรมการท่องเที๋ยวให้มีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที๋ยวที้นักขึ้น และสร้างสิ่งที้นักท่องเที๋ยวไม่เคยได้รับการตอบสนองมาก่อน หรือสิ่งที้นักท่องเที๋ยวไม่ว่ำรู้ว่ำตนเองต้องการมาก่อน

ช่วงที่ 3 : ยกกระดับการท่องเที๋ยวไทยสู่การท่องเที๋ยวสมัยใหม่ (Forward) ดำเนินการในปี 2569-2570 มุ่งเน้นการยกระดับอุปทานให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นและยกระดับสู่การท่องเที๋ยวที้นักยั่งยืน ควบคุมการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมจากฐานข้อมูลที้นักอยู่เดิม รวมถึงสิ่งใหม่ ๆ ที้นักตอบสนองความต้องการของนักท่องเที๋ยวที้นักเปลี่ยนไปเพื่อช่วยให้ทิศทางการท่องเที๋ยวของประเทศไทยมุ่งสู่การท่องเที๋ยวสมัยใหม่ที้นักคุณภาพอย่างยั่งยืน

3. ธรรมนูญว่ำด้วยสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ของสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

ธรรมนูญว่ำด้วยสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 มีสถานะตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2540 และมีสถานะในทางปฏิบัติเพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และการดำเนินงานด้านสุขภาพของประเทศที้นักผ่านความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี ให้ผูกพันหน่วยงานที้นักเกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามบทบาทภารกิจของหน่วยงานนั้น ๆ โดยสาระสำคัญของธรรมนูญนี้ ได้ให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืน (Sustainable livelihood หรือ Sustainable living) เป็นเป้าหมายสูงสุดตามแนวคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง บุคคลหรือชุมชนต้องสามารถเผชิญหน้าและก้าวข้ามช่วงเวลาของความเครียดหรือวิกฤตได้ และยังคงสามารถรักษาหรือปรับปรุงทักษะและทุนที้นักอยู่ในปัจจุบันและที้นักต้องการในอนาคตได้ โดยไม่ว่ำก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ โดยสามารถอธิบายเป้าหมายระยะ 5 ปี ของธรรมนูญนี้ได้ว่ำ ความเป็นธรรมด้านสุขภาพ ระบบสุขภาพที้นักตอบสนอง และการไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง หมายถึง การสร้างความเป็นธรรมด้านสุขภาพกาย จิต ปัญญา และสังคม กับกลุ่มประชากรทุกช่วงวัย ระบบสุขภาพสามารถตอบสนอง โดยไม่ว่ำมีความเหลื่อมล้ำ ไม่เลือกปฏิบัติ ทั้งในเรื่องคุณภาพชีวิตและการเข้าถึงระบบสุขภาพครอบคลุม 12 สาระรายหมวด โดยกรรมมีประเด็นที้นักเกี่ยวข้องโดยตรงได้แก่ว่ำ **หมวดการส่งเสริม สนับสนุน การใช้ และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกอื่น ๆ** พบว่ำสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ

ได้มีบทบาทในการดูแลสุขภาพประชาชน ทำให้เกิดการศึกษาวิจัยและรื้อฟื้นองค์ความรู้ดั้งเดิมในการดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้น ตลอดจนพยายามให้มีการนำการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ จนสามารถเป็นโมเดลความร่วมมือในการรับมือภัยโรคระบาดในชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพระบบสุขภาพชุมชนที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพร่วมกับการแพทย์แผนตะวันตกทั้งในเขตเมืองและนอกเขตเมือง

แต่ยังพบว่าจุดอ่อนของสาระในหมวดดังกล่าวคือ องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นฯ ยังเผยแพร่ในวงจำกัด และการทำลายป่าไม้ และปัญหาการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ความมั่นคงทางด้านอาหาร และความมั่นคงทางยาสมุนไพร อย่างไรก็ตามการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้โมเดล BCG ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรสู่การขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศที่คำนึงถึงการรักษาสິงแวดล้อมให้อยู่ในภาวะสมดุลควบคู่กับการสร้างความมั่นคงและยั่งยืนไปพร้อมกัน โดยผลลัพธ์สุดท้ายคือการมุ่งกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างชุมชนเข้มแข็ง ภายใต้แนวคิดการสร้างความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ถือเป็นประเด็นท้าทายของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพต่อการสร้างโอกาสและความหวังต่อการพัฒนาสุขภาพที่ดีของประชาชนควบคู่กับการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจ จึงเป็นที่มาของการกำหนดให้เป็นประเด็นหนึ่งของสาระรายละเอียดภายใต้ธรรมนูญฯ โดยเป้าหมายในระยะ 5 ปีของประเด็นนี้ สามารถสรุปได้เป็น 3 เป้าหมาย คือ

1) ประชาชนทุกกลุ่มวัยมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมสุขภาพและการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจ

2) สร้างนโยบายระบบสุขภาพชุมชนที่พึงประสงค์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ และส่งเสริมและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชนให้เข้มแข็ง และเชื่อมต่อกับระบบหลักประกันสุขภาพของประเทศ

3) เพิ่มการเข้าถึงและใช้บริการระบบการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกที่มีคุณภาพ มาตรฐาน ประสิทธิภาพ ปลอดภัย และใช้อย่างสมเหตุสมผลให้กับประชาชนคนไทยทุกช่วงวัย

ภายใต้เป้าหมายดังกล่าว พบว่ามีจุดคานงัดหรือปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นจากการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพฯ ประกอบด้วย

1) การบูรณาการข้อมูลในระดับชาติอย่างมีส่วนร่วมทั้งในภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และภาคประชาชน เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์และเข้าถึงอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม และนำข้อมูลมาสื่อสารสาธารณะในวงกว้าง ประกอบด้วย ข้อมูลด้านการใช้บริการ การใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพร พันธุ์พืชสมุนไพร ป่าชุมชน ป่าครอบครัว รวมถึงข้อมูลการเฝ้าระวังและการคุ้มครองพันธุ์พืชและภูมิปัญญา ซึ่งข้อมูลต้องมีการบูรณาการและจัดทำอย่างมีส่วนร่วมทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน

2) การสนับสนุนการสร้างระบบสุขภาพชุมชนที่พึงประสงค์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ และแนวทางป่าชุมชนกับการอนุรักษ์ ปกป้อง และการใช้สมุนไพรอย่างยั่งยืน รวมถึงพัฒนาผู้ปลูกสมุนไพรให้มีความรู้ในการปลูกตามหลักการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) และการปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ โดยมุ่งให้บทบาท

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเครือข่ายหมอพื้นบ้าน และเครือข่ายในพื้นที่ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนา และการพัฒนามาตรการทางการเงินการคลัง เพื่อเป็นกลไก กระตุ้นการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพฯ

3) การพัฒนามาตรการทางการเงินการคลัง เพื่อเป็นกลไกการกระตุ้นการส่งเสริมการใช้และการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพฯ ได้แก่ การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการใช้และพัฒนาในระดับพื้นที่หรือชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการใช้และพัฒนาในระบบหน่วยบริการสุขภาพทุกระดับของประเทศ และส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาทางวิชาการ การวิจัย การจัดการความรู้ และการพัฒนากำลังคนที่เกี่ยวข้อง

สำหรับแนวทางการวัดผลความสำเร็จของหมวดดังกล่าว มีทั้งสิ้น 3 ข้อ ได้แก่ 1) ระบบหลักประกันสุขภาพของประเทศทุกระบบมีการพัฒนาให้ประชาชนทุกกลุ่มวัยเข้าถึงและใช้บริการการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือกที่มีคุณภาพ/มาตรฐาน ประสิทธิภาพ ปลอดภัย และใช้อย่างสมเหตุสมผลได้อย่างเท่าเทียม 2) เกิดชุดความรู้เพื่อสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ การแพทย์แผนไทย ยาจากสมุนไพร ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อเป็นฐานในการสร้างเสริมสุขภาพและการบำบัดรักษาในการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจ และ 3) จำนวนพื้นที่สุขภาพชุมชนที่พึ่งประสงค์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ และป่าชุมชน ป่าครอบครัว ส่งเสริมและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชนฯ ให้เข้มแข็ง และเป็นแหล่งเศรษฐกิจของชุมชน

เมื่อพิจารณาสาระรายหมวดอื่น ๆ พบว่า การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรสามารถสนับสนุนการขับเคลื่อนสาระรายหมวดของธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ดังนี้

1) การสร้างเสริมสุขภาพ ผ่านการสอดแทรกแนวคิดและภูมิปัญญาฯ ให้สามารถเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของทุกนโยบายห่วงใยสุขภาพ (Health in all policies) และนโยบายสุขภาพหนึ่งเดียว (One health Policy) ตลอดจนการสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพในระดับชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มวัยให้ได้รับการดูแลสุขภาพเชิงรุก และมีความตื่นรู้ด้านสุขภาพ ซึ่งสอดรับกับการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสุขภาพที่การดำเนินงานในระยะที่ผ่านมาเป็นการดำเนินงานไปในลักษณะต่างคนต่างทำตามความสนใจของนักวิจัยหรือผู้ผลิตองค์ความรู้ และบางครั้งพบว่าเป็นไปในลักษณะแข่งขันกันอย่างไม่สร้างสรรค์ ตลอดจนองค์ความรู้หลาย ๆ เรื่องที่ยังไม่สามารถนำไปใช้เผยแพร่หรือสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพให้กับประชาชนได้ เนื่องจากประชาชนยังมีอุปสรรคในการเข้าถึงแหล่งความรู้ กล่าวคือ ประชาชนยังรู้สึกยุ่งยากในการที่จะหาแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือและถูกต้อง ตลอดจนความรู้ด้านสุขภาพยังกระจุกกระจายและขาดการบริหารจัดการให้เป็นระบบอีกด้วย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพื่อยกระดับความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศที่พร้อมเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่ออย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลผ่านองค์ความรู้เชิงประจักษ์ ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านสุขภาพ ซึ่งจะไม่ใช่ผู้รับข้อมูลความรู้ด้านสุขภาพเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องมีส่วนร่วมในการออกแบบและผลิตองค์ความรู้ด้านสุขภาพสำหรับนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีบทบาทสนับสนุน (Advocacy) จะต้องเป็นหน่วยงานที่เผยแพร่ข้อมูลความรู้ด้านสุขภาพที่ถูกต้องและเหมาะสมด้วย โดยจุดคานงัดที่สำคัญ ได้แก่ มีกลไกอภิบาลระบบการสร้างองค์ความรู้และเผยแพร่ด้านสุขภาพในส่วนกลางและระดับพื้นที่

เพื่อบริหารจัดการการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและทันต่อสถานการณ์ รวมถึงจัดสรรทรัพยากรในการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ได้อย่างเพียงพอ ตลอดจนพิจารณาใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ด้านสุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบท โดยมีกลไกบริหารจัดการงานวิจัยและการสร้างองค์ความรู้ด้านสุขภาพ อย่างครบห่วงโซ่คุณค่า ได้แก่ การพัฒนาโจทย์วิจัย การดำเนินงานวิจัย การพิจารณาผลการวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ โดยบูรณาการกับหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อให้องค์ความรู้ด้านสุขภาพเกิดประโยชน์กับประชาชนอย่างสูงสุด

2) การป้องกันและควบคุมโรคและปัจจัยที่ควบคุมสุขภาพ ผ่านการพัฒนากระบวนการปฎิบัติที่ดีที่เชื่อมโยงกับหลักประกันสุขภาพ เพื่อตอบสนองเป้าหมายในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี

3) การพัฒนาสาธารณสุขและการควบคุมคุณภาพผ่านการบูรณาการการให้บริการที่ทั่วถึง คำนึงถึงความต้องการด้านสุขภาพของประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการปรับปรุงระบบบริการผ่านช่องทางดิจิทัล (Digital Platform) เป็นฐานสนับสนุนบริการสาธารณสุขที่สำคัญ อาทิ เช่น การนำระบบเทคโนโลยีสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการบริการด้านสาธารณสุข (telehealth) หรือระบบโทรเวชกรรม (Telemedicine) ในการสนับสนุนการบริการดูแลสุขภาพ การวินิจฉัย กระบวนการดูแลรักษา และการพัฒนานวัตกรรมบริการสาธารณสุขที่ตอบสนองกับวิถีชีวิต ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงการรักษาแบบแม่นยำและจำเพาะ (Precision medicine)

4) การคุ้มครองผู้บริโภค ผ่านการพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อแจ้งเตือนภัยเพื่อร่วมกันตรวจสอบผลิตภัณฑ์และบริการสุขภาพที่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพของประชาชน ซึ่งจะช่วยบรรเทาเป้าหมายให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายอย่างมีศักดิ์ศรี ได้บริโภคผลิตภัณฑ์และบริการด้านสุขภาพที่มีมาตรฐานโดยเสมอภาค ไม่มีการเลือกปฏิบัติ และยึดหลักสุขภาพสำคัญกว่าการค้า

เมื่อกล่าวถึง พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2540 ได้เกิดนวัตกรรมที่เรียกว่า “สมัชชาสุขภาพ” ซึ่งมีความสำคัญในการพัฒนาระบบการพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพที่เน้นให้ทุกภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยไม่ผูกขาดกับภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยระยะที่ผ่านมากรมได้มีบทบาทโดยตรงในการขับเคลื่อนมติที่ประชุมแห่งชาติ เช่น ในมติที่ประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 12 มีมติที่ประชุมที่สำคัญ ดังนี้

มติที่ประชุมที่ 12.3 รวมพลังชุมชนต้านมะเร็ง ได้มอบหมายกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ร่วมกับกรมควบคุมโรค ให้มีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยมะเร็งท่อน้ำดีระยะสุดท้าย (Palliative care) โดยมีต้นแบบวัดคำประมง ขยายผลให้กับโรงพยาบาลในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

มติที่ประชุมที่ 12.4 การจัดการเชิงระบบสู่ประเทศ ใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง ได้มอบหมายให้กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้มีส่วนร่วมผ่านการส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพรอย่างสมเหตุผลในระบบบริการสุขภาพและชุมชนต้นแบบ

อย่างไรก็ตามในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ได้มีมติที่ประชุมที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ เช่น มติที่ประชุมที่ 14.1 การสร้างเสริมสุขภาพสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนในวิกฤตโควิด-19 (Promotion of sustainable healthy environment in COVID-19 crisis) กรมอาจต้อง

คำเนิ่งการพัฒนาสมุนไพรรเพื่อเศรษฐกิจให้สอดรับกับการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ-เศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว ทั้งกระบวนการวางแผนพัฒนา รวมถึงส่งเสริมการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพเศรษฐกิจหมุนเวียน-เศรษฐกิจสีเขียว ใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า ย่อยสลายได้ง่าย ลดมลพิษ และนำกลับมาใช้ใหม่ และมติที่ประชุมที่ 14.3 การจัดการการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมในวิกฤตสุขภาพ (Participatory Communication Management in Health Crisis) ซึ่งต้องการให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการสื่อสารในภาวะวิกฤตอย่างมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมและทั่วถึง ทั้งเชิงประเด็นที่เป็นข้อมูลความรู้ที่ถูกต้องและสำคัญในแต่ละช่วงเวลา และเชิงกลุ่มเป้าหมายที่ครอบคลุมทุกกลุ่มในสังคม ตลอดจนให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจร่วมกันให้กับคนในสังคม โดยกำหนดให้มีการรับฟัง ข้อมูล และความคิดเห็นจากทุกฝ่าย พร้อมทั้งจัดหน่วยเฝ้าระวัง และติดตามประเด็นการสื่อสารที่ยังไม่ชัดเจน ไม่ครบถ้วน ไม่ถูกต้อง สร้างความสับสนในสังคมหรืออาจส่งผลกระทบต่อสังคมในอนาคต และต้องการให้หน่วยงานภาครัฐคำนึงถึงสิทธิ และเสรีภาพของประชาชนในการเข้าถึงและตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร โดยเปิดช่องทางการสื่อสารให้ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกช่วงวัย ได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ครบถ้วน รวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ ด้วยข้อมูลที่ตรงกันและเป็นเอกภาพ (Single Message) รวมถึงให้ความสำคัญกับการกำกับทิศทาง และความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารในวิกฤตสุขภาพในสังคม โดยบังคับใช้ระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม เป็นธรรม รวดเร็ว และทันต่อสถานการณ์

4. ยุทธศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิมขององค์การอนามัยโลก พ.ศ. 2557-2566 (WHO traditional medicine strategy: 2014-2023) ของ องค์การอนามัยโลก

ยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นยุทธศาสตร์ระดับโลกที่จะช่วยให้ผู้นำสาธารณสุขสามารถพัฒนาแนวทางการแก้ไขปัญหาสุขภาพโดยมุ่งเน้นการส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีขึ้นและผู้ป่วยมีสิทธิเลือกวิธีการรักษาตนเองได้อย่างมีอิสระยิ่งขึ้น ภายใต้เป้าหมายสำคัญ 2 ประการ คือ สนับสนุนให้ประเทศสมาชิกนำศักยภาพของการแพทย์ดั้งเดิมและการแพทย์เสริมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพ อยู่ดีมีสุข และการบริการสุขภาพที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง และส่งเสริมการใช้การแพทย์ดั้งเดิมและการแพทย์เสริมอย่างปลอดภัยและมีประสิทธิผล โดยมีการควบคุมและกำกับดูแลผลิตภัณฑ์ เวชปฏิบัติ และผู้ประกอบการวิชาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ 3 ข้อ คือ 1) สร้างฐานความรู้และกำหนดนโยบายระดับชาติขึ้น 2) สร้างเสริมความปลอดภัย คุณภาพ และประสิทธิผลโดยพัฒนากฎระเบียบในการกำกับดูแล และ 3) ส่งเสริมระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าโดยบูรณาการการแพทย์ดั้งเดิมและการแพทย์เสริม และการดูแลสุขภาพด้วยตนเองเข้าสู่ระบบสุขภาพแห่งชาติ

5. แผนปฏิบัติการด้านสุขภาพโลก พ.ศ. 2564-2570 (Thailand Global Health Action Plan 2021-2027) ของกองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

สาระสำคัญของแผนปฏิบัติการดังกล่าวจัดทำขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างกระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมความสอดคล้องและบูรณาการของการดำเนินงานด้านสุขภาพโลกของไทยให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างมีพลังมากขึ้น และเพื่อส่งเสริมให้ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านสุขภาพและด้านพัฒนาเศรษฐกิจให้สามารถฟื้นตัวกลับมาเติบโตขึ้นภายหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

รวมทั้งสนับสนุนบทบาทและภาพลักษณ์ของประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านสุขภาพและปลอดภัยจากภัยคุกคามด้านสุขภาพ เพื่อขับเคลื่อนและส่งเสริมให้เศรษฐกิจและสังคมไทยพัฒนาได้อย่างยั่งยืน รวมทั้งแสดงบทบาทและสร้างความร่วมมือระดับสากลเพื่อแสดงความรับผิดชอบอย่างสร้างสรรค์ด้านสุขภาพโลกในเวทีต่างประเทศ ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ทั้งสิ้น 5 ประเด็น โดยกรมฯ เกี่ยวข้องใน 2 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความสอดคล้องของนโยบายสาธารณะและนโยบายสุขภาพทั้งภายในและระหว่างประเทศ แผนงานการส่งเสริมคุณภาพระหว่างนโยบายสุขภาพกับเศรษฐกิจ (Balancing health and the economy) โดยมีโครงการ/กิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ มาตรฐานและปลอดภัยโดยคำนึงถึง Herbs in BCG

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การยกระดับ เสริมสร้างระบบสุขภาพให้เข้มแข็ง สามารถปรับตัวต่อสิ่งกีดขวางภายนอกและฟื้นกลับมาให้บริการได้ตามปกติ (Resilience) และเป็นธรรม (Equity) แผนงานการสร้างเสริมความเข้มแข็งของระบบสุขภาพ (Health system strengthening) ให้ฟื้นตัวจากสิ่งกีดขวางภายนอกได้ (Resilience) และเป็นธรรม (Equity) โดยมีโครงการ/กิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อบูรณาการพัฒนาระบบบริการของประเทศ

ส่วนที่ 3 ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) แห่งสหประชาชาติ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน Sustainable Development Goals – SDGs

(1) เป้าหมายที่ (Goal) 2. ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร และยกระดับโภชนาการ และส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน

เป้าหมายย่อย (Target)

2.1 ยุติความหิวโหยและสร้างหลักประกันให้ทุกคนโดยเฉพาะคนที่ยากจนและอยู่ในภาวะเปราะบาง อันรวมถึงทารก ได้เข้าถึงอาหารที่ปลอดภัย มีโภชนาการ และเพียงพอตลอดทั้งปี ภายในปี พ.ศ. 2573

ตัวชี้วัด 2.1.1 ความชุกของภาวะขาดสารอาหาร (Prevalence of undernourishment)

ตัวชี้วัด 2.1.2 ความชุกของความไม่มั่นคงทางอาหารของประชากรในระดับปานกลางหรือรุนแรง โดยใช้ Food Insecurity Experience Scale (FIES)

2.4 สร้างหลักประกันว่าจะมีระบบการผลิตอาหารที่ยั่งยืนและดำเนินการตามแนวปฏิบัติทางการเกษตรที่มีภูมิคุ้มกันที่จะเพิ่มผลิตภาพและการผลิต ซึ่งจะช่วยรักษาระบบนิเวศ เสริมขีดความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภาวะอากาศรุนแรง ภัยแล้ง อุทกภัย และภัยพิบัติอื่น ๆ และจะช่วยพัฒนาคุณภาพของดินและที่ดินอย่างต่อเนื่อง ภายในปี พ.ศ. 2573

ตัวชี้วัด 2.4.1 ร้อยละของพื้นที่เกษตรที่มีการทำการเกษตรอย่างมีผลิตภาพและยั่งยืน

2.5 ความหลากหลายทางพันธุกรรมของเมล็ดพันธุ์พืชที่ใช้เพาะปลูก สัตว์ในไร่นาและที่เลี้ยงตามบ้านเรือน และชนิดพันธุ์ตามธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับพืชและสัตว์เหล่านั้น รวมถึงให้มีธนาคารพืชและเมล็ดพันธุ์ที่มีการจัดการที่ดีและความหลากหลาย ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ และสร้างหลักประกันว่าจะมีการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากการใช้ทรัพยากรทางพันธุกรรมและองค์ความรู้ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม ตามที่ตกลงกันระหว่างประเทศ ภายในปี พ.ศ. 2563

ตัวชี้วัด 2.5.1 จำนวนแหล่งพันธุกรรม (ก) พืชและ (ข) สัตว์เพื่ออาหารและการเกษตรที่เก็บรักษาในสถานที่สำหรับอนุรักษ์ทั้งในระยะกลางและระยะยาว

(2) เป้าหมายที่ (Goal) 3. สร้างหลักประกันการมีสุขภาพที่ดี และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกช่วงวัย

เป้าหมายย่อย (Target)

3.4. ลดการตายก่อนวัยอันควรจากโรคไม่ติดต่อให้ลดลงหนึ่งในสาม ผ่านทางการป้องกันและการรักษาโรค และสนับสนุนสุขภาพจิตและความเป็นอยู่ที่ดี ภายในปี พ.ศ. 2573

ตัวชี้วัด 3.4.1 อัตราการตายของผู้ที่เป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน หรือโรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง

3.5 เสริมสร้างการป้องกันและการรักษาการใช้สารในทางที่ผิด ซึ่งรวมถึงการใช้จ่ายเสพติดในทางที่ผิดและการใช้แอลกอฮอล์ในทางที่เป็นอันตราย

ตัวชี้วัดที่ 3.5.1 ความครอบคลุมของการรักษา (การรักษาโดยใช้ยา ทางจิตสังคมและการฟื้นฟูสมรรถภาพ และบริการการติดตามผลการรักษา) สำหรับผู้ใช้สารเสพติด

3.8 บรรลุการมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า รวมถึงการป้องกันความเสี่ยงทางการเงิน การเข้าถึงการบริการสาธารณสุขจำเป็นที่มีคุณภาพ และเข้าถึงยาและวัคซีนจำเป็นที่ปลอดภัย มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ และมีราคาที่สามารถซื้อหาได้

ตัวชี้วัด 3.8.2 สัดส่วนของประชากรที่มีค่าใช้จ่ายครัวเรือนด้านสุขภาพต่อค่าใช้จ่ายครัวเรือนหรือรายได้ทั้งหมด อยู่ในระดับสูง

(3) เป้าหมายที่ (Goal) 8. ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่และ มีผลิตภาพ และการมีงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

เป้าหมายย่อย (Target)

8.4 ปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรของโลกในการบริโภคและการผลิตอย่างต่อเนื่อง และพยายามที่จะแยกการเติบโตทางเศรษฐกิจออกจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นไปตามกรอบการดำเนินงาน 10 ปี ว่าด้วยการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน โดยมีประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นผู้นำในการดำเนินการไปจนถึงปี พ.ศ. 2573

ตัวชี้วัด 8.4.2 การบริโภควัตถุดิบในประเทศ การบริโภควัตถุดิบในประเทศต่อหัวประชากร และต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)

8.9 ออกแบบและใช้นโยบายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งช่วยสร้างงานและส่งเสริมวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ภายในปี พ.ศ. 2573

ตัวชี้วัด 8.9.1 สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศจากการท่องเที่ยวต่อ GDP ทั้งหมด และอัตราการเติบโตของ GDP จากการท่องเที่ยว

(4) เป้าหมายที่ (Goal) 9. สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

เป้าหมายย่อย (Target)

9.2 ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืนและภายในปี พ.ศ. 2573 ให้เพิ่มส่วนแบ่งของภาคอุตสาหกรรมในการจ้างงานและผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ โดยให้เป็นไปตามบริบทของประเทศและให้เพิ่มส่วนแบ่งขึ้นเป็น 2 เท่า ในประเทศพัฒนาน้อยที่สุด

ตัวชี้วัด 9.2.1 (ก) สัดส่วนของมูลค่าเพิ่มผลผลิต (Manufacturing value added: MVA) ต่อ GDP

ตัวชี้วัด 9.2.2 สัดส่วนการจ้างงานในอุตสาหกรรมการผลิตต่อการจ้างงานทั้งหมด

9.3 เพิ่มการเข้าถึงบริการทางการเงินโดยรวมถึงเครดิตในราคาที่สามารถจ่ายได้ให้แก่โรงงานอุตสาหกรรมและวิสาหกิจขนาดเล็ก โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งเชื่อมโยงผู้ประกอบการเหล่านี้เข้าสู่ห่วงโซ่มูลค่าและตลาด

ตัวชี้วัด 9.3.1 สัดส่วนของมูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมขนาดเล็กต่อมูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมทั้งหมด

9.5 เพิ่มทุนการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ระดับขีดความสามารถทางเทคโนโลยีของภาคอุตสาหกรรมในทุกประเทศ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา และให้ภายในปี พ.ศ. 2573 มีการส่งเสริมนวัตกรรมและให้เพิ่มจำนวนผู้ทำงานวิจัยและพัฒนา ต่อประชากร 1 ล้านคน และเพิ่มค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาในภาครัฐและเอกชน

ตัวชี้วัด 9.5.1 สัดส่วนของค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาต่อ GDP

9.B สนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยี การวิจัยและนวัตกรรมภายในประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงการให้มีสภาพแวดล้อมทางนโยบายที่นำไปสู่ความหลากหลายของอุตสาหกรรมและการเพิ่มมูลค่าของสินค้าโภคภัณฑ์

ตัวชี้วัด 9.B.1 สัดส่วนมูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมเทคโนโลยีระดับสูง และระดับกลาง คิดเป็นสัดส่วนของมูลค่าเพิ่มรวมทั้งหมด

(5) เป้าหมายที่ (Goal) 10. ลดความไม่เสมอภาคภายในและระหว่างประเทศ

เป้าหมายย่อย (Target)

10.1 บรรลุการเติบโตของรายได้ของกลุ่มประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุด อย่างก้าวหน้าและยั่งยืน โดยให้มีอัตราเติบโตสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ภายในปี พ.ศ. 2573

ตัวชี้วัด 10.1.1 อัตราการเติบโตของการใช้จ่ายในครัวเรือน หรือรายได้ต่อหัวในกลุ่มประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุด และ (ข) อัตราการเติบโตของการใช้จ่ายในครัวเรือน หรือรายได้ต่อหัวในกลุ่มประชากรทั้งหมด

10.2 เสริมสร้างศักยภาพและส่งเสริมความครอบคลุมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองสำหรับทุกคน โดยไม่คำนึงถึงอายุ เพศ ความพิการ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ แหล่งกำเนิด ศาสนา สถานะทางเศรษฐกิจ หรืออื่น ๆ ภายในปี พ.ศ. 2573

ตัวชี้วัด 10.2.1 สัดส่วนประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของรายได้มีฐาน จำแนกตามเพศ อายุ และความพิการ

(6) เป้าหมายที่ (Goal) 12. สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

เป้าหมายย่อย (Target)

12.2 บรรลุการจัดการที่ยั่งยืนและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ภายในปี พ.ศ. 2573

ตัวชี้วัด 12.2.1 จำนวนประเทศที่มีการพัฒนาหรือนำใช้เครื่องมือการดำเนินนโยบายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านสู่การผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด 12.2.2 การบริโภควัตถุดิบในประเทศ การบริโภควัตถุดิบในประเทศต่อหัวประชากร และต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)

(7) เป้าหมายที่ (Goal) 13. ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และผลกระทบที่เกิดขึ้น

เป้าหมายย่อย (Target)

13.1 เสริมภูมิคุ้มกันและขีดความสามารถในการปรับตัวต่ออันตรายและภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับภูมิอากาศในทุกประเทศ

ตัวชี้วัด 13.1.2 จำนวนประเทศที่มีและดำเนินการตามยุทธศาสตร์การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติระดับประเทศที่สอดคล้องกับกรอบการดำเนินงานเซนไดเพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ พ.ศ. 2558-2573

(8) เป้าหมายที่ (Goal) 17. เสริมความแข็งแกร่งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายย่อย (Target)

17.6 ยกกระดับหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยร่วมเติมเต็มโดยหุ้นส่วนความร่วมมือจากภาคส่วนที่หลากหลายซึ่งจะระดมและแบ่งปันความรู้ ความเชี่ยวชาญเทคโนโลยี และทรัพยากรทางการเงิน เพื่อจะสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกประเทศ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา

ตัวชี้วัด 17.6.1 จำนวนประเทศที่รายงานความก้าวหน้าตามกรอบการติดตามประสิทธิผลของการพัฒนาที่มีผู้มีส่วนได้เสียที่หลากหลาย ที่สนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ส่วนที่ 4 นโยบายที่เกี่ยวข้อง

1. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันพฤหัสบดีที่ 25 กรกฎาคม 2562

1.1 นโยบายหลัก 12 ด้าน

4. การสร้างบทบาทของไทยในเวทีโลก

4.1 สร้างบทบาทที่สร้างสรรค์ของไทยในภูมิภาคและเวทีโลก

4.2 เสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นของอาเซียน

4.3 ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม

5. การพัฒนาเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันของไทย

5.2 พัฒนาภาคอุตสาหกรรม

5.2.1 พัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว [Bio-Circular-Green (BCG) Economy]

5.2.2 พัฒนาอุตสาหกรรมไทยให้สามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี หรือแนวโน้มการค้าโลก

5.2.3 สร้างกลไกสนับสนุนการพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการรายใหม่

5.2.4 พัฒนาระบบและกลไกภาครัฐและสภาพแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพในการสนับสนุนผู้ประกอบการ

5.3 พัฒนาภาคการเกษตร

5.3.2 ลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตที่เหมาะสมและไม่ก่อให้เกิดภาระทางการเงินการคลังของภาครัฐ

5.3.4 ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร

5.4 พัฒนาภาคการท่องเที่ยว

5.4.1 พัฒนาคุณภาพและความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว

5.4.2 ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ รายได้สูง

5.4.3 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

5.4.5 ส่งเสริมให้เกิดการกระจายรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยวสู่ชุมชน

5.8 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรม

5.8.1 พัฒนาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศที่เอื้อต่อการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรม

5.8.2 สร้างระบบจัดการข้อมูลเพื่อรองรับการบริหารจัดการงานวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ

5.8.3 เสริมสร้างการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

5.8.4 สนับสนุนการพัฒนาโรงงาน ห้องปฏิบัติการต้นแบบที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรมในระดับต้นน้ำ

5.9 ขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่

5.9.1 พัฒนาระบบนิเวศเพื่อรองรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่

5.9.2 เร่งรัดพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งในภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้

5.9.4 ดึงดูดบุคลากรที่มีทักษะสูงเข้ามาช่วยบ่มเพาะผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมยุคใหม่ของไทย

6. การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจและการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค

6.1 ส่งเสริมพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษเพื่อเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของเอเชีย

6.1.1 พัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกอย่างต่อเนื่อง

7. การพัฒนาสร้างความเข้มแข็งจากฐานราก

7.1 ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชน

7.1.1 สร้างมูลค่าเพิ่มธุรกิจชุมชนผ่านอัตลักษณ์ของพื้นที่

7.1.2 สนับสนุนความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนผ่านเทคโนโลยี

7.1.5 สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจของวิสาหกิจชุมชน

7.2 สร้างความเข้มแข็งของชุมชน

7.2.1 สร้างผู้นำชุมชน ยกย่องปราชญ์ชาวบ้าน

7.2.2 ยกกระดับคุณภาพตลาดชุมชน สถาบันการเงินของชุมชน สวัสดิการชุมชน

สาธารณสุขชุมชน ป่าชุมชน ไม่มีค่า ท่องเที่ยวชุมชน และส่งเสริมการขายตลาดออกสู่ต่างประเทศ

7.2.4 สร้างพลังในชุมชน

7.2.5 สร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง

8. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพของคนไทยทุกช่วงวัย

8.4 ดึงดูดคนเก่งจากทั่วโลกเข้ามาร่วมทำงานกับคนไทย และส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถสูง

8.5 วิจัยและพัฒนานวัตกรรมที่ตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ

8.5.1 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อจัดการความเหลื่อมล้ำและความยากจน

8.5.3 สร้างเครือข่ายการทำวิจัยระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ

9. การพัฒนาระบบสาธารณสุขและหลักประกันทางสังคม

9.1 พัฒนาระบบบริการสาธารณสุข แพทย์สมัยใหม่ และแพทย์แผนไทย

9.2 ส่งเสริมการป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพ

9.3 พัฒนาและยกระดับความรู้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

9.4 สร้างหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมด้านการศึกษา สุขภาพ การมีงานทำที่

เหมาะสมกับประชากรทุกกลุ่ม

10. การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและการรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน
  - 10.1 ปกป้อง รักษา ฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า
  - 10.6 พัฒนาระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน
11. การปฏิรูปการบริหารจัดการภาครัฐ
  - 11.1 พัฒนาโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่
  - 11.2 ปรับเปลี่ยนกระบวนการอนุมัติ อนุญาตของทางราชการที่มีความสำคัญต่อการประกอบธุรกิจและดำเนินชีวิตของประชาชนให้เป็นระบบดิจิทัล
  - 11.3 พัฒนาระบบข้อมูลขนาดใหญ่ในการบริหารราชการแผ่นดิน
  - 11.4 เปิดเผยข้อมูลภาครัฐสู่สาธารณะ
  - 11.5 ส่งเสริมระบบธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการภาครัฐ
  - 11.6 พัฒนากลไกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาบริการสาธารณะและการตรวจสอบภาครัฐ
  - 11.7 ปรับปรุงระเบียบ กฎหมาย เพื่อเอื้อต่อการทำธุรกิจและการใช้ชีวิตประจำวัน
    - 11.7.1 ปรับปรุงขั้นตอนและระยะเวลาให้บริการ การอำนวยความสะดวก ต้นทุนค่าใช้จ่าย กฎหมาย กฎ และระเบียบต่าง ๆ ของภาครัฐ
    - 11.7.2 ส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐจัดให้มีสนามทดลองแนวคิดทางธุรกิจผลิตภัณฑ์ หรือนวัตกรรมใหม่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงาน
12. การป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ และกระบวนการยุติธรรม
  - 12.1 แก้ไขปัญหาทุจริตและประพฤติมิชอบ

1.2 นโยบายเร่งด่วน 12 เรื่อง

2. การปรับปรุงระบบสวัสดิการและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
3. มาตรการเศรษฐกิจเพื่อรองรับความผันผวนของเศรษฐกิจโลก
4. การให้ความช่วยเหลือเกษตรกรและพัฒนานวัตกรรม
6. การวางรากฐานระบบเศรษฐกิจของประเทศสู่อนาคต
8. การแก้ไขปัญหาทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายราชการประจำ
10. พัฒนาระบบการให้บริการประชาชน

2. นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

1. การพัฒนางานสาธารณสุขตามแนวพระราชดำริ โครงการเฉลิมพระเกียรติ และโครงการที่เกี่ยวข้องกับพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์
2. การดูแลให้ประชาชนมีสุขภาพแข็งแรง ทั้งทางกาย ทางใจ และมีความมั่นคงทางสุขภาพ
  - (2.1) สร้างเสริมให้ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพที่ถูกต้อง เพื่อการมีสุขภาพที่ดี
  - (2.3) จัดการดูแลระยะยาวรองรับสังคมผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ
  - (2.4) จัดการภัยคุกคามความมั่นคงทางสุขภาพอย่างครบวงจรและบูรณาการ

3. การดูแลให้ประชาชนได้รับบริการที่มีคุณภาพ ปลอดภัย ลดความเหลื่อมล้ำ ลดความแออัด ลดระยะเวลาารอคอย และลดภาระค่าใช้จ่ายของประชาชน

(3.1) เพิ่มศักยภาพการให้บริการของหน่วยบริการสาธารณสุขทุกระดับเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

(3.2) พัฒนาและยกระดับความรู้ด้านสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. ให้เป็น หมอประจำบ้าน

(3.3) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางการแพทย์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ

4. ผลักดันการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการแพทย์และสาธารณสุข

(4.1) ให้ประชาชนเข้าถึงการใช้กัญชาและสมุนไพรทางการแพทย์ได้อย่างปลอดภัย

(4.2) ส่งเสริมนวัตกรรมและศูนย์ความเป็นเลิศทางการแพทย์

ส่วนที่ 5 สถานการณ์และปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในระบบสุขภาพ

5.1 การประเมินสถานการณ์ ปัญหา ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้อง

1) สถานการณ์ด้านวิชาการและงานวิจัยทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็นหน่วยงานวิชาการที่ดำเนินการพัฒนาวิชาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกผ่านส่งเสริมและพัฒนาการวิจัย การจัดระบบความรู้ และการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านไทย และสมุนไพร ทั้งดำเนินการวิจัยเอง และร่วมกับเครือข่ายมหาวิทยาลัย องค์กรภาคเอกชนดำเนินการวิจัย เพื่อให้เกิดนวัตกรรม สร้างความเชื่อมั่น สร้างความสามารถในการแข่งขัน เกิดการนำไปใช้ในการพัฒนาระบบสุขภาพอย่างมีคุณภาพ ปลอดภัย และส่งเสริมเชิงเศรษฐกิจ เป็นทางเลือกให้แก่ประชาชนในการดูแลสุขภาพ

การอนุรักษ์ คุ้มครอง และส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

การขับเคลื่อนการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย เป็นผลมาจากพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 ถือเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยในประเทศไทย ในฐานะกฎหมายเฉพาะ (Sui-generis) โดยมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสมุนไพร คุ้มครองตำรับและตำราการแพทย์แผนไทย และคุ้มครองถิ่นกำเนิดสมุนไพร ในส่วนของการคุ้มครองตำรับและตำราการแพทย์แผนไทย ถือเป็นต้นทางที่สำคัญทางการแพทย์แผนไทยที่จะมีการต่อยอดสู่การใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบต่อไป โดยเฉพาะตำรับยาแผนไทยของชาติ ถือเป็นตำรับยาที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่าในทางการแพทย์หรือการสาธารณสุขเป็นพิเศษ โดยผู้ใดที่ประสงค์จะนำตำรับยาแผนไทยของชาติเพื่อขอขึ้นทะเบียนตำรับยา และขออนุญาตผลิตยา ตามกฎหมายว่าด้วยผลิตภัณฑ์สมุนไพร หรือนำไปทำการศึกษาวิจัยเพื่อปรับปรุงหรือพัฒนาเป็นตำรับใหม่ เพื่อประโยชน์ทางการค้า ให้ยื่นคำขอรับอนุญาตใช้ประโยชน์และชำระค่าธรรมเนียม รวมทั้งค่าตอบแทนสำหรับการใช้ประโยชน์ดังกล่าวแก่ผู้อนุญาต โดยมีกระบวนการดำเนินงานที่สำคัญ 3 ส่วน (นนทศักดิ์ โชติชนะเดชาวงศ์ และ รัชณี จันท์เกษ, 2559 ; นนนทศักดิ์ โชติชนะเดชาวงศ์, 2565) ได้แก่

(1) สสำรวจ รวบรวม และจัดเก็บเอกสารทั่วประเทศไทย ทั้งในหอสมุดแห่งชาติ วิทยาลัยบูรพคดีศึกษา และเอกชนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย

(2) บันทึกข้อมูลภูมิปัญญา ลงระบบฐานข้อมูล Herbal Medicinal Product Information System (HMPIS) สำหรับปกป้องคุ้มครองสมบัติชาติ ซึ่งประกอบด้วย ระบบฐานข้อมูลตำรับยาแผนไทยของชาติ ฐานข้อมูลสมุนไพร ฐานข้อมูลการขออนุญาตใช้ประโยชน์ ฐานข้อมูลบุคลากร ฐานข้อมูลการจดทะเบียนสิทธิส่วนบุคคล และฐานข้อมูลการแพทย์พื้นบ้านไทย ซึ่งผู้ใช้งานจะสามารถใช้งานระบบตรวจสอบความคล้ายกันของข้อมูล องค์ประกอบของสมุนไพรในตำรับยาแผนไทย ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ในการตรวจสอบการขึ้นทะเบียนยาแผนไทย รวมถึงสามารถสืบค้นว่าสมุนไพรที่กำลังสนใจในแต่ละตำรับ

ประกอบอยู่ในตำรับยาแผนไทยของชาติในตำรับใดบ้าง ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการศึกษาและวิจัยต่อไปในอนาคต

(3) ออกรหัสมาตรฐานข้อมูลภูมิปัญญาสู่สากลผ่านการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูล Thai Traditional Digital Knowledge Library (TTDKL) ซึ่งดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 โดยดำเนินการเชื่อมโยงตำรับยาแผนไทยที่ผ่านการปริวรรตถ่ายถอดให้อยู่ในรูปแบบของรหัสมาตรฐานที่สอดคล้องกับระบบการจัดจำแนกสิทธิบัตรแบบสากล (International Patent Classification: IPC) โดยพัฒนาต้นแบบจากการรวบรวมข้อมูล และการศึกษาระบบการจัดจำแนกสิทธิบัตรแบบสากลขององค์การทรัพย์สินปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) สำหรับใช้ในการจัดลำดับชั้นของสิทธิบัตร เพื่อการอนุรักษ์ ปกป้อง คุ่มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านของประเทศในระดับสากล ซึ่งเป็นประโยชน์สำคัญต่อการตรวจสอบตำรับยาดังกล่าวว่ามีเหมือนหรือคล้ายคลึงกับตำรับยาแผนไทยของชาติหรือไม่ ในกรณีที่ชาวต่างชาติได้ละเมิดสิทธิภูมิปัญญาการแพทย์ดั้งเดิมของไทยขึ้นมา จะสามารถขอรหัสไม่ให้ขึ้นทะเบียนสิทธิบัตร ซึ่งสามารถช่วยจัดการปัญหาเรื่องความคุ้มครองภูมิปัญญาได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

สุริยะ วงศ์คงคาเทพ (2559) ได้เคยกล่าวถึงตำรับยาแผนไทยของชาติในช่วงเวลานั้น พบจุดอ่อนสำคัญคือ ตำรับยาดังกล่าวยังไม่เคยมีการจัดกลุ่มหรือจำแนกว่ามีตำรายาใดที่ควรเป็นแกนของประเทศ และมีอยู่ทั้งสิ้นก็ตำรับ จึงถือว่าเป็นโจทย์ที่ทำนายของเสาหลักจากองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทย จึงเป็นที่มาของการนำตำรับยาแผนไทยของชาติที่ผ่านการสังคายนา มาคัดเลือกเพื่อกำหนดให้เป็นตำรับยา กลางขึ้นมาให้แล้วเสร็จไม่เกินปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์และได้รับการพัฒนาให้เป็น ยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ การจัดทำมาตรฐานเภสัชตำรับ สนับสนุนการผลิต การพัฒนาต่อยอด และขึ้นทะเบียนยาแผนไทย อีกทั้งเป็นประโยชน์ต่อการอ้างอิงคุณภาพมาตรฐาน ซึ่งก่อให้เกิดการต่อยอดและการใช้ประโยชน์จากตำรับยาแผนไทยดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรมทั้งในมิติของการดูแลสุขภาพประชาชน จึงได้ร่วมมือกับนักวิชาการและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการคัดเลือกตำรับยาแผนไทยที่มีศักยภาพและความปลอดภัยจากตำรับยาแผนไทยแห่งชาติ เพื่อให้เป็นตำรับยาแผนไทยแห่งชาติ (National Thai Traditional Medicine Formulary) เพื่อทำหน้าที่พิจารณา กลั่นกรอง และคัดเลือกตำรับยาที่เหมาะสม เพื่อเข้าสู่กระบวนการประชาพิจารณ์ก่อนมีการประกาศใช้ต่อไป โดยมุ่งหวังให้เกิดการใช้ประโยชน์ในการ ประกอบการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนวิชาชีพการแพทย์แผนไทย การส่งเสริมการผลิตยาสมุนไพรทั้งในภาครัฐและเอกชน และพร้อมส่งมอบให้หน่วยงานด้านการศึกษาค้นคว้าวิจัยให้เกิดหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สำคัญ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการผลักดันรายการยาสมุนไพรเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติ โดยเป้าหมายสูงสุดคือตำรับยาแผนไทยจะสามารถต่อยอดในระบบสุขภาพ เศรษฐกิจ ทรัพย์สินทางปัญญาและวัฒนธรรมต่อไป (กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย, 2564) จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปสถานการณ์ของข้อมูลการคุ้มครอง อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากตำรับยาแผนไทยของชาติในระยะที่ผ่านมา (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลการคุ้มครอง อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากตำรับยาแผนไทยของชาติในระยะเวลาที่ผ่านมา

รายการ	จำนวน (ตำรับ)	ร้อยละของตำรับยาที่ได้ดำเนินการเมื่อเทียบกับจำนวนตำรับยาแผนไทยของชาติทั้งหมด
1. ตำรับยาแผนไทยที่ผ่านการประกาศคุ้มครองตำรับยาแผนไทยของชาติ	48,159	100.00
2. ตำรับยาแผนไทยของชาติที่นำเข้าฐานข้อมูล Herbal Medicinal Product Information System (HMPIS)	28,203	58.56
3. ตำรับยาแผนไทยของชาติที่ได้รับการวิเคราะห์องค์ประกอบของเครื่องยาในตำรับยา จำแนกหมวดหมู่และออกรหัสมาตรฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยตามหลักการเดียวกับ IPC ของ WIPO ในฐานข้อมูล Thai Traditional Digital Knowledge Library (TTDKL)	2,532	5.26
4. ตำรับยาแผนไทยแห่งชาติ	324	0.67

ที่มา : 1. และ 2. กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย (10 กุมภาพันธ์ 2565)
 3. กองวิชาการและแผนงาน (10 กุมภาพันธ์ 2565)
 4. กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2564) รายการตำรับยาแผนไทยแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ.2564 (National Thai Traditional Medicine Formulary 2021 Edition). กรุงเทพฯ : สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด

จากข้อมูลในตารางที่ 1 พบว่าตำรับยาแผนไทยของชาติที่นำเข้าฐานข้อมูล Herbal Medicinal Product Information System (HMPIS) ดำเนินการร้อยละ 58.56 และตำรับยาแผนไทยของชาติที่ได้รับการถ่ายทอดแล้วมาวิเคราะห์องค์ประกอบของเครื่องยาในตำรับยาโดยฐานข้อมูล Thai Traditional Digital Knowledge Library (TTDKL) ดำเนินการร้อยละ 5.26 โดยตำรับยาอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการนำเข้าและเชื่อมโยงข้อมูลได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งจะมีผลต่อการนำภูมิปัญญาดังกล่าวเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป **ดังนั้นควรให้หน่วยงานทั้งในระดับกรมและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมและเร่งรัดในการนำเข้ตำรับยาเข้าสู่ระบบ HMPIS และ TTDKL โดยเร่งด่วน** ตลอดจนควรบูรณาการระบบฐานข้อมูลทั้ง 2 ระบบให้สามารถดำเนินการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สำหรับตำรับยาแผนไทยแห่งชาติที่มีการกำหนดมาในระดับหนึ่งแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องดำเนินการติดตามและประเมินผลว่าตำรับยาแผนไทยแห่งชาตินั้นถูกนำไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อย่างเต็มประสิทธิภาพหรือไม่ และเกิดผลกระทบต่อมิติการดูแลสุขภาพและเศรษฐกิจของประเทศอย่างไร ตลอดจนตำรับยาใดที่ควรได้รับการยกระดับเพิ่มเติมหากพบว่ามีตำรับยานั้นอาจมีศักยภาพสูงในอนาคตต่อไป

เมื่อพิจารณาสถานการณ์ของการประกาศสมุนไพรควบคุม ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 โดยได้กำหนดประเภท ลักษณะ ชนิด และชื่อของสมุนไพรที่มีค่าต่อการศึกษาหรือวิจัย หรือมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ หรืออาจจะสูญพันธุ์ให้เป็นสมุนไพรควบคุม ซึ่งมีการประกาศสมุนไพรควบคุมไปแล้ว 2 รายการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 คือ กวาวเครือ ครอบคลุมกวาวเครือทั้ง 4 ชนิด คือ กวาวเครือขาวที่ชื่อ *Powdery candollei* Graham & Benth. var. *miriflica*, กวาวเครือขาวที่ชื่อ *Pueraria*

candollei Graham & Benth. var. *candollei*, กวาวเครือแดง *Butea superba* Roxb. และ กวาวเครือดำ *Mucuna macrocarpa* Wall. รวมถึงได้มีการประกาศสมุนไพรควบคุม (กัญชา) ซึ่งประกาศใช้ถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตั้งแต่วันที่ 17 มิถุนายน 2565 เป็นต้นไป เพื่ออนุญาตให้ผู้ที่มิใช่ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ยี่สิบปีขึ้นไปสามารถครอบครอง ใช้ประโยชน์ ดูแล เก็บรักษา ขนย้าย และจำหน่ายกัญชาและสารสกัดจากกัญชาก่อนการใช้ประโยชน์ในที่สาธารณะโดยการสูบ การใช้ประโยชน์กับสตรีมีครรภ์หรือให้นมบุตร และการจำหน่ายให้กับผู้ที่มีอายุต่ำกว่ายี่สิบปี สตรีมีครรภ์หรือสตรีให้นมบุตร โดยยังให้อนุญาตให้ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทย ผู้ประกอบวิชาชีพการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาการแพทย์แผนจีน และหมอพื้นบ้านตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพการแพทย์แผนไทย สามารถใช้ประโยชน์จากกัญชาและสารสกัดกัญชาให้กับผู้ป่วยได้นั้น รวมถึงอนุญาตให้ผู้ป่วยที่ได้รับการสั่งการรักษาด้วยกัญชาหรือสารสกัดกัญชงสามารถครอบครอง ขนย้าย ดูแล เก็บรักษา ใช้ประโยชน์ในปริมาณที่จ่ายให้สำหรับการใช้ประโยชน์เป็นเวลาสามสิบวัน เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองและส่งเสริมการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และได้ดำเนินการการขับเคลื่อนการอนุรักษ์ คัดกรองสมุนไพร พื้นที่ถิ่นกำเนิดของสมุนไพรและใช้ประโยชน์หลากหลายทางทรัพยากรพันธุกรรมอย่างต่อเนื่อง ผ่านคณะทำงานขับเคลื่อนโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในปี พ.ศ.2564 คณะทำงานได้พิจารณากลับกรองและเสนอชนิดของสมุนไพรที่จะประกาศให้การช่วยเหลือและส่งเสริมการปลูก 23 ชนิด เน้นสมุนไพรที่จำเป็นต้องได้รับการประกาศคุ้มครองให้เป็นสมุนไพรส่งเสริมการปลูก 9 ชนิด ได้แก่ เท้ายายม่อม ชิงชี ย่านาง มะเดื่อชุมพร คนทา หัวร้อยรู กวาวเครือขาว กวาวเครือแดง กวาวเครือดำ ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการปลูก และสมุนไพรที่ควรค่าแก่ประกาศคุ้มครอง 4 ชนิด ได้แก่ ถั่วดินโคกหรือพิษนาศน์ เทพทาโร มะหาด และหัวร้อยรู ตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือหรือการสนับสนุนแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองที่ดินที่ได้ขึ้นทะเบียนที่ดิน ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพรหรือที่ดินที่จะใช้ปลูกสมุนไพร และมีการจัดทำข้อมูลสมุนไพร 600 ชนิด และพิกัดทางภูมิศาสตร์ของสมุนไพร เพื่อนำเข้าฐานข้อมูล HMPIS ต่อไป (ผลการรอง ขวัญข้าว และคณะ, 2564 ; กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2565) เมื่อพิจารณาแล้วการประกาศสมุนไพรควบคุมยังมีจำนวนที่น้อยเกินไป จึงควรเร่งรัดการคัดเลือกสมุนไพรที่มีศักยภาพเพื่อเป็นสมุนไพรควบคุมต่อไปโดยอาศัยการดูจำนวนความถี่ของสมุนไพรที่พบบ่อย มีความสำคัญ แต่กระบวนการได้มาซึ่งวัตถุดิบสามารถกระทำได้อย่าง

สำหรับมิติการแพทย์พื้นบ้านไทย เสาวณีย์ กุลสมบุรณ์ และคณะ (2559) กล่าวว่าไว้ว่าการแพทย์พื้นบ้านไทยมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงการแพทย์แผนไทย เป็นการแพทย์เชิงวัฒนธรรม มีการผสมผสานระหว่างสิ่งเหนือธรรมชาติ โลกธรรมชาติและชีวิต เป็นระบบการแพทย์เชื่อมโยงกับสุขภาพภาคประชาชนที่กลายเป็นความรู้และวิถีปฏิบัติที่สัมพันธ์กับชีวิต แต่การแพทย์พื้นบ้านในระยยะเวลาดังกล่าวอยู่ในระหว่างการพิสูจน์ความจริงทั้งความเหมือนและความแตกต่างจากการแพทย์แผนไทยและแบบวิทยาศาสตร์ โดยหมอพื้นบ้านเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านมาใช้ในการดูแลสุขภาพ โดยนอกจากมีความรู้ในการดูแลสุขภาพในชุมชนแล้วยังต้องมีคุณธรรม มีจิตเมตตาเต็มใจช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก และเป็นที่ยอมรับของประชาชนในชุมชนและนอกชุมชน ซึ่งในสภาพปัจจุบันการเรียกเก็บค่ารักษาอาจเป็นไปได้เพื่อใช้

ในการดำรงชีพหรือเป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องเล็ก ๆ น้อยที่ไม่แสดงให้เห็นการมุ่งแสวงหากำไรจนเกินควร ดังนั้น การสร้างคุณค่าของการแพทย์พื้นบ้านและหมอพื้นบ้านเพื่อให้เกิดการนำภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านให้เกิด ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพของประชาชนเพื่อลดรายจ่ายด้านสุขภาพของประชาชนจึงมีความสำคัญ โดย กลไกการขึ้นทะเบียนของหมอพื้นบ้านและการรับรองหมอพื้นบ้านตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. 2562 มีความสำคัญที่จะช่วยเสริมทำให้บทบาทของหมอพื้นบ้านสามารถ ส่งเสริมและดูแลสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งหมอพื้นบ้านจะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการส่งเสริม สุขภาพของประชาชนในท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ตามวัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดกันมา และจะต้องเป็นไปตามลักษณะ ประเภท หรือกรรมวิธีของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยตามวัฒนธรรม ของชุมชนที่สืบทอดกันมาที่ได้รับการรับรอง รวมถึงใช้ความรู้ความสามารถ ความชำนาญ และประสบการณ์ ในการรักษาอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งจะต้องไม่ใช้ความรู้ความสามารถที่ได้รับการรับรองโดยมุ่งหมาย เพื่อประโยชน์ทางการค้าหรือทางพาณิชย์ โดยไม่เรียกร้อยค่ารักษา หรือประโยชน์อย่างอื่นที่ไม่สอดคล้องกับ วัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดกันมา และมุ่งใช้ความรู้ความสามารถเฉพาะภายในเขตพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นที่ได้รับการ รับรองหรือมีภูมิลำเนาหรือมีถิ่นที่อยู่ที่ได้รับการรับรอง และได้กำหนดไว้เพิ่มเติมว่าหมอพื้นบ้านควร ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อไปยังคนรุ่นหลังและให้ความร่วมมือในการสนับสนุนการดำเนินงาน การศึกษาวิจัย และ การพัฒนาภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยตามวัฒนธรรมของชุมชนที่สืบทอดกันมาในระบบบริการสาธารณสุข ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขและสภาการแพทย์แผนไทย ตลอดจนหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ตามความจำเป็นและเหมาะสม โดยไม่ขัดต่อวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมและความเชื่อของคนที่สืบทอดกันมา และ หมอพื้นบ้านต้องจัดทำทะเบียนการรักษา ประวัติการรักษา และผลการรักษาผู้ป่วยหรือใช้ความรู้ความสามารถ สำหรับการตรวจสอบหรือค้นหาได้ในระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งภายหลังจากที่กระทรวงสาธารณสุขได้มีการ ดำเนินการขึ้นทะเบียนของหมอพื้นบ้านและการรับรองหมอพื้นบ้าน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ข้อมูลการขึ้นทะเบียนของหมอพื้นบ้านและการรับรองหมอพื้นบ้านตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุข ว่าด้วยการรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. 2562

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละของหมอพื้นบ้านที่ได้ดำเนินการเมื่อเทียบกับจำนวนหมอพื้นบ้านทั้งหมด
1. หมอพื้นบ้านที่ได้รับการขึ้นทะเบียน	60,482	100.00
2. หมอพื้นบ้านที่ได้รับการรับรองตามระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. 2562	5,241	8.67

ที่มา : กองคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและแพทย์พื้นบ้านไทย (17 มกราคม 2565)

จากข้อมูลดังกล่าวตามตารางที่ 2 พบว่าหมอพื้นบ้านที่ได้รับการรับรองตามระเบียบ กระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการรับรองหมอพื้นบ้าน พ.ศ. 2562 ยังมีสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับหมอพื้นบ้านที่ได้รับการขึ้นทะเบียน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพัฒนากลไกในการรับรองให้รวดเร็วขึ้นเพื่อให้ทันกับความชราภาพของหมอพื้นบ้าน และควรเร่งรัดกระบวนการที่จะผลักดันให้หมอพื้นบ้านช่วยเสริม

ให้บทบาทของหมอพื้นบ้านสามารถส่งเสริมและดูแลสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อระบบสุขภาพของประเทศและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของระเบียบดังกล่าว เช่น การบูรณาการการแพทย์พื้นบ้านร่วมกับการให้บริการสุขภาพปฐมภูมิ เป็นต้น

การพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร

งานวิจัยเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างการยอมรับและสร้างความมั่นใจเพื่อเชื่อมไปสู่การนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงอย่างกว้างขวาง ในระยะที่ผ่านมาได้มีนักวิชาการหลายหน่วยงานได้พยายามรวบรวมข้อมูลสถานการณ์การศึกษาวิจัยด้านสมุนไพร อย่างไรก็ตามงานวิจัยด้านบริการและหัตถการทางการแพทย์แผนไทยยังไม่ปรากฏข้อมูลที่สำคัญอย่างชัดเจนซึ่งควรมีการศึกษาต่อไป โดยงานวิจัยองค์ความรู้ด้านสมุนไพรในประเทศไทย ส่วนใหญ่มุ่งเน้นการหาหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มาสนับสนุนในด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความปลอดภัย ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างมากสำหรับการพัฒนาสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทั้งการเป็นยา หรือผลิตภัณฑ์สุขภาพอื่น ในช่วงปี พ.ศ. 2543 - 2547 มีการรวบรวมและวิเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรไทย พบว่าผลการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรไทยในภาพรวมของประเทศ มีทั้งสิ้น 790 เรื่อง (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการสำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรไทย ปี พ.ศ. 2543-2547

รายการ	จำนวน (เรื่อง)
1. งานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการโดยนักวิจัยชาวไทยและนักวิจัยต่างชาติ	395
2. งานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารที่มีอยู่ในฐานข้อมูลนานาชาติ	223
3. งานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการในประเทศ	172
รวม	790

ที่มา : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2559

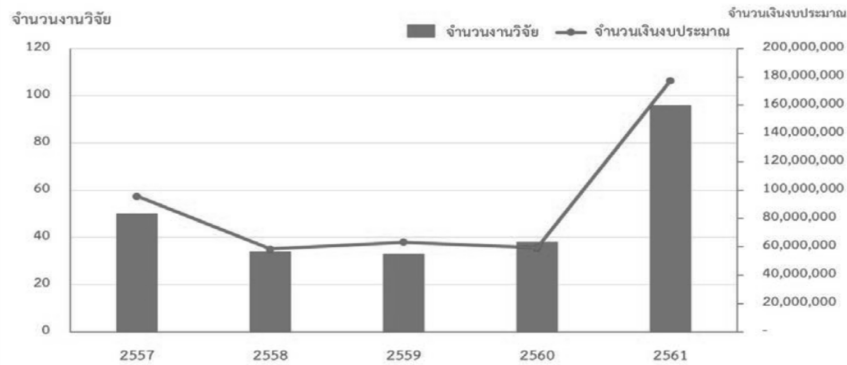
จากการรวบรวมข้อมูลงานวิจัยในระยะ 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557-2561 ผกากรอง ชวีญ์ข้าว และคณะ (2564) ได้นำเสนอสถานการณ์งานวิจัยและนวัตกรรมด้านสมุนไพรพบว่า ประเทศไทยมีการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับระยะเวลาที่รัฐบาลพยายามผลักดันให้เกิดการพัฒนาสมุนไพรในการจัดทำแผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2565 (แผนภาพที่ 1) และได้วิเคราะห์ลักษณะงานวิจัยตามห่วงโซ่คุณค่า สามารถอธิบายได้ดังนี้

(1) งานวิจัยในระยะต้นทาง เกี่ยวข้องกับการปลูกและการเก็บเกี่ยววัตถุดิบสมุนไพรที่มีคุณภาพ มาตรฐาน มีสารสำคัญสูง การสกัดและการบ่งชี้สารสำคัญ รวมถึงการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานสารสกัดของพืชสมุนไพรในแต่ละชนิด **ซึ่งประเทศไทยแทบไม่มีงานวิจัยในลักษณะดังกล่าวเลย**

(2) งานวิจัยในระยะกลางทาง เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ยาจากสมุนไพรที่มีคุณภาพมาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ มีประสิทธิผลและปลอดภัย การคิดค้นนวัตกรรมในการสกัดสารให้ได้สารสำคัญในปริมาณที่สูงและปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนารูปแบบยาที่เหมาะสมกับลักษณะของสารสำคัญที่ออกฤทธิ์และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน **ซึ่งประเทศไทยจะมีงานวิจัยในลักษณะนี้มากที่สุดและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง**

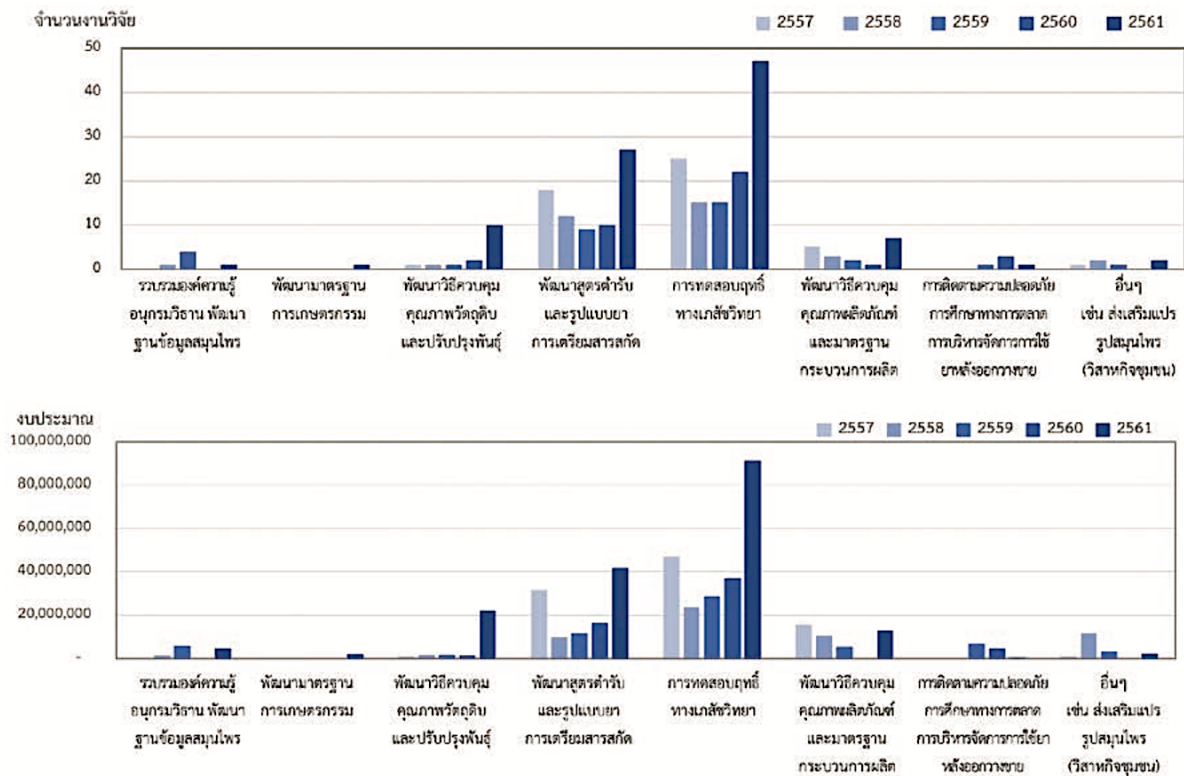
(3) งานวิจัยในระยะปลายทาง เป็นงานวิจัยที่ช่วยให้การใช้สมุนไพรมีความยั่งยืน ได้แก่ การวิจัยเชิงพรีคลินิก งานวิจัยเชิงคลินิก รวมถึงการศึกษาผลข้างเคียงจากการใช้ยา ซึ่งงานวิจัยทางการตลาดและการติดตามประสิทธิผลและคุณภาพของยาสมุนไพรภายหลังการออกสู่ท้องตลาดมีจำนวนน้อย และมีแนวโน้มลดลง ซึ่งสามารถแสดงภาพรวมของงานวิจัยด้านยาและผลิตภัณฑ์สมุนไพร (แผนภาพที่ 2)

แผนภาพที่ 1 จำนวนงานวิจัยและจำนวนเงินงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน ปี พ.ศ. 2557-2561

ที่มา : ผกากรอง ขวัญข้าว และคณะ (2564) ระบบยาแผนโบราณและยาจากสมุนไพร. ใน คณะกรรมการจัดทำรายงานระบบยาของประเทศไทย 2563, ระบบยาของประเทศไทย 2563: Thai Drug System 2020.กรุงเทพฯ: ธนอรุณการพิมพ์.

แผนภาพที่ 2 สัดส่วนจำนวนงานวิจัยและงบประมาณในการวิจัยแยกตามประเภทงานระหว่างปี พ.ศ. 2557-2561

ที่มา : ผกากรอง ขวัญข้าว และคณะ (2564) ระบบยาแผนโบราณและยาจากสมุนไพร. ใน คณะกรรมการจัดทำรายงานระบบยาของประเทศไทย 2563, ระบบยาของประเทศไทย 2563: Thai Drug System 2020.กรุงเทพฯ: ธนอรุณการพิมพ์.

จากการทบทวนสถานการณ์ดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าประเทศไทยยังขาดการจัดการข้อมูล การวิจัยด้านสมุนไพรที่เป็นระบบ และยังมีองค์กรที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลงานวิจัย ซึ่งถือเป็นข้อมูลที่ จำเป็นต่อการพัฒนายาจากสมุนไพรในระดับประเทศ เมื่อพิจารณาร่วมกับสถานการณ์การคัดเลือกยาสมุนไพร เพื่อผลักดันเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติยังพบว่าเป็นจำนวนที่มีอยู่น้อยมาก เมื่อเทียบกับยาแผนปัจจุบัน โดย ผกากรอง ขมิ้นชัน และคณะ (2563) ได้อธิบายถึงสถานการณ์ดังกล่าวอันเกิดจากยาสมุนไพรส่วนใหญ่ยังขาด ข้อมูลที่สนับสนุนผลการศึกษาดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการศึกษาเรื่องสถานการณ์การวิจัยสมุนไพรไทย: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบและข้อเสนอเชิงนโยบาย (ฤกษ์ พงศ์พิรุฬห์, อาริยา จิรธนาวัฒน์ และ ภาณุพงศ์ ภูตรฤกษ์, 2562) ที่วิเคราะห์แล้วพบว่างานวิจัยสมุนไพรไทยส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยพื้นฐานที่ไม่เอื้อให้ เกิดการพัฒนาคุณภาพสมุนไพร แต่งานวิจัยเชิงประยุกต์ที่จะพยายามนำสมุนไพรให้สามารถมาใช้ประโยชน์ทาง การแพทย์มีปริมาณที่น้อยและไม่เชื่อมต่อการศึกษาระดับพื้นฐานที่มีอยู่ และเมื่อพิจารณาแหล่งงบประมาณพัฒนา งานวิจัยและนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ส่วนใหญ่หน่วยงานด้าน การวิจัยทั่วประเทศจะมีการขอรับการจัดสรรงบประมาณจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) (ตารางที่ 4) และกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 4 จำนวนโครงการ/งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนภายใต้ทุนวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ปี 2563-2565

ปีงบประมาณ	จำนวน (โครงการ)	งบประมาณ (ล้านบาท)
2563	221	330.80
2564	316	680.20
2565*	181	329.90
รวม	718	1,340.90

หมายเหตุ * เป็นข้อมูลเสนอขอรับการอนุมัติงบประมาณ

ที่มา : ระบบข้อมูลสารสนเทศวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (NRIS) เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2565

ตารางที่ 5 จำนวนโครงการและงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย

ปีงบประมาณ	จำนวน (โครงการ)	งบประมาณ (ล้านบาท)
2555	60	101,366,032
2556	64	138,981,600
2557	59	142,625,100
2558	74	137,227,750
2559	52	92,619,820
2560	33	68,220,800
2561	29	65,629,600
2562	57	87,571,380
2563	61	99,442,975
2564	27	68,929,780
รวม	516	1,002,614,837

ที่มา : สำนักงานบริหารกองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2565

สำหรับการพัฒนาภาคีเครือข่ายมหาวิทยาลัยร่วมกับเครือข่ายนักวิจัยในส่วนภูมิภาค เป็นภารกิจสำคัญที่กรมได้พยายามดำเนินการเพื่อให้การศึกษาวิจัยตามความต้องการในระบบสุขภาพมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งได้มีการพัฒนาเครือข่ายนักวิจัยด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกตั้งแต่ปี 2560 จนสามารถพัฒนางานวิจัยเพื่อสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงทางการแพทย์และการตลาด (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 จำนวนงานวิจัยการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร โดยกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกดำเนินการร่วมกับเครือข่ายมหาวิทยาลัย และเครือข่ายนักวิจัยในส่วนภูมิภาค จำแนกตามประเภท

รายการ	ปีงบประมาณ/จำนวนงานวิจัย (เรื่อง)					รวม
	2561 (52-61)	2562	2563	2564*	2565*	
1. งานวิจัยสมุนไพร/งานวิจัยการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกที่นำไปใช้จริงทางการแพทย์และการตลาด	74	13	28	22	9	146
2. ผลงานวิจัยที่ดำเนินการร่วมกับเครือข่ายนักวิจัยในภูมิภาค	25	9	49	-	-	83
รวม	99	22	77	22	9	229

หมายเหตุ : *งานวิจัยที่นำไปใช้จริงฯ ปีงบประมาณ 2564-2565 อยู่ระหว่างดำเนินการ

ที่มา : รายงานประจำปี กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ปี 2561-2563

ดังตัวอย่างงานวิจัยที่มีศักยภาพและได้นำไปใช้จริงทางการแพทย์และการตลาด ได้แก่ การศึกษาดำรับยาเบญจอำมฤตยในผู้ป่วยโรคมะเร็งเซลล์ตับ การศึกษาดำรับยาเทพรังษิตในการรักษาผู้ป่วยโรคสะเก็ดเงิน การศึกษาผลเบาหวานด้วยตำรับยาเหลืองนรินทร การศึกษาหญ้าอีพแรเพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ดูแลผิวพรรณและลดการเหี่ยวย่น และการศึกษาที่สำคัญที่กรมร่วมกับเครือข่ายในการพัฒนา ได้แก่ การศึกษาวิจัยประสิทธิผลและความปลอดภัยของสมุนไพรฟ้าทะลายโจรสำหรับการรักษาผู้ป่วยโรคโควิด 19 และการศึกษาเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เสริมภูมิคุ้มกันจากตำรับอาหารไทย ซึ่งการศึกษา 2 เรื่องหลังนี้มีความสำคัญยิ่งในการเผชิญกับสถานการณ์เชื้อไวรัสโควิด 19 ระบาด

การสร้างความรู้ด้านสุขภาพด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก

แม้ว่ากรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้พยายามพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามหากองค์ความรู้เหล่านี้ไม่สามารถส่งถึงประชาชนเพื่อให้เกิดการนำองค์ความรู้ไปใช้ในการดูแลสุขภาพอย่างถูกต้องและเหมาะสม อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพที่บิดเบือนโดยเฉพาะเกี่ยวกับการเลือกใช้บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และการเลือกใช้สมุนไพรไม่ถูกต้อง ก่อให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริง ในระยะ 1-2 ปีที่ผ่านมา กรมได้ดำเนินการตอบโต้สถานการณ์ข่าวที่มีการส่งต่อในปี 2564 มีจำนวนสูงถึง 600 ข่าว พบว่าข้อมูลด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่ส่งต่อในระบบสื่อสังคมออนไลน์มีความคลาดเคลื่อนจาก

ข้อเท็จจริง โดยกรมได้ดำเนินการขับเคลื่อนเรื่องการสร้างความรู้ด้านสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร มาอย่างต่อเนื่อง ได้มีผลการดำเนินงานสำคัญ ได้แก่ การจัดทำองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก สมุนไพร เพื่อสื่อสารให้แก่ประชาชน ผลិតจุลสารความรู้ ข้อมูลวิชาการให้กับประชาชนทุกเดือน การเผยแพร่วิทยุออนไลน์ การจัดงานมหกรรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทยระดับภาค และมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติ รวมทั้งมีการพัฒนาแอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้อง 3 แอปพลิเคชัน ได้แก่ Herb ID (Thai Herbal Image Identification), Dr.Ganja in TTM และ Big Data นวดไทย

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าวยังไม่สามารถช่วยให้ประชาชนในภาพรวมมีทักษะทางปัญญาและสังคมในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อตัดสินใจดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสม ยกตัวอย่างกรณีศึกษาการใช้กัญชาเพื่อดูแลสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะในช่วงที่กระแสนิยมและการเปิดช่องทางทางกฎหมายเพื่อนำกัญชาทางการแพทย์มาใช้ในการดูแลสุขภาพได้ ทำให้เกิดอุบัติการณ์จากการใช้กัญชาของประชาชนเพิ่มขึ้น พบว่ามีเพียงประชาชนบางส่วนที่มีวิจาร์ณญาณในการใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (ศุภย์พิชิตวิทยารามาธิบดี, 2562) ตลอดจนนิมล โรมา และสายชล คล่องเอี่ยม (2562) ได้นำเสนอให้เห็นว่ากรมอนามัยได้จัดทำรายงานสำรวจความรู้ด้านสุขภาพของประชาชนไทย อายุ 15 ปี ขึ้นไป พ.ศ. 2562 โดยกรมอนามัยเป็นเจ้าภาพร่วมกับสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ (HITAP) และสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยได้วัดความรู้ด้านสุขภาพที่เป็นการสะท้อนมุมมองจากประชาชน (Self-report) ในการใช้ทักษะความรู้ด้านสุขภาพที่ครอบคลุมถึงการเข้าถึง เข้าใจ ชักถาม ตัดสินใจ และการปรับพฤติกรรม ครอบคลุมมิติของระบบสุขภาพ 4 ด้าน ได้แก่ มิติบริการสุขภาพ (Health Care: HC) มิติป้องกันโรค (Disease Control: DP) มิติส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion: HP) และมิติคุ้มครองผู้บริโภค (Customer Protection: CP) โดยผู้ตอบจะสะท้อนมุมมองจากประสบการณ์ของตนเองตามระดับตัวเลือกจากยากมากไปถึงง่ายมาก หากไม่มีประสบการณ์ สามารถเลือกตอบไม่เกี่ยวข้อง ไม่รู้ ทำไม่เป็น ไม่เคยทำ หรือเชื่อว่าทำได้แต่ไม่เคยทำ พบว่าภาพรวมคนไทยมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ด้านสุขภาพ 88.72 คะแนน จากคะแนนเต็ม 136 คะแนน หรือคิดเป็นร้อยละ 65 ของคะแนนเต็ม และคนไทยร้อยละ 19.09 มีความรู้ด้านสุขภาพไม่เพียงพอ โดยเฉพาะกลุ่มประชากรอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปที่ไม่อ่านไม่ได้ เขียนไม่คล่อง ไม่ได้เรียนหนังสือ ไม่มีบทบาทในชุมชน ไม่ได้รับข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต หรือแอปพลิเคชัน Line และ Facebook และมีปัญหาทางการได้ยิน นอกจากนี้คนไทยยังมีข้อจำกัดในการสืบค้นและค้นหาข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพที่น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะในเรื่องผลิตภัณฑ์ยาและสุขภาพ ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนไทยการแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร โดยสามารถแบ่งเป็น 5 หมวดข้อคำถาม (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ข้อคำถามความรอบรู้ด้านสุขภาพมิติคุ้มครองผู้บริโภค (Customer Protection : CP) จากการสำรวจความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชนไทย อายุ 15 ปี ขึ้นไป พ.ศ. 2562

หมวดข้อคำถาม	ข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับมิติ CP	สัดส่วนของประชากรไทยที่เลือกตอบว่าทำได้ยาก-ยากมาก	ลำดับตามสัดส่วนของประชากรไทยที่เลือกตอบยาก-ยากมาก/จำนวนข้อทั้งหมด
1. การเข้าถึง	1.1 การค้นหาข้อมูลที่เชื่อถือได้ เกี่ยวกับยา เครื่องสำอาง สมุนไพร อาหารเสริม	16.8	2/8
	1.2 ค้นหาข้อมูลที่เชื่อถือได้ เกี่ยวกับการบริการหรือผลิตภัณฑ์ หรือเครื่องมือเกี่ยวกับสุขภาพที่ออกมาใหม่	22.6	1/8
2. ความเข้าใจ	2.1 เข้าใจฉลากยา เครื่องสำอาง อาหารเสริม สมุนไพร เครื่องมือแพทย์ วัตถุอันตราย	14.6	2/7
	2.2 เข้าใจคำอธิบายของบริการ หรือผลิตภัณฑ์หรือเครื่องมือเกี่ยวกับสุขภาพที่ออกมาใหม่	27.4	1/7
3. การซักถาม	3.1 ซักถามข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพจากแพทย์	41.9	7/12
	3.2 ซักถามข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพจากพยาบาล	47.0	2/12
	3.3 ซักถามข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพจากอาสาสมัครสาธารณสุข	53.9	1/12
4. การตัดสินใจ	4.1 ตัดสินใจได้ว่าท่านควรเลือกใช้อาหารเสริม สมุนไพร อย่างไร	15.2	2/7
5. การปรับพฤติกรรม	5.1 อ่านและตรวจสอบข้อมูลเครื่องสำอาง อาหารเสริมสุขภาพ หรือสมุนไพรโดยดูเครื่องหมายรับรองมาตรฐานการผลิตที่ดี	18.5	4/8
	5.2 ค้นคว้า ตรวจสอบผลิตภัณฑ์และบริการสุขภาพ เครื่องสำอาง เครื่องมือแพทย์ วัตถุอันตราย จากแหล่งที่เชื่อถือได้และรู้ว่าสามารถร้องเรียนได้ที่ใด	27.9	1/8

ที่มา : วิมล โรมา และสายชล คล่องเอี่ยม (2562)

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากพฤติกรรมของประชากรเมื่อมีอาการเจ็บป่วย บางส่วนได้เข้าถึงการรักษาจากบุคลากรทางการแพทย์ แต่บางส่วนได้พยายามดูแลสุขภาพตนเองด้วยการซื้อยามารับประทานเองเป็นจำนวนไม่น้อย เมื่อพิจารณาการดูแลสุขภาพของประชาชนระหว่างการซื้อยาแผนไทยหรือยาสมุนไพร และการซื้อยาสมุนไพร พบว่าในระยะที่ผ่านมาประชาชนส่วนใหญ่ยังนิยมซื้อยาแผนปัจจุบันเพื่อการดูแลสุขภาพ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาร้อยละของประชาชนที่เลือกซื้อยาแผนไทยหรือยาสมุนไพรในการดูแลสุขภาพ ตั้งแต่ปี 2554-ปัจจุบัน พบว่าร้อยละของประชาชนได้รับการรักษาตนเองด้วยการซื้อยาแผนไทยและสมุนไพร มีแนวโน้มที่ลดลง (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของประชากรที่เจ็บป่วยครั้งสุดท้ายในระหว่าง 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ที่ได้รับการรักษาตนเอง ด้วยการซื้อยาแผนไทยและสมุนไพรเปรียบเทียบกับ การซื้อยาแผนปัจจุบัน ในปี 2554,2556,2558,2560,2562 และ 2564

ปีที่สำรวจ	ซื้อยาแผนไทยหรือยาสมุนไพร		ซื้อยาแผนปัจจุบัน		รวมทั้งสิ้น	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2554	201,842	5.55	3,434,925	94.45	3,636,757	100.00
2556	103,728	3.06	3,290,881	96.94	3,394,609	100.00
2558	85,910	2.54	3,294,026	97.46	3,379,936	100.00
2560	118,005	3.30	3,455,541	96.70	3,573,546	100.00
2562	46,820	1.50	3,065,693	98.50	3,112,313	100.00
2564	37,455	1.48	2,535,631	98.54	2,573,085	100.00

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2554,2556,2558,2560,2562 และ 2564)

จากข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 7 และ 8 ทำให้ทราบว่าการเลือกใช้การแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพยังเป็นเรื่องที่ยุ้งยากซับซ้อน และ สอดคล้องกับการเลือกใช้ยาแผนไทยหรือยาสมุนไพรในการดูแลสุขภาพที่ยังมีแนวโน้มที่ต่ำ ดังนั้นกรม จึงจำเป็นต้องเร่งงานวิศวกรรมสร้างองค์ความรู้เพื่อการสร้างความรู้ด้านสุขภาพรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อ ตอบสนองปัญหาดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นและเลือกใช้ข้อมูลความรู้ทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และปลอดภัย และมีความทันสมัยสอดคล้องกับ สถานการณ์ด้านสุขภาพ ส่วนองค์ความรู้เชิงลึกนั้นถือเป็นเป้าหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งเพื่อสร้าง ความเชื่อมั่นแก่สหวิชาชีพที่นอกเหนือจากบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่จะให้ คำแนะนำแก่ประชาชนผู้มารับบริการในระบบบริการสุขภาพได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไปอีกด้วย

2) สถานการณ์ด้านการบริการทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

ตามที่กระทรวงสาธารณสุขซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบด้านสุขภาพของประเทศ ได้มี นโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนให้การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน เข้ามามีส่วนร่วมและ มีบทบาทในการดูแลสุขภาพของประชาชน โดยแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service plan) สาขา การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน เพื่อให้การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็นส่วนหนึ่ง ของการดูแลสุขภาพที่บูรณาการร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันอย่างไร้รอยต่อ โดยคำถึงถึงประสิทธิผล ความปลอดภัยในการดูแลสุขภาพของประชาชนเป็นที่ตั้ง ในระยะที่ผ่านมากกรม กำหนดเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ การแพทย์แผนไทยเป็นส่วนหนึ่งของการจัดบริการสุขภาพมากขึ้น พบว่าตัวชี้วัดร้อยละของผู้ป่วยนอกที่ได้รับ บริการ ตรวจ วินิจฉัย รักษาโรค และฟื้นฟูสภาพด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกบรรลุ เป้าหมายตัวชี้วัดและมีแนวโน้มในภาพรวมสูงขึ้นทุกปี ก่อนสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ต่อมาแนวโน้มการให้บริการที่คงที่และลดลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา สาเหตุของการลดลงของจำนวน ผู้ป่วยนอกที่ได้รับบริการ ตรวจ วินิจฉัย รักษาโรค และฟื้นฟูสภาพด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและ การแพทย์ทางเลือก ส่วนหนึ่งเกิดจากมาตรการป้องกันและควบคุมโรคในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส

โควิด-19 จึงทำให้กรมได้มีการกำหนดแนวทางการให้บริการการแพทย์แผนไทยในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ เพื่อป้องกันควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โรคโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)) รวมถึงการขาดองค์ความรู้ที่สนับสนุนทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มากพอที่จะทำให้บุคลากรการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจะนำองค์ความรู้ดังกล่าวเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาสุขภาพของประเทศ (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 สถิติร้อยละผู้ป่วยนอกที่ได้รับบริการ ตรวจ วินิจฉัย รักษาโรค และฟื้นฟูสภาพด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก 5 ปี ย้อนหลัง (พ.ศ. 2561-2565)

ประเภท	ปีงบประมาณ	2561	2562	2563	2564	2565 (ณ 16 ก.ค. 65)
โรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป		9.94	9.12	8.97	8.88	8.19
โรงพยาบาลชุมชน		16.88	14.69	14.91	14.85	11.78
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล		33.32	36.48	35.96	37.65	31.92
ภาพรวม		17.20	18.50	21.88	21.68	17.15
เป้าหมาย		17.50	18.50	19.50	20.50	20.50

- ที่มา : 1. รายงานประจำปี กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ประจำปี 2561,2562,2563 และ 2564
2. คลังข้อมูลสุขภาพ Health Data Center (HDC) (เข้าถึงข้อมูล ณ วันที่ 22 กรกฎาคม 2565)

อย่างไรก็ตามจากข้อมูลในตารางดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ได้ว่า การให้บริการการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีความสามารถในการรองรับผู้มารับบริการได้มากกว่าโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชน ซึ่งควรมีบทบาทในการดูแลผู้ป่วยที่มีความยากและซับซ้อน ถือเป็นโอกาสที่ดีในการปรับปรุงแนวคิดการจัดบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสานเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลสุขภาพในสถานบริการสาธารณสุขในระดับปฐมภูมิ (Primary Care Unit) ให้มีศักยภาพในการดูแลสุขภาพที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของประเทศ ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงการดูแลสุขภาพพื้นฐานในระดับปฐมภูมิได้มากขึ้น ลดค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพของประชาชน แพทย์แผนไทยในสถานพยาบาลระดับปฐมภูมิมีบทบาทในการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ แพทย์แผนไทยในระบบบริการปฐมภูมิมิมีส่วนร่วมในการติดตามการรักษาต่อเนื่องจากการส่งคืนผู้ป่วยสู่ชุมชน ลดปัญหาความแออัดของโรงพยาบาลขนาดใหญ่จากปัญหาภาวะแทรกซ้อนจากโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น การดูแลผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ที่มีอาการรุนแรง การรับมือกับโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำอื่น ๆ ที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น รวมถึงพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก สมุนไพร และการใช้ گیاهและกระท่อมให้ประชาชนสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐาน และปลอดภัย

เมื่อพิจารณารายละเอียดของการเข้าถึงและใช้บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ตั้งแต่ปี 2560-2563 พบว่าปัญหาสุขภาพของประชาชนที่มาใช้บริการมากที่สุด คือ ปัญหาสุขภาพเกี่ยวกับระบบกล้ามเนื้อ (รัชนี จันทรเกษ, บุญใจ ลิ้มศิลา, มาลา สร้อยสำโรง และวัชรภรณ์ นิลเพ็ชร, 2564) และเมื่อ

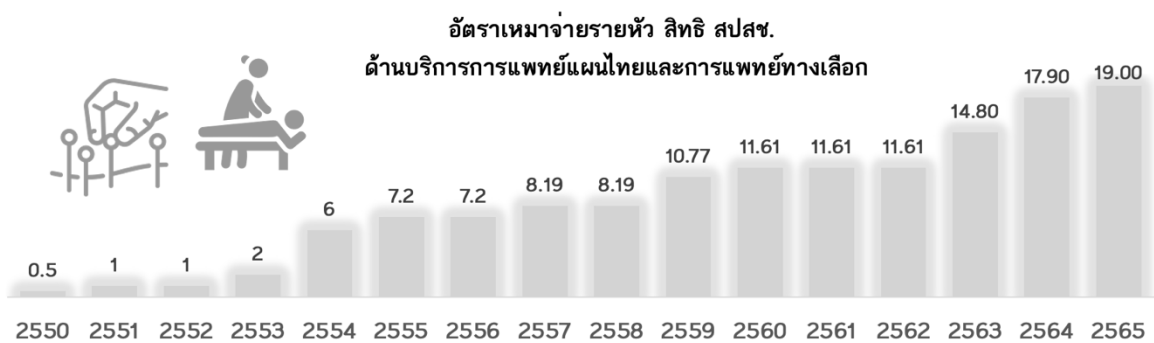
เปรียบเทียบกับสาเหตุของผู้ป่วยนอกตามกลุ่มโรค 10 อันดับแรกในช่วงเวลาเดียวกัน พบว่าปัญหาสุขภาพของประชาชนในภาพรวมที่ต้องเข้ารับการรักษาพยาบาล ได้แก่ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน การติดเชื้อของทางเดินหายใจส่วนบนแบบเฉียบพลัน ปัญหาสุขภาพฟัน โรคระบบทางเดินอาหาร พยาธิสภาพของหลัง และความผิดปกติของต่อมไร้ท่อ โภชนาการและเมตาบอลิซึมอื่น ๆ ซึ่งหมายถึงการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกยังไม่มีวี่แวงเด่นชัดมากพอในการให้บริการสุขภาพที่สอดคล้องกับปัญหาสุขภาพของประเทศ

สำหรับกรณีของการพัฒนาสุขภาพทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ภายหลังจากประเทศไทยได้กำหนดให้กัญชาถูกจัดอยู่ในกลุ่มยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แต่ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2562 อนุญาตให้สามารถนำไปใช้ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ทางราชการ การแพทย์ การรักษาผู้ป่วย หรือการศึกษาวิจัย และพัฒนาการศึกษาวิจัยทางการแพทย์ได้ กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การเภสัชกรรม กรมการแพทย์ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กรมสุขภาพจิต และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ได้ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้มีการนำกัญชาไปใช้ประโยชน์ทางการแพทย์แผนไทยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในระยะแรกมีการประกาศตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ 16 ตำรับ ตำรับน้ำมันกัญชาหอมเดชา ตำรับน้ำมันกัญชาเมตตาโอสถ และตำรับน้ำมันกัญชาการุณย์โอสถ (รัชนี้ จันทร์เกษ, บุญใจ ลิ้มศิลา, มาลา สร้อยสำโรง และวัชรภรณ์ นิลเพ็ชร 2564) ต่อมาเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2564 ได้มีการปลดล็อกตำรับยากัญชาทางการแพทย์แผนไทย 5 ตำรับที่มีส่วนประกอบของใบและก้านกัญชาจากบัญชีตำรับยาเสพติดให้โทษ ได้แก่ ตำรับยาสุขไสยาสน์ ยาแก่นอนไม่หลับ/ยาแก้ไข้ผอมเหลือง ยาแก้ลมแก้เส้น ยาทวาริตสีดวงทวารหนัก และโรคผิวหนัง และยาแก้โรคจิต ซึ่งภาคเอกชนสามารถขอผลิตยาดังกล่าวได้เสมือนผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร (ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดตำรับยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ที่ใช้เพื่อการรักษาโรคหรือการศึกษาวิจัยได้ พ.ศ. 2564) และได้มีการผลักดันตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติ 4 ตำรับ ได้แก่ ตำรับยาสุขไสยาสน์ ยาแก้ลมแก้เส้น ยาทำลายพระสุเมรุ และน้ำมันกัญชาหอมเดชา เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2564 (ประกาศคณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ เรื่อง บัญชียาหลักแห่งชาติด้านสมุนไพร พ.ศ.2564) สำหรับความครอบคลุมของการกระจายยาเข้าสู่ระบบบริการสุขภาพรวมทั้งสิ้น 975 แห่งครอบคลุมทุกเขตสุขภาพ และมีประชาชนที่เข้าถึงบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกรวมทั้งสิ้น 441,932 ราย (กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 30 กันยายน 2564) ต่อมาได้มีประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 พ.ศ. 2565 เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2565 ส่งผลให้กัญชาได้รับการปลดล็อกและสามารถใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ได้ ในส่วนของช่อดอก เมล็ดพันธุ์ ใบ ก้าน ลำต้น ราก และสารสกัดที่มีปริมาณสารเตตราไฮโดรแคนนาบินอล (tetrahydrocannabinol, THC) ไม่เกินร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนัก ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือ ตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน 2565 เป็นต้นไป และเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการคุ้มครองและส่งเสริมการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน กระทรวงสาธารณสุขจึงได้ประกาศสมุนไพรควบคุม (กัญชา) ซึ่งประกาศใช้ถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตั้งแต่วันที่ 17 มิถุนายน 2565 เป็นต้นไป

นอกจากนี้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564 ได้มีการยกเลิกพืชกระท่อมจากยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 เนื่องจากในหลายประเทศมิได้กำหนดให้พืชกระท่อมเป็นยาเสพติดให้โทษประกอบกับอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 และพิธีสารแก้ไขอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1972 มิได้กำหนดให้พืชกระท่อมเป็นยาเสพติดให้โทษ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากลและบริบทของสังคมไทยที่มีการใช้กระท่อมในวิถีชาวบ้าน และใช้ในการดูแลสุขภาพจึงมีการยกเลิกดังกล่าว ถือเป็นโอกาสของการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่จะนำกระท่อมมาใช้ในการดูแลสุขภาพประชาชนอย่างถูกต้องและปลอดภัยสูงสุด

ส่วนสำคัญของการเพิ่มการเข้าถึงและการจัดบริการทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกของแต่ละหน่วยบริการที่มีคุณภาพมาตรฐานให้แก่ประชาชน คือ การพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์ด้านการให้บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักประกันสุขภาพแห่งชาติให้กับประชาชน ซึ่งสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้จัดตั้งกองทุนพัฒนาการแพทย์แผนไทยเป็นกองทุนย่อยขึ้นทำให้ประชาชนผู้มีสิทธิจะได้รับความคุ้มครองตามชุดสิทธิประโยชน์ของกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ค่าบริการทางการแพทย์แผนไทยจึงกำหนดให้ครอบคลุมการตรวจและวินิจฉัยโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสมรรถภาพ จำแนกการจัดบริการตามชุดสิทธิประโยชน์เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) การบริการนวดไทย ประคบสมุนไพร อบไอน้ำสมุนไพร รวมถึงการให้บริการในหน่วยบริการ และการให้บริการเชิงรุกในชุมชน ซึ่งในปี 2564 ได้มีการเพิ่มชุดสิทธิประโยชน์ด้านการบริการฝังเข็มในชุดสิทธิประโยชน์แล้ว 2) การบริการฟื้นฟูสุขภาพแม่หลังคลอดด้วยการแพทย์แผนไทย และ 3) การส่งจ่ายยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ ซึ่งรวมถึงตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม ค่าใช้จ่ายการบริการการแพทย์แผนไทยที่กองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติสนับสนุนให้กับหน่วยบริการรายหัวประชากรผู้มีสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550-2565 พบว่าอัตราเหมาจ่ายรายหัวสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี (แผนภาพที่ 3)

แผนภาพที่ 3 อัตราเหมาจ่ายรายหัวสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติด้านการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550-2565

ที่มา : สปสช.

ที่มา : สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, คู่มือบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550-2565

สำหรับระบบสวัสดิการการรักษาพยาบาลข้าราชการของบริการการแพทย์แผนไทยมีรายละเอียดตามเกณฑ์หนังสือกรมบัญชีกลาง ที่ กค 042.2/ว 262 ลงวันที่ 29 กรกฎาคม 2558 และที่ กค 0422.2/ว 447 ลงวันที่ 12 พฤศจิกายน 2558 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การเบิกค่ารักษาพยาบาลด้วยวิธีการแพทย์แผนไทยซึ่งจะต้องเป็นยาแผนไทยที่อยู่ในบัญชียาหลักแห่งชาติ การบริการบำบัดรักษาโรคด้วยวิธีการแพทย์แผนไทยที่เบิกได้ เช่น ค่าหมวดเพื่อการรักษาโรคโดยตรง ค่าหมวดเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพ ค่าอบไอน้ำสมุนไพรเพื่อการบำบัดโรค และค่าประคบสมุนไพรเพื่อการบำบัดรักษาโรค ในส่วนของการรักษาพยาบาลในระบบประกันสังคมสามารถเบิกจ่ายได้ตามเงื่อนไขที่มีได้อยู่ในรายการที่ผู้ประกันตนประสบอันตรายเจ็บป่วยอันมิใช่เนื่องจากการทำงานด้วยอุบัติเหตุ หรือกลุ่มโรคและบริการที่ไม่มีสิทธิได้รับการทางการแพทย์ โดยมีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการรับบริการการแพทย์แผนปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลทางการแพทย์ทางเลือกในปัจจุบัน ยังไม่สามารถเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลได้ (สุริยะ วงศ์คงคาเทพ, 2564)

เมื่อพิจารณาค่าเป้าหมายและกลไกของงบประมาณของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติเพื่อสนับสนุนชุดสิทธิประโยชน์ดังกล่าว เป็นเพียงการวัดจำนวนครั้งของผู้มารับบริการในสถานบริการสาธารณสุขในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขเท่านั้น ซึ่งมีใช้ข้อมูลจำนวนประชากรภาพรวมที่เข้าถึงบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกอย่างแท้จริง หากพิจารณาผลการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554-2564 พบว่าจำนวนประชากรที่เข้าถึงผู้ให้การรักษาด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และจำนวนประชากรที่ได้รับการบริการด้านการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ยังมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับการรักษาทางการแพทย์แผนปัจจุบัน ตั้งแต่ปี 2554-2562 อย่างไรก็ตามร้อยละของประชาชนที่ได้รับการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในปี 2564 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 4.58 ซึ่งสูงกว่าทุกปีที่ผ่านมา (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของประชาชนที่เจ็บป่วยครั้งสุดท้ายในระหว่าง 1 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ ที่จำแนกตามประเภทการรักษาครั้งสุดท้าย ในปี 2554,2556,2558,2560,2562 และ 2564

ปีที่สำรวจ	รักษาด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก		รักษาด้วยการแพทย์แผนปัจจุบัน		รวมทั้งสิ้น	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2554	225,175	2.25	9,763,208	97.75	9,988,383	100.00
2556	182,918	1.74	10,305,075	98.26	10,487,993	100.00
2558	440,027	3.94	10,724,168	96.06	11,164,195	100.00
2560	300,736	2.67	10,954,745	97.33	11,255,481	100.00
2562	320,801	3.11	10,001,704	96.89	10,322,505	100.00
2564	434,746	4.58	9,130,028	95.42	9,496,703	100.00

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2554,2556,2558,2560,2562 และ 2564)

จากสถิติทั้งในตารางที่ 9 และ 10 พบว่า ในปี 2564 ซึ่งเป็นปีที่มีปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ภาพรวมของประชาชนที่ได้รับการรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยการแพทย์แผนไทยและ

การแพทย์ทางเลือกมีแนวโน้มที่ดีขึ้น แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายสถานบริการสาธารณสุขพบว่าการให้บริการ การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชน มีแนวโน้มลดลง แต่การให้บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในโรงพยาบาลส่งเสริม สุขภาพตำบลมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การให้บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ ทางเลือกในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสามารถรองรับผู้มารับบริการในสถานการณ์วิกฤตสุขภาพของ ประเทศได้เป็นอย่างดี ส่วนโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชนพบว่าการให้บริการ การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมีแนวโน้มลดลง ถือเป็นโอกาสที่ดีในการปรับปรุงแนวคิด การจัดการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาสาธารณสุขของประเทศ กล่าวคือ จากการศึกษาวิจัยในด้านสมุนไพรไทยพบว่ามีสมุนไพรที่น่าสนใจหลายชนิดมีฤทธิ์ในการส่งเสริมสุขภาพ รักษาโรค และฟื้นฟูสุขภาพในสภาวะการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ ทางเลือกจะมีบทบาทสำคัญในการกักตุนสุขภาพในครั้งนี้ได้อย่างไร และจากปัญหาสถานการณ์แพร่ระบาดของ เชื้อไวรัสโคโรนา-19 ทำให้บุคลากรทางการแพทย์แผนปัจจุบันต้องรับบทบาทและให้ความสำคัญในการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาวิกฤตดังกล่าวเป็นอย่างมาก รวมถึงมาตรการระยะห่างสังคม (Social Distancing) ทำให้ผู้ป่วยที่มีโรคประจำตัว ผู้ป่วยผู้สูงอายุ ผู้ป่วยระยะกลาง และผู้ป่วยระยะประคับประคองได้รับการดูแล สุขภาพที่ขาดความต่อเนื่อง และระยะเวลาติดตามผลในการดูแลสุขภาพต้องยืดระยะเวลาออกไป ทำให้เกิด ผลกระทบต่อสุขภาพในกลุ่มผู้ป่วยดังกล่าว เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า

(1) การนำศักยภาพของการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเพื่อนำไป บูรณาการการดูแลสุขภาพในระดับปฐมภูมิ (Primary Care) ซึ่งเป็นด่านแรกของการให้บริการสุขภาพให้ เกิดความเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของประชาชนในระดับชุมชน จะทำให้ระบบบริการสุขภาพ ของประเทศสามารถดำรงอยู่ได้ต่อไปโดยไม่ละทิ้งผู้หนึ่งผู้ใดไว้ข้างหลังภายใต้การบูรณาการองค์ความรู้และ กระบวนการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในระบบ บริการในระดับปฐมภูมิอย่างไร้รอยต่อ ซึ่งสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของชมรมกลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและ การแพทย์ทางเลือก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (2563) และสุขกมล สุขสว่างโรจน์ (2563) ที่ควรใช้โอกาส ดังกล่าวสนับสนุนองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาให้หน่วยบริการในระดับปฐมภูมิ โดยเฉพาะหน่วยบริการ ปฐมภูมิ (Primary Care Cluster) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ ให้สามารถ บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกแก่ประชาชนเป็นลำดับแรก (TMM First) ซึ่งสอดคล้องกับ แนวทางการดำเนินการถ่ายโอนภารกิจสถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ 60 พรรษา นวมินทราชินี และ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการก่อนถ่าย โอนภารกิจดังกล่าวที่จะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนการถ่ายโอนภารกิจ โดยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพ ระดับพื้นที่เป็นหนึ่งในงานดำเนินการที่สำคัญ ซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนดหลักเกณฑ์ และขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพระดับพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้สอดคล้องกับระเบียบ กระทรวงมหาดไทยที่เกี่ยวข้องกับแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกฎหมายว่าด้วยการกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้แผนพัฒนาสุขภาพระดับพื้นที่ของ

องค์การบริหารส่วนจังหวัด อย่างน้อยต้องประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ 6 ด้าน ซึ่งการส่งเสริมและสนับสนุนการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนไทยประยุกต์เป็นหนึ่งในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ทุกองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่ยื่นคำขอรับการประเมินความพร้อมรับการถ่ายโอนภารกิจภายหลังจากที่ คณะอนุกรรมการบริหารภารกิจถ่ายโอนด้านสาธารณสุขให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีมติเห็นชอบผลการประเมินความพร้อมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนั้น และให้นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดประกาศใช้แผนพัฒนาสุขภาพระดับพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการสุขภาพระดับพื้นที่ (กสพ.) ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และดำเนินการส่งให้หน่วยงานจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนจังหวัดนำไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดต่อไป ซึ่งเป็นหลักประกันได้ว่างานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในหน่วยบริการระดับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลยังสามารถดำเนินการต่อไปได้แม้ว่าหน่วยบริการดังกล่าวจะได้รับการถ่ายโอนเป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้วก็ตาม (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2565) จากข้อมูลทั้งหมดที่กล่าว การสนับสนุนแนวทางการดำเนินงานด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่เหมาะสมแก่หน่วยบริการที่ได้รับการถ่ายโอนสามารถทำให้การจัดบริการสุขภาพแก่ประชาชนด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

(2) การพัฒนารูปแบบบริการเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดบริการทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชน ที่ควรมุ่งเน้นการต่อยอดรูปแบบ แนวทางการให้บริการ ในการร่วมรักษาและฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 หรือโรคระบาดติดเชื้ออุบัติใหม่ด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกโดยบูรณาการการรักษาร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบัน รวมถึงพัฒนาแนวทางการส่งเสริมให้การแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก สมุนไพร และการใช้ گیاهและกระท่อมทางการแพทย์แผนไทย เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลสุขภาพผู้ป่วยผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ของประเทศในอนาคต ผู้สูงอายุในกลุ่มนี้อาจเป็นผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ผู้ป่วยระยะกลาง และผู้ป่วยระยะประคับประคองด้วย ซึ่งองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมีประโยชน์ และสามารถบูรณาการการให้บริการสุขภาพร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยจะส่งผลให้กลุ่มผู้ป่วยดังกล่าวมีคุณภาพชีวิตที่ดี และการรวบรวมข้อมูลการวินิจฉัยและการรักษาที่เป็นระบบจะทำให้เป็นผลดีต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลประสิทธิผลและความปลอดภัยของหัตถการและยาสมุนไพรที่มีการใช้เพื่อผลักดันเข้าสู่สิทธิประโยชน์ของหลักประกันสุขภาพและการเสนอขายสมุนไพรเข้าสู่บัญชียาหลักแห่งชาติในอนาคต

(3) การพัฒนาศูนย์บริการและวิชาการในภูมิภาค ให้เป็นศูนย์ความเชี่ยวชาญเฉพาะโรค ศูนย์บริการวิชาการ ศูนย์วิจัยทางคลินิก และเป็นศูนย์ฝึกอบรมและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และวิชาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสานที่ทันสมัย และนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์แผนไทยและสหวิชาชีพให้มีความรู้ความสามารถในการให้บริการสุขภาพของประชาชนทุกกลุ่มวัย รองรับสถานการณ์ด้านสาธารณสุขของประเทศให้สามารถลดความเหลื่อมล้ำ (Inclusive growth) ซึ่งจะครอบคลุมทุกเขตสุขภาพอย่างน้อยเขตสุขภาพละ 1 แห่ง และพัฒนาโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสานให้เป็น

Excellence Center ที่สามารถสร้างองค์ความรู้และต้นแบบทางด้านบริการและวิชาการที่ดีเพื่อเป็นแนวทางในการให้บริการสุขภาพทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกทั้งในภาครัฐและเอกชน และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

สำหรับมิติของการพัฒนาการใช้สมุนไพรในระบบบริการสุขภาพ แม้ว่าจะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากการขับเคลื่อนนโยบายสุขภาพดีถ้วนหน้าภายใน พ.ศ.2543 (Health for All by the Year 2000) และแนวทางการสาธารณสุขมูลฐาน (Primary Health Care) ในปี 2521 ขององค์การอนามัยโลก ทำให้เกิดการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้สมุนไพรและการแพทย์แผนไทยในประเทศไทย (Nitpanit, 2014) จากนั้นมาจึงมีนโยบายการพัฒนาจากสมุนไพรที่ถูกกำหนดโดยรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย เพื่อส่งเสริมการใช้ยาจากสมุนไพรทั้งยาเดี่ยว ยาตำรับ ในการส่งเสริมสุขภาพ รักษาโรค และฟื้นฟูสุขภาพของประชาชน โดยเริ่มมีความชัดเจนตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกรมตั้งแต่ปี 2545 เป็นต้นมา ในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550–2554) ได้กำหนดเป้าหมายให้โรงพยาบาลทั่วไปและโรงพยาบาลชุมชนมีการใช้ยาสมุนไพรไม่น้อยกว่าร้อยละ 5.00 และร้อยละ 10.00 ของมูลค่าการใช้ยาของโรงพยาบาลแต่ละประเภทตามลำดับ และยังได้กำหนดเป็นตัวชี้วัดของกระทรวงสาธารณสุข ปี 2551 ที่กำหนดให้มีมูลค่าการใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาลศูนย์หรือโรงพยาบาลทั่วไปอย่างน้อยร้อยละ 3.00 และมีการใช้ในโรงพยาบาลชุมชนและสถานอนามัยอย่างน้อยร้อยละ 5.00 อย่างไรก็ตามการใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาลของรัฐยังคงค่อนข้างน้อยและไม่แพร่หลาย จากการสำรวจพบว่า การใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไปมีการสั่งจ่ายเพียงร้อยละ 0.53 ของมูลค่าการใช้ยาในโรงพยาบาลและในโรงพยาบาลชุมชนและสถานอนามัยมีการใช้เพียงร้อยละ 2.78 ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลมีการส่งเสริมให้โรงพยาบาลมีการใช้ยาจากสมุนไพรเพื่อทดแทนยาแผนปัจจุบัน (ภัทรพล จึงสมเจตไพศาล, 2562)

และเมื่อมีการประมวลผลมูลค่าการใช้ยาสมุนไพรในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐจากระบบ Health Data Center ตั้งแต่ปี 2561-2564 พบว่ามูลค่าการใช้ยาสมุนไพรในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐทั่วประเทศมีแนวโน้มลดลง (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 มูลค่าการใช้ยาสมุนไพรในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี 2561-2564

ปีงบประมาณ	มูลค่าการใช้ยาสมุนไพรในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐที่เกิดขึ้น (ล้านบาท)	ร้อยละมูลค่าที่เพิ่มขึ้นเทียบกับปีก่อนหน้า
2561	1,160	-
2562	1,317	+13.53
2563	1,167	-11.38
2564*	1,137	-2.57

* ข้อมูล ณ วันที่ 26 สิงหาคม 2564

ที่มา : กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (2564)

จากสถานการณ์ที่ปรากฏในตารางที่ 11 และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากงานวิจัยเพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการใช้ยาสมุนไพรในโรงพยาบาลของรัฐพบว่าปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รายการยาสมุนไพรที่พบว่าไม่เพียงพอต่อการรักษา รวมถึงทัศนคติต่อยาแผนไทยของสหวิชาชีพ (พินิตา โนนทิง และคณะ, 2556) นอกจากนี้งานวิจัยโดยสุรศักดิ์ เสาแก้ว และคณะ (2563) ยังพูดถึงปัญหาที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงและการบริการด้านยาสมุนไพรของประเทศในประเด็นต่าง ๆ ประกอบด้วย

- (1) ปัญหาวัตถุดิบสมุนไพรที่ขาดแคลน บางชนิดหาได้ยากและวัตถุดิบขาดคุณภาพ
- (2) ปัญหาคุณภาพผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพรที่พบการปลอมปนและปนเปื้อนส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐานและสุ่มเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อผู้บริโภค
- (3) ปัญหาเกี่ยวกับผู้ประกอบการผลิตยาจากสมุนไพรที่มักจะเป็นรายย่อยขาดความชำนาญในการพัฒนาสูตรตำรับและผลิตยาให้เป็นมาตรฐานตามข้อกำหนดของภาครัฐและต้องแข่งขันกับการผลิตในภาครัฐทำให้กระทบต่อโอกาสในการพัฒนาอุตสาหกรรมยาสมุนไพรในประเทศ
- (4) ปัญหาการไม่มีข้อกำหนด (Specification) เกี่ยวกับวัตถุดิบ ผลิตภัณฑ์ยาจากสมุนไพรและราคากลางของวัตถุดิบสมุนไพรที่ต้องการจัดหาและจัดซื้อส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการให้บริการและมาตรฐานของยาสมุนไพรของแต่ละหน่วยบริการ
- (5) ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตยาจากสมุนไพรส่งผลให้เกิดความไม่แน่ใจในเกณฑ์สำหรับการผลิตและพัฒนาสมุนไพร โดยทั่วไปทั้งบุคลากรทางการแพทย์และประชาชนทั่วไปจะให้ความเชื่อมั่นและเลือกใช้ยากี่ต่อเมื่อผลิตภัณฑ์เหล่านั้นมีความปลอดภัย มีประสิทธิผลในการรักษาของผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่าง ๆ และ คุณภาพ โดยพิจารณาทั้งรูปแบบลักษณะของยา และการควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ แสดงให้เห็นว่าการสร้างมาตรฐานยาสมุนไพรเป็นสิ่งสำคัญที่จะสามารถนำไปสู่การสร้าง ความเชื่อมั่นต่อยาสมุนไพรได้ และทำให้สามารถเพิ่มการใช้ยาสมุนไพรในการรักษาสุขภาพประชาชน

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อเป็นการสร้างการยอมรับและความเชื่อมั่นของยาสมุนไพรให้กับทั้งบุคลากรทางการแพทย์และประชาชนทั่วไป และเป็นการเพิ่มการใช้ยาสมุนไพรในการดูแลสุขภาพของคนไทย จึงควรพัฒนามาตรฐานการผลิตยาสมุนไพร เพิ่มรายการยาสมุนไพรในระบบและการผลิตยาสมุนไพรในโรงพยาบาลมากขึ้น นอกจากนี้การเพิ่มบทบาทแพทย์แผนไทยในการตรวจวินิจฉัยโรค การปรุงยาและรักษาด้วยยาแผนไทยก็เป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มการส่งจ่ายยาสมุนไพร ดังนั้นองค์ความรู้ในเรื่องเภสัชกรรมแผนไทยจะต้องมีความชัดเจนเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ความน่าเชื่อถือของแพทย์แผนไทย และองค์ความรู้เหล่านี้ยังสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนแพทย์แผนไทยและประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรมการผลิตยาสมุนไพรในประเทศได้อีกด้วย หากสามารถทำให้ประชาชนและสหวิชาชีพยอมรับการใช้สมุนไพรในระบบสุขภาพ จะทำให้บทบาทของการแพทย์แผนไทยมีความสำคัญมากขึ้นตามไปด้วย และจะส่งผลดีต่อการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพจากการใช้ยาสมุนไพรในการดูแลสุขภาพของประชาชนในประเทศอีกด้วย

สำหรับระบบบริหารจัดการที่ดีเพื่อให้ระบบบริการการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

(1) การวางแผนและพัฒนากำลังคนด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จะต้องสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาระบบบริการสุขภาพของประเทศ โดยร่วมมือกับเครือข่ายมหาวิทยาลัยและสภาวิชาชีพเพื่อให้มีผู้ประกอบการวิชาชีพที่มีคุณธรรม จริยธรรม และมีสมรรถนะสูงในระบบบริการสุขภาพ ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมามีวิชาชีพในกระทรวงสาธารณสุขยังไม่ได้กำหนดให้เห็นว่าบุคลากรทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เป็นบุคลากรหลักของระบบบริการสุขภาพของประเทศ ดังนั้นการดำเนินการวางแผนและพัฒนากำลังคนอย่างเป็นระบบ จะส่งผลให้สหวิชาชีพและประชาชนยอมรับต่อการมีบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในระบบบริการสุขภาพ

(2) การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการจัดบริการทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มีคุณภาพและมาตรฐาน เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การติดตามและประเมินการจัดบริการดังกล่าวว่ามีประสิทธิภาพและแนวโน้มในการให้บริการทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในระบบสุขภาพควรเป็นอย่างไร เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบบริการสุขภาพที่มีความยั่งยืน สอดคล้องกับธรรมนูญว่าด้วยสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ที่เห็นว่าการบูรณาการข้อมูลในระดับชาติอย่างมีส่วนร่วมทั้งในภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม และภาคประชาชน เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์และเข้าถึงอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม และนำข้อมูลมาสื่อสารสาธารณะในวงกว้าง ประกอบด้วย ข้อมูลด้านการใช้บริการและการใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรก็เป็นส่วนหนึ่งของความต้องการที่ควรจะต้องเกิดภายใต้ธรรมนูญฉบับนี้ ระยะที่ผ่านมารวมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกและศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขได้ร่วมกันพัฒนาระบบรายงานข้อมูลการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (HDC-TTM) เพื่อใช้เป็นแหล่งติดตามและประเมินผลตัวชี้วัดสำคัญด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และสถานการณ์การให้บริการสุขภาพที่เกี่ยวข้อง พบว่าระบบดังกล่าวยังจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการออกรายงานผลที่มีความถูกต้อง และมีรายงานที่หลากหลายสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในระบบบริการสุขภาพ ซึ่งการพัฒนาระบบให้สามารถใช้งานได้และมีความเที่ยงตรงควบคู่กับผู้นำเข้าข้อมูลในระบบให้สามารถรายงานผลการดำเนินงานอย่างถูกต้องย่อมมีความสำคัญและควรดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน

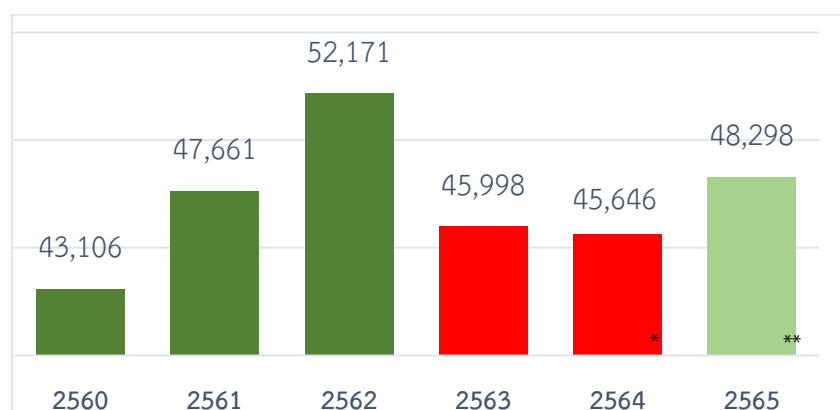
(3) การใช้กลไกของผู้ทำหน้าที่ขับเคลื่อนงานด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกระดับเขตสุขภาพ (Chief Thai Traditional and Alternative Medicine: CTMO) ระดับเขตและระดับจังหวัดเพื่อช่วยสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในส่วนภูมิภาค ซึ่งได้เริ่มดำเนินการในปี 2560 ในระยะแรกการดำเนินการดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในระดับพื้นที่ ต่อมาเมื่อผู้บริหารในระดับจังหวัดและเขตสุขภาพได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้น ทำให้การดำเนินการดังกล่าวขาดความต่อเนื่อง ซึ่งกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกต้องพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งของกลไกเหล่านี้เพื่อให้การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกสามารถบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับสหวิชาชีพอื่นในระบบบริการสุขภาพให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3) สถานการณ์ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรสู่การสร้างความสามารถในการแข่งขัน

จากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีได้ให้ความสำคัญต่อการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรให้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความสามารถในการแข่งขัน อันเนื่องมาจากภูมิปัญญาดังกล่าวมีความเป็นอัตลักษณ์และมีศักยภาพในการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศชาติ โดยกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้ดำเนินการขับเคลื่อนสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เชื่อมโยงศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้เกิดอัตลักษณ์ของการให้บริการอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาสัดส่วนของตลาดการบริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรในประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-2563 แม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทั่วโลกจะส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจเป็นอย่างมากก็ตาม ทำให้ขนาดของตลาดลดลงเหลือเพียง 45,837 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2563 จากที่เคยมีมูลค่าการบริโภคสูงสุดในปี พ.ศ. 2562 อยู่ที่ 52,171 ล้านบาท (แผนภาพที่ 4) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2563 เทียบปี พ.ศ. 2562 พบว่าเกิดอัตราการขยายตัวหดตัวร้อยละ 12.14 และเมื่อพิจารณาลำดับของการบริโภคสมุนไพรภายในประเทศ พบว่า ประเทศไทยยังมีมูลค่าการบริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรในประเทศที่สูงที่สุดในอาเซียน และเป็นอันดับที่ 4 ของทวีปเอเชียในปี 2653 ต่อมามูลค่าการบริโภคสมุนไพรในประเทศลดลงเป็นอันดับที่ 5 ในปี 2564 รองจากจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และไต้หวัน ตามลำดับ (ตารางที่ 12) โดยในระยะเวลาที่ผ่านมาส่วนใหญ่ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อให้เกิดการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของร่างกายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น พบว่าโครงสร้างการตลาดในปี พ.ศ. 2564 อันดับแรก คือ กลุ่มผลิตภัณฑ์บำรุงร่างกาย(Herbal/Traditional Tonic) อันดับรองลงมา คือ ผลิตภัณฑ์รักษาอาการไอ หวัด และภูมิแพ้ทางอากาศ สอดรับกับประเทศไทยได้มีการพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมจากฟ้าทะลายโจร กระชาย และสมุนไพรอื่นที่มีศักยภาพเพื่อนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพผู้ป่วยที่ติดเชื้อไวรัสโควิด-19

แผนภาพที่ 4 มูลค่าผลิตภัณฑ์สมุนไพรมวลรวมของประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2560-2565

หน่วย: ล้านบาท

ที่มา: Euromonitor International (September 2021)

* ข้อมูลสิ้นสุด ณ กันยายน 2564

** ข้อมูลประมาณการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 คาดว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์สมุนไพรมวลรวมของประเทศไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 5

ตารางที่ 12 มูลค่าและลำดับการการบริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรในประเทศของทวีปเอเชีย ปี พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564

ประเทศ	มูลค่า (ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา)	
	ปี 2563	ปี 2564*
จีน	15,275.9	17,039.9
ญี่ปุ่น	4,236.5	4,268.6
เกาหลีใต้	2,739.5	2,965.7
ไต้หวัน	1,457.0	1,566.6
ไทย	1,469.5	1,483.5
อินเดีย	1,169.6	1,239.2

ที่มา: Euromonitor International (September 2021)

ในขณะเดียวกันประเทศไทยก็มีโอกาสของการพัฒนากัญชาทางการแพทย์และเพื่อสุขภาพ ภายหลังจากที่กฎหมายได้ให้อนุญาตให้มีการนำกัญชามาใช้อย่างค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562 สอดคล้องกับการวิเคราะห์ของสำนักงานสภาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (24 พฤษภาคม 2564) ได้ชี้ให้เห็นถึงโอกาสของการยกระดับกัญชาให้เป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ คาดการณ์ว่าในปี 2564 ตลาดกัญชาเฉพาะกัญชาทางการแพทย์ของไทยจะมีมูลค่าราว 3,600-7,200 ล้านบาท และการปลดล็อกกัญชาทำให้บางชิ้นส่วนของกัญชาสามารถใช้ในเชิงพาณิชย์ได้ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อไปได้ อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญต่อไป เช่น การใช้กัญชาในทางการแพทย์และการพาณิชย์ยังขาดการกำหนดสัดส่วนระหว่างกันอย่างชัดเจน และการควบคุมปริมาณสารสำคัญที่เป็นส่วนผสมในผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอาหาร การสร้างการรับรู้และความเข้าใจในการใช้ผลิตภัณฑ์จากกัญชาที่ถูกต้อง การควบคุมและกำหนดรูปแบบการผลิตและราคาเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการผลิตสินค้าทางการแพทย์และส่งผลให้ผู้ประกอบการรายย่อยและประชาชนได้รับประโยชน์จากการปลดล็อกนี้ให้มากที่สุด การกำหนดฉลากให้ชัดเจน กำหนดอายุของผู้ซื้อ และผู้ใช้ ทั้งนี้แม้ว่าประโยชน์ของกัญชาจะมีมาก และอาจสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศในอนาคต แต่การทำให้ประเทศและประชาชนได้ประโยชน์สูงสุด จะต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทั้งห่วงโซ่อุปทานอย่างเหมาะสมด้วย

หากพิจารณาข้อมูลการนำเข้าและส่งออกของวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์สมุนไพร ในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2559-2563) พบว่าปริมาณการส่งออกไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก เฉลี่ยประมาณ 2,237 ล้านบาทต่อปี สินค้าส่งออกส่วนใหญ่ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร พรรณไม้และส่วนของพรรณไม้ และน้ำมันหอมระเหย ตามลำดับ อย่างไรก็ตามปริมาณการนำเข้ากลับขยายตัวมากขึ้น เฉลี่ยประมาณ 12,606 ล้านบาทต่อปี ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าการนำเข้าสมุนไพรเพื่อใช้ในการผลิตและบริโภคยังเป็นหลักของตลาดของประเทศ สำหรับการจัดการบริการด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร สามารถสะท้อนผ่านรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness tourism) จากการสำรวจของ Global Wellness Economy Monitor (December 2021) พบว่าการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี จนกระทั่งเกิดการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้รับผลกระทบอย่างมาก ทำให้ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพลดลงทั่วโลก จากการจำกัดการเดินทางและจำกัดนักท่องเที่ยวเข้าประเทศ

ธุรกิจหลายธุรกิจไม่สามารถดำเนินกิจการได้ จึงต้องปิดตัวลง เพราะรัฐบาลหลายประเทศมีคำสั่งให้ประชาชนดำเนินชีวิตอยู่ที่บ้านจนกว่าจะควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ซึ่งการลดลงนี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ในปี 2563 พบว่า 3 ประเทศที่มีค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสูงสุดในระดับโลก คือ สหรัฐอเมริกา เยอรมนี และฝรั่งเศส ตามลำดับ เมื่อพิจารณาประเทศในทวีปเอเชีย พบว่า ประเทศจีนมีรายได้ที่เกิดขึ้นมากเป็นอันดับ 1 (อันดับที่ 4 ของโลก) ญี่ปุ่นเป็นอันดับ 2 (อันดับที่ 5 ของโลก) อินเดียเป็นอันดับ 3 (อันดับที่ 12 ของโลก) ไทยเป็นอันดับ 4 (อันดับที่ 15 ของโลก) และเกาหลีใต้เป็นอันดับ 5 (อันดับที่ 16 ของโลก) เมื่อพิจารณาข้อมูลในส่วนของประเทศไทย ซึ่งอยู่ในอันดับที่ 15 ของโลกนั้น ก่อนการระบาดมีอัตราการเติบโต 18.7% เมื่อมีการระบาดแล้วปรากฏว่าอัตราการเติบโตลดลงถึง 72.3% ซึ่งเป็นอัตราการเติบโตลดลงที่สูงมาก (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 ค่าใช้จ่าย อัตราการเติบโตเฉลี่ย และจำนวนการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในปี 2563 ในประเทศชั้นนำของโลกและทวีปเอเชีย

ประเทศ	ค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)			อันดับของโลกในปี 2563	อันดับของ ทวีปเอเชีย ในปี 2563	อัตราการเติบโตเฉลี่ย		จำนวนการ ท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ (ล้านครั้ง) 2563
	2560	2562	2563			2560-2562	2562-2563	
สหรัฐอเมริกา	226.0	263.5	162.1	1	-	8.0%	-38.5%	114.8
เยอรมนี	65.7	73.5	59.0	2	-	5.7%	-19.7%	57.4
ฝรั่งเศส	30.7	34.7	21.3	3	-	6.3%	-38.6%	21.8
จีน	26.4	34.4	19.5	4	1	14.1%	-43.3%	67.5
ญี่ปุ่น	23.9	26.6	19.1	5	2	5.5%	-28.1%	33.8
อินเดีย	11.4	13.3	7.2	12	3	8.0%	-45.6%	48.2
ไทย	12.0	16.9	4.7	15	4	18.7%	-72.3%	6.5
เกาหลีใต้	6.8	8.3	4.3	16	5	10.8%	-48.4%	16.8

ที่มา: Global Wellness Economy Monitor (December 2021)

หากพิจารณาสถานการณ์ในมุมที่กว้างขึ้นเป็นภาพของเศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ที่ดี (Wellness Economy) ซึ่งประกอบด้วย 11 ส่วน ตามการแบ่งกลุ่มของ Global Wellness Institute (2021) ได้วิเคราะห์และแสดงผลให้เห็นว่าภาพของเศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ที่ดีในระดับโลกในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในปี 2019-2020 พบว่าตลาดดังกล่าวมีแนวโน้มหดตัวลงร้อยละ 11 แต่ในอุตสาหกรรมบางประเภทกลับสามารถขยายตัวได้ สถานการณ์ดังกล่าว ประกอบด้วย

(1) การพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เน้นความเป็นอยู่ด้านสุขภาพโดยรวม (Wellness Real Estate) ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.1 ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีอัตราการเติบโตอย่างต่อเนื่องทั้งก่อนและหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมในที่พักอาศัยที่จะส่งผล

ให้สุขภาพของผู้ที่อยู่อาศัยมีสุขภาพดี และลดภาวะเสี่ยงที่มีต่อสุขภาพ เช่น การป้องกันการบาดเจ็บจากที่อยู่อาศัยที่ไม่ถูกสุขลักษณะในผู้สูงอายุ เป็นต้น

(2) **การพัฒนาสุขภาพทางจิตที่ดี (Mental Wellness)** ขยายตัวร้อยละ 7.2 ซึ่งมีผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ ครอบคลุมเพื่อลดปัญหาสุขภาพจิตและความเครียด สามารถพบได้มากขึ้นในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรค ซึ่งมีหลายกิจกรรมที่สามารถทำได้ที่บ้านผ่านระบบแพลตฟอร์มเทคโนโลยี เช่น โปรแกรมการทำสมาธิหรือโปรแกรมการผ่อนคลายสุขภาพ และผลิตภัณฑ์สุขภาพที่เกี่ยวข้อง เช่น อุปกรณ์ช่วยฝึกสมาธิ น้ำมันหอมระเหย ดนตรีหรือเพลงบรรเลงที่ไพเราะน่าฟัง อุปกรณ์ผ่อนคลายความเครียด ผ้าห่มถ่วงน้ำหนัก (Weighted Blankets) รวมถึงผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ช่วยบำรุงสมองเมื่อวิเคราะห์แล้วยาแผนไทยและผลิตภัณฑ์สมุนไพรหลายชนิดสามารถเสริมสร้างสุขภาพทางจิตที่ดีขึ้นได้ เช่น ยาหอม ชาสมุนไพร รวมถึงผลิตภัณฑ์จากกัญชาทางการแพทย์ที่จะช่วยให้การนอนหลับดีขึ้น ทำให้รู้สึกผ่อนคลาย และมีสมาธิมากขึ้นด้วย

(3) **การให้บริการสุขภาพ การป้องกันโรค และการรักษาทางการแพทย์และการให้ยาในปริมาณที่เหมาะสมแก่ผู้ป่วยแบบจำเพาะต่อบุคคล (Public Health, Prevention & Personalized Medicine)** ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.5 ซึ่งรัฐบาลหลายประเทศให้ความสำคัญและมีความสำคัญในการดูแลสุขภาพนี้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคระบาดเพิ่มขึ้น

(4) **การกินเพื่อสุขภาพดี สารอาหาร และการลดน้ำหนัก (Healthy Eating, Nutrition & Weight Loss)** ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.6 ซึ่งผู้บริโภคได้แสวงหาอาหารและเครื่องดื่ม วิตามิน และผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร เชื่อได้ว่าจะช่วยให้เพิ่มความแข็งแรงต่อระบบภูมิคุ้มกัน อย่างไรก็ตามอาจไม่ได้หมายความว่าผู้บริโภคใส่ใจในการดูแลสุขภาพจากอาหารการกินเพิ่มขึ้น และในขณะเดียวกันหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ขององค์ความรู้ดังกล่าวก็ยังไม่เพียงพอ นอกจากนี้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อก็ก็น่าจะทำให้ราคาวัตถุดิบอาหารสูงขึ้นได้ด้วยในบางประเทศ

แต่เมื่อพิจารณาบางอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกลับมีรายได้ที่หดตัวลง เช่น

(1) **การแพทย์ดั้งเดิมและการแพทย์ผสมผสาน (Traditional & Complementary Medicine)** หดตัวร้อยละ 4.5

(2) **การสร้างสุขภาพที่ดีในที่ทำงาน (Workplace Wellness)** หดตัวร้อยละ 7.0

(3) **การดูแลสุขภาพส่วนบุคคลและความงาม (Personal Care & Beauty)** หดตัวร้อยละ 13 เนื่องจากผู้บริโภคมีความรอบคอบในการใช้จ่ายใช้สอยสินค้าดังกล่าวมากขึ้นและสถานการณ์การปิดร้านค้าชั่วคราวและห่วงโซ่อุปทานทั่วโลกที่ถูกรบกวนจากสถานการณ์ดังกล่าว

(4) **กิจกรรมทางกายและการเคลื่อนไหวร่างกาย (Physical Activity)** หดตัวร้อยละ 15.5 สัมพันธ์กับมาตรการการปิดสถานที่ออกกำลังกายในสถานการณ์การแพร่ระบาดดังกล่าวทั่วโลก อย่างไรก็ตามการนำเทคโนโลยีฟิตเนสที่สามารถทำให้ทุกคนได้ออกกำลังกายที่บ้านผ่านระบบดิจิทัลมีแนวโน้มเติบโตขึ้นร้อยละ 29.1

(5) สปา (Spa) หาดตัวร้อยละ 38.6 น้ำแร่และน้ำพุร้อน (Thermal/Mineral Springs) หาดตัวร้อยละ 38.9 และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) หาดตัวสูงสุดที่ร้อยละ 39.5 ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีผลกระทบสูงสุดในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 แม้ว่าผู้ประกอบการจะพยายามปรับรูปแบบการท่องเที่ยวให้เป็นแบบเสมือนจริงแต่ก็มีผู้สนใจน้อย

ในช่วงปี 2563-2564 กระทรวงสาธารณสุข (2564) มีความพยายามที่จะผลักดันศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศหลังจากเปิดประเทศเมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 คลี่คลาย สอดคล้องกับ ทักษอร พรถาวร และ ทิทยาภรณ์ หลานคำ (2564) ที่มองว่าการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เน้นการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม ตลอดจนการดูแลและการป้องกันสุขภาพของการเกิดโรคอาจเป็นหนึ่งในโอกาสสำคัญที่จะรับมือกับการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของไทยให้สามารถฟื้นตัวได้อีกครั้ง เนื่องจากมองว่าการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพ มีมูลค่าสูง และดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพทั้งในและต่างประเทศ โดยมีเหตุผลสำคัญคือ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีมูลค่าสูงและเติบโตเร็ว รวมถึงประเทศไทยมีฐานทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เอื้ออำนวยและมีจุดแข็งด้านการบริการและการท่องเที่ยวเป็นทุนเดิม เช่น ภูมิปัญญาการนวดไทย อัตลักษณ์ไทย และยังมีภูมิปัญญาอื่น ๆ ที่สามารถรองรับการพัฒนาให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ได้อีก เช่น วัฒนธรรมด้านอาหาร ศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิมในแต่ละประเทศ การออกกำลังกาย เป็นต้น รวมทั้งยังสามารถเป็นกิจกรรมเสริมร่วมกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ ได้ โดยการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยวทั่วไปมากกว่าร้อยละ 61 เมื่อพิจารณาศักยภาพของประเทศไทยจากดัชนีการสร้างความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว (World Economic Forum, 2019) พบว่าประเทศไทยมีจุดเด่นสำคัญ ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นลำดับที่ 10 ของโลก ความสามารถในการแข่งขันด้านราคา เป็นลำดับที่ 25 ของโลก ทรัพยากรมนุษย์และแรงงานที่เกี่ยวข้อง เป็นลำดับที่ 27 ของโลก ตลอดจนทรัพยากรด้านวัฒนธรรม เป็นลำดับที่ 35 ของโลก เมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่าจุดเด่นด้านภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรที่จะช่วยต่อยอดให้เกิดการท่องเที่ยวได้ จึงเป็นปัจจัยนำเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ผสมผสานการแพทย์แผนปัจจุบัน การแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาดั้งเดิม เชื่อมโยงแนวคิดการแพทย์บูรณาการที่สร้างความสมดุลระหว่างร่างกายและจิตใจ (Mind and Body Medicine) ให้เกิดความสุขกายสบายใจสไตล์ไทย (Thainess Well-being) ของประชาชนและนักท่องเที่ยวให้เกิดสภาวะความมีสุขภาพดี (Good health state) รองรับกับกระแสของประชาชนและนักท่องเที่ยวที่รักสุขภาพและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปีอันเนื่องมาจากปัญหาสุขภาพจากการทำงาน ปัญหาสุขภาพจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ รวมถึงจากสถานการณ์ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่ส่งผลให้เกิดกระแสการตื่นตัวของประชากรโลกที่ให้ความสนใจและพยายามแสวงหาการดูแลสุขภาพที่ดีกว่า สอดรับกับทิศทางการให้บริการทางการแพทย์และธุรกิจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่เติบโตสูงขึ้นมา

แม้ว่าโอกาสทางการตลาดสำหรับการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรต่อการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจะมีอยู่พอสมควร อย่างไรก็ตามปัญหาและความท้าทายสำคัญของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องที่จะต้องประสบในการประกอบธุรกิจ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ยังมีการแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่องและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการจ้างงาน ทำให้เศรษฐกิจไม่สามารถขยายตัวได้ตามเป้าหมายที่กำหนดเนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ลดลง สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (24 พฤษภาคม 2564) ได้แสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น พบว่า แรงงานในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (MSMEs) อาจตกงานมากขึ้นหรือถูกลดชั่วโมงการทำงานอย่างต่อเนื่อง หรือธุรกิจดังกล่าวอาจไม่สามารถประกอบตัวต่อไปได้ อาจถูกเลิกจ้างแรงงาน และโอกาสการกลับมาฟื้นตัวอาจใช้เวลานานมากขึ้น นอกจากนี้ตำแหน่งงานอาจไม่เพียงพอที่จะรองรับนักศึกษาจบใหม่ ทำให้ผู้ประกอบการต้องเลื่อนการขยายงานตำแหน่งใหม่ออกไป กระทบนักศึกษาจบใหม่ราว 4.9 แสนคน

2. ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรยังไม่สามารถเข้าถึงมาตรการส่งเสริมจากภาครัฐ พบว่าโครงการช่วยเหลือและพัฒนาวิสาหกิจรายย่อยและวิสาหกิจรายย่อยของภาครัฐยังไม่ทั่วถึงและเพียงพอ อีกทั้งการดำเนินกิจกรรมยังขาดความยืดหยุ่นและไม่สอดคล้องกับสภาพธุรกิจ ช่วงเวลา และพื้นฐานความรู้ของผู้ประกอบการ รวมถึงผู้ประกอบการบางส่วนยังขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือโครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์จากภาครัฐ ทำให้ผู้ประกอบการดังกล่าวยังไม่เข้าถึงการพัฒนาโดยเฉพาะบริการที่จำเป็นเพื่อพัฒนาระดับพื้นฐาน (inclusive) นอกจากนี้ความล่าช้าในกระบวนการขออนุญาต และการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของภาครัฐ และความล่าช้าของการพัฒนากฎหมายลำดับรองเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยเฉพาะประเด็นการระบุสรรพคุณที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและทันต่อสถานการณ์ทางธุรกิจและประเด็นการอาศัยประโยชน์ทางกฎหมายหรือข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศในการขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์สมุนไพรในต่างประเทศ ดังนั้นการพัฒนาระบบนิเวศของการส่งเสริมให้เกิดการเข้าถึงองค์ความรู้และการให้การช่วยเหลือของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น (กองสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ, 2564)

3. แรงงานภาคการท่องเที่ยวอาจถูกเลิกจ้างมากขึ้น และต้องหาอาชีพใหม่ โดยศูนย์วิจัยด้านการตลาดท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) คาดว่าการท่องเที่ยวจะกลับเข้าสู่ภาวะปกติในปี 2569 และส่งผลกระทบต่อแรงงานในภาคธุรกิจการท่องเที่ยวมากถึง 7 ล้านคน สาเหตุสำคัญเกิดจากการพึ่งพาการท่องเที่ยวและบริการส่วนใหญ่มุ่งลูกค้าในกลุ่มชาวต่างประเทศ รวมถึงมาตรการทางด้านสาธารณสุขเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โดยเฉพาะการรักษาระยะห่าง จะทำให้รายได้จากการบริการต่อครั้งของผู้ประกอบการลดลง สิ่งเหล่านี้จะกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันด้านประสิทธิภาพการให้บริการมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อบุคลากรด้านการนวดไทย กล่าวคือจากบทวิเคราะห์ของสุพริศร์ สุวรรณิก (2564) จากสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ ทำให้เกิดปรากฏการณ์สำคัญได้แก่ การเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกอุตสาหกรรมด้านนวดไทยจำนวนมาก โดยกว่าครึ่งได้เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ๆ แทน และบางส่วนได้ย้ายกลับไปภูมิลำเนาเดิมและทำการเกษตร อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมด้านนวดแผนไทยนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมการพัฒนาและฟื้นฟูทักษะบุคลากรดังกล่าวให้มีความรู้ความสามารถในการให้บริการนวดไทย

(Re-Skills and Up-Skills) ภายหลังการเปิดประเทศเมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 สามารถควบคุมได้ทั่วโลก ตลอดจนการสร้างความรู้และทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับประโยชน์ของนวัตกรรมไทย อัตลักษณ์ไทยให้เป็นที่แพร่หลายยิ่งขึ้น การพัฒนาฐานข้อมูลขนาดใหญ่ด้านนวัตกรรมไทย (Big Data Nuad Thai) เพื่อเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงการเข้าถึงบริการนวัตกรรมไทยระหว่างผู้ประกอบการและผู้รับบริการ ควบคู่กับการพัฒนาองค์ความรู้และยืนยันประสิทธิภาพของนวัตกรรมไทยที่มีผลต่อการมีสุขภาพที่ดี ซึ่งจะช่วยกระตุ้นอุปสงค์ภายในประเทศโดยเฉพาะกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูงและยังไม่ได้ใช้บริการเป็นประจำ จะช่วยดึงดูดให้แรงงานที่หายไปได้กลับเข้ามาสู่อุตสาหกรรมได้เอง ร่วมกับมาตรการอื่น ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะต้องดำเนินการควบคู่กันไปเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจในระยะยาวต่อไป

4. ความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีต่อผู้บริโภคโดยเฉพาะมาตรฐานการผลิตคุณภาพความปลอดภัย การควบคุมการผลิตให้ได้คุณภาพและมาตรฐานเพียงพอที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร ผู้ประกอบการด้านบริการและการท่องเที่ยว และผู้บริโภค ได้แก่ การทราบแหล่งที่มาของวัตถุดิบ กระบวนการผลิตที่ตรวจสอบย้อนหลังได้ รวมถึงการสร้างร่วมมือกับสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนางานวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีคุณภาพ มาตรฐาน เป็นไปตามความต้องการการบริโภคของตลาด ตลอดจนการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้บริโภค ผ่านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ การสื่อสารไปยังสมุนไพรของไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากลได้ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2562) ขณะเดียวกันจากการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร พบว่า การพัฒนาต้นน้ำยังขาดความเชื่อมโยงกับตลาด และความเข้าใจเรื่องคุณภาพที่ไม่ตรงกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย (กองสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2563)

5. สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในยุคปัจจุบันมีผลกระทบเป็นอย่างมากจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยสำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2564) ได้ให้ข้อเสนอเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตควรใช้หลัก **The Eliminate-Reduce-Raise-Create (ERRC)** สามารถขยายรายละเอียดเพิ่มเติม ได้แก่ 1) การขจัด (Eliminate) ประกอบด้วย การช่วยเหลือภาคธุรกิจทั้งในการลดค่าใช้จ่ายและการผ่อนปรนกฎระเบียบในการดำเนินการธุรกิจ 2) การลด (Reduce) ประกอบด้วย การลดการเพิ่มของอุปทาน การลดการแข่งขันของมิตราคา และการลดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของผู้ประกอบการและผู้ให้บริการ 3) การเพิ่ม (Raise) ประกอบด้วย การเพิ่มความต้องการของตลาดในประเทศ การพัฒนาทักษะของบุคลากรให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น การยกระดับอุปทานการท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้มีคุณภาพมาตรฐานเพิ่มขึ้น และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainability) และการสร้างสรรค์ (Create) ประกอบด้วย การพัฒนาฐานข้อมูลขนาดใหญ่ด้าน การท่องเที่ยว (Big Data) และจากการวิเคราะห์ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้เกิดคุณภาพของอุปทานเพิ่มขึ้น ควรอาศัยแนวคิดการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ (Premium Silver Hair) โดยมุ่งเน้นการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ตามความเหมาะสมกับผู้สูงอายุร่วมกับภาคเอกชน โดยคาดหวังว่าประเทศไทยจะเป็นจุดหมายหลักของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของผู้สูงอายุในระดับโลก ทั้งในมิติการพัฒนาศูนย์สุขภาพดีในสถานพยาบาลผู้ป่วยเฉพาะกิจ (Hospital Wellness Center) การพัฒนาอาหารเพื่อสุขภาพใน

แหล่งท่องเที่ยวผ่านแนวคิดโภชนพันธุศาสตร์ (Nutrigenomics) และการพัฒนากิจกรรมที่หลากหลายเพื่อการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ (Premium vitality activities) ซึ่งการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมีองค์ความรู้ที่สำคัญและเป็นประโยชน์ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบนิเวศของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทยต่อไปได้ จากการวิเคราะห์ Global Wellness Institute (2021) ได้พิจารณาการคาดการณ์ใน 5 ปีข้างหน้า (2021-2025) เศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ที่ดีทั่วโลกจะเติบโตขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 9.9 ต่อปี และมีรายได้หมุนเวียนสูงถึง 7 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตามการคาดการณ์นี้อาจเป็นไปได้ยาก โดยกฤตพล สุธีภัทรกุล (2565) ได้วิเคราะห์สถานการณ์การเมืองโลกที่ยังทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นในทวีปยุโรปอาจทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภาพรวมและอุตสาหกรรมเศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ที่ดีอาจฟื้นตัวได้ยากกว่าเดิม เช่น น่านฟ้าที่ถูกปิด มาตรการคว่ำบาตรต่าง ๆ ค่าโดยสารเครื่องบินแพงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อทุกประเทศเป็นห่วงโซ่รวมถึงความวิตกของนักท่องเที่ยวในสถานการณ์ดังกล่าวซึ่งจะส่งผลต่อการอยากเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

6. จากการวิเคราะห์สถานการณ์ ผลกระทบ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงบริบทความมั่นคงในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ควรให้ความสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางอาหารและความมั่นคงทางสุขภาพของประเทศในระยะที่ผ่านมาว่า ส่งผลต่อสุขภาวะของคนไทยอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์การนำเข้าอาหาร ยารักษาโรค และเครื่องมือทางการแพทย์ของประเทศไทย ทั้งในระยะเวลาก่อนและหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ตลอดจนควรแสดงผลการคาดการณ์อนาคตในเชิงกลยุทธ์ (Strategic Foresight) จากสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่ยังคงดำเนินอยู่ รวมถึงสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างประเทศที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและคุณภาพชีวิตของคนไทย และสถานการณ์อื่น ๆ อันเกิดจากภัยคุกคามทุกรูปแบบที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารและความมั่นคงทางสุขภาพในอนาคต หากต้นทุนต่าง ๆ ภายในประเทศยังรองรับได้ไม่เพียงพอ ซึ่งการสร้างความมั่นคงทางอาหารและสุขภาพ จากสถานการณ์การก่อสงครามในบางประเทศที่อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของโลกในวงกว้าง ทำให้ราคาเชื้อเพลิง ต้นทุนวัตถุดิบทางการเกษตร และสินค้าโภคภัณฑ์มีแนวโน้มสูงขึ้น ตลอดจนในหลายประเทศกำลังประสบปัญหาวิกฤตด้านอาหารเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทำให้หลายประเทศเริ่มจำกัดการส่งออกสินค้าและกักตุนสินค้าเพื่อรองรับประชาชนในประเทศนั้น ๆ เป็นลำดับแรก ซึ่งส่งผลกระทบต่อต้นทุนที่เพิ่มขึ้นและปริมาณที่ลดลงไปจากการนำเข้าอาหาร ยา และเครื่องมือทางการแพทย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมให้เกษตรกรมีการผลิตวัตถุดิบทางการเกษตรที่มีคุณภาพ มาตรฐาน ปลอดภัย รองรับการทำตนเองในระดับชุมชนและรองรับการแก้ไขปัญหาของประชาชนในประเทศอย่างเพียงพอด้วยแนวคิด “โคกหนองนาโมเดล” และการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการผลิต วิจัย และนวัตกรรมจากสมุนไพรที่สอดคล้องกับปัญหาสุขภาพที่สำคัญของประเทศอย่างครบวงจรคุณค่า ให้สามารถผลิตและนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพในประเทศให้มากขึ้นเพื่อลดสัดส่วนการนำเข้าจากต่างประเทศ

ด้วยเหตุนี้แผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ของกรมฯ จึงควรร่วมมือพัฒนาวิชาการการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบสนองภาพของเศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ที่ดี (Wellness Economy) ให้มากขึ้น โดยไม่ควรจำเพาะเจาะจงเพียงการ

ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเท่านั้น นอกจากจะเป็นการสร้างการเติบโตให้กับประเทศแล้ว ยังจะช่วยให้เกิดการกระจายรายได้และการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของประชาชนในประเทศอีกด้วย ผ่านการขยายห่วงโซ่คุณค่าเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเข้ากับบริการด้านสาธารณสุขในพื้นที่ เนื่องจากนักท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพมักให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตในระหว่างการท่องเที่ยวอย่างเป็นมิตรต่อสุขภาพ เช่น การกินอาหารเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกาย การทำสมาธิ ชื่นชมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งจะช่วยสร้างโอกาสสำหรับท้องที่ในการพัฒนาธุรกิจมูลค่าสูงอีกด้วย โดยไม่ได้กระจุกเฉพาะหัวเมืองใหญ่ของประเทศเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้เศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ที่ดียังอาจมีบทบาทสำคัญในการพลิกวิกฤตสำคัญ 2 ประการให้เป็นโอกาสของประเทศไทย ได้แก่ การพลิกวิกฤตปัญหาความเสื่อมโทรมสู่ความยั่งยืนจากปัญหาการท่องเที่ยวเกินขนาด (Over Tourism) เพื่อก้าวสู่ Wellness economy ที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีวิถีชีวิตคำนึงถึงสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ช่วยลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวลง และการพลิกวิกฤตสังคมผู้สูงอายุสู่โอกาสทางธุรกิจ Silver Market ซึ่งจะต้องเปลี่ยนปัญหาสังคมผู้สูงอายุให้เป็นโอกาสในสร้างรายได้ให้กับประเทศ (ประกาย ธีระวัฒนากุล, 2564) ด้วยเหตุนี้เรานำซึ่งภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่มีอยู่ไปพัฒนาแบบการดูแลสุขภาพและผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่หลากหลายทั้งรูปแบบ On-site และ Online ให้เกิดการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับประชาชน ผู้ประกอบการ และประเทศชาติต่อไปได้นั้น สอดรับกับแนวคิดประเทศไทย 4.0 ที่มุ่งเน้นการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Value-Based-Economy) โดยเชื่อมโยงกับความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เป็นทุนเดิมของประเทศที่เกิดการสร้างคุณค่าใหม่ด้วยเทคโนโลยีที่เกิดคุณค่าและมูลค่าให้กับประเทศ โดยคำนึงถึงความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมภายใต้แนวคิด Herbs in BCG ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เพื่อมุ่งสู่เศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ที่ดีของประเทศ (Wellness Economy) ที่ประเทศไทยมีต้นทุนและศักยภาพสูง จะทำให้การสร้างรายได้จากการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเกิดความยั่งยืนและเกิดประโยชน์กับประชาชนคนไทยทุกคนต่อไป

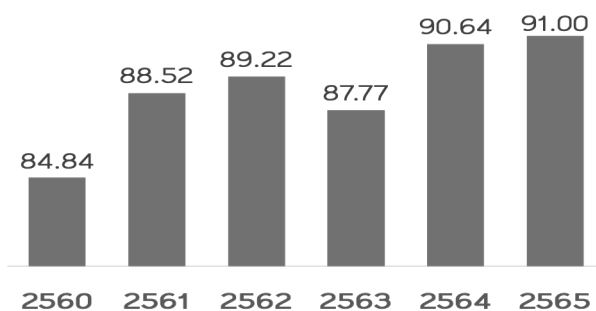
4) สถานการณ์ด้านการพัฒนาองค์กรของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก มีต้นทุนสำคัญของการขับเคลื่อนองค์กร กล่าวคือ กรมได้รับรางวัลทุนหมุนเวียนดีเด่น ประจำปี พ.ศ. 2563 รางวัลประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการที่ดี รางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ หมวดที่ 1 การนำองค์กร ปี พ.ศ. 2561 รางวัลองค์กรที่มีความเป็นเลิศในการบริหารจัดการด้านการเงินการคลัง ประจำปี พ.ศ. 2562 และรางวัลชนะเลิศ Digital Transformation Award 2019 (Mobile Application Herb ID) สาขา Emerging Technology และได้รับรางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐหมวด 2 ด้านการวางแผนยุทธศาสตร์และการสื่อสารเพื่อการนำไปสู่การปฏิบัติ และหมวด 3 การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งสามารถสนับสนุนการขับเคลื่อนองค์กรให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงได้ อย่างไรก็ตามกรมยังจำเป็นต้องพัฒนากระบวนการทำงานในหมวดที่ 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ หมวดที่ 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล และหมวดที่ 6 การจัดการกระบวนการ ร่วมกับการรักษาคุณภาพของการบริหารจัดการภาครัฐที่กรมเคยได้รับรางวัลมาแล้ว รวมถึงการพัฒนาาระบบราชการ 4.0 (PMQA 4.0) ไปใช้ใน

การยกระดับการบริหารจัดการองค์กรที่มีประสิทธิภาพ โดยค้ำประกันว่าหน่วยงานภาครัฐจะเปิดกว้างและเชื่อมโยงการทำงานพัฒนาการทำงานที่ยืดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และทำให้มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัยได้อย่างไร เพื่อให้กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกดำเนินงานตามภารกิจของกรมที่สอดคล้องกับค่านิยมร่วมของ PMQA 4.0 ได้แก่ สานพลังทุกภาคส่วน สร้างนวัตกรรม และรับรององค์กรเข้าสู่ดิจิทัล ซึ่งจะช่วยให้กรมเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนประเทศที่รุดไปข้างหน้าได้

เมื่อพิจารณาการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ Integrity and Transparency Assessment (ITA) ที่กำหนดโดยสำนักงาน ป.ป.ช พบว่าแนวโน้มของคะแนน ITA ของกรมใน 5 ปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มที่ดีขึ้นและผ่านเกณฑ์ที่สำนักงาน ป.ป.ช. กำหนดทุกปี รายละเอียดตามแผนภาพที่ 5 ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าว กรมจำเป็นต้องรักษามาตรฐานการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใส และสุจริตต่อไป

แผนภาพที่ 5 คะแนน ITA ที่กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้รับในระหว่างปี 2560-2565

ที่มา : รายงานประจำปีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (2560,2561,2562,2563,2564) และ ประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment : ITA) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

อย่างไรก็ตาม กรมจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความสลับซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) และเมื่อพิจารณาข้อมูลบุคลากรของกรม ณ กันยายน 2563 พบว่า มีบุคลากรรวมทุกกลุ่มช่วงอายุ จำนวน 359 คน แบ่งเป็น ช่วงอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 29 ปี จำนวน 95 คน อยู่ในประเภทข้าราชการมากที่สุดที่ 50 คน รองลงมาคือ ประเภทพนักงานราชการ 43 คน ช่วงอายุ 30 -39 ปี จำนวน 133 คน ถือเป็นกลุ่มช่วงอายุที่มีจำนวนมากที่สุดในกรม อยู่ในประเภทข้าราชการมากที่สุดที่ 80 คน รองลงมาคือ ประเภทพนักงานราชการ 50 คน ช่วงอายุ 40-49 ปี จำนวน 72 คน ประเภทข้าราชการมากที่สุดที่ 54 คน รองลงมาคือ ประเภทพนักงานราชการ 14 คน และช่วงอายุมากกว่าหรือเท่ากับ 50 ปี ขึ้นไป จำนวน 59 คน ประเภทข้าราชการมากที่สุดที่ 50 คน จึงพบว่าการพัฒนาบุคลากรให้เตรียมความพร้อมสู่ตำแหน่งผู้บริหารทั้งความรู้และทักษะด้านการบริหารจัดการและการลดช่องว่างของช่วงอายุ (Gap Generation) เป็นสิ่งที่ควรเร่งดำเนินการ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้กำหนดเป้าหมาย “ยกระดับให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านการแพทย์ดั้งเดิมของเอเชียภายในปี 2570” สิ่งสำคัญที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย คือ การจัดกระบวนการทั้งภายในกรม ผสานกับเทคโนโลยี เครื่องมือสมัยใหม่ และโอกาส มุ่งเป้าสู่ทิศทางเดียวกันทั่วทั้งองค์กร ดังนั้นกระบวนการพัฒนาบุคลากรในกรมให้มีความสามารถรับมือต่อการเปลี่ยนแปลง (Disruptive Leader) การปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานให้ปราดเปรียว คล่องตัว มีความสามารถในการปรับตัว เปลี่ยนทิศทางให้เข้ากับสภาวะใหม่ได้อย่างรวดเร็ว (Agile Organization) การนำองค์ความรู้ดั้งเดิมสู่ระบบข้อมูลที่ง่ายต่อการนำไปต่อยอดที่ตอบสนองความต้องการการใช้ในรูปแบบของ Business Model หรือ Organization Platform การทำให้คนในองค์กรมีค่านิยมร่วมเดียวกัน (Core Value Refresh) การบริหารจัดการองค์กรที่มีมาตรฐานสากล และการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด รวมถึงความสามารถในการใช้งบประมาณจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศให้เกิดความคุ้มค่าสูงสุด สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและประเทศชาติได้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำให้เกิดขึ้นสู่การเป็น SMART DTAM

5) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

กรมได้มีการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis ที่ครอบคลุมถึงสถานการณ์ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในได้รายละเอียดตามแผนภาพที่ 6 ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 6 การประเมินปัจจัยภายในและสิ่งแวดล้อมภายนอกของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

5.2 จุดยืนและเข็มมุ่ง และความจำเป็นของแผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)

การพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อการยกระดับให้ “ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านการแพทย์ดั้งเดิมของเอเชียภายในปี 2570”

จากการวิเคราะห์ความจำเป็นเชิงนโยบาย ความต้องการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และโอกาสในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ รวมถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 สามารถนำมากำหนดจุดยืน และเข็มมุ่งการพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรไทยเพื่อการยกระดับให้ “ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านการแพทย์ดั้งเดิมของเอเชียภายในปี 2570” ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) แห่งสหประชาชาติ พบว่าภารกิจกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกสามารถตอบสนองความต้องการเชิงนโยบายในระดับชาติผ่านการส่งเสริมและสนับสนุนการนำสมุนไพร การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกมาใช้ในการรักษาและฟื้นฟูสุขภาพ พร้อมทั้งการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการกระตุ้นการสร้างงานสร้างอาชีพ และรายได้ ให้กับประชาชนในช่วงฟื้นคืนเศรษฐกิจ รวมถึงให้ความสำคัญการนำขีดความสามารถของการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรไทย ที่มีความโดดเด่นมาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสู่เป้าหมาย

ด้วยเหตุดังกล่าว กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจึงกำหนดจุดยืนและเข็มมุ่งการพัฒนาในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ดังนี้

1. สร้างสรรค์นวัตกรรมการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรไทย เพื่อแก้ปัญหาสาธารณสุข พืชเศรษฐกิจ หนุนเสริมการขับเคลื่อนประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ โดยมุ่งเน้น

1.1 วิจัย พัฒนา สร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม การจัดการความรู้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานของผลิตภัณฑ์สมุนไพร และบริการทางการแพทย์ ที่สามารถแก้ปัญหาโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โรคที่เกิดจากความเครียด รวมถึงโรคอุบัติใหม่ อุตุนิบัติซ้ำ โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และสนับสนุนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์และบริการจากฐานของการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ พร้อมทั้งการวิจัยเพื่อการยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์สมุนไพรและระบบบริการการแพทย์แผนไทยให้เกิดการใช้ประโยชน์ สามารถสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและสร้างความเชื่อมั่นจากบุคลากรทางการแพทย์ สังคม และผู้บริโภค

1.2 การยกระดับการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรให้มีคุณภาพ และมีคุณค่ารองรับการพัฒนาเศรษฐกิจมูลค่าสูง (High Value Economy) เชื่อมโยงเศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ที่ดีของประเทศ (Wellness Economy) และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและหนุนเสริมยุทธศาสตร์ประเทศให้เป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ของภูมิภาค (Medical & Wellness Tourism Hub) และการเชื่อมโยงบริการในภูมิภาคอาเซียนและนานาชาติให้แก่ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง เพื่อกระตุ้นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจรองรับยุคหลังโควิด-19 (Post Covid-19)

1.3 การสร้างสรรค์ธุรกิจจากฐานภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย และสมุนไพร และการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้แก่ประชาชน ชุมชน วิสาหกิจชุมชน สถานประกอบการ ขนาดกลาง ขนาดย่อม และภาคเอกชนผู้ส่งออก ให้มีศักยภาพเชิงพาณิชย์ในระดับประเทศ รวมถึงการพัฒนา ยกระดับมาตรฐานระบบการบริการทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มีคุณภาพ ในรูปแบบ ทันสมัย ครบวงจร รองรับผู้ใช้บริการที่มีกำลังซื้อ กลุ่มนักธุรกิจ นักท่องเที่ยว โดยมุ่งเป้าในพื้นที่หลักสำคัญของ ประเทศ เช่น ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก พื้นที่การค้าชายแดนระหว่างประเทศ เมืองท่องเที่ยวหลักและ เมืองท่องเที่ยวรองที่มีศักยภาพ และพื้นที่เป้าหมายเมื่อนานาชาติ (เชียงใหม่ อุตรดิตถ์ นครราชสีมา ชลบุรี ภูเก็ต สงขลา) รวมทั้งการเป็นทางเลือกที่สำคัญในการฟื้นคืนสุขภาพของกลุ่มผู้ป่วยจากต่างประเทศที่ต้องการ มาพักฟื้นในประเทศไทย

1.4 การพัฒนาคุณภาพและคุณค่าผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรและบริการสุขภาพที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะความเชี่ยวชาญ ด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรของประเทศ ให้เป็นตราสินค้าของชาติ (National brand) ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับประเทศ นำไปสู่ การเพิ่มขึ้นของรายได้และสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมเฉลี่ยของประเทศในอนาคต โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์สมุนไพร ที่มีกัญชา กัญชง และกระท่อมเป็นส่วนประกอบ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อดูแลสุขภาพโดยมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมาย ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง และร่วมขับเคลื่อนมรดกโลกด้านการนวดไทยให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจ

1.5 การส่งเสริม สนับสนุน ให้ประชาชนเกิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ และนำ การแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร มาใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม เกิดการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ ทั้งในภาวะปกติและภาวะวิกฤติ

2. การแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรไทยเป็นทางเลือกทางการแพทย์และเป็น ที่พึ่งของประชาชนที่สำคัญในระบบบริการสุขภาพของประเทศ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพอย่าง ทัวถึง มีคุณภาพ มาตรฐาน เพิ่มประสิทธิภาพการดูแลสุขภาพประชาชนในกลุ่มเปราะบาง (คนจน คนพิการ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม) พร้อมทั้งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดการลดรายจ่ายของประชาชนและ ประเทศ โดยมุ่งเน้น

2.1. การสร้างเสริมขีดความสามารถของการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และ สมุนไพร ให้เป็นทางเลือกทางการแพทย์ ที่ครอบคลุมประชาชนทุกสิทธิ ในการส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมป้องกันโรค การรักษาโรค และการฟื้นฟูสุขภาพ ที่สามารถลดต้นทุนการดูแลสุขภาพตนเอง ลดการพึ่งพาการนำเข้ายาและ เวชภัณฑ์จากต่างประเทศ และลดรายจ่ายด้านสุขภาพของประเทศ โดยมุ่งเน้นให้การแพทย์แผนไทยและ การแพทย์ทางเลือกมีบทบาทในการดูแลสุขภาพในระดับหน่วยบริการระดับปฐมภูมิ (Primary care unit) เป็นลำดับแรกให้มากขึ้น เพื่อลดภาระของโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชน และเพิ่มการเข้าถึง บริการสุขภาพและการดูแลผู้ป่วยในสถานการณ์วิกฤติด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น

2.2. การนำการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อเสริมสร้าง ภูมิคุ้มกัน รักษาโรค และฟื้นฟูสุขภาพ รวมถึงลดความตึงเครียดของประชาชนจากผลกระทบจากการแพร่ ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 หรือโรคติดเชื้ออื่น ๆ ทั้งโรคติดเชื้ออุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ

2.3 การส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และบริการทางการแพทย์แผนไทย
เพื่อการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ในกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุและลดค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพในประชากรสูงวัยของประเทศ

2.4 การนำการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้เข้าถึงประชาชนด้วยความสะดวก ปลอดภัย รวดเร็ว ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล และรูปแบบแพลตฟอร์มดิจิทัลที่สามารถรองรับการให้บริการและการเข้าใช้บริการของประชาชนในทุกกลุ่มวัย

2.5 ส่งเสริม สนับสนุนวิชาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการของร้านขายยาสมุนไพรให้ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับและเชื่อมั่นของผู้ใช้บริการ พร้อมทั้งสนับสนุนพัฒนาขีดความสามารถแก่บุคลากรที่ให้บริการในร้านขายยาสมุนไพร

2.6 ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน (ยศเส) ให้มีระบบบริการที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และมีขีดความสามารถในการเป็นศูนย์กลางการให้บริการ ศูนย์กลางของการบริการวิชาการ องค์กรความรู้ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการแพทย์แผนไทยของชาติ ผลักดันให้มีความสมบูรณ์ของการเป็นโรงพยาบาลเฉพาะด้านทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกของประเทศ พร้อมทั้งการศึกษาความเป็นไปได้และความคุ้มค่าในการขยายและขยายบริการด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่เป็นหน่วยบริการของกรมในพื้นที่ในระดับภูมิภาคผ่านศูนย์บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และบริการวิชาการกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกครบทุกเขตสุขภาพเพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ วิชาการ และเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพหน่วยบริการสุขภาพสังกัดกระทรวงสาธารณสุขและภาคีเครือข่ายให้มีความพร้อมในการจัดบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อให้ผู้ให้บริการสามารถเข้าถึงและมีความเชื่อมั่นและให้เกิดการยอมรับจากบุคลากรทางการแพทย์อย่างกว้างขวาง

2.7 ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้มีปริมาณและคุณภาพที่เพียงพอและเหมาะสม ผ่านการพัฒนากำลังคนและบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกทั้งในภาครัฐและเอกชนสู่ความเป็นมืออาชีพ เป็นที่เชื่อมั่นจากบุคลากรทางการแพทย์และสังคม ซึ่งจะทำให้การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี และการขับเคลื่อนความสามารถในการแข่งขันของประเทศในด้านที่สำคัญ ดังนี้

(1) บุคลากรด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่มีความรู้ความสามารถในการวิจัย พัฒนา สร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม การจัดการความรู้

(2) บุคลากรด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร และผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีสมรรถนะสูง

(3) บุคลากรด้านการนวดไทย

(4) บุคลากรด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจำเพาะที่สนองความต้องการด้านสุขภาพและความต้องการของประเทศ

3. ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย และบริการทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือกมีขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยในต่างประเทศ โดยมุ่งเน้น

3.1 สร้างระบบนิเวศเพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการสมุนไพรเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขัน ดังนี้

(1) การส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการทางการแพทย์แผนไทยเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรของประเทศที่มุ่งลดการนำเข้าในกลุ่มสารสกัด ประกอบด้วย สารสกัดบัวบก สารสกัดกัญชา สารสกัดฟ้าทะลายโจร สารสกัดขมิ้นชัน พร้อมทั้งสนับสนุนความพร้อมของประเทศด้านห้องปฏิบัติการที่ได้มาตรฐานเพื่อรองรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรคุณภาพ พัฒนาระบบบริการของกรมเพื่อรองรับและสนับสนุนการดำเนินงานทางธุรกิจของอุตสาหกรรมสมุนไพร

(2) ส่งเสริม สนับสนุน แนวทาง มาตรการ กลไกทางวิชาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจดอนุสิทธิบัตรและสิทธิบัตรทางการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร และการจัดการองค์ความรู้และภูมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทยเพื่อสร้างโอกาสและคุณค่าทางเศรษฐกิจ

(3) ส่งเสริม สนับสนุน วิทยาการและเทคโนโลยีทางวิชาการ และบริการเพื่อเพิ่มมูลค่าการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรจากตลาดดิจิทัล ผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการได้กระจายสินค้าในระดับประเทศและนานาชาติ (National Marketing Platform)

(4) การรื้อปรับระเบียบและกฎหมายทางการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรให้เอื้อต่อการดำเนินงานเชิงพาณิชย์และสามารถแข่งขันได้ในเวทีการค้าระดับสากล

3.2 การส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยและบริการทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อให้มูลค่าทางเศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ที่ดี (Wellness Economy) ผ่านการขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์และบริการดังกล่าวให้เป็นตราสินค้าของชาติเพื่อการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ (Aging Brand) ทางเลือกในการส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มเวชสำอาง ทางเลือกในการดูแลสุขภาพในกลุ่มเฉพาะโรค และกลุ่มที่นำไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ที่สามารถต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ พร้อมทั้งผลักดันและต่อยอดการพัฒนา Herbal champions ที่มีความเข้มแข็งตามแนวทาง ดังนี้

(1) กลุ่มสมุนไพร Herbal Champions กลุ่มที่ 1 ที่มีศักยภาพในการแข่งขันและส่งออกสู่นานาชาติ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพเพื่อให้เกิดการยอมรับในระดับมาตรฐานสากล การสนับสนุนทางวิชาการเพื่อการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทั้งการผลิต การแปรรูป และการตลาดของผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้มีความเข้มแข็ง การใช้กลไกเชิงภารกิจของกรมมาบูรณาการเครือข่ายให้เชื่อมโยงห่วงโซ่คุณค่าทางธุรกิจให้มีความเข้มแข็ง พร้อมทั้งการแสวงหาความเป็นเลิศในระดับนานาชาติเพื่อการเทียบเคียงการพัฒนาวิชาการและการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อหนุนเสริมการแข่งขัน และการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างแบรนด์และการตลาด เพื่อให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชาติ (National Herbal Product and branding) ประกอบด้วย

- กลุ่มผลิตภัณฑ์บำรุงร่างกายสำหรับชายและหญิง ประกอบด้วย กระชายดำ กวาวเครือขาว
- กลุ่มผลิตภัณฑ์เสริมสร้างสุขภาพและความงาม ประกอบด้วย ขมิ้นชัน ไพล บัวบก

มะขามป้อม

(2) กลุ่มสมุนไพร Herbal Champions กลุ่มที่ 2 ที่มีความพร้อมและมีศักยภาพรองรับความต้องการในการบริโภคในด้านต่าง ๆ ทั้งในระดับประเทศ โดยมุ่งเน้นการต่อยอดเพื่อเสริมสร้างความพร้อมของงานวิจัยและผลงานวิชาการที่มีความสมบูรณ์อยู่แล้ว การขับเคลื่อนงานวิชาการเชิงรุกเพื่อสร้างการยอมรับและกระตุ้นกระแสการบริโภคและการใช้ประโยชน์เพื่อสุขภาพ พร้อมทั้งร่วมมือกับองค์กรภาคีเครือข่ายในการยกระดับสู่การพัฒนาเชิงพาณิชย์และความสามารถของประเทศในการเป็นแหล่งพัฒนาวัตถุดิบสมุนไพรคุณภาพ เพื่อการรองรับความต้องการเฉพาะด้าน ประกอบด้วย

- กลุ่มผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ประกอบด้วย หญ้าหวาน กระจับแดง พริก
- เครื่องสำอาง ประกอบด้วย ว่านหางจระเข้
- ผลิตภัณฑ์สปา ประกอบด้วย ไพล
- ผลิตภัณฑ์เพื่อเสริมภูมิคุ้มกันให้แก่วัยรุ่น ประกอบด้วย กระจับแดง ฟักทอง

(3) กลุ่มสมุนไพร Herbal Champions กลุ่มที่ 3 เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมูลค่าสูงสามารถส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพร อุตสาหกรรมและบริการการแพทย์ครบวงจร และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น มุ่งเน้นการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานแบบครบวงจร การสื่อสารองค์ความรู้ทางการแพทย์และการใช้ประโยชน์ที่ถูกต้อง การประสานความร่วมมือกับเครือข่ายผู้ผลิตเพื่อการพัฒนากระบวนการผลิตในวัตถุประสงค์ทางการแพทย์ และการส่งเสริม สนับสนุนวิชาการเพื่อการพัฒนาการปลูกที่ได้มาตรฐานสำหรับใช้เป็นวัตถุดิบสำคัญทางการแพทย์ การแสวงหาความร่วมมือกับองค์กรทั้งในและต่างประเทศเพื่อยกระดับมาตรฐานทางการแพทย์ ประกอบด้วย

- กลุ่มผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์และอาหารเพื่อสุขภาพ ประกอบด้วย กัญชา และ กัญชง

(4) กลุ่มสมุนไพรที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของประเทศ หรือเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือมีความน่าสนใจในอนาคตที่จะรองรับที่เกี่ยวเนื่องกับความจำเป็นทางสุขภาพ โดยเฉพาะการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุและผู้ป่วยกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ กระจับแดง-หอมแดงศรีสะเกษ ลำไยลำพูน สับปะรดภูแลหมากเม่าสกลนคร พริกไทยจันท เป็นต้น มุ่งเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวิชาการเพื่อการยกระดับผลิตภัณฑ์เฉพาะกลุ่ม พร้อมทั้งส่งเสริมการรับรู้และการตระหนักในคุณค่าของสังคมและผู้บริโภค การพัฒนาให้เกิดเครือข่ายผู้ผลิต แปรรูป และการตลาดในพื้นที่เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน

3.3 สร้างสรรค์รูปแบบบริการและผลิตภัณฑ์สมุนไพรรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสถานบริการที่รองรับการท่องเที่ยวแบบพรีเมียมจากฐานองค์ความรู้การแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือกและสมุนไพร เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มรองรับการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศและกระตุ้นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจรองรับยุคหลังโควิด-19 (Post Covid-19) โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่โดดเด่นในเมืองสมุนไพรหรือจังหวัดอื่น ๆ ที่มีต้นทุนจากภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้อาหารจากสมุนไพรเพื่อรองรับการดูแลสุขภาพที่มีความจำเพาะต่อสุขภาพของนักท่องเที่ยว และการยกระดับร้านอาหาร สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ สถานพยาบาลภาคเอกชน และที่พิกให้มีบริการการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเชื่อมโยง

บริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อถ่ายทอดให้กับผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สำคัญในระดับโลก (The world's top travel destinations)

3.4 ยกระดับให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิต พัฒนาบุคลากร องค์กรความรู้ และวิชาการ เทคโนโลยีและวิทยาการ และการพัฒนาฝีมือแรงงานทางการแพทย์ดั้งเดิมของโลก โดยพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรแพทย์แผนไทย บุคลากรนวดไทย บุคลากรในธุรกิจสปาและความงาม ให้เป็นอาชีพที่ได้รับการยอมรับ ทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ โดยมุ่งเน้นการ Re-skills และ Up-skills เพื่อรองรับบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถให้บริการสุขภาพในยุคหลังโควิด-19 (Post- Covid-19) เพื่อกระตุ้นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศ

3.5 ผลักดันให้เกิดหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ระดับอาเซียน เพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาการแพทย์ดั้งเดิมของอาเซียน หนุนเสริมการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชีย รวมถึงการนำวัตถุดิบจากกลุ่มประเทศอาเซียนมาแปรรูปและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ภายใต้ตราสินค้าของประเทศไทย (Made by Thailand) ให้เกิดการยอมรับทั่วโลก

3.6 สร้างความมั่นคงทางอาหารและยาสมุนไพรในสถานการณ์ฉุกเฉินและวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศ โดยผ่านกลไกประชารัฐชุมชนและหมอพื้นบ้าน ผ่านการน้อมรับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและโคกหนองนาโมเดล เพื่อให้เกิดแนวคิดการพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ (Herbal Village) ผ่านการพัฒนารูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรและประชาชนในแต่ละครัวเรือนมีการปลูกสมุนไพรในครัวเรือนในการดูแลสุขภาพเบื้องต้นผ่านแนวคิดอาหารเป็นยา สำหรับพืชผักสมุนไพรในส่วนที่เหลือกินเหลือเก็บจากการปลูกในครัวเรือนสามารถนำไปใช้สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนและชุมชน รองรับปัญหาเศรษฐกิจที่มีความแปรปรวนและปัญหาการขาดแคลนอาหารที่ส่งผลกระทบต่อทั่วโลก ภายใต้การนำของประชารัฐชุมชน หมอพื้นบ้าน หรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านที่มีความรู้ความสามารถในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ ไปดูแลสุขภาพชุมชนร่วมกับการดำเนินงานตำบลจัดการสุขภาพแบบบูรณาการ

4. กรมเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ทันสมัย และเชื่อมโยงการพัฒนาการแพทย์ดั้งเดิมระดับนานาชาติ รองรับการแข่งขันระบบบริการสุขภาพของชาติ และการขับเคลื่อนความสามารถในการแข่งขันและเศรษฐกิจของประเทศ โดยมุ่งเน้น

4.1 การนำเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) มาใช้ในการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ (High Performance and Innovative organization) ในทุกมิติและทุกกระบวนการ ทั้งเรื่องการนำองค์กร (Leadership) กลยุทธ์ (Strategy) ลูกค้า (Customers) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ (Measurement, Analysis, and Knowledge Management) บุคลากร (Workforce) การปฏิบัติการ (Operations) และผลลัพธ์ (Results) ที่มุ่งเป้าหมายเกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ การเสริมสร้างเศรษฐกิจ การส่งเสริมการเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งการสร้างวัฒนธรรมการแพทย์แผนไทยของชาติให้เข้มแข็ง เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ

4.2 การปรับระบบการดำเนินงานและโครงสร้างภายในองค์กร โดยมุ่งเน้นการลดขั้นตอน การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การสร้างสรรค์นวัตกรรมการทำงานแบบบูรณาการภายในองค์กร และร่วมมือกับเครือข่าย พร้อมทั้งทบทวนภารกิจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ทั้งในระดับกรม สำนัก กอง (Re-engineering) ที่ครอบคลุมทั้งการปรับโครงสร้างองค์กร (Re-organization structure) การปรับปรุงสมรรถนะ (Re-competency) การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน (Re-infrastructure) การปรับปรุงพันธกิจให้มีคุณค่าและวัฒนธรรมองค์การ (Re-mission value and culture) และปรับปรุงระบบบริหารจัดการงบประมาณ (Re-budgeting)

4.3 การบริหารทรัพยากรบุคคล โดยเน้นการสร้างบุคลากรรุ่นใหม่ (Smart Young Talent Officer และ Smart Executive Talent Officer) เพื่อเป็นแกนหลักสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจ และยุทธศาสตร์ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ นำการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมขององค์กร (DTAM) ให้มีความเข้มแข็ง และหนุนเสริมให้เป็นองค์กรแห่งความสุข (Happiness DTAM)

4.4 การยกระดับกรมสู่การเป็นองค์กรดิจิทัลในทุกภารกิจและบริการ เพื่อรองรับการให้บริการ หน่วยบริการ เครือข่าย และผู้ใช้บริการของกรม (Smart Service) โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัล และแนวทางปฏิบัติที่ดีทั้งในและต่างประเทศมาใช้ในการสร้างความเชื่อมั่น การยอมรับต่อความเป็นเลิศและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกของกรม การพัฒนาฐานข้อมูลของชาติด้านการแพทย์แผนไทย การพัฒนาบุคลากรที่มีสมรรถนะสูงด้านดิจิทัลเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงรองรับสังคมดิจิทัล (Digital Disruptive) ผ่านการนำเครื่องมือทางดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ เช่น blockchain, Internet of Thing (IoT), Artificial Intelligent (AI), Virtual Reality (VR) และ Virtual Augmented (VA) พร้อมทั้งการลงทุนด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้กรมเป็นหน่วยงานภาครัฐในการเป็นระบบราชการ 4.0

4.5 การพัฒนา ปรับปรุง และออกกฎหมาย กฎระเบียบ เพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินภารกิจด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ทั้งในมิติภารกิจด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

6.1 ภาพรวม

6.1.1 วิสัยทัศน์ของส่วนราชการ

องค์กรหลักด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ที่ผสานพลังภาคีเครือข่าย เพื่อการพึ่งตนเองด้านสุขภาพและหนุนเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

นิยามวิสัยทัศน์

1) ผสานพลังภาคีเครือข่ายอย่างเข้มแข็ง หมายถึง เครือข่ายที่มีส่วนร่วมทางตรงและทางอ้อมในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ได้แก่ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมลงทุน ร่วมติดตามผล และร่วมรับผิดชอบ รับผิดชอบต่อ แบ่งปันผลประโยชน์

2) การพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ หมายถึง ประชาชนรู้จัก เชื่อมั่น ชอบใช้ ผลลัพธ์ และบริการทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรได้อย่างถูกต้อง รวมถึงระบบบริการสาธารณสุขของประเทศสามารถบูรณาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันได้อย่างไร้รอยต่อ ตลอดจนยกระดับให้สมุนไพรสามารถเป็นที่พึ่งของประชาชนในภาวะปกติและภาวะวิกฤตของประเทศ

3) หนุนเสริมเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน หมายถึง การแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรสามารถตอบสนองการเกิดการสร้างความคุณค่าและมูลค่าเพิ่มจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชน (Community-based Economy) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 60 การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม (Value-based Economy) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20-30 และการพัฒนาบริการที่มีมูลค่าสูง (High Value Service) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 10-20

โดยการดำเนินการดังกล่าว กรมมีบทบาทในฐานะผู้ชี้นำด้านนโยบาย (Policy Advocacy) หน่วยงานส่งเสริมการดำเนินการ (Promoter) และหน่วยงานสนับสนุน (Supporter) ในการขับเคลื่อนการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรให้บรรลุตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์

6.1.2 พันธกิจของส่วนราชการ

พัฒนาวิชาการและการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โดยส่งเสริมและพัฒนาการวิจัย การจัดระบบความรู้ พัฒนาแหล่งผลิตและผลิตภัณฑ์สมุนไพร คุ้มครอง อนุรักษ์ และส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทย พัฒนาคูณภาพมาตรฐานการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อนำไปใช้ในระบบบริการสุขภาพอย่างมีคุณภาพ ปลอดภัย และเป็นทางเลือกให้แก่ประชาชนในการดูแลสุขภาพ

6.1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดการพัฒนาผลงานทางวิชาการ งานวิจัย และนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่มีคุณค่าต่อการดูแลสุขภาพของประชาชน และสามารถต่อยอดให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่เศรษฐกิจของประเทศและชุมชน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบบริการทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ที่มีคุณภาพมาตรฐานและเป็นต้นแบบที่ดี เพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมการจัดบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่สามารถบูรณาการกับการแพทย์หลักของประเทศได้อย่างไร้รอยต่อ และเป็นทางเลือกสำคัญในการดูแลสุขภาพของคนไทยที่สามารถลดรายจ่ายในการดูแลสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง กลุ่มผู้สูงอายุ ได้อย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัย
3. เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และรูปแบบบริการจากการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่มีศักยภาพสูง ให้สามารถนำไปสนับสนุนการสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการ ชุมชน แรงงานที่เกี่ยวข้อง และประเทศชาติอย่างครบวงจรคุ้มค่า
4. เพื่อพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐของกรมให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูง ทันสมัย บุคลากรมีความรู้ความสามารถในการขับเคลื่อนพันธกิจของกรม ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6.1.4 เป้าประสงค์และตัวชี้วัดรวม (Ultimate Goal)

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	Baseline	ค่าเป้าหมาย				
			2566	2567	2568	2569	2570
1. ประเทศไทยมีผลงานทางวิชาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ที่มีคุณค่าต่อระบบสุขภาพของประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม ที่สามารถนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นที่ดีให้กับประชาชน	1.1 ร้อยละของประชาชนที่มีอาการเจ็บป่วยและเลือกใช้ยาสมุนไพรในดูแลสุขภาพตนเอง (อ้างอิงผลจากการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ)	ร้อยละ 1.48 (2564)	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 2	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 2	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 3	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 3	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 4
2. ระบบบริการทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร มีคุณภาพ มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับ และเชื่อมั่นของผู้ใช้และผู้รับบริการ และเป็นทางเลือกสำคัญในการดูแลสุขภาพของคนไทย โดยเฉพาะในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง กลุ่มผู้สูงอายุ และวัยทำงาน	2.1 ร้อยละของประชาชนที่มีอาการเจ็บป่วยและเลือกใช้บริการทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในระบบบริการสุขภาพ (อ้างอิงผลจากการสำรวจอนามัยและสวัสดิการ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ)	ร้อยละ 4.58 (2564)	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 5	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 5	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 7	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 7	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 9

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	Baseline	ค่าเป้าหมาย				
			2566	2567	2568	2569	2570
3. ประเทศไทยมีความเติบโตทางเศรษฐกิจ จากฐานของการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร สามารถสร้างงานสร้างอาชีพให้ประชาชน สร้างเศรษฐกิจแก่ชุมชนที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง และเป็นผู้นำด้านการแพทย์ดั้งเดิมในเอเชีย	3.1 มูลค่าของการบริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรรวมในประเทศเพิ่มขึ้น (อ้างอิงผลจาก Euromonitor International)	45,646 ล้านบาท (กันยายน 2564)	ไม่น้อยกว่า 50,000 ล้านบาท	ไม่น้อยกว่า 60,000 ล้านบาท	ไม่น้อยกว่า 70,000 ล้านบาท	ไม่น้อยกว่า 80,000 ล้านบาท	ไม่น้อยกว่า 90,000 ล้านบาท
	3.2 อันดับของมูลค่าการบริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรรวมในประเทศไทยอยู่ใน 3 อันดับแรกของเอเชีย (อ้างอิงผลจาก Euromonitor International)	อันดับที่ 5	อันดับที่ 5	อันดับที่ 5	อันดับที่ 4	อันดับที่ 4	อันดับที่ 3

6.1.5 แผนย่อยภายใต้แผนปฏิบัติการกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (Strategic issues) สามารถแบ่งออกเป็น 4 เรื่อง (4 SMARTs) ดังนี้

1. เรื่องที่ 1 พัฒนาศึกษาการ องค์ความรู้ และนวัตกรรมการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อแก้ปัญหาสาธารณสุขและสร้างมูลค่าเพิ่ม (SMART Academic)
2. เรื่องที่ 2 พัฒนาบริการการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรไทยในระบบบริการสุขภาพที่เป็นเลิศ และการรับมือกับความต้องการทางสุขภาพของประเทศ (SMART Service)
3. เรื่องที่ 3 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการแพทย์แผนไทย นวดไทย สมุนไพรไทย การแพทย์ทางเลือก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างงาน สร้างอาชีพ เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน และคุณภาพชีวิตประชาชน (SMART Wisdom)
4. เรื่องที่ 4 พัฒนาองค์กร วิชาการ บุคลากร การบริการ และการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อความเป็นเลิศและทันสมัย (SMART DTAM)

โดยในแต่ละประเด็นแผนปฏิบัติการ จะมีกลยุทธ์ มาตรการ แผนงาน และโครงการ ตามรายละเอียดในส่วนถัดไป

6.2 แผนย่อยภายใต้แผนปฏิบัติการระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)

6.2.1 เรื่องที่ 1 พัฒนาระบบการ องค์กรความรู้ และนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อแก้ปัญหาสาธารณสุขและสร้างมูลค่าเพิ่ม (SMART Academic)

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางวิชาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มีประสิทธิภาพผ่านการพัฒนางานวิชาการ วิจัย และนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก มีบทบาทสำคัญในการดูแลสุขภาพประชาชนที่สอดคล้องกับปัญหาสุขภาพในระดับประเทศและระดับสากล

1.2 เพื่อยกระดับให้กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็นศูนย์กลางทางวิชาการ วิจัย นวัตกรรมและฐานข้อมูลภูมิปัญญาในระดับชาติที่เชื่อมโยงการพัฒนาวิชาการทั้งในระดับชาติและนานาชาติ บนฐานนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล ภายใต้ระบบการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

1.3 เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์ความรู้ การรวบรวมการใช้ประโยชน์ และการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้ให้สามารถเกิดการคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ทั้งในมิติการพัฒนาระบบสุขภาพ และมิติการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศไทย

2. เป้าหมาย ค่าเป้าหมาย และตัวชี้วัด

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย (ปีงบประมาณ)					
		ผลงาน ที่ผ่านมา	2566	2567	2568	2569	2570
1. งานวิชาการ วิจัย และนวัตกรรมทางการแพทย์ แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก มีบทบาทสำคัญ ในการดูแลสุขภาพประชาชนที่สอดคล้องกับปัญหา สุขภาพในระดับประเทศและระดับสากล	1. จำนวนงานวิจัยและนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทยและ การแพทย์ทางเลือกที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศ	12 เรื่อง	15 เรื่อง	15 เรื่อง	15 เรื่อง	20 เรื่อง	20 เรื่อง
	1.1 จำนวนงานวิจัยและนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทาง การแพทย์	8 เรื่อง	13 เรื่อง	13 เรื่อง	13 เรื่อง	15 เรื่อง	15 เรื่อง
	1.2 จำนวนงานวิจัยและนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศ	4 เรื่อง	2 เรื่อง	2 เรื่อง	2 เรื่อง	5 เรื่อง	5 เรื่อง
2. กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็น ศูนย์กลางทางวิชาการ วิจัย นวัตกรรมและ ฐานข้อมูลภูมิปัญญาในระดับชาติที่เชื่อมโยงการ พัฒนาวิชาการทั้งในระดับชาติและนานาชาติ บนฐานนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล	2. ระดับความสำเร็จในการพัฒนาระบบดูแลสุขภาพด้วยภูมิ ปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรอัจฉริยะ (Smart Health Care TTM)	Line OA/ Chatbot/ Telemed	ร้อยละ 50	ร้อยละ 75	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100
	2.1 ร้อยละของจำนวนยาแผนไทยของชาติที่ผ่านการ บันทึกและการบูรณาการฐานข้อมูล Herbal Medicinal Product Information System (HMPIS) และ Thai Traditional Digital Knowledge Library (TTDKL) ร่วมกัน	n/a	ร้อยละ 70	ร้อยละ 80	ร้อยละ 90	ร้อยละ 100	ร้อยละ 100

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย (ปีงบประมาณ)					
		ผลงาน ที่ผ่านมา	2566	2567	2568	2569	2570
	3. จำนวนผลการวิจัยและนวัตกรรมที่เผยแพร่ในกลุ่มประเทศอาเซียนและนานาชาติ	1 เรื่อง	1 เรื่อง	1 เรื่อง	1 เรื่อง	1 เรื่อง	1 เรื่อง
	4. ร้อยละของนักวิชาการและประชาชนที่เข้าถึงการบริการทางวิชาการของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกด้วยระบบดิจิทัลเพิ่มขึ้น	n/a	-	ร้อยละ 20	ร้อยละ 20	ร้อยละ 20	ร้อยละ 20
	5. ร้อยละของความสำเร็จในการพัฒนาศูนย์วิจัยคลินิกด้านการแพทย์แผนไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ	n/a	ร้อยละ 20	ร้อยละ 40	ร้อยละ 60	ร้อยละ 80	ร้อยละ 100
3. ระบบการบริหารจัดการองค์ความรู้และนวัตกรรม การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับ และเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ	6. ร้อยละของประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร	ร้อยละ 66.78	ร้อยละ 75	ร้อยละ 75	ร้อยละ 80	ร้อยละ 80	ร้อยละ 85
	6.1 ร้อยละของประชาชนที่ได้รับข้อมูลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้	n/a	ร้อยละ 50	ร้อยละ 60	ร้อยละ 70	ร้อยละ 80	ร้อยละ 90
	6.2 ร้อยละของประชาชนที่เชื่อมั่น และส่งต่อข้อมูลด้านสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร	n/a	ร้อยละ 70	ร้อยละ 75	ร้อยละ 80	ร้อยละ 85	ร้อยละ 90

3. แนวทางการพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 1 คຸ້มครอง อนุรักษ์และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาทางการแพทย์แผนไทย และสมุนไพรไทย

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. เร่งรัดให้มีการรวบรวมและประกาศรับรองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยเกี่ยวกับตำรับยาแผนไทย ตำราการแพทย์แผนไทย และภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้าน ตลอดจนเร่งรัดและปรับปรุงการนำเข้้องค์ความรู้ดังกล่าวในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้เกิดระบบเฝ้าระวังคຸ້มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร และนำไปใช้ประโยชน์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ส่งเสริมและพัฒนาวิชาการและงานวิจัยจากภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรที่ได้รับการคຸ້มครองสู่การใช้ประโยชน์เพื่อให้เกิดการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องให้สามารถสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน ผ่านกลไกของคณะกรรมการคຸ້มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชน อย่างครบห่วงโซ่คุณค่า

3. นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับใช้เพื่อถ่ายทอดและปรัวรรดตำรับยาแผนไทยดั้งเดิมด้วยปัญญาประดิษฐ์ เชื่อมโยงสมุนไพรในตำรับกับถิ่นกำเนิดสมุนไพรผ่านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ หลักฐานและข้อมูลเชิงประจักษ์ ้องค์ความรู้ของหมอพื้นบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพัฒนาให้เกิดระบบสืบค้นข้อมูลการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรอัจฉริยะ (TTM Expert & Recommendation Systems) และระบบบริหารจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ด้านการแพทย์แผนไทยและผลิตภัณฑ์สมุนไพร (Herbal Product & Service Big Data Management) ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชนและส่งเสริมศักยภาพผู้ประกอบการด้านผลิตภัณฑ์สมุนไพรและบริการที่เกี่ยวข้อง

4. ส่งเสริมเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ของภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร และการดำเนินงานที่เป็นเลิศด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อมุ่งสร้างความเชื่อมั่นและบทบาทด้านการแพทย์ดั้งเดิมในเวทีระดับนานาชาติ รวมถึงส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อการพัฒนาหรือให้การช่วยเหลืออื่น ๆ แก่นานาชาติด้านการแพทย์ดั้งเดิมระหว่างประเทศ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนและเสริมสร้างอำนาจแบบนุ่มนวลของประเทศไทยอีกทางหนึ่ง

โครงการ/การดำเนินงาน

1. โครงการพัฒนาการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระบบข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรสู่การสนับสนุนผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรและบริการทางการแพทย์ (Digital Health TTM)

2. โครงการส่งเสริมการจดทะเบียน การคຸ້มครอง และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อสนับสนุนการพัฒนาและต่อยอดการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มจากการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร

3. โครงการเสริมสร้างศักยภาพด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้เป็นผู้นำด้านการแพทย์ดั้งเดิมที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล
4. โครงการจัดทำข้อเสนอและขับเคลื่อนกัญชาไทยให้เป็นรายการตัวแทนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทยและมรดกมนุษยชาติ (UNESCO)
5. โครงการส่งเสริมประสิทธิภาพการคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรภายใต้ระบบทรัพย์สินทางปัญญา ส่งเสริมสร้างคุณค่าและมูลค่าในระบบสุขภาพไทยและเศรษฐกิจชาติ
6. โครงการสร้างสรรค์สินค้า ผลิตภัณฑ์ และบริการด้านภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทยเพื่อรองรับการขึ้นทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา

กลยุทธ์ที่ 2 สร้างสรรค์องค์ความรู้ พัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกรองรับวิกฤตสุขภาพและการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. สังเคราะห์ความจำเป็นของสถานการณ์สุขภาพและความจำเป็นในการนำการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อกำหนดโจทย์วิจัยและสร้างองค์ความรู้และการพัฒนา พร้อมทั้งการบริหารหัวข้องานวิจัยในรายหัวข้องานวิจัยแบบครบวงจรเพื่อกำกับการวิจัยให้เป็นไปในทิศทางที่ตอบสนองต่อเป้าหมาย และหนุนเสริมการสร้างงานวิจัยของนักวิจัย
2. กำหนดโจทย์ปัญหาวิจัยที่ควรเร่งรัดในการดำเนินการและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ให้เกิดความเชื่อมั่นแก่สังคมและบุคลากรทางการแพทย์ในการใช้สมุนไพรไทย เพื่อกำหนดดูแลสุขภาพในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 โรคอุบัติใหม่ และการจัดการโรคที่เป็นปัญหาสำคัญของประเทศ (โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โรคในกลุ่มผู้สูงอายุ โรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ และโรคที่เกิดจากการทำงาน) ได้แก่
  - 2.1 เร่งสื่อสารสรรพคุณของฟ้าทะลายโจรในการเป็นยาสมุนไพรเพื่อการรักษาโรคในผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ให้สังคมรับรู้อย่างกว้างขวาง สื่อสารอย่างต่อเนื่องในทุกมิติแบบเข้าถึง ทั้งในระบบสื่อสารมวลชนปกติ สื่อดิจิทัล สื่อบุคคล และบุคลากรทางการแพทย์ และช่องทางอื่น ๆ เพื่อให้การใช้ยาสมุนไพรจากฟ้าทะลายโจรได้รับการยอมรับ และมีการใช้อย่างแพร่หลายมากขึ้นทั้งในและต่างประเทศ
  - 2.2 ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์ทางการแพทย์เพื่อการรับรองมาตรฐานของยาสมุนไพรไทยประเภทอื่น ๆ เช่น กระชาย ตำรับยาตรีผลา ยาห้าราก ยาเขียวหอม ยาจันทร์ลีลา ยาประสะจันทร์แดง ยาหอมนวโกฐ ยามันทธาตุ และยาธาตุบรรจบ เป็นต้น เพื่อร่วมเป็นทางเลือกสำคัญของประเทศ ในการส่งเสริมสุขภาพ รักษาและฟื้นฟูสุขภาพในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

2.3 ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เพื่อการผลิต ต่อยอดองค์ความรู้เชิงประจักษ์ทางการแพทย์ในมาตรฐานยาสมุนไพรไทย รองรับวิกฤตสุขภาพของประชาชนในโรคไม่ติดต่อเรื้อรังโรคในกลุ่มผู้สูงอายุ โรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ และโรคที่เกิดจากการทำงานและความเครียด

2.4 สนับสนุนวิชาการและองค์ความรู้และการให้คำปรึกษา แก่ผู้ประกอบการในการวิจัยและพัฒนาเพื่อการสร้างองค์ความรู้และยกระดับมาตรฐานยาสมุนไพรไทย รองรับวิกฤตสุขภาพของประเทศ

3. เร่งวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือกและสมุนไพรเพื่อยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจมูลค่าสูง เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์กลุ่ม Herbal champions เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) และ เศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ที่ดี โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาต่อยอดการสร้างสรรคผลิ ตภัณฑ์ เพื่ อรองรับการบริการ เช่น อุปกรณ์ในร้านนวดไทยและสปา สารหอมระเหย น้ำมันนวด ลูกประคบ อาหารและผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ การส่งเสริม สนับสนุนการนำวิชาการและองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยทั้งที่ใช้ในประเทศ ผลิตภัณฑ์ส่งออกและของที่ระลึกต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยว การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างวิชาการ องค์ความรู้ระดับนวดไทย เพื่อให้มีหลักฐานเชิงประจักษ์ในการส่งเสริมสุขภาพ การรักษาโรค การฟื้นฟูสุขภาพ ที่มีมาตรฐานและได้รับการยอมรับจากทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงวิจัยและพัฒนาบริการทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อให้ได้รูปแบบการบริการใหม่ ๆ ที่สามารถสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและหนุนเสริมการแข่งขันทางการแพทย์ดั้งเดิม กับต่างประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการสร้างคุณค่าและมูลค่าของบริการการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยให้เกิดรูปแบบใหม่ของการบริการ และถ่ายทอดไปยังผู้ประกอบการ สถานบริการ เพื่อการใช้ประโยชน์ในการพัฒนาบริการต่อไป

4. เสริมสร้างความเข้มแข็งและเพียงพอของงบประมาณอย่างหลากหลายแหล่งที่มาของงบประมาณ เพื่อการสนับสนุนการสร้างสรรคผลงานวิชาการ องค์ความรู้และนวัตกรรมคุณภาพ เพื่อการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกของประเทศ

5. เร่งยกระดับขีดสมรรถนะทางการวิจัยในระดับเชี่ยวชาญเฉพาะด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกแก่นักวิชาการนักวิจัย สร้างปัจจัยและแรงจูงใจแก่นักวิจัยที่จะสร้างผลงานที่มีคุณภาพและท้าทายที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง พร้อมทั้งพัฒนาระบบการบริหารจัดการวิจัยที่มีประสิทธิภาพสูงทันสมัย เพื่ออำนวยความสะดวก และลดขั้นตอนพร้อมสนับสนุนการทำวิจัยของนักวิจัย และประสานความร่วมมือให้เกิดการนำนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมาร่วมปฏิบัติงานกับกรม

6. พัฒนาต่อเนื่องทางห้องปฏิบัติการทางการวิจัย โดยการแสวงหาความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา สถานบริการสาธารณสุขทั้งภาครัฐและเอกชน และผู้ประกอบการทั้งในและต่างประเทศ เพื่อร่วมบูรณาการในการวิจัยและพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก พร้อมส่งเสริมสนับสนุนการนำเทคโนโลยี เครื่องมือ และวิทยาการ

ที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางห้องปฏิบัติการทางกรวิจัยที่ได้มาตรฐานสากล พร้อมทั้งการให้บริการจาก ผู้ใช้บริการภายนอกที่จะเข้ามาใช้ประโยชน์หรือขอคำปรึกษา ในกระบวนการทางห้องปฏิบัติการวิจัยของกรม

7. สร้างระบบการบริหารจัดการเครือข่ายวิชาการ และแสวงหาความร่วมมือกับหุ้นส่วนทาง ยุทธศาสตร์ทั้งในและต่างประเทศเพื่อเร่งสร้างชุดความรู้และมาตรฐานวิชาการเพื่อรองรับการดูแลสุขภาพที่ บุคลากรทางการแพทย์มีความเชื่อมั่น

โครงการ/การดำเนินงาน

1. โครงการบรรเทาวิกฤติด้านการแพทย์และสาธารณสุขของประเทศจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ด้วยการนำการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ให้สามารถนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพอย่างถูกต้อง เหมาะสม และปลอดภัย

2. โครงการพัฒนาและยกระดับเครือข่ายนักวิจัยมืออาชีพสู่การสร้างคุณค่าต่อระบบสุขภาพ และมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยงานวิจัยด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านไทย และการแพทย์ทางเลือก

3. โครงการพัฒนาระบบงานวิจัยและนวัตกรรมด้านการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ ทางเลือกให้เกิดต่อยอดการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม

4. โครงการยกระดับองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเพื่อ ขับเคลื่อนงานวิจัยและนวัตกรรมที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนทุกช่วงวัย

5. แผนงานวิจัยด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ขอผ่านกองทุนส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทสว.)

5.1 แผนงานโครงการวิจัยด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในมิติการพัฒนาระบบการแพทย์และสาธารณสุขของประเทศ

1) ชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อส่งเสริมสุขภาพ รักษาและฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโควิด-19 โรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ

2) ชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และ สมุนไพรสำหรับดูแลสุขภาพผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังและผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและลด การใช้จ่ายแผนปัจจุบัน

3) ชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อให้เกิดการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มในกลุ่มผู้มีปัญหาสุขภาพในวัยทำงาน

4) ชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อยืนยันประสิทธิภาพการรักษาและความปลอดภัยสำหรับสนับสนุนและผลักดันเข้าสู่ชุดสิทธิประโยชน์ของ หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

5) ชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้ด้านยาแผนไทยเพื่อยั่งยืนประสิทธิผล การรักษาและความปลอดภัยสำหรับสนับสนุนและผลักดันเข้าสู่รายการยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ

5.2 แผนงานโครงการวิจัยด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในมิติ สร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจของประเทศ

1) ชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้และพัฒนานวัตกรรมจากการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือก และนวดไทยเพื่อให้เกิดรูปแบบและมาตรฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิง สุขภาพในรูปแบบพรีเมียม

2) ชุดโครงการวิจัยและพัฒนาสมุนไพรในกลุ่ม Herbal Champions กัญชา กัญชง กระท่อม และสมุนไพรอื่นที่มีศักยภาพ ให้เป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรมีมาตรฐานในระดับสากลและสอดคล้องกับ ความต้องการของการขยายตัวของบริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการขยายตัวของตลาดสมุนไพรทั้ง ในและต่างประเทศที่มีความต้องการในการดูแลสุขภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีฤทธิ์เสริมสร้าง ภูมิคุ้มกัน มีฤทธิ์ชะลอวัย และช่วยบำรุงสุขภาพให้แข็งแรง

3) ชุดโครงการวิจัยองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านอาหารเป็นยาและเมนูสุขภาพ จากสมุนไพร เพื่อตอบสนองการส่งเสริมสุขภาพและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับร่างกายจากโรคอุบัติใหม่และโรคอุบัติซ้ำ กลุ่มผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง กลุ่มผู้สูงอายุ และรองรับองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว

6. โครงการพัฒนาสมรรถนะห้องปฏิบัติการด้านการวิจัยการแพทย์แผนไทย การแพทย์ ทางเลือก และสมุนไพรที่ได้รับมาตรฐานสากล

กลยุทธ์ที่ 3 นำวิทยาการเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาระบบการจัดระบบความรู้ และฐานข้อมูลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. เร่งกระบวนการรวบรวม สังเคราะห์และวินิจฉัยข้อมูล ความรู้การแพทย์พื้นบ้าน และยาสมุนไพรของไทย ให้มีความรวดเร็วและทันสมัย ถูกต้อง แม่นยำมากขึ้น โดยการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligent: AI) พร้อมทั้งการจัดการชุดข้อมูลและองค์ความรู้ เพื่อเชื่อมโยงและป้องกันการผิดพลาด จากการแก้ไขที่จะเป็นอันตรายต่อการนำข้อมูลไปใช้ประกอบการดูแลสุขภาพ โดยใช้เทคโนโลยี Blockchain

2. เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการฐานข้อมูลทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อการบริการประชาชน ผู้ประกอบการ ผู้ใช้บริการที่มีความสะดวก รวดเร็ว เบ็ดเสร็จในการใช้รูปแบบ Data Automation พร้อมทั้งพัฒนาระบบการบริการวิชาการ การให้คำปรึกษาในรูปแบบของ e-Consulting รวมถึงการ พัฒนากลวิธีเพื่อให้ประชาชน บุคลากรและการแพทย์ และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องเข้าถึงองค์ความรู้ที่ได้คุณภาพ มาตรฐานจากกรมเพื่อนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพและเสริมสร้างเศรษฐกิจของประเทศ

3. เป็นแหล่งศูนย์กลางเพื่อการยกระดับการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้มีดิจิทัลแพลตฟอร์มกลาง ในการรวบรวม แบ่งปัน การแลกเปลี่ยนวิชาการ เพื่อการพัฒนาวิชาการและองค์ความรู้ และเป็นช่องทางออนไลน์ เพื่อการเผยแพร่วิชาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มีความถูกต้อง และเร่งจัดทำตำราวิชาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในรูปแบบของ Digital Document และพัฒนา e-library เพื่อการบริการตำราและวิชาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ผ่านระบบออนไลน์ แก่ผู้ใช้บริการ

4. สื่อสารและประชาสัมพันธ์ฐานข้อมูล สื่อวิชาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อกระตุ้นการรับรู้และนำไปใช้อย่างกว้างขวาง พร้อมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพ e-Journal ของกรมให้มีความเป็นสากลและเชื่อมโยงกับสังคมวิชาการในประเทศและต่างประเทศ ส่งเสริมการจัดทำเนื้อหาและสื่อดิจิทัลในรูปแบบของตอนสั้น ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้ การแบ่งปัน และการร่วมแสดงความคิดเห็นต่อความรู้ ในช่องทางสื่อสังคมต่าง ๆ เช่น YouTube, TikTok, Line, Facebook เป็นต้น

โครงการ/การดำเนินงาน

1. โครงการพัฒนาการระบบการจัดการความรู้และสังเคราะห์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรด้วยวิทยาการเทคโนโลยีดิจิทัล

2. โครงการพัฒนารูปแบบการให้วิชาการและองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่ทันสมัยและเข้าถึงประชาชนเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

กลยุทธ์ที่ 4 สร้างความฉลาดรู้ทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกแก่ประชาชน เพื่อการพึ่งตนเองทางสุขภาพ เป็นสังคมการใช้สมุนไพรที่เข้มแข็ง

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. สื่อสารคุณค่าของการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรไทย มุ่งเน้นการนำสมุนไพรมาเป็นอาหารหรือการดูแลสุขภาพโรคได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้อง ผ่านสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงและแบ่งปันองค์ความรู้ได้ง่ายและรวดเร็ว เพื่อสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพ ด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย ในการป้องกันโรค รักษาโรค และฟื้นฟูสุขภาพแก่ประชาชน

2. บูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อการสร้างต้นแบบหมู่บ้านที่นำภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการใช้สมุนไพร เพื่อการดูแลสุขภาพที่มีความเข้มแข็งในชุมชนอย่างครบห่วงโซ่คุณค่า โดยเฉพาะการนำภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อใช้ส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุเชิงรุกในชุมชน เพื่อให้มีสุขภาวะที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศักดิ์ศรีและมีความสุขในการดำเนินชีวิตในสังคม ผ่านการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรเพื่อเป็นยาและอาหารในชุมชนและครัวเรือน การนำแนว

ทางการดูแลสุขภาพเพื่อชะลอจำนวนผู้สูงอายุในชุมชนให้เป็นผู้สูงอายุติดบ้านและติดเตียงให้ช้าที่สุด และสนับสนุนให้เกิดการผลิต แปรรูป และการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรในชุมชน พร้อมทั้งมีการใช้ในพื้นที่อย่างกว้างขวาง

3. พัฒนาขีดความสามารถและกลไกการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เพื่อให้เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรอย่างถูกต้อง เหมาะสม และปลอดภัยในระดับชุมชน พร้อมทั้งบูรณาการความร่วมมือกับหมอพื้นบ้าน ประชาชนชาวบ้าน และพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ในการใช้สมุนไพรเพื่อร่วมเป็นพลังภาคีเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนสุขภาพในระดับชุมชนที่สามารถเป็นต้นแบบของการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปขยายผลและต่อยอดในระดับประเทศผ่านคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับอำเภอ และเครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และให้ความสำคัญในการจัดทำฐานข้อมูลกลางของผู้มีองค์ความรู้ดังกล่าวเพื่อการบริหารจัดการภาคีเครือข่ายที่มีความทันสมัยและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

4. ส่งเสริมการจัดการมหรรมสมุนไพรแห่งชาติ เพื่อเป็นการสร้างกระแสสังคมภายในประเทศ และยกระดับสู่งานระดับนานาชาติ เพื่อการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและการสร้างความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศ

โครงการ/การดำเนินงาน

1. โครงการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้และลดปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามด้านสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร
2. โครงการพัฒนาชุมชนสุขภาพดีต้นแบบด้วยการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรผ่านเครือข่ายหมอพื้นบ้าน ประชาชนชุมชนร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
3. โครงการพัฒนานวัตกรรมการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
4. โครงการมหรรมสมุนไพรแห่งชาติ
5. โครงการมหรรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทย

6.2.2 เรื่องที่ 2 พัฒนาบริการการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรไทยในระบบบริการสุขภาพที่เป็นเลิศ และการรับมือกับความต้องการทางสุขภาพของประเทศ (SMART Service)

1. วัตถุประสงค์

1. เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการบริการด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ที่มีศักยภาพในการให้บริการทางการแพทย์แบบครบวงจร มีคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ เป็นที่ยอมรับและเชื่อมั่นของสังคม

2. เพื่อเพิ่มโอกาสให้กับประชาชนในการนำการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทยในการลดต้นทุนการดูแลสุขภาพของตนเอง โดยเฉพาะผู้ป่วยกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

3. เพื่อให้กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็นศูนย์ความเป็นเลิศด้านการจัดบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการบริการการแพทย์ดั้งเดิมที่เป็นเลิศในระดับสากล

2. เป้าประสงค์ และตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย (ปีงบประมาณ)					
		ผลงาน ที่ผ่านมา	2566	2567	2568	2569	2570
1. การจัดบริการทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือกและสมุนไพรไทย มีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและเชื่อมั่นของสังคม	1. ร้อยละของจำนวนผู้ป่วยที่มีการวินิจฉัยโรคหลอดเลือดสมอง อัมพฤกษ์ อัมพาตระยะกลาง (Intermediate Care) ที่ได้รับการดูแลด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเพิ่มขึ้น*	n/a	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5
	2. ร้อยละของผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเข้ารับบริการบริการตรวจ วินิจฉัย รักษา และฟื้นฟูสภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่เพิ่มขึ้น	n/a	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5
	3. ร้อยละของผู้ป่วยผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปเข้ารับบริการตรวจ วินิจฉัย รักษา และฟื้นฟูสภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่เพิ่มขึ้น	4,485,250 ราย	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5
	4. ร้อยละของจำนวนผู้ป่วยที่มีการวินิจฉัยระยะประคับประคอง (Palliative care) ด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่เพิ่มขึ้น	2,291 ราย	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5	ร้อยละ 5
	5. ร้อยละของการส่งจ่ายยาปรุงสำหรับผู้ป่วยเฉพาะรายเพื่อการรักษาโรค เทียบกับจำนวนครั้งของการจ่ายยาสมุนไพรในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐที่เพิ่มขึ้น	ร้อยละ 0.28 (33,421 ครั้ง)	ร้อยละ 0.5	ร้อยละ 1	ร้อยละ 1.5	ร้อยละ 2	ร้อยละ 2.5
2. ประชาชนเข้าถึงบริการการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกและสมุนไพร ด้วยความสะดวก ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มวัย เพื่อช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่าย ด้านสุขภาพของประเทศ	6. ร้อยละของประชาชนที่มารับบริการในระดับปฐมภูมิได้รับการรักษา ด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก*	ร้อยละ 31.92	ร้อยละ 35	ร้อยละ 37	ร้อยละ 39	ร้อยละ 41	ร้อยละ 43
	7. ร้อยละของจำนวนการสั่งใช้ยาสมุนไพรในระบบบริการสุขภาพเพิ่มขึ้น	15,129,361 ครั้ง (2564)	ร้อยละ 2	ร้อยละ 4	ร้อยละ 6	ร้อยละ 8	ร้อยละ 10

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย (ปีงบประมาณ)					
		ผลงาน ที่ผ่านมา	2566	2567	2568	2569	2570
	8. จำนวนชุดสิทธิประโยชน์ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	6 เรื่อง	1 เรื่อง	1 เรื่อง	1 เรื่อง	1 เรื่อง	1 เรื่อง
	9. ร้อยละของจำนวนบุคลากรวิชาชีพการแพทย์แผนไทยที่ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพเพื่อรองรับบริการสุขภาพ (Service Plan) สาขาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน (On-site และ Online)	n/a	ร้อยละ 60	ร้อยละ 60	ร้อยละ 60	ร้อยละ 60	ร้อยละ 60
3. กรมเป็นศูนย์ความเป็นเลิศด้านการจัดบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้การจัดการบริการการแพทย์ดั้งเดิมที่เป็นเลิศในระดับสากล	11. ร้อยละของความสำเร็จของการพัฒนาโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน (ยศเส) ให้เป็นโรงพยาบาลเฉพาะด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกของประเทศ	-	ร้อยละ 20	ร้อยละ 40	ร้อยละ 60	ร้อยละ 80	ร้อยละ 100
	12. ระดับความสำเร็จของการยกระดับโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน (ยศเส) ได้รับมาตรฐาน Hospital accreditation (HA)	-	ขั้นที่ 1	ขั้นที่ 1	ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 3
	13. จำนวนศูนย์บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และบริการวิชาการครอบคลุมทุกภูมิภาค	1 (อุดรธานี)	2	4	8	12	13

* ตัวชี้วัดภายใต้แผนปฏิบัติการกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

3. แนวทางการพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาศักยภาพความสามารถของการให้บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐทุกระดับเพื่อตอบสนองปัญหาด้านสุขภาพของประเทศ บูรณาการ การดำเนินงานร่วมกับสหวิชาชีพ และลดความแออัดของโรงพยาบาลขนาดใหญ่

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. พัฒนาแนวทางและมาตรฐานการจัดบริการการแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติ และหน่วยบริการปฐมภูมิ (Primary Care Cluster) ให้สามารถให้บริการด้วยการแพทย์แผนไทยเป็นลำดับแรก (TTM First) ที่มีคุณภาพและปลอดภัยทั้งต่อ ผู้รับบริการและผู้ให้บริการ แนวทางโดยความปลอดภัยด้านสุขอนามัย เช่น กำหนดหลักเกณฑ์การรักษาโรค/ กลุ่มอาการที่ไม่มีความยุ่งยากซับซ้อนและโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่แพทย์แผนไทยมีศักยภาพในการรักษาโดยใช้ การให้คำแนะนำด้านสุขภาพ ตรวจ วินิจฉัย รักษาและฟื้นฟูสภาพตามหลักการเวชกรรมแผนไทย การปรุงยา แผนไทยสำหรับผู้ป่วยเฉพาะราย การใช้ตำรับยาแผนไทยที่มีคุณภาพปรุงผสม ตลอดจนมีระบบการส่งต่อผู้ป่วย และการเฝ้าระวังเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์จากการให้บริการและใช้ยาสมุนไพรอย่างเป็นระบบ เพื่อลดความ แออัด ลดภาระการรักษาผู้ป่วยของโรงพยาบาลขนาดใหญ่ และเพิ่มบทบาทและความสำคัญที่มีต่อแพทย์แผน ไทยในการดูแลสุขภาพปฐมภูมิซึ่งกลไกสำคัญของการพัฒนาระบบบริการสุขภาพของประเทศ

2. พัฒนาและถ่ายทอดแนวเวชปฏิบัติทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน ที่ได้รับการพัฒนาจากการนำองค์ความรู้การนวดไทยและหัตถการอื่นทางการแพทย์แผนไทยที่เกี่ยวข้อง ยาสมุนไพร การฝังเข็ม การใช้กัญชาทางการแพทย์ เพื่อนำไปใช้บูรณาการกับแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ สาขาอื่น ๆ ที่การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสานมีศักยภาพให้เกิดการบูรณาการการดูแลสุขภาพร่วมกับการ แพทย์แผนปัจจุบัน ครอบคลุมการจัดบริการผู้ป่วยนอก ผู้ป่วยใน และการเยี่ยมบ้านในชุมชน ทำให้กลุ่มผู้ป่วย ดังกล่าวมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นการรักษาและฟื้นฟูสุขภาพหลังการเจ็บป่วยในผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโควิด-19 โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โรคมะเร็ง โรคกระดูก โรคสะกิดเงิน โรคมะเร็ง กลุ่มโรค/อาการในกลุ่มผู้ป่วยระยะกลาง (Intermediate Care) และกลุ่มโรค/ อาการในกลุ่มผู้ป่วยระยะประคับประคอง (Palliative care) เป็นต้น

3. พัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานโรงพยาบาลส่งเสริมและสนับสนุนการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ผสมผสาน (รพ.สส.พท.) ในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐทุกระดับที่สอดรับการให้บริการ สุขภาพแบบชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) และแนวทางความปลอดภัยด้านสุขอนามัยเพื่อสร้างความมั่นใจ ให้กับผู้มารับบริการและป้องกันความเสี่ยงจากการติดเชื้อ ตลอดจนมุ่งเน้นการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อ พัฒนารูปแบบการให้บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (TAM Telehealth) ที่มีประสิทธิภาพ สามารถเพิ่มการเข้าถึงการจัดบริการ ความเชื่อมั่นในการให้บริการ และลดต้นทุนในการเข้ามาใช้บริการให้แก่ ประชาชน โดยเฉพาะผู้ป่วยผู้สูงอายุที่ติดบ้านและติดเตียง

4. ร่วมมือกับกรมสนับสนุนบริการสุขภาพในการพัฒนามาตรฐานกลางด้านแบบ แพลนอาคาร สถานที่ และการตกแต่งอาคารสำหรับให้บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็น การเฉพาะ เพื่อเป็นแนวทางให้สถานบริการสาธารณสุขของรัฐที่มีศักยภาพนำไปใช้ในการก่อสร้างให้เป็นไป

อย่างมีประสิทธิภาพทั้งต่อการให้บริการและปลอดภัยต่อผู้ให้บริการและผู้รับบริการ โดยคำนึงถึงการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล (Universal Design)

แผนงาน/โครงการสำคัญ

1. โครงการพัฒนารูปแบบบริการเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดบริการทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ

2. โครงการพัฒนาแนวทางการให้บริการกัญชา กัญชง กระท่อม ทางทางการแพทย์แผนไทย เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลสุขภาพผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ผู้ป่วยระยะกลาง และผู้ป่วยระยะประคับประคอง

กลยุทธ์ที่ 2 เสริมสร้างและบูรณาการองค์ความรู้ ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ที่มีศักยภาพในการดูแลสุขภาพของประชาชนให้กับสหวิชาชีพเพื่อให้เกิดความมั่นใจและความเชื่อมั่น

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. เร่งรัดการจัดทำมาตรฐานวัตถุดิบสมุนไพร มาตรฐานตำรับยาสมุนไพร มาตรฐานกระบวนการผลิตตำรับยาสมุนไพรในแต่ละตำรับ ซึ่งรวมถึงตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม เพื่อรองรับอุตสาหกรรมการผลิตยาสมุนไพรให้สามารถผลิตตำรับยาแผนไทยและสมุนไพรที่มีคุณภาพมาตรฐาน สามารถสร้างความเชื่อมั่นในการนำยาแผนไทยและสมุนไพรมาใช้ในการดูแลสุขภาพของประชาชน

2. สนับสนุนและพัฒนาทั่วโลกให้โรงพยาบาลสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขที่เป็นโรงงานผลิตยาสมุนไพรที่ได้รับมาตรฐาน WHO-GMP ให้สามารถรักษาคุณภาพมาตรฐานการผลิตยาสมุนไพรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ปลอดภัย และสามารถผลิตยาสมุนไพรที่จำเป็นในระบบบริการสาธารณสุขของรัฐ ซึ่งหมายรวมถึงตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสม รองรับสถานบริการสาธารณสุขของรัฐในแต่ละเขตสุขภาพได้อย่างเพียงพอ โดยการดำเนินงานดังกล่าวจะต้องไม่กระทบกับกลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรของภาคเอกชน

3. ส่งเสริม พัฒนา และเผยแพร่องค์ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางการใช้ ประสิทธิภาพ และความปลอดภัยจากการใช้ยาแผนไทยและสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจให้กับแพทย์แผนไทยและสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องให้เป็นที่รู้จักและเชื่อมั่นในการนำไปใช้ในการให้บริการสุขภาพแก่ประชาชนในกลุ่มโรค/อาการที่เป็นโรคที่พบบ่อยและเป็นปัญหาสำคัญของระบบบริการสุขภาพ

4. พัฒนาแนวทางและมาตรฐานการปรุงยาแผนไทยและตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมในผู้ป่วยเฉพาะรายในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐทุกระดับที่มีแพทย์แผนไทยปฏิบัติหน้าที่อยู่ ทั้งในด้านอาคารและสถานที่ การจัดเก็บวัตถุดิบ การเก็บรักษาวัตถุดิบ กระบวนการปรุงยาแผนไทย และบรรจุภัณฑ์ที่มีความสะอาด คุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัย

5. พัฒนางค์ความรู้และวิชาการของยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติด้านสมุนไพรที่มีศักยภาพสูง มีประสิทธิผลและความปลอดภัยต่อการรักษา ราคาถูก และเหมาะสมให้มีความเข้มแข็งเพื่อนำไปใช้ผลักดันและกำหนดนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข ให้สามารถนำยาสมุนไพรดังกล่าวไปใช้ทดแทนยาแผนปัจจุบัน เช่น ยาหมิ่นชัน (รักษาอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ) ยาเพชรสังฆาต (รักษาโรคจิตเสีดวงทวาร) เป็นต้น หรือนำไปใช้สนับสนุนให้เกิดการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Rational Drug Use) เพื่อมุ่งเน้นการลดการใช้ยาปฏิชีวนะ (Antibiotic) เช่น ยาฟ้าทะลายโจร (รักษาอาการไข้ ไอ เจ็บคอ) ยาเหลืองปิดสมุทร (รักษาอาการท้องเสีย) เป็นต้น

แผนงาน/โครงการ สำคัญ

1. โครงการพัฒนามาตรฐานการผลิตยาสมุนไพร และการเสริมสร้างการยอมรับและความเชื่อมั่นของยาสมุนไพร

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาขีดความสามารถด้านการบริการการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรทั้งระบบ มุ่งสู่อุตสาหกรรมบริการทางการแพทย์ที่มีความเป็นเลิศ (Center of TAM Excellence)

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพของโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน (ยศส) ให้มีระบบการจัดบริการที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานจากหน่วยงานภายนอก เช่น ผ่านการรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (Hospital Accreditation : HA) พร้อมทั้งพัฒนาขีดความสามารถให้เป็นศูนย์กลางการให้บริการ วิชาการ องค์ความรู้ การฝึกอบรม และการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านกัญชาทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และองค์ความรู้ด้านการรักษาและฟื้นฟูสุขภาพผู้ป่วยที่ติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ตลอดจนสามารถผลิตงานวิจัยที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ตอบสนองปัญหาสุขภาพในระดับประเทศและระดับโลกอย่างมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับแก่สหวิชาชีพ สามารถนำไปใช้อ้างอิงในการพัฒนาแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan) สาขาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสานของประเทศ และได้รับการยอมรับโดยมีงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ในระดับนานาชาติ

2. ศึกษาความเป็นไปได้และความคุ้มค่า และนำผลการศึกษาดังกล่าวนำไปใช้ในการต่อยอดเพื่อจัดตั้งศูนย์บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกและบริการวิชาการกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้ครอบคลุมทั้ง 4 ภาค ที่สามารถให้บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกและบริการวิชาการ ดังนี้

2.1 พัฒนาบริการและวิชาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในส่วนภูมิภาคร่วมกับสถานบริการสาธารณสุขของรัฐทั้งในสังกัดของสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กรมวิชาการ และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในเขตสุขภาพให้มีสมรรถนะในการจัดการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มีสมรรถนะสูง เพื่อให้สหวิชาชีพและประชาชนผู้รับบริการสามารถเข้าถึง เชื่อมั่น และให้การยอมรับอย่างกว้างขวาง และเป็นศูนย์ให้คำปรึกษาผู้ป่วย ศูนย์ส่งต่อและรับเข้าในการรักษาผู้ป่วยที่มีคุณภาพสูง (TAM Service Center & Referral Center)

2.2 พัฒนาและต่อยอดงานวิจัยและนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มีคุณภาพสูง ตอบสนองปัญหาสุขภาพของประชาชนและบริบทของพื้นที่ในแต่ละเขตสุขภาพ และสามารถนำไปใช้ต่อยอดผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวเพื่อสร้างความมั่นใจในการรักษาให้กับสหวิชาชีพอย่างแพร่หลาย สามารถใช้อ้างอิงและได้รับการยอมรับโดยมีงานวิจัยได้รับการตีพิมพ์ในระดับนานาชาติ (TAM Research Center)

2.3 พัฒนาให้เป็นศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านวิทยาการการรักษา รวมถึงพัฒนาให้เป็นแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพและแหล่งเพิ่มพูนทักษะ ทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์

ทางเลือกในเขตสุขภาพที่รองรับบุคลากรทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก รวมถึงสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในเขตสุขภาพให้มีสมรรถนะสูง (TAM Academic & Training Center)

แผนงาน/โครงการสำคัญ

1. โครงการพัฒนาโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน (ยศเส) สู่อำนาจเป็นเลิศ เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีและสร้างการยอมรับ
2. โครงการศึกษาความเป็นไปได้และความคุ้มค่าในการจัดตั้งศูนย์บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกและบริการวิชาการในส่วนภูมิภาค กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
3. โครงการจัดตั้งและพัฒนารูปแบบการให้บริการของศูนย์บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกและบริการวิชาการในส่วนภูมิภาค กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
4. โครงการยกระดับโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสานสู่ความเป็นเลิศ (งบลงทุนสิ่งก่อสร้าง)

กลยุทธ์ที่ 4 ยกระดับบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และการแพทย์พื้นบ้าน ทั้งในระบบบริการสาธารณสุขภาครัฐและภาคเอกชนที่มีสมรรถนะสูง รองรับปัญหาสุขภาพในระดับประเทศ

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. เร่งรัดจัดทำมาตรฐานองค์ความรู้ หลักสูตร และตำราแพทย์แผนไทยและสมุนไพรไทย (TTM Standard Textbook) ที่ทันสมัยกับปัญหาสุขภาพของประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันทางความรู้ให้กับบุคลากรทางการแพทย์แผนไทยได้ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรวิชาชีพการแพทย์แผนไทย การให้บริการในสถานบริการสุขภาพทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชน การพัฒนาแหล่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพและแหล่งเพิ่มพูนทักษะแพทย์แผนไทยและสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เพื่อรองรับการพัฒนาขีดความสามารถบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทยในระบบบริการสุขภาพให้มีขีดสมรรถนะสูง
2. ร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกับสภาการแพทย์แผนไทยและองค์กรวิชาชีพอื่นที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาผู้ประกอบการวิชาชีพด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในระบบสุขภาพให้มีสมรรถนะสูงและเพียงพอต่อความต้องการด้านสุขภาพของประชาชนทั้งในภาครัฐและเอกชนที่ครอบคลุมอุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพร และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ผ่านการพัฒนาแผนพัฒนากำลังด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนเพื่อให้การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการบูรณาการระบบบริการสุขภาพของประเทศอย่างมีคุณภาพ เพียงพอ และเกิดกำลังใจในการพัฒนาระบบบริการสุขภาพของประเทศ
3. ผสานความร่วมมือกับเครือข่ายมหาวิทยาลัยที่เปิดการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพและองค์กรวิชาชีพด้านการแพทย์แผนปัจจุบันทุกแขนงในการนำองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในการจัดทำหลักสูตรการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือกและสมุนไพรที่ทันสมัยเพื่อบูรณาการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัยและการพัฒนาองค์ความรู้สำหรับผู้ปฏิบัติในระบบบริการสาธารณสุข ตลอดจนให้บุคลากรวิชาชีพด้านการแพทย์แผนปัจจุบันในแขนงอื่น ๆ เป็นนักวิจัยที่มีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิจัยทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อสร้างความร่วมมือและ

ความเชื่อมั่นในการบูรณาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบันในระบบบริการสุขภาพอย่างไร้รอยต่อ สามารถตอบสนองความต้องการด้านสุขภาพของประชาชน

4. พัฒนาเครือข่ายนักวิจัยด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในระบบบริการสุขภาพทุกระดับให้มีสมรรถนะในการพัฒนาองค์ความรู้และงานวิจัยทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อให้สามารถพัฒนางานวิจัยที่มีคุณภาพและมาตรฐานตามหลักระเบียบวิธีวิจัย และสามารถต่อยอดและนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาแผนพัฒนาบริการสุขภาพ (Service Plan) สาขาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน

แผนงาน/โครงการสำคัญ

1. โครงการสนับสนุนระบบการศึกษาและเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้มีสมรรถนะสูง รองรับระบบบริการสุขภาพของประเทศทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกับภาคีเครือข่าย

กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนากลไกการจัดการบริการสุขภาพด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเพื่อสนับสนุนให้เกิดการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชาชนอย่างทั่วถึงทุกสิทธิหลักประกันสุขภาพ

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. พัฒนางค์ความรู้และวิชาการที่ผ่านการพัฒนางานวิจัย ด้านการบริการด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มีความเข้มแข็งเพื่อเสนอหัตถการทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มีประสิทธิผลและความปลอดภัยเข้าสู่ชุดสิทธิประโยชน์ในหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

2. พัฒนางค์ความรู้และวิชาการที่ผ่านการพัฒนางานวิจัย ด้านยาแผนไทยและสมุนไพรที่มีความเข้มแข็งเพื่อเสนอตำรับยาแผนไทยและสมุนไพรที่มีประสิทธิผลและความปลอดภัยเข้าสู่รายการยาสมุนไพรในบัญชียาหลักแห่งชาติ

แผนงาน/โครงการสำคัญ

1. โครงการพัฒนาวิชาการและองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเพื่อผลักดันรูปแบบบริการสุขภาพและยาสมุนไพรที่มีประสิทธิผลและความปลอดภัยให้สามารถเข้าสู่ชุดสิทธิประโยชน์ในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและบัญชียาหลักแห่งชาติด้านสมุนไพร

กลยุทธ์ที่ 6 พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศด้านการจัดการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มีคุณภาพให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุงแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan)

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. ทบทวนและปรับปรุงบัญชีรหัสกลุ่มโรค อากา และหัตถการด้านการแพทย์แผนไทย (ICD-10-TM) เพื่อจำแนกความละเอียดของกลุ่มอาการสำหรับการวินิจฉัยโรคที่มีความชัดเจนตามหลักการแพทย์แผนไทยให้มากขึ้น สามารถนำไปจัดทำเวชสถิติการให้บริการสุขภาพและหัตถการทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเพื่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan) สาขาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน

2. ต่อยอดและพัฒนากระบวนการให้บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (Health Data Center-Thai Traditional Medicine: HDC-TTM) ที่สามารถตอบสนองและสามารถนำไปใช้ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในส่วนภูมิภาค รวมถึงนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบบริการสุขภาพและการผลักดันยาสมุนไพรในระบบบริการสุขภาพ ที่ตอบสนองต่อปัญหาสุขภาพของประชาชนภายใต้แผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan) สาขาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. พัฒนาศักยภาพและเครือข่ายบุคลากรแพทย์แผนไทยและบุคลากรในส่วนภูมิภาคที่เกี่ยวข้องในการให้รหัสกลุ่มโรค อากาศ และเหตุการณ์ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ตลอดจนการส่งออกข้อมูล 43 แฟ้มของหน่วยบริการเพื่อส่งไปยังฐานข้อมูล Health Data Center ของกระทรวงสาธารณสุขอย่างถูกต้องและทันเวลา

แผนงาน/โครงการสำคัญ

1. โครงการพัฒนาระบบข้อมูลและประมวลผลสารสนเทศการให้บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มีคุณภาพ

กลยุทธ์ที่ 7 พัฒนากลไกสนับสนุนและบริหารจัดการการขับเคลื่อนแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service plan) ให้สามารถบูรณาการกับเครือข่ายให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในบุคลากรและวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (Knowledge Sharing) ที่ตอบสนองปัญหาสุขภาพในยุคปัจจุบัน ได้แก่ การพัฒนารูปแบบบริการและการให้บริการสุขภาพ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการให้บริการ การพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง และองค์ความรู้ทางการแพทย์พื้นบ้านไทย เพื่อนำผลการถอดบทเรียนไปใช้ในการพัฒนาแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan) สาขาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน และสร้างความรู้ความเข้าใจและการยอมรับจากบุคลากรทางการแพทย์และสหวิชาชีพที่มีต่อการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการบูรณาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในระบบบริการสุขภาพได้อย่างไร้รอยต่อ

2) สนับสนุนและพัฒนากลไกของผู้ทำหน้าที่ขับเคลื่อนงานด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกระดับเขตสุขภาพ (Chief Thai Traditional and alternative Medicine Officer : CTMO) ระดับเขตสุขภาพ และหัวหน้ากลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เพื่อถ่ายทอดการขับเคลื่อนแผนพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service plan) สาขาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสานในระดับประเทศลงไปสู่เขตสุขภาพ จังหวัด อำเภอ และหน่วยบริการสาธารณสุขทุกระดับเพื่อให้การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกสามารถบูรณาการการดำเนินงานในระดับพื้นที่ร่วมกับการแพทย์แผนปัจจุบัน

แผนงาน/โครงการสำคัญ

- 1) โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานวิจัยและนวัตกรรมสุขภาพจากการจัดบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ตอบสนองปัญหาสุขภาพของประชาชนยุคปัจจุบัน
- 2) โครงการพัฒนาไกล่เกลี่ยสนับสนุนงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในส่วนภูมิภาคอย่างมีส่วนร่วมและมีประสิทธิภาพ

6.2.3 เรื่องที่ 3 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการแพทย์แผนไทย นวดไทย สมุนไพรไทย การแพทย์ทางเลือก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างงาน สร้างอาชีพ เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน และคุณภาพชีวิตประชาชน (SMART Wisdom)

1. วัตถุประสงค์

1. เพื่อต่อยอดภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรจากฐานความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมให้เกิดผลิตภัณฑ์และบริการที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ที่ดี และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เสริม้นำการเติบโตทางเศรษฐกิจภายหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 (Post COVID-19) และผลิตภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ
2. เพื่อยกระดับการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก ให้ได้รับการพัฒนาระดับเป็นบริการมูลค่าสูง (High Value Service) เชื่อมโยงเศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ที่ดีและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
3. เพื่อพัฒนาองค์ความรู้จากภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรให้สามารถนำไปใช้ในการส่งเสริมศักยภาพของผู้ประกอบการและเครือข่ายชุมชนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

2. เป้าประสงค์ และตัวชี้วัด ค่าเป้าหมาย

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย (ปีงบประมาณ)					
		ผลงานที่ผ่านมา	2566	2567	2568	2569	2570
1. สมุนไพรไทยได้รับการพัฒนาและต่อยอดให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายที่รองรับความต้องการของผู้บริโภค โดยเฉพาะการส่งเสริมสุขภาพหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และผลิตภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ	1. ร้อยละของมูลค่าตลาดสมุนไพรกลุ่ม Herbal Champions ในประเทศเพิ่มขึ้น	-	ร้อยละ 2	ร้อยละ 4	ร้อยละ 6	ร้อยละ 8	ร้อยละ 10
	2. ร้อยละของจำนวนผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ผ่านการรับรองคุณภาพเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา	-	ร้อยละ 1	ร้อยละ 2	ร้อยละ 3	ร้อยละ 4	ร้อยละ 5
	3. ร้อยละของมูลค่าการส่งออกสมุนไพรเพิ่มขึ้น	-	ร้อยละ 0.5	ร้อยละ 1	ร้อยละ 1	ร้อยละ 1	ร้อยละ 1
2. การแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก ได้รับการพัฒนาระดับเป็นบริการมูลค่าสูง (High Value Service เชื่อมโยงเศรษฐกิจแห่งความเป็นอยู่ที่ดีและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	4. ร้อยละของร้านอาหารที่ผ่านมาตรฐาน Clean Food Good Taste และเมนูสุขภาพ ได้รับการพัฒนาและให้ผ่านเกณฑ์ Food for Health จากสมุนไพรไทยเพิ่มขึ้น	-	ร้อยละ 10	ร้อยละ 20	ร้อยละ 50	ร้อยละ 80	ร้อยละ 90
	5. ร้อยละของศูนย์เวลเนส (Wellness Center) และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ได้รับการยกระดับแบบมีส่วนร่วมและสร้างสรรค์ด้านภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรให้มีคุณค่าและมูลค่าสูงเพิ่มขึ้น*	30 แห่ง	ร้อยละ 20	ร้อยละ 40	ร้อยละ 60	ร้อยละ 80	ร้อยละ 100
	6. จำนวนภูมิปัญญาานวดไทย อัตลักษณ์ไทย ได้รับการถ่ายทอดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	-	2 เรื่อง	2 เรื่อง	2 เรื่อง	2 เรื่อง	2 เรื่อง
3. ผู้ประกอบการและเครือข่ายชุมชนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร	7. ร้อยละของผู้ประกอบการสมุนไพรรายใหม่ที่ใช้สิทธิ์ส่งเสริมผู้ประกอบการเพิ่มขึ้น	n/a	ร้อยละ 50	ร้อยละ 50	ร้อยละ 50	ร้อยละ 50	ร้อยละ 50

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย (ปีงบประมาณ)					
		ผลงาน ที่ผ่านมา	2566	2567	2568	2569	2570
	8. ร้อยละของมูลค่าจากการบริการและผลิตภัณฑ์สมุนไพรในเมือง สมุนไพรเพิ่มขึ้น	n/a	ร้อยละ 1	ร้อยละ 2	ร้อยละ 3	ร้อยละ 4	ร้อยละ 5
	9. จำนวนชุมชนต้นแบบที่นำภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและ การแพทย์พื้นบ้าน และสมุนไพรมาสร้างคุณค่า มูลค่าทาง เศรษฐกิจแก่ชุมชน	n/a	12 แห่ง	76 แห่ง	432 แห่ง	2,592 แห่ง	10,000 แห่ง

* ตัวชี้วัดภายใต้แผนปฏิบัติการกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

3. แนวทางการพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบนิเวศที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพร เพื่อสร้างโอกาสและรายได้ให้กับประเทศ

มาตรการและแนวปฏิบัติ

1. บูรณาการร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และเครือข่ายสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนผลิตภัณฑ์สมุนไพรในเชิงสร้างสรรค์ในระดับประเทศและในส่วนภูมิภาค เพื่อพัฒนาศูนย์ส่งเสริมผู้ประกอบการสมุนไพรให้มีช่องทางและรูปแบบการส่งเสริมผู้ประกอบการที่สะดวกและสอดคล้องกับชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) ผ่านระบบดิจิทัลแพลตฟอร์มเพื่อบริการผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรผ่านระบบออนไลน์ให้มากที่สุด เพื่อสนับสนุนการประกอบกิจการตามความพร้อมและความต้องการของผู้ประกอบการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยกรมเป็นเจ้าภาพในการส่งเสริมผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพร ดังนี้

1.1 ส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรหรือให้ความช่วยเหลือในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการส่งเสริมการปลูก การเพาะเลี้ยง การส่งเสริมคุณภาพการผลิต การเข้าถึง การตรวจสอบมาตรฐานทางห้องปฏิบัติการ การจัดการ และการตลาดที่ครอบคลุมทั้งรูปแบบ on-site และ online

1.2 ส่งเสริมการรวมตัวหรือความร่วมมือกันระหว่างผู้ประกอบการกับภาครัฐกิจหรืออุตสาหกรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมบริการทางการแพทย์และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ผ่านการจับคู่ทางการตลาด (Business Matching)

1.3 พัฒนาช่องทางให้คำปรึกษาในการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ มาตรฐาน หรือการเตรียมเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับการผลิตหรือการขายผลิตภัณฑ์สมุนไพร การขอรับการประเมินรับรองมาตรฐาน การขอขึ้นทะเบียนตำรับ การแจ้งรายละเอียด หรือการจดทะเบียนผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่จะผลิต เพื่อลดความผิดพลาดและระยะเวลาในการขอรับการอนุญาตต่าง ๆ รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้สามารถเข้าถึงการยื่นทรัพย์สินทางปัญญา

1.4 จัดอบรมพัฒนาศักยภาพในการประกอบการที่มุ่งเน้นการสร้างความคิดเชิงธุรกิจด้านผลิตภัณฑ์สมุนไพรใหม่ ๆ ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายและตลาดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพอย่างรวดเร็ว ได้แก่ วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และโรงงานอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมถึงกลุ่มธุรกิจรับจ้างผลิตสินค้าให้กับบริษัทที่จะไปขายในแบรนด์ตัวเอง (Original Equipment Manufacturer : OEM) ให้สามารถพัฒนาให้เป็นกลุ่มธุรกิจรับจ้างออกแบบและผลิตสินค้า (Original Design Manufacturer : ODM) หรือเป็นกลุ่มธุรกิจรูปแบบและตราสินค้าของตนเอง (Original Brand Manufacturer : OBM) และแนวทางในการประกอบธุรกิจเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด ภายใต้หลักสูตรที่ผ่านการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการและสภาพการณ์ทางธุรกิจในยุคปัจจุบัน

1.5 มีระบบเพื่อเข้าถึงข้อมูลประกอบการตัดสินใจดำเนินธุรกิจผลิตภัณฑ์สมุนไพรผ่านเผยแพร่เอกสารคำแนะนำ คู่มือ หนังสือวิชาการ หรือเอกสารอื่นใดที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง

จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการทั้งในรูปแบบออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์ นอกจากนี้กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกจะต้องดำเนินการพัฒนาองค์ความรู้และวิชาการด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่สามารถต่อยอดเพื่อตอบสนองการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มที่มีความหลากหลายและครอบคลุมของสินค้าและบริการที่เชื่อมโยงอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพร อุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวคิดในการต่อยอดองค์ความรู้ดังกล่าวสร้างอัตลักษณ์ให้เกิดผลิตภัณฑ์และบริการที่เกี่ยวข้องในรูปแบบใหม่ ๆ

1.6 ร่วมมือกับสถาบันการเงินเพื่อให้ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนรูปแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับขนาดธุรกิจ

2. ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2566-2570 การเพิ่มเติมกลไกการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพร การกำหนดมาตรการส่งเสริมความร่วมมือด้านผลิตภัณฑ์สมุนไพรระหว่างภาครัฐและเอกชน การเสนอสิทธิประโยชน์เพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการ การส่งเสริมการพัฒนาวัตถุดิบสมุนไพรตามแนวทางเกษตรปลอดภัย การกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลิตภัณฑ์สมุนไพร การกำหนดแผนงานและโครงการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรในระดับชาติที่ตอบสนองความต้องการผลิตภัณฑ์สมุนไพรของประชาชนทั้งระบบ การพัฒนาระบบฐานข้อมูลอุตสาหกรรมสมุนไพรของประเทศ ตลอดจนมีช่องทางติดตามและประเมินผลการขับเคลื่อนการดำเนินงานอย่างครบวงจรโซ่คุณค่าภายใต้บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ โดยกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็นกรรมการและเลขานุการภายใต้คณะกรรมการดังกล่าว

3. ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนและเครือข่ายผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องและประสบความสำเร็จในเชิงธุรกิจ ในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนากำลังคนด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรรองรับความต้องการด้านสุขภาพที่มุ่งสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ผ่านการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรยุคใหม่ทั้งในหลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรประกาศนียบัตร และ ศึกษาศึกษาในการปฏิบัติงานและถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสมุนไพรอย่างครบวงจรโซ่คุณค่า สามารถรองรับการปฏิบัติงานในภาคอุตสาหกรรมสมุนไพร สามารถให้ความรู้และคำแนะนำแก่เกษตรกรในการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร มีความคิดในการเป็นนวัตกรรมหรือนักวิจัยเพื่อคิดค้นผลิตภัณฑ์สมุนไพรรูปแบบใหม่ ๆ อย่างสร้างสรรค์และตอบสนองความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ตลอดจนมีความคิดเชิงบริหารและการตลาดเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมสมุนไพรเป็นการเฉพาะ

4. เสริมสร้างภาพลักษณ์และสื่อสารคุณค่าเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เพื่อให้เกิดการรู้จัก เชื่อมั่น ชื่นชอบ และใช้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรและบริการการแพทย์แผนไทยผ่านตราสัญลักษณ์ผลิตภัณฑ์และบริการคุณภาพในระดับประเทศ และขยายต่อไปในระดับนานาชาติ ดังนี้

4.1 ประชาสัมพันธ์สมุนไพรไทยสู่ตลาดโลกผ่านการผสมผสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย (Identity Branding) ภายใต้แนวคิดสุขภาพดีมีความสุขสไตล์ไทย (Thai Happiness Wellness) โดยมีแนวคิดและรูปแบบจัดบริการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีการให้บริการที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ได้รับประทานอาหารไทยที่มีส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์เกษตรแบบออร์แกนิกและปรุงด้วยสมุนไพรไทยที่มีคุณค่าทางโภชนาการและสรรพคุณทางยาอย่างหลากหลาย (Health Cuisine) สามารถเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับร่างกาย พร้อมทั้งการสร้างอัตลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแต่ละท้องถิ่นร่วมกับการพัฒนาชุมชนวิถีชีวิตที่มีอย่างหลากหลายที่ครอบคลุมผลิตภัณฑ์สมุนไพร บริการ และชุมชน เพื่อส่งมอบผลิตภัณฑ์สุขภาพและบริการให้แก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวจะส่งผ่านอายตนะภายนอก (รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ธรรมารมณ์) เพื่อสามารถตอบสนองอายตนะภายในร่างกาย (หู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ) ให้เกิดความผ่อนคลายและฟื้นฟูเยียวยาสุขภาพให้กลับมาดีสุขภาพดีอีกครั้ง

4.2 ส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองจากภาครัฐอยู่ใน Outlet เป็นของฝากที่นักท่องเที่ยวทุกคนต้องซื้อหา ตลอดจนมีการเสริมสร้างประสบการณ์ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เพื่อให้เกิดการซื้อซ้ำ ตลอดจนต่อยอดพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ได้รับตราสัญลักษณ์และมีความโดดเด่นให้สามารถเชื่อมโยงตลาดการท่องเที่ยว ผ่านการพัฒนาให้เป็นเรื่องเล่า (Story Telling) และเชื่อมโยงกับแหล่งวัตถุดิบ แหล่งผลิต ผ่านระบบ QR Code ช่างบรรจุกัญธุ์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและผูกพันที่มีต่อผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้มากขึ้น

5. สนับสนุนและให้ความสำคัญในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ และการเก็บรักษาข้อมูลภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรในสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อป้องกันการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาด้านการแพทย์ดั้งเดิมและสมุนไพร

แผนงาน/โครงการ สำคัญ

1. โครงการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการภายใต้พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. 2562 เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน

2. โครงการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันและขยายช่องทางการตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพร

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อตอบสนองความต้องการการดูแลสุขภาพของประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศอย่างครบวงจรโซ่อุปทาน

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนการผลิตวัตถุดิบสมุนไพรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด (Demand Driven) เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถผลิตวัตถุดิบสมุนไพรที่มีมาตรฐานและเพียงพอต่อการเข้าสู่ห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมสมุนไพร โดย

1.1 คัดเลือกสายพันธุ์คุณภาพของพืชสมุนไพรที่มีความต้องการในห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมสมุนไพรเพื่อสนับสนุนพันธุ์ปลูกให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพร

1.2 ส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตวัตถุดิบสมุนไพรที่ได้รับมาตรฐาน GAP/GACP เกษตรอินทรีย์ และนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมการปลูกสมุนไพร โดยมุ่งเน้นการปลูกสมุนไพรแปลงใหญ่ การปลูกแบบโรงงานผลิตพืช แบบปิด และการทำเกษตรแม่นยำที่มีความประณีต รวมถึงการเก็บเกี่ยวให้ได้ผลผลิตที่มีสารสำคัญตรงตามมาตรฐาน ตลอดจนมีความร่วมมือในการพัฒนากับห้องปฏิบัติการที่ได้มาตรฐาน GLP (Good Laboratory Practice) เพื่อตรวจและประเมินคุณภาพและความปลอดภัยของวัตถุดิบสมุนไพรก่อนเข้าสู่โรงงานผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร

1.3 ส่งเสริมการแปรรูปวัตถุดิบเป็นสารสกัดยาสูบในชุมชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบสมุนไพรและลดปัญหาการเน่าเสียระหว่างการจัดส่งวัตถุดิบสมุนไพรไปยังโรงงานผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร

1.4 จัดทำระบบฐานข้อมูลสมุนไพรให้เป็นฐานข้อมูลเดียวกัน เช่น ข้อมูลเกษตรกร ข้อมูลพื้นที่ปลูกของเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนผู้ปลูกสมุนไพร ข้อมูลพื้นที่ปลูกสมุนไพรที่ได้รับการรับรอง GAP/Organic ข้อมูลการแปรรูปวัตถุดิบพืชสมุนไพรที่ได้มาตรฐานจากกรมวิชาการเกษตร ข้อมูลพื้นที่ความเหมาะสมของที่ดินสำหรับปลูกพืชสมุนไพร (Land Suitability) ฐานข้อมูลพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์ในประเทศไทย และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. คัดเลือกกลุ่มพืชสมุนไพรเป้าหมายในการพัฒนามาตรฐานสารสกัดที่ตอบสนองความต้องการของตลาดและผลักดันเข้าสู่การใช้ประโยชน์ในวงกว้าง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมสารสกัด เช่น สารสกัดใบบัวบก สารสกัดกระชายดำ สารสกัดไพล สารสกัดขมิ้นชัน สารสกัดกัญชา สารสกัดกัญชง หรือสมุนไพรอื่นที่มีศักยภาพทางการตลาด รวมถึงการกำหนดมาตรการส่งเสริมอุตสาหกรรมสารสกัด เช่น การจัดทำมาตรการส่งเสริมให้สอดคล้องกับระดับและประเภทของอุตสาหกรรม การใช้มาตรการลดหย่อนภาษีในผู้ประกอบการที่สารสกัดในประเทศ เป็นต้น

3. ต่อยอดสมุนไพร Herbal Champions ได้แก่ ขมิ้นชัน บัวบก ไพล กระชายดำ ฟ้าทะลายโจรมะขามป้อม กระชาย ขิง ข่า กัญชา กัญชง กระท่อม หรือสมุนไพรอื่นที่มีศักยภาพในอนาคต ให้เป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่หลากหลาย สามารถกระตุ้นให้เกิดการสร้างคุณค่าและมูลค่าการบริโภคสมุนไพรในประเทศและการส่งออกเพิ่มขึ้น รองรับการจัดบริการในอุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจรและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และสามารถเชื่อมโยงให้เป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรแห่งชาติ (National Herb Brand) ส่งการยกระดับให้สมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจมูลค่าสูงของประเทศ ผ่านการพัฒนานวัตกรรมและงานวิจัยร่วมกับสถาบันการศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชน

4. ส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการด้านเภสัชกรรมแผนไทยเพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการของร้านขายยาสมุนไพรในภาคเอกชนให้ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับและเชื่อมั่นของผู้ให้บริการ พร้อมทั้งสนับสนุนพัฒนาขีดความสามารถแก่บุคลากรที่ให้บริการในร้านขายยาสมุนไพร

5. ลงทุนด้านการตลาด ประชาสัมพันธ์ พัฒนาระบบข้อมูลและเพิ่มช่องทางการเข้าถึงผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้มากขึ้นและลดต้นทุนการกระจายสินค้า เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ผลิตภัณฑ์สมุนไพร เช่น

พัฒนาเครื่องจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรอัจฉริยะ (Herbal Kiosk Service Machine) พัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับ
จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรแบบไร้เงินสด เป็นต้น

แผนงาน/โครงการสำคัญ

1. โครงการขับเคลื่อนนโยบายด้านสมุนไพรและพัฒนาอุตสาหกรรมตลอดห่วงโซ่คุณค่า
2. โครงการพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มการเข้าถึงผลิตภัณฑ์สมุนไพรอัจฉริยะรองรับชีวิตวิถีใหม่
3. โครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และบริการของร้านขายยาสมุนไพรให้ได้มาตรฐาน
4. โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่สินค้าพรีเมียม
5. โครงการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปจากกัญชงและสมุนไพรไทยที่มีศักยภาพสูงเพื่อต่อยอด

เชิงพาณิชย์

**กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนารูปแบบบริการสุขภาพและบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์
ทางเลือก รองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นให้เกิดการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจภายหลังสถานการณ์การ
แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 คลี่คลายลง (Post-COVID)**

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนารูปแบบการจัดการบริการสุขภาพใหม่ ๆ ที่มีอัตลักษณ์ใน
พื้นที่จังหวัดท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติ แหล่งท่องเที่ยวเมืองหลัก พื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก
(Eastern Economic Corridor: EEC) พื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้ (Southern Economic Corridor: SEC)
และเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZ) โดย

1.1 พัฒนาศูนย์สุขภาพดีด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน (Thai
Integrative Medical Wellness Center) ผลิตภัณฑ์สมุนไพร (Thai Herbal Center) และกัญชาไทยเพื่อสุขภาพ
(Thai Cannabis Center) ทั้งในมิติผลิตภัณฑ์และอาหารสุขภาพ ที่ผสมผสานภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพให้
เป็นแบรนด์ของประเทศไทย เพื่อรองรับกระแสการใส่ใจด้านสุขภาพของประชาชนและนักท่องเที่ยวผ่านการสร้าง
ประสบการณ์การจัดโปรแกรมการดูแลสุขภาพที่ครอบคลุมส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษา และฟื้นฟูสุขภาพทั้ง
ในกลุ่มที่มีปัญหาความเครียดและโรคที่เกิดขึ้นในวัยทำงาน กลุ่มผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง และผู้สูงอายุ รองรับบริการ
จัดบริการครอบคลุมทั้งในสถานประกอบการด้านการนวดไทย คลินิกการแพทย์แผนไทย คลินิกการแพทย์แผนจีน
คลินิกเวชกรรม โรงแรมและที่พัก ร้านอาหารสุขภาพ และร้านขายยาสมุนไพร

1.2 พัฒนาวิชาการและองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
เพื่อให้เกิดต้นแบบบริการสุขภาพแบบพรีเมียมที่มีคุณภาพและมาตรฐานในระดับสถานพยาบาลภาคเอกชน ภายใต้
แนวทางความปลอดภัยด้านสุขอนามัย และสามารถนำไปถ่ายทอดและสร้างโอกาสทางธุรกิจที่ตอบสนองความ
ต้องการให้กับผู้รับบริการเฉพาะกลุ่ม เช่น นักท่องเที่ยวต่างชาติผู้รักสุขภาพ นักธุรกิจ กลุ่มลูกค้ามุสลิม หรือ
ประชากรผู้มีกำลังซื้อสูง

1.3 ผลักดันให้มีเมืองท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สปาเพื่อสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย (Thai Integrative Medical Wellness Tourism Destination) ในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของโลก เพื่อสร้างโอกาสจากการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว ตลอดจนถึงส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องทั้งห่วงโซ่อุปทานเพื่อสร้างระบบบริการพรีเมียมรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพ ผ่านการสร้างมาตรฐานการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของชาติและการรับรองมาตรฐานเพื่อให้เกิดการสร้างแบรนด์สินค้าและบริการระดับโลก

2. ร่วมมือกับหน่วยงานภาคเอกชนในการนำแพลตฟอร์มด้านการท่องเที่ยวและที่พักของผู้ประกอบการในแต่ละรายที่ผ่านมาตรฐานการประกอบการและมีจุดเด่นด้านการนำการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยสะดวกและปลอดภัย และสามารถเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และกลยุทธ์ใหม่ ๆ ในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ตอบสนองความต้องการของตลาด

3. ยกระดับการจัดงานมหกรรมธุรกิจและการค้าสมุนไพรไทย นวดไทย และสปา ในมุมมองของธุรกิจสมุนไพรไทยแบบครบวงจร ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ได้แก่

3.1 การพัฒนาการเจรจาธุรกิจระหว่างประเทศ โดยมุ่งเน้นคู่ค้าต่างประเทศ ผ่านการประสานงานกับกรมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ สมาคมการค้าระหว่างประเทศต่าง ๆ ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพในการส่งออก ในรูปแบบการเจรจาทางธุรกิจ (Business Matching) แบบครบวงจร

3.2 ยกระดับงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติสู่มาตรฐานระดับนานาชาติ มีระบบเชื่อมโยงกับบนแพลตฟอร์มดิจิทัลกลางของประเทศ เพื่อสร้างโอกาสในการเชื่อมโยงธุรกิจสมุนไพรไทยแบบครบวงจรที่สามารถเกิดธุรกิจได้ทุกที่ ตลอดเวลา และเชื่อมกับโลกการค้า

4. ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนและเครือข่ายผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องและประสบความสำเร็จในเชิงธุรกิจ ในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับพัฒนากำลังคนด้านการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรยุคใหม่ทั้งในหลักสูตรระยะสั้นและหลักสูตรประกาศนียบัตรให้สามารถนำอัตลักษณ์ความเป็นไทยมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนารูปแบบและแนวทางการจัดบริการสุขภาพรูปแบบใหม่ ๆ รองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) และอุตสาหกรรมบริการการแพทย์ครบวงจร โดยคำนึงถึงข้อกำหนดและความปลอดภัยที่สอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ กฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และมาตรการทางสุขอนามัย

แผนงาน/โครงการ สำคัญ

1. โครงการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร

2. โครงการพัฒนาและความปลอดภัยของสินค้าและบริการจากการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร

3. โครงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนต้นแบบเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งมอบคุณค่าและสืบทอดภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทย

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจากการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อสร้างความมั่นคงและกระจายรายได้ให้กับชุมชน

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาเมืองสมุนไพร 14 จังหวัดให้มีความเข้มแข็งเชิงลึกมากขึ้นผ่านการขับเคลื่อนกลไกการดำเนินงานในระดับพื้นที่และกลไกสนับสนุนงบประมาณที่มีความสอดคล้องและต่อเนื่องกันในพื้นที่ พร้อมบูรณาการสู่การพัฒนาในแผนพัฒนาจังหวัด และท้องถิ่น ตลอดจนค้นหาศักยภาพและยกระดับจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรองสู่การเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการจัดบริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพชุมชนวิถีจากเศรษฐกิจฐานสมุนไพร

2. พัฒนาและต่อยอดการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์สมุนไพรและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในระดับชุมชนในจังหวัดเมืองรองที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ผ่านหมู่บ้านสมุนไพร (Herbal Village) โดยมุ่งเน้นการสร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ การสร้างบรรยากาศให้กับชุมชนเพื่อส่งเสริมให้เกิดแรงดึงดูดต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์สมุนไพรและบริการที่เกี่ยวข้องให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต และการต่อยอดผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นให้เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ผ่านการนำร่องวิสาหกิจชุมชน/กลุ่มสหกรณ์ที่มีความพร้อมเพื่อยกระดับชุมชนสมุนไพรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรครบวงจร (Herbal Tourism) เชื่อมโยงผู้นำชุมชน หมอพื้นบ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านให้มีความรู้ศักยภาพในการพัฒนาชุมชน เช่น กำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนครบวงจร สร้างเครือข่ายเกษตรกรธรรมชาติ (เกษตรอินทรีย์) ให้มีความเข้มแข็ง มีแหล่งสนับสนุนการพัฒนาและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรของชุมชนให้ได้มาตรฐานและเป็นแหล่งสร้างประสบการณ์ที่ดีต่อการใช้สมุนไพร (ซ้อป ซิม แชะ แซร์) ตลอดจนมีแหล่งให้บริการสุขภาพและที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความโดดเด่น

3. ศึกษาความเป็นไปได้และความคุ้มค่าเพื่อวางแผนในการจัดตั้งสถาบันนวัตกรรมสมุนไพรไทย (Institute of Thai Herbal Medical Innovation : ITHMI) ภายใต้การบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเป็นการเฉพาะเพื่อเป็นพื้นที่ตัวอย่างในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างครบวงจรโซ่อุปทานเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและอุตสาหกรรมทางการแพทย์ เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้สำหรับผู้ประกอบการและประชาชน และเป็นแหล่งสาธิตการจัดสุขภาพเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีความเป็นเลิศในพื้นที่เป้าหมายในจังหวัดเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และกลุ่มจังหวัดเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคใต้ (SEC) และพื้นที่

เมืองเป้าหมายเมืองนานาชาติ ให้มีคุณภาพมาตรฐาน เป็นอัตลักษณ์ตามแต่ละท้องถิ่นเพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจฐาน การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ พร้อมทั้งการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมสมุนไพร

แผนงาน/โครงการ สำคัญ

1. โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งเชิงลึกและพัฒนาต่อยอดชุมชนสร้างมูลค่าอย่างครบวงจร ใ้ ุพทานในเมืองสมุนไพร
2. โครงการพัฒนาหมู่บ้านสมุนไพรต้นแบบ (Herbal Village) เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร และยาสมุนไพรของประชาชน
3. โครงการจัดตั้งสถาบันนวัตกรรมสมุนไพรไทย (โครงการงบลงทุนภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13)

กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการพัฒนาและยกระดับอาชีพนวดไทยให้มั่นคง มีศักยภาพ และได้รับการยอมรับในระดับสากล

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. ร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนการผลิต พัฒนา และยกระดับคุณภาพ (Re-skills/Up-skills) ของบุคลากรด้านการนวดไทย ผ่านการพัฒนาหลักสูตรด้านนวดไทยให้มีความหลากหลาย รองรับความต้องการทั้งด้านการรักษาโรค การฟื้นฟูสุขภาพ ด้านความงาม และด้านการผ่อนคลาย ทั้งหลักสูตร ภาษาไทยและหลักสูตรนานาชาติ เพื่อรองรับเสริมสร้างอาชีพให้แก่กลุ่มเปราะบาง ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ในระดับ ฝีมือ และระดับงานอาชีพ ตลอดจนพัฒนาบุคลากรด้านการนวดไทยเข้าสู่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และส่งออกแรงงานด้านการนวดไทยไปทำงานทั่วโลก และส่งเสริมแรงงานในประเทศไทยโดยเน้นเข้าถึงกลุ่มนวด ไทย Wellness cluster ผลิตแรงงานให้มีคุณภาพและได้รับการรับรอง โดยเป็น Hub of Massage & Wellness พร้อมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศในการเป็นแหล่งผลิตบุคลากรด้านการนวดไทยและสมุนไพรเพื่อ รองรับความต้องการตลาดนวดไทยและสปาไทยของโลก

2. จัดทำมาตรฐานการนวดไทยกลางและการนวดไทยพื้นบ้านให้เข้าสู่มาตรฐาน ISO เน้น การส่งเสริมให้สถานบริการนำมาตราฐานไปใช้เพื่อยกระดับการบริการพร้อมพัฒนาระบบการตรวจรับรองมาตรฐาน เพื่อการควบคุมกำกับให้สถานบริการได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง และยกระดับกรมให้เป็นหน่วยรับรองมาตรฐาน (Accreditation and certify body) ที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศและระดับนานาชาติ และจัดทำคู่มือ มาตรฐานด้านการนวดไทยที่เป็นคู่มือกลางที่มีความถูกต้องในรูปแบบการแพทย์ดั้งเดิมของประเทศ พร้อมทั้ง สื่อสารในรูปแบบภาษาที่หลากหลาย โดย พัฒนาคู่มือมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และให้การสนับสนุนการพัฒนา ผลิตภัณฑ์เพื่อรองรับบริการนวดไทย

3. สร้างมูลค่านวดไทยและผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ใช้ประกอบการนวดไทย เพื่อเน้นเข้าถึง กลุ่มตลาด High-end บูรณาการการนวดไทยกับการกีฬา โดยเฉพาะผ่านเวทีการแข่งขันกีฬาในระดับนานาชาติ

รวมถึงการนำสถานประกอบการหรือสถานพยาบาลที่มีผู้ให้บริการด้านการนวดไทยที่ได้มาตรฐานมาพัฒนาให้เกิดเป็นแอปพลิเคชันนวดไทยมาตรฐานเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ

4. พัฒนาเชิงนโยบายด้านการนวดไทยและสปาไทยของประเทศให้มีมาตรฐาน มีระบบบริหารจัดการมาตรฐานที่เป็นสากล เพื่อการพัฒนามาตรฐานการนวดไทยและการยกระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางระดับโลกในการเป็นแหล่งพัฒนาและผลิตบุคลากรนวดไทย สปาไทย พร้อมทั้งการควบคุมคุณภาพมาตรฐานการบริการของประเทศและในระดับนานาชาติ โดยจัดตั้งคณะกรรมการรับรองมาตรฐานการนวดไทยและสปาไทยทั้งในและต่างประเทศ (Certify Body) พัฒนาระบบการประเมินผล (Accreditation) เพื่อขึ้นทะเบียนสถานประกอบการมาตรฐาน และออกเครื่องหมายสัญลักษณ์ และมีการต่ออายุใบอนุญาตอย่างต่อเนื่อง

แผนงาน/โครงการสำคัญ

1. โครงการพัฒนาและยกระดับอาชีพนวดไทย อัตลักษณ์ไทย สร้างเศรษฐกิจชุมชนสู่การยอมรับในระดับสากล

6.2.4 เรื่องที่ 4 พัฒนางองค์กร วิชาการ บุคลากร การบริการ และการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อความเป็นเลิศและทันสมัย (SMART DTAM)

1. วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนากรมให้เป็นองค์กรสมรรถนะสูง ทันสมัย บุคลากรมีความเป็นมืออาชีพ มีผลงานทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในระดับประเทศและระดับนานาชาติ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีความสุข และเป็นองค์กรแห่งสุขภาวะที่ดี

2. เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด และค่าเป้าหมาย

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมาย (ปีงบประมาณ)					
		ผลงาน ที่ผ่านมา	2566	2567	2568	2569	2570
1. กรมการแพทย์ แผนไทยและ การแพทย์ทางเลือก เป็นองค์กร สมรรถนะสูง ทันสมัย บุคลากรมีความ เป็นมืออาชีพ มีผลงานทางการแพทย์ แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกใน ระดับประเทศและระดับนานาชาติ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีความสุข และเป็นองค์กรแห่งสุขภาวะที่ดี	1. จำนวนกระบวนการสำคัญของกรมฯ ที่ลด ขั้นตอนการทำงานหรือเปลี่ยนวิธีการทำงาน (Agile Organization) สู่ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ	-	1 กระบวนการ	1 กระบวนการ	1 กระบวนการ	1 กระบวนการ	1 กระบวนการ
	2. ระดับความพร้อมของกรมการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกในการเป็นรัฐบาลดิจิทัล หน่วยงานภาครัฐ (Digital Government Readiness Framework)	-	-	-	-	-	ระดับ 4
	3. จำนวนระบบงานที่ได้รับการพัฒนาและนำไปสู่ การได้รับรางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ	-	1 ระบบ	1 ระบบ	1 ระบบ	1 ระบบ	1 ระบบ
	4. ระดับความสำเร็จของการขับเคลื่อนกรมฯ ในการ ได้รับรางวัล PMQA 4.0	-	-	Basis	Basis	Advance	Advance
	5. จำนวนด้านการประเมินความสุขของบุคลากรใน กรมอยู่ในระดับมีความสุขมาก (Very Happy)	-	-	2 ด้าน	-	4 ด้าน	-
	6. ร้อยละของบุคลากรกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการ พัฒนาให้มีความพร้อมขึ้นสู่ตำแหน่งด้านวิชาการ และบริหารที่สูงขึ้น	-	ร้อยละ 85	ร้อยละ 85	ร้อยละ 85	ร้อยละ 85	ร้อยละ 85
	7. ระดับความสำเร็จของการพัฒนาระบบส่งเสริม ดิจิทัลตามมาตรฐานสากล	-	-	ISO 27001	-	-	ISO 29110

3. แนวทางการพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 1 องค์กรบริหารจัดการเป็นเลิศ

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. พัฒนากรมให้มีมาตรฐานการบริหารจัดการ โดยการนำเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award :PMQA) มาใช้ในการพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ (High Performance and Innovative organization) ในทุกมิติและทุกกระบวนการ ทั้งเรื่องการนำองค์กร (Leadership) กลยุทธ์ (Strategy) ลูกค้า (Customers) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ (Measurement, Analysis, and Knowledge Management) บุคลากร (Workforce) การปฏิบัติการ (Operations) และผลลัพธ์ (Results) ที่มุ่งเป้าหมายเกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ การเสริมสร้างเศรษฐกิจ การส่งเสริมการเติบโตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงผลกระทบและความรับผิดชอบต่อสังคม ภายใต้การปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินการและขีดความสามารถของส่วนราชการ มีการปรับปรุงและเกิดการเรียนรู้ของส่วนราชการ และบุคลากรทุกระดับในส่วนราชการมีการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. ทบทวน และกำหนดค่านิยมร่วม (Core Value Refresh) เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน โดยทุกคนมีส่วนร่วมพร้อมทั้งการสร้างวัฒนธรรมการแพทย์แผนไทยของชาติให้เข้มแข็ง เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ พัฒนาระบบเฝ้าระวังเชิงกลยุทธ์ ระบบติดตามประเมินข้อมูลสำคัญของกรม และการทำงานของหน่วยงาน เพื่อให้มีข้อมูลสำหรับการตัดสินใจ วางแผนและกำหนดทิศทาง ที่เป็นปัจจุบัน (Real Time) รวมถึงจัดทำแผนรองรับความเสี่ยงต่อเหตุการณ์ และภัยรูปแบบต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น

แผนงาน/โครงการสำคัญ

1. โครงการพัฒนาขีดสมรรถนะองค์กรให้มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์อย่างสูง
2. โครงการพัฒนาระบบเฝ้าระวังเชิงกลยุทธ์ และระบบกำกับติดตามประเมินผลข้อมูลสำคัญ งบประมาณ โครงการ และผลสัมฤทธิ์ของกรม

กลยุทธ์ที่ 2 ปรับระบบและโครงสร้างองค์กรให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัว และทันต่อการเปลี่ยนแปลง

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. ทบทวนภารกิจ หน้าที่ ความรับผิดชอบต่อ ทั้งในระดับกรม สำนัก กอง (Re-engineering) ที่ครอบคลุมทั้งการปรับโครงสร้างองค์กร (Re-organization structure) การปรับปรุงสมรรถนะ (Re-competency) การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน (Re-infrastructure) การปรับปรุงพันธกิจ ให้มีคุณค่าและวัฒนธรรมองค์กร (Re-mission value and culture) ที่ยืดหยุ่น ลดขั้นตอน ลดความซ้ำซ้อน ปรับเปลี่ยนได้ทุกสถานการณ์ มุ่งสู่เป้าหมาย “ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านการแพทย์ดั้งเดิมของเอเชียภายในปี 2570” โดยใช้แนวคิด Agile Organization หรือแนวคิดองค์กรทันสมัยอื่น

2. ปรับปรุงระบบบริหารจัดการงบประมาณ (Re-budgeting) จัดตั้งและพัฒนา ระบบการจัดการกองทุน มูลนิธิ ของกรมให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการงบประมาณ รวมถึงการหารายได้
3. พัฒนาระบบการทำงานแบบบูรณาการภายในกรม และความร่วมมือกับเครือข่าย ที่เชื่อมโยงระบบการทำงานหลัก (Core Business Process) และระบบสนับสนุน (Supportive Process) โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยงตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ (end to end process) ด้วยกระบวนการงานดิจิทัล ที่สามารถทำงานได้ทุกที่ ทุกเวลา
4. ปรับปรุง และพัฒนาระบบการสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ลดข้อผิดพลาด ระหว่างการสื่อสาร ทั้งการสื่อสารแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงการเพิ่มช่องทางการสื่อสารให้ บุคลากรกรมเข้าถึงง่าย สะดวก และทั่วถึง
5. ปรับปรุง พัฒนา กฎระเบียบ และออกกฎหมายลำดับรอง ให้เอื้อต่อการดำเนินการกิจ ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ และการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

แผนงาน/โครงการสำคัญ

1. โครงการปรับโครงสร้างให้สอดคล้องกับบทบาทภารกิจที่เปลี่ยนแปลง
2. โครงการปรับระบบบริหารจัดการงบประมาณ (Re-budgeting) ให้มีศักยภาพ
3. โครงการพัฒนาระบบบริหารจัดการกองทุน มูลนิธิ ของกรมให้มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ 3 ปฏิรูประบบบริหารทรัพยากรบุคคล

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. เปลี่ยน ปรับปรุงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และกระบวนการทำงานของ อภพ. กรม ให้มีความยืดหยุ่น สามารถผลักดันการพัฒนาบุคลากรกรมให้เติบโตได้อย่างคล่องตัว และก้าวกระโดด
2. รื้อระบบโครงสร้างอัตรากำลัง ให้เอื้อต่อการขยายกรอบอัตรากำลัง การเพิ่ม ตำแหน่งที่สูงขึ้น ได้แก่ ระดับรองอธิบดี ผู้ทรงคุณวุฒิ และชำนาญการพิเศษ รวมถึงการนำแผนสืบทอด ตำแหน่งไปสู่การปฏิบัติ (Career Path)
3. ปรับปรุง พัฒนา ต่อยอดฐานข้อมูลและระบบการจัดการบุคลากรในรูปแบบดิจิทัล เพื่อการบริหารจัดการกำลังคนที่มีประสิทธิภาพ ง่าย ลดขั้นตอน ลดภาระงานที่ไม่จำเป็น

แผนงาน/โครงการสำคัญ

1. โครงการทบทวนแผนการบริหารทรัพยากรบุคคลให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาศักยภาพบุคคลให้มีทักษะที่หลากหลาย (Multitasking) มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความสุขในการทำงาน เพื่อให้กรรมมีผลผลิตที่ดีและสอดคล้องกับความต้องการด้านสุขภาพของประชาชน

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. มีแผนการพัฒนาทรัพยากรบุคคล (หมายรวมถึง HRP, HRM และ HRD) ภายใต้แผนปฏิบัติราชการกรมที่สนับสนุนการขับเคลื่อนงานตามบริบทการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว พลิกผัน (Disruptive) รองรับยุค Digital Transformation และระบบราชการ 4.0 และคำนึงถึงการลดช่องว่างระหว่างวัยของบุคลากร (Generation Gap)

2. วางแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรแบบใหม่เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ที่มุ่งเน้นให้บุคลากรกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเป็นคนดี มีศักยภาพสูงทางวิชาการ และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้ทักษะที่หลากหลาย (Multitasking) ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรกรม สามารถผลิตผลงานวิจัย องค์ความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่เป็นประเด็นเร่งด่วน หรือจะเกิดผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลง ในรูปแบบสหวิทยาการและบูรณาการความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน เพื่อให้ได้ผลงานวิจัยที่น่าเชื่อถือสามารถใช้ประโยชน์ได้ในระดับประเทศและระดับสากล

3. ส่งเสริมแนวความคิดการดำเนินงานของบุคลากรกรมให้สอดคล้องกับค่านิยมองค์กร I AM DTAM ได้แก่ ทำงานอย่างมีศักดิ์ศรี มีระเบียบวินัยในตนเอง (Integrity) ชยัน ตั้งใจทำงาน (Activeness) มีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต (Morality) เป็นประชาธิปไตย มีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย (Democracy) มีความเป็นไทย และทำงานเป็นทีม (Thainess and Teamwork) มีความรับผิดชอบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ (Accountability) และทำงานอย่างมีสติ รอบคอบ (Mindfulness) ตลอดจนยึดหลักการทำงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (DTAM ทำดี ถ้าไม่ดี ไม่ทำ)

4. พัฒนาผู้บริหารรุ่นใหม่และบุคลากรกลุ่มผู้ที่มีศักยภาพสูงให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีความรู้ในเชิงสหวิทยาการ ทำงานได้อย่างหลากหลาย และสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

5. ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและการมีจิตสาธารณะให้กับบุคลากรในกรมอย่างต่อเนื่อง

6. วางระบบการเสริมสร้างความรัก ความผูกพัน และเป็นองค์กรแห่งความสุข (Happiness DTAM) โดย พัฒนา และจัดทำหลักสูตรของกรม เพื่อเตรียมสมรรถนะบุคลากรสู่ความเชี่ยวชาญด้านวิชาการ วิชาชีพ และด้านบริหาร รวมถึงการปรับทัศนคติของบุคลากร (Mind set) ให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง (Disruptive Leader) วางระบบการหมุนเวียนเปลี่ยนงานของสายงานด้านวิชาชีพ และสายงานด้านบริหาร กำหนดวิธีสร้างแรงจูงใจ สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน โดยเน้นรางวัลที่หลากหลายตามช่วงวัย เช่น แพทย์แผนไทยดีเด่น พิธีกร/วิทยากรดีเด่น เป็นต้น ปรับปรุงสภาพแวดล้อม และมีกิจกรรมสร้างความสุขเสริมสร้างความแข็งแรงของร่างกายแก่บุคลากรในองค์กร และปรับปรุงสวัสดิภาพ และสวัสดิการแก่บุคลากรในองค์กร

แผนงาน/โครงการสำคัญ

1. โครงการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2. โครงการเสริมสร้างบุคลากรสมรรถนะสูง (Smart Person) สำหรับบุคลากร
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

3. โครงการเสริมสร้างองค์กรแห่งความสุข

กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนารูปแบบการบริหารและบริการสู่ระบบดิจิทัล

มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

1. จัดทำแผนพัฒนาดิจิทัลภายใต้แผนปฏิบัติราชการกรม เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลที่สอดคล้องและตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงที่มาจากจุดที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมที่ส่งผลกระทบต่อมูลค่าของสินค้าและบริการที่มีอยู่เดิม (Digital Disruption)

2. พัฒนาระดับ เชื่อมโยงฐานข้อมูลกรมให้เป็นฐานข้อมูลของชาติด้านการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ดั้งเดิมอื่นให้เป็นระบบเดียว และสามารถเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนกันได้อย่างไร้รอยต่อระหว่างหน่วยงานภายในกรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งนำเทคโนโลยีดิจิทัลทั้ง blockchain, Internet of Thing (IoT), Artificial Intelligent (AI), Virtual Reality (VR) และ Virtual Augmented (VA) มาใช้ปรับปรุงการให้บริการและนวัตกรรมทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

4. พัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะรองรับการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมดิจิทัล (Digital Disruptive)

5. ปรับปรุงระบบบริการเพื่อรองรับการให้บริการ หน่วยบริการ เครือข่าย และผู้ใช้บริการของกรม (Smart Service) โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในรูปแบบของ Business Model Platform

แผนงาน/โครงการสำคัญ

1. โครงการพัฒนากระบวนการตามภารกิจของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อให้ประชาชนสามารถนำภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรสู่การใช้ประโยชน์ในการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพและเสริมสร้างเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน*

2. โครงการพัฒนาบุคลากรกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล

6.3 ประมาณการวงเงินงบประมาณรวม (ปีงบประมาณ พ.ศ.2566-2570)

แบบฟอร์ม ประมาณการวงเงินงบประมาณตามแผนปฏิบัติการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)
 ของ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
 ข้อมูล ณ วันที่ 5 สิงหาคม 2565

แบบฟอร์มที่ 2

6.3 ประมาณการวงเงินงบประมาณรวม (พ.ศ. 2566-2570)

6.3.1 ประมาณการวงเงินงบประมาณทั้งหมด 5,337.5213 ล้านบาท

แหล่งเงิน				
เงินงบประมาณแผ่นดิน	เงินรายได้ของหน่วยงาน	เงินกู้		อื่นๆ
		ในประเทศ	ต่างประเทศ	
4,944.6453	392.8760	-	-	-

6.3.2 ประมาณการวงเงินงบประมาณตามแผนปฏิบัติการ

แผนปฏิบัติการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)					วงเงินรวม	ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570		ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
รวมทั้งสิ้น		654.6457	689.3828	1819.6456	1763.4321	410.4150	5,337.5213			

แผนปฏิบัติการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
เงินงบประมาณแผ่นดิน	รวม	580.6457	613.1628	1,741.1390	1,682.5703	327.1274	4,944.6453			
1. เรื่องพัฒนาวิชาการ องค์ความรู้ และนวัตกรรมการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อแก้ปัญหาสาธารณสุขและสร้างมูลค่าเพิ่ม (SMART Academic)										
	รวม	33.3003	49.2513	61.7579	67.9337	74.7271	257.7680			
	แผนงานที่ 1 การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไทยทุกกลุ่มวัย (ด้านสุขภาพ)	17.8992	26.4701	33.6171	36.9788	40.6767	155.6420			
	1. โครงการพัฒนาและสร้างศักยภาพคนไทยทุกกลุ่มวัย	1.0000	5.0810	5.5891	6.1480	6.7628	24.5809			
	1.1 โครงการพัฒนานวัตกรรมการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน	1.0000	5.0810	5.5891	6.1480	6.7628	24.5809	4. ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม	15. พลังทางสังคม	2. การรองรับสังคมผู้สูงอายุ
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย) 1) จำนวนผู้สูงอายุในชุมชนที่ได้รับการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ไม่น้อยกว่า 150,200 คน 2) ร้อยละผู้สูงอายุในชุมชนที่ได้รับการดูแลด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมีคะแนนจากการประเมินกิจวัตรประจำวันด้วยดัชนีบาร์เธลแอดดีแอล (Barthel Activities of Daily Living : ADL) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 (ไม่น้อยกว่า 120,160 คน)									
	2. โครงการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพของประชากร	16.8992	21.3891	28.0280	30.8308	33.9139	131.0611			
	2.1 โครงการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้และปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามด้านสุขภาพ ด้วยการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร 2.2 โครงการพัฒนาระบบการจัดการความรู้และสังเคราะห์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรด้วยวิทยาการเทคโนโลยีดิจิทัล 2.3 โครงการพัฒนารูปแบบการให้วิชาการและองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่ทันสมัยและเข้าถึงประชาชนเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์	2.0000	5.0000	10.0000	11.0000	12.1000	40.1000	3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	13. การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี	1. การสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและการป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุขภาพ

แผนปฏิบัติราชการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย). 1) จำนวนระบบเฝ้าระวังและตอบโต้ข่าวสารด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้และลดปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามด้านสุขภาพที่ทันต่อสถานการณ์ (1 ระบบ) 2) จำนวนชุดข้อมูลความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร รวมทั้งการแพทย์ดั้งเดิมในต่างประเทศ ที่เหมาะสมสู่ประชาชนตามกลุ่มเป้าหมาย (74 เรื่อง) 3) ร้อยละของประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพในมิติการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือกและสมุนไพร (ร้อยละ 60)									
	2.4 โครงการนทกรรมการแพทย์แผนไทยระดับภาค และนทกรรมสมุนไพรแห่งชาติ	14.8992	16.3891	18.0280	19.8308	21.8139	90.9611	3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	13. การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี	1. การสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและการป้องกันและควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุขภาพ
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย). 1) จำนวนของประชาชนที่ได้รับความรอบรู้ด้านสุขภาพในงานนทกรรม การแพทย์แผนไทยระดับภาค และนทกรรมสมุนไพรแห่งชาติ (เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 จากปีที่ผ่านมา)									
	แผนงานที่ 2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)	0.6000	6.5000	7.1500	7.8650	8.6515	30.7665			
	1. โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.)	0.6000	6.5000	7.1500	7.8650	8.6515	30.7665			
	1.1 โครงการพัฒนาศักยภาพของการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก เพื่อบูรณาการจัดการสุขภาพชุมชนให้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ	0.6000	6.5000	7.1500	7.8650	8.6515	30.7665	3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	13. การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี	2. การใช้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย). 1) จำนวนชุมชนต้นแบบที่มีการนำการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรเพื่อนำไปใช้ในการจัดการสุขภาพชุมชน (10,000 แห่ง)									

แผนปฏิบัติการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
	แผนงานที่ 6 การพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan)	0.9905	1.0896	1.1985	1.3184	1.4502	6.0471			
	1. โครงการพัฒนาระบบบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน	0.9905	1.0896	1.1985	1.3184	1.4502	6.0471			
	1.1 โครงการความร่วมมือด้านการแพทย์ดั้งเดิมภายใต้กรอบความร่วมมือ	0.9905	1.0896	1.1985	1.3184	1.4502	6.0471	1. ด้านความมั่นคง	2. การต่างประเทศ	3. การพัฒนาที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและพันธกรณีระหว่างประเทศ 4. การส่งเสริมสถานะและบทบาทของประเทศไทยในประชาคมโลก
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย) 1) จำนวนครั้งของการร่วมมือด้านวิชาการและบริการการแพทย์ดั้งเดิมของประเทศไทยร่วมกับประเทศอื่น 2) จำนวนผลการวิจัยและนวัตกรรมที่เผยแพร่ในกลุ่มประเทศอาเซียนและนานาชาติ (5 เรื่อง)									
	แผนงานที่ 14 การพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมด้านสุขภาพ	13.8106	15.1917	19.7923	21.7715	23.9487	65.3124			
	1. โครงการพัฒนางานวิจัย/นวัตกรรมผลิตภัณฑ์สุขภาพและเทคโนโลยีทางการแพทย์	13.8106	15.1917	19.7923	21.7715	23.9487	65.3124			
	1.1 โครงการส่งเสริมประสิทธิภาพการคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร ภายใต้ระบบทรัพย์สินทางปัญญา สู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าในระบบสุขภาพไทยและเศรษฐกิจชาติ 1.2 โครงการพัฒนาระบบงานวิจัยและนวัตกรรมด้านการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกให้เกิดต่อยอดการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม 1.3 โครงการยกระดับองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยและนวัตกรรมที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนทุกช่วงวัย 1.4 โครงการพัฒนาสมรรถนะห้องปฏิบัติการด้านการวิจัยการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่ได้รับมาตรฐานสากล	3.1126	3.4239	6.8477	7.5325	8.2857	29.2024	2. ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน	23. การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม	1.. การวิจัยและนวัตกรรม ด้านเศรษฐกิจ 2. การวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม ด้านสังคม

แผนปฏิบัติการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
	<p>- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย)</p> <p>1. จำนวนองค์ความรู้ที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้ระบบทรัพย์สินทางปัญญา (สิทธิบัตร, อนุสิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า) (เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี)</p> <p>2. จำนวนองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่ถูกนำไปพัฒนาต่อยอดมาใช้เพื่อการดูแลสุขภาพภายในชุมชน (25 รายการ)</p> <p>3. จำนวนองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรที่ถูกนำไปพัฒนาต่อยอดโดยความร่วมมือระหว่างกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกและภาคีเครือข่าย (25 รายการ)</p> <p>4. ร้อยละของจำนวนยาแผนไทยของชาติที่ผ่านบันทึกและการบูรณาการฐานข้อมูล Herbal Medicinal Product Information System (HMPIS) และ Thai Traditional Digital Knowledge Library (TTDKL) รวมกัน (ร้อยละ 100)</p>									
	<p>1.5 โครงการพัฒนาและยกระดับเครือข่ายนักวิจัยมืออาชีพ การสร้างคุณค่าต่อระบบสุขภาพและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยงานวิจัยด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านไทย และการแพทย์ทางเลือก</p>	0.4000	0.4400	0.4840	0.5324	0.5856	2.4420	2. ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน	23. การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม	1.. การวิจัยและนวัตกรรม ด้านเศรษฐกิจ 2. การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านสังคม
	<p>- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย)</p> <p>1) จำนวนบุคลากรวิจัยมืออาชีพในการวิจัยด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านไทย การแพทย์ทางเลือกจากมหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ (500 คน)</p>									
	<p>1.6 แผนงานวิจัยด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ขอผ่านกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทสว.)</p>	10.2980	11.3278	12.4606	13.7066	15.0773	62.8703	2. ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน	23. การวิจัยและพัฒนา	1.. การวิจัยและนวัตกรรม ด้านเศรษฐกิจ 2. การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมด้านสังคม
	<p>- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย)</p> <p>1) จำนวนผลงานวิจัยทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่นำไปใช้ประโยชน์ (85 เรื่อง)</p>									

แผนปฏิบัติการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
2. เรื่อง พัฒนาระบบบริการการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรไทยในระบบบริการสุขภาพที่เป็นเลิศ และการรับมือกับความต้องการทางสุขภาพของประเทศ (SMART Service)										
	รวม	71.0977	153.7209	197.4430	200.9873	83.3860	672.4349			
	แผนงานที่ 6 การพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan)	71.0977	153.7209	197.4430	200.9873	83.3860	672.4349			
	1. โครงการพัฒนาระบบบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน	36.8977	153.7209	197.4430	200.9873	83.3860	672.4349			
	<p>1.1 โครงการพัฒนารูปแบบบริการเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการทางการแพทย์แผนไทยฯ ในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ</p> <p>1.2 โครงการสนับสนุนระบบการศึกษาและเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้มีสมรรถนะสูง ๆ</p> <p>1.3 โครงการพัฒนาวิชาการและองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเพื่อผลักดันรูปแบบบริการสุขภาพและยาสมุนไพรที่มีประสิทธิภาพและความปลอดภัยให้สามารถเข้าสู่ชุดสิทธิประโยชน์ในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติและบัญชียาหลักแห่งชาติด้านสมุนไพร</p> <p>1.4 โครงการพัฒนาระบบข้อมูลและประมวลผลสารสนเทศการให้บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่มีคุณภาพ</p> <p>1.5 โครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานวิจัยและนวัตกรรมสุขภาพจากการจัดการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ตอบสนองปัญหาสุขภาพของประชาชนยุคปัจจุบัน</p> <p>1.6 โครงการพัฒนากลไกสนับสนุนงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในส่วนภูมิภาคอย่างมีส่วนร่วมและมีประสิทธิภาพ</p>	0.5000	22.0240	24.2264	26.6490	29.3139	102.7134	3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	13. การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี	3. การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัย สนับสนุนการสร้างสุขภาวะที่ดี

แผนปฏิบัติการราชการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
	<p>- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย).</p> <p>1) จำนวนแนวทางและองค์ความรู้ สำหรับต่อยอดการให้บริการ การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อร่วมรักษาและฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 หรือโรคระบาดติดเชื้ออุบัติใหม่ร่วมกับการแพทย์ปัจจุบัน (23 แนวทาง)</p> <p>2) ร้อยละของผู้ป่วยที่มีการวินิจฉัยโรคหลอดเลือดสมอง อัมพฤกษ์ อัมพาตระยะกลาง (Intermediate Care) ที่ได้รับการดูแลด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์เพิ่มขึ้น (ร้อยละ 5)</p> <p>3) ร้อยละของประชาชนที่มารับบริการในระดับปฐมภูมิที่ได้รับการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (ร้อยละ 43)</p> <p>4) จำนวนชุดสิทธิประโยชน์ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (5 เรื่อง)</p>									
	1.7 โครงการพัฒนามาตรฐานการผลิตยาสมุนไพร และการสร้างการยอมรับและความเชื่อมั่นของยาสมุนไพร	1.0000	5.7750	6.3525	6.9878	7.6865	27.8018	3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	13. การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี	3. การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัย สนับสนุนการสร้างสุขภาวะที่ดี
	<p>- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย)</p> <p>1) จำนวนองค์ความรู้ข้อมูลรายการยาจากสมุนไพรที่ได้ทำการศึกษาเพื่อเสนอเข้าบัญชียาหลักแห่งชาติด้านสมุนไพร (50 รายการ)</p> <p>2) จำนวนโรงพยาบาลที่มีการผลิตยาจากสมุนไพรได้รับการพัฒนามาตรฐานการผลิตยา WHO-GMP (47 แห่ง)</p> <p>3) ร้อยละของจำนวนการใช้ยาสมุนไพรในระบบบริการสุขภาพเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 10)</p>									

แผนปฏิบัติการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
	<p>1.8 โครงการพัฒนาโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน (ยศส) สู่ความเป็นเลิศ เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีและสร้างการยอมรับ</p> <p>1.9 โครงการศึกษาความเป็นไปได้และความคุ้มค่าในการจัดตั้งศูนย์บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกและบริการวิชาการในส่วนภูมิภาค กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก</p> <p>1.10 โครงการจัดตั้งและพัฒนารูปแบบการให้บริการของศูนย์บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกและบริการวิชาการในส่วนภูมิภาค กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก</p>	0.0000	3.0000	3.3000	3.6300	3.9930	13.9230	3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	13. การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี	3. การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัย สนับสนุนการสร้างสุขภาวะที่ดี
	<p>- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย)</p> <p>1) ร้อยละของความสำเร็จของการพัฒนาโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน (ยศส) ให้เป็นโรงพยาบาลเฉพาะด้านทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกของประเทศ (ร้อยละ 100)</p> <p>2) ระดับความสำเร็จของการยกระดับโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน (ยศส) ได้รับมาตรฐาน Hospital accreditation (HA) (ขั้นที่ 3)</p> <p>3) จำนวนรูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาและบริการวิชาการของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในส่วนภูมิภาค (5 รูปแบบ)</p>									
	1.9 โครงการยกระดับโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสานสู่ความเป็นเลิศ (งบลงทุนสิ่งก่อสร้าง)	31.3778	121.5000	162.0000	162.0000	40.5000	517.3778	3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	13. การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี	3. การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัย สนับสนุนการสร้างสุขภาวะที่ดี
	<p>- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย)</p> <p>1) จำนวนของศูนย์บริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกและบริการวิชาการ กรมฯ (13 แห่ง)</p>							3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	13. การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี	3. การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัย สนับสนุนการสร้างสุขภาวะที่ดี

แผนปฏิบัติการราชการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
	1.4 รายการงบลงทุนเพื่อสนับสนุนการยกระดับบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกสู่ความเป็นเลิศ	4.0199	4.4219	4.8641	5.3505	5.8855	24.5419	3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	13. การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี	3. การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัย สนับสนุนการสร้างสุขภาวะที่ดี
	2. โครงการกัญชาทางการแพทย์	34.2000	-	-	-	-	34.2000			
	2.1 โครงการพัฒนาแนวทางการให้บริการกัญชา กัญชง กระทั่งทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการดูแลสุขภาพผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ผู้ป่วยระยะกลาง และผู้ป่วยระยะประคับประคอง (บูรณาการกับโครงการโครงการพัฒนารูปแบบบริการเพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในสถานบริการสาธารณสุขของรัฐ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 เป็นต้นไป)	34.2000	-	-	-	-	34.2000	3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	13. การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี	3. การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัย สนับสนุนการสร้างสุขภาวะที่ดี
	<p><u>ชี้วัดตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย)</u></p> <p>1) จำนวนแนวทางการจัดบริการกัญชา กัญชง กระทั่งมา ดูแลผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ผู้ป่วยระยะกลาง ผู้ป่วยระยะประคับประคอง และผู้สูงอายุ (3 เรื่อง)</p> <p>2) จำนวนตำรับยาที่มีกัญชา กัญชง และกระทั่งผสมได้รับการพัฒนา ศึกษา วิจัยฯ (50 ผลิตภัณฑ์)</p> <p>3) จำนวนผู้รับบริการได้รับตำรับยาแผนไทย ตำรับยาทางการแพทย์ทางเลือก และผลิตภัณฑ์สุขภาพที่มีกัญชา กัญชง และกระทั่งผสมในการดูแลสุขภาพผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ผู้ป่วยระยะประคับประคอง และผู้สูงอายุ (500,000 ราย)</p>									

แผนปฏิบัติการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
3. เรื่อง ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการแพทย์แผนไทย นวดไทย สมุนไพรไทย การแพทย์ทางเลือก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างงาน อาชีพ เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน และคุณภาพชีวิตประชาชน (SMART Wisdom)										
	รวม	8.9000	158.8518	1,445.4939	1,373.5607	124.9167	3,111.7231			
	แผนงานที่ 8 อุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย	8.9000	158.8518	1,445.4939	1,373.5607	124.9167	3,111.7231			
	1. โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการแพทย์	8.9000	158.8518	1,445.4939	1,373.5607	124.9167	3,111.7231			
	1.1 โครงการขับเคลื่อนเชิงนโยบายด้านสมุนไพรและพัฒนาอุตสาหกรรมตลอดห่วงโซ่คุณค่า	2.6141	58.7718	64.6490	71.1139	78.2253	275.3740	2. ด้านการสร้าง ความสามารถใน การแข่งขัน	3. การเกษตร	3. เกษตรชีวภาพ
	1.2 โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่สินค้าพรีเมียม									
	1.3 โครงการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปจากกัญชง และสมุนไพรไทยที่มีศักยภาพสูงเพื่อต่อยอดเชิงพาณิชย์									
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย). 1) ร้อยละของมูลค่าตลาดสมุนไพรกลุ่ม Herbal Champions ในประเทศเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 10) 2) ร้อยละของจำนวนผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ผ่านการรับรองคุณภาพเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา (ร้อยละ 5) 3) ร้อยละของมูลค่าการส่งออกสมุนไพรเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 1)									

แผนปฏิบัติการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
	1.4 โครงการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการภายใต้พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. 2562 เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน หรือ โครงการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันและขยายช่องทางการตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพร	0.3859	4.8600	5.3460	5.8806	6.4687	22.9412	2. ด้านการสร้าง ความสามารถใน การแข่งขัน	8. ผู้ประกอบการ และวิสาหกิจ ขนาดกลาง และขนาด ย่อมยุคใหม่	4. การสร้างระบบ นิเวศที่เอื้อต่อการ ดำเนินธุรกิจ ผู้ประกอบการและ วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมยุค ใหม่
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย). 1) จำนวนผู้ประกอบการสมุนไพรและผู้ประกอบการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทักษะ (80 ราย) 2) จำนวนช่องทางการตลาดของผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้กับผู้ประกอบการสมุนไพรและผู้ประกอบการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ได้รับการส่งเสริมภาพลักษณ์ (1 ช่องทาง) 3) จำนวนผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ และนานาชาติ และสามารถส่งออกในระดับอาเซียนและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (20 รายการ)									

แผนปฏิบัติการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่ทาบดับที่	แผนย่อยที่
	1.5 โครงการพัฒนาและยกระดับอาชีพคนไทย อัตลักษณ์ไทย สร้างเศรษฐกิจชุมชนสู่การยอมรับในระดับสากล	0.7632	11.6700	12.8370	14.1207	15.5328	54.9237	2. ด้านการ สร้าง	5. การ ท่องเที่ยว	3. การท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ ความ งาม และแพทย์แผน ไทย
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย) 1) จำนวนภูมิปัญญาคนไทย อัตลักษณ์ไทย ได้รับการถ่ายทอดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (10 เรื่อง) 2) จำนวนผู้ประกอบการด้านการนวดไทยที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมีรายได้เพิ่มขึ้น							ความสามารถใน การแข่งขัน		
	1.6 โครงการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ด้วยการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร 1.5 โครงการพัฒนาและสร้างความปลอดภัยของสินค้าและบริการจากการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร 1.6 โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งเชิงลึกละพัฒนาต่อยอดชุมชนสร้างมูลค่าอย่างครบวงจรโซ่อุปทานในเมืองสมุนไพร 1.7 โครงการพัฒนาหมู่บ้านสมุนไพรต้นแบบ (Herbal Village) เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารและยาสมุนไพรของประชาชน	1.9368	6.5500	7.2050	7.9255	8.7181	32.3354	2. ด้านการ สร้าง ความสามารถใน การแข่งขัน	5. การ ท่องเที่ยว	3. การท่องเที่ยว เชิงสุขภาพ ความ งาม และแพทย์แผน ไทย

แผนปฏิบัติการราชการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
	<p>- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย).</p> <p>1) ร้อยละของร้านอาหารที่ผ่านมาตรฐาน Clean Food Good Taste และเมนูสุขภาพ ได้รับการพัฒนาและให้ผ่านเกณฑ์ Food for Health จากสมุนไพรรไทยเพิ่มขึ้น (ร้อยละ 90)</p> <p>2) จำนวนสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้รับการยกระดับให้เป็น Wellness Center ไม่น้อยกว่า (30 แห่ง)</p> <p>3) มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เข้ารับการประเมินตามเกณฑ์แนวทางการประเมินความพร้อมแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพฯ (30 แห่ง)</p> <p>4) จำนวนผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่เกี่ยวข้องรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้รับการพัฒนาทั้งสิ้น (300 ราย)</p>									
	1.8 โครงการจัดตั้งนวัตกรรมนวัตกรรมสมุนไพรไทย (โครงการงบประมาณภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13)	-	65.0000	1,342.2569	1,260.0000	-	2,667.2569	2. ด้านการ สร้าง ความสามารถใน การแข่งขัน	4. อุตสาหกรรม และบริการ แห่งอนาคต	3. อุตสาหกรรม และบริการ การแพทย์ครบวงจร
	<p>- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย).</p> <p>1) มีผลการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งและกลไกการขับเคลื่อนสถาบันนวัตกรรมสมุนไพรไทย เพื่อเสนอขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีให้แล้วเสร็จภายในปี 2567</p> <p>2) ร้อยละของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์สมุนไพรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการใช้ประโยชน์และได้รับการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการจากการดำเนินงานของสถาบันนวัตกรรมสมุนไพรไทย</p> <p>3) จำนวนมูลค่าการลงทุนด้านอุตสาหกรรมสมุนไพรไทยในระบียงเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกที่เพิ่มขึ้น</p>									
	1.9 ค่าใช้จ่ายในการจัดทำมาตรฐานตำรับยาแผนไทย	3.2000	12.0000	13.2000	14.5200	15.9720	58.8920	2. ด้านการ สร้าง ความสามารถใน การแข่งขัน	4. อุตสาหกรรม และบริการ แห่งอนาคต	3. อุตสาหกรรม และบริการทาง การแพทย์ครบวงจร
	<p>- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย).</p> <p>1) จำนวนข้อกำหนดมาตรฐานยาแผนไทยเพิ่มขึ้น (22 ตำรับ)</p>									

แผนปฏิบัติการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
4. เรื่อง พัฒนางค์กร วิชาการ บุคลากร การบริการ และการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อความเป็นเลิศและทันสมัย (SMART DTAM)										
	รวม	248.3269	251.3388	36.4442	40.0887	44.0975	620.2961			
	แผนงานที่ 10 การพัฒนาระบบบริหารจัดการกำลังคนด้านสุขภาพ	0.7212	0.7933	0.8727	0.9599	1.0559	4.4030			
	1. โครงการบริหารจัดการกำลังคนด้านสุขภาพ	0.7212	0.7933	0.8727	0.9599	1.0559	4.4030			
	1.1 โครงการเสริมสร้างบุคลากรสมรรถนะสูง (Smart Person) สำหรับบุคลากรกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	0.7212	0.7933	0.8727	0.9599	1.0559	4.4030	6. การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ	20. การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ	4. การพัฒนาระบบบริหารงานภาครัฐ
	1.2 โครงการทบทวนแผนการบริหารทรัพยากรบุคคลให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง									
	1.3 โครงการพัฒนาคอร์สแห่งการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม									
	1.4 โครงการสร้างบุคลากรสมรรถนะสูง (Smart Person)									
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย) ร้อยละของจำนวนบุคลากรกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ผ่านการพัฒนาศักยภาพไม่น้อยกว่า 10 วัน/คน/ปี (ร้อยละ 80)									

แผนปฏิบัติการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
	แผนงานที่ 11 การพัฒนาระบบธรรมาภิบาลและองค์กรคุณภาพ	247.6057	250.5455	35.5716	39.1287	43.0416	615.8931			
	1. โครงการพัฒนาองค์กรคุณภาพ	247.6057	250.5455	35.5716	39.1287	43.0416	615.8931			
	1.5 โครงการพัฒนาขีดสมรรถนะองค์กรให้มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์อย่างสูง 1.6 โครงการพัฒนาระบบเฝ้าระวังเชิงกลยุทธ์ และระบบกำกับติดตามประเมินผลข้อมูลสำคัญ งบประมาณ โครงการ และผลสัมฤทธิ์ของกรม 1.7 โครงการปรับโครงสร้างให้สอดคล้องกับบทบาทภารกิจที่เปลี่ยนแปลง 1.8. โครงการปรับระบบบริหารจัดการงบประมาณ (Re-budgeting) ให้มีศักยภาพ 1.9 โครงการพัฒนาระบบบริหารจัดการกองทุน มูลนิธิ ของกรมให้มีประสิทธิภาพ 1.10 โครงการเสริมสร้างองค์กรแห่งความสุข	2.0169	2.2186	2.4404	2.6845	2.9529	12.3134	6. การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ	20. การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ	4. การพัฒนาระบบบริหารงานภาครัฐ
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย) 1) จำนวนกระบวนการสำคัญของกรมฯ ที่ลดขั้นตอนการทำงานหรือเปลี่ยนวิธีการทำงาน (Agile Organization) สู่ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ (5 กระบวนการ) 2) จำนวนระบบงานที่ได้รับการพัฒนาและนำไปสู่การได้รับรางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (5 ระบบ) 3) ระดับความสำเร็จของการขับเคลื่อนกรมฯ ในการได้รับรางวัล PMQA 4.0 (Advance) 4) จำนวนด้านการประเมินความสุขของบุคลากรในกรมอยู่ในระดับมีความสุขมาก (Very Happy) (4 ด้าน) 5) ร้อยละของบุคลากรกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมขึ้นสู่ตำแหน่งด้านวิชาการและบริหารที่สูงขึ้น 6) กรมฯ ผ่านเกณฑ์การประเมิน ITA (ร้อยละ 90) 7) กรมฯ สามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ขึ้นสูงตามเป้าหมาย (ร้อยละ 90)									

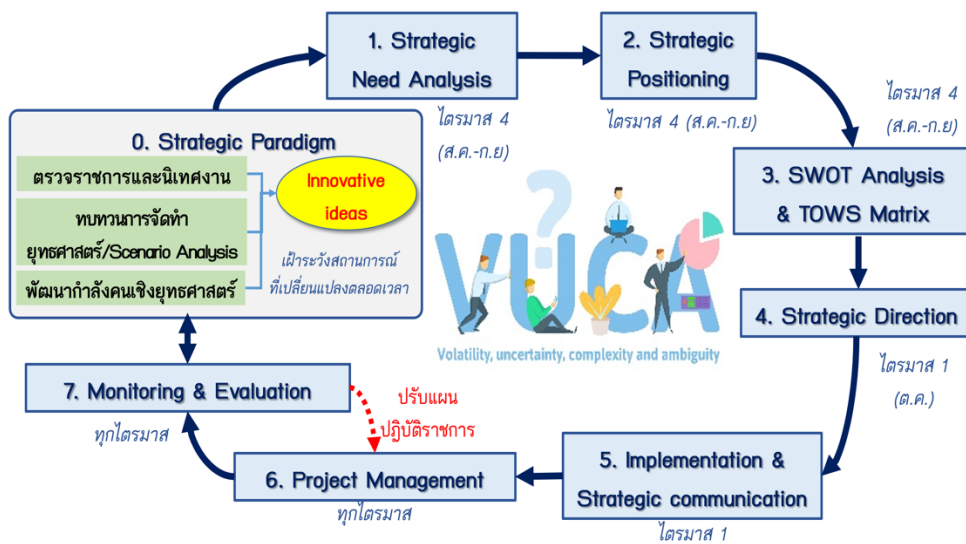
แผนปฏิบัติการราชการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
	1.10 โครงการพัฒนาแพลตฟอร์มดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรอัจฉริยะ (Smart Health Care)	218.2077	218.2077	-	-	-	436.4154	6. การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ	20. การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ	1. การพัฒนาบริการประชาชน
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย). 1) จำนวนระบบคลังความรู้อัจฉริยะ (AI TTM Library) ที่สามารถสืบค้นข้อมูลภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพและการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรอย่างอัจฉริยะด้วยการพัฒนาระบบผู้เชี่ยวชาญอัจฉริยะ (1 ระบบ) 2) จำนวนแพลตฟอร์มให้บริการวิชาการและเข้าถึงองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรและรูปแบบการบริการด้านการแพทย์แผนไทยได้ด้วย Big Data (1 แพลตฟอร์ม) 3. จำนวนแพลตฟอร์มดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรอัจฉริยะ (Smart Health Care TTM) ในรูปแบบ kiosk ที่สามารถให้บริการตรวจวินิจฉัยและให้คำแนะนำด้านสุขภาพที่เหมาะสมตามสภาวะของแต่ละบุคคลด้วยศาสตร์การแพทย์แผนไทยโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) (1 แพลตฟอร์ม)									
	1.11 งบลงทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านการแพทย์แผนไทยการแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร เข้าสู่ระบบสุขภาพ	27.3811	30.1192	33.1311	36.4442	40.0887	167.1644	6. การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ	20. การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ	1. การพัฒนาบริการประชาชน
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย). 1) ระดับความพร้อมของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในการเป็นรัฐบาลดิจิทัล หน่วยงานภาครัฐ (Digital Government Readiness Framework) (ระดับ 4) 2) ระดับความสำเร็จของการพัฒนากรมส่งเสริมการค้าดิจิทัลตามมาตรฐานสากล (ISO 29110)									
แผนงานบุคลากรภาครัฐ		134.2328	138.2598	142.4076	146.6798	151.0802	712.6602			
รายจ่ายประจำขั้นต่ำ/จำเป็น รายการผูกพัน (ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ค่าเช่ารถ ฯลฯ)		34.7880	38.2668	42.0935	46.3028	50.9331	212.3842			
กองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย		50.0000	55.0000	60.5000	66.5500	73.2050	305.2550			

แผนปฏิบัติการ	โครงการ ภายใต้แผนงาน/โครงการระดับกระทรวงสาธารณสุข	วงเงินงบประมาณ (ลบ.)						ความเชื่อมโยง		
		2566	2567	2568	2569	2570	วงเงินรวม	ยุทธศาสตร์ชาติที่	แผนแม่บทฉบับที่	แผนย่อยที่
เงินรายได้ของหน่วยงาน	รวม	74.0000	76.2200	78.5066	80.8618	83.2877	392.8760			
2. เรื่อง พัฒนาระบบบริการการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรไทยในระบบบริการสุขภาพที่เป็นเลิศ และการรับมือกับความต้องการทางสุขภาพของประเทศ (SMART Service)										
	แผนงานที่ 6 การพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Service Plan)	69.0000	71.0700	73.2021	75.3982	77.6601	366.3304			
	1. โครงการพัฒนาระบบบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน	69.0000	71.0700	73.2021	75.3982	77.6601	366.3304			
	1.1 โครงการบริหารจัดการการดำเนินงานของหน่วยบริการในสังกัด กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (โรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน และศูนย์การแพทย์ทางเลือก กองการแพทย์ทางเลือก)	69.0000	71.0700	73.2021	75.3982	77.6601	366.3304	3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ	13. การเสริมสร้างคนไทยมีสุขภาพที่ดี	3. การพัฒนาระบบบริการสุขภาพที่ทันสมัย สนับสนุนการสร้างสุขภาพที่ดี
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย) ระดับความสำเร็จของการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของโรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน และศูนย์การแพทย์ทางเลือก กองการแพทย์ทางเลือก (ร้อยละ 80)							ทรัพยากรมนุษย์		
3. เรื่อง ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการแพทย์แผนไทย นวดไทย สมุนไพรไทย การแพทย์ทางเลือก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างงาน อาชีพ เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน และคุณภาพชีวิตประชาชน (SMART Wisdom)										
	แผนงานที่ 8 อุตสาหกรรมบริการแพทย์ครบวงจร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย	5.0000	5.1500	5.3045	5.4636	5.6275	26.5457			
	1. โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการแพทย์	5.0000	5.1500	5.3045	5.4636	5.6275	26.5457			
	1.1 โครงการบริหารจัดการการดำเนินงานของกองพัฒนายาแผนไทยและสมุนไพรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	5.0000	5.1500	5.3045	5.4636	5.6275	26.5457	2. ด้านการสร้าง	4. อุตสาหกรรมและบริการ	1. อุตสาหกรรมชีวภาพ
	- ชื่อตัวชี้วัดระดับโครงการ (ค่าเป้าหมาย) ระดับความสำเร็จของการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของกองพัฒนายาแผนไทยและสมุนไพร							ความสามารถในการแข่งขัน	และบริการ	
เงินกู้ในประเทศ	รวม	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00			
เงินกู้ต่างประเทศ	รวม	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00			
อื่นๆ	รวม	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00			

ส่วนที่ 7 การขับเคลื่อนและติดตามประเมินผล

7.1 กระบวนการนำแผนปฏิบัติราชการสู่การปฏิบัติ

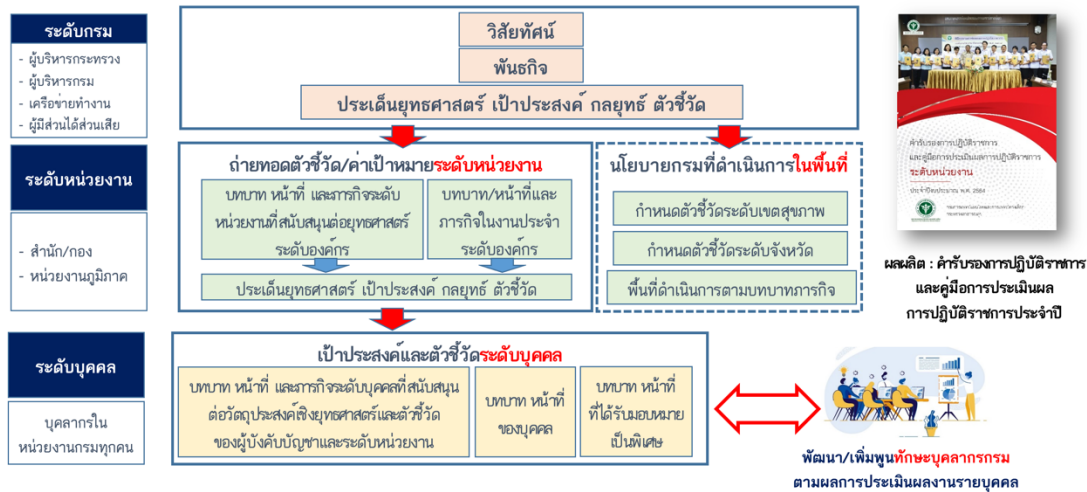
การขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้แผนปฏิบัติราชการรายปี (พ.ศ. 2566) จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกหน่วยงานภายในกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกัน และนำแนวทางภายใต้แผนปฏิบัติราชการนี้ไปใช้ในการขับเคลื่อนงานของกรมให้เกิดผลผลิต ผลลัพธ์ และผลสัมฤทธิ์ในทิศทางที่เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบสาธารณสุขของประเทศ และตอบสนองเป้าหมายการขับเคลื่อนประเทศที่พึงประสงค์ โดยมีกระบวนการนำแผนปฏิบัติราชการรายปี (พ.ศ. 2566) สู่การปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญและคำนึงถึงอนาคตที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (VUCA World) ได้แก่ ความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) (แผนภาพที่ 7)

แผนภาพที่ 7 กระบวนการกระบวนการนำแผนปฏิบัติราชการรายปี (พ.ศ. 2566) สู่การปฏิบัติ

สำหรับการนำแผนปฏิบัติราชการกรมสู่การปฏิบัตินั้น จะมีการถ่ายทอดและสื่อสารให้กับบุคลากร ผู้ส่งมอบเครือข่าย พันธมิตร ได้รับทราบแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน ควบคู่กับการพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะสูงทั้งในระดับกรมและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาเครือข่ายและพันธมิตร การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม และการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพให้กับประชาชน เพื่อให้มั่นใจว่าการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพรจะเป็นส่วนหนึ่งของการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพและสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน โดยกลไกการถ่ายทอดแผนปฏิบัติราชการกรมสู่การปฏิบัติ (แผนภาพที่ 8)

การถ่ายทอดแผนปฏิบัติการสู่การปฏิบัติในระดับหน่วยงานและบุคคล

แผนภาพที่ 8 การถ่ายทอดแผนปฏิบัติการสู่การปฏิบัติในระดับหน่วยงานและบุคคล

กระบวนการปรับแผน (Rolling Plan) เพื่อให้การดำเนินงานตามภารกิจภายใต้แผนปฏิบัติการกรมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ากับงบประมาณที่ได้รับ กรมมีกลไกการพิจารณาเพื่อการปรับแผนปฏิบัติการ ดังนี้

- 1) ติดตามผลการดำเนินงานและผลการใช้จ่ายงบประมาณผ่าน Project Management ทุกเดือน
- 2) กลไกการประชุมผู้บริหารกรมทุกเดือน
- 3) ติดตามเร่งรัดการใช้จ่ายงบประมาณอย่างน้อยทุกเดือน/ทุกไตรมาส

แนวทางการปรับแผน มี 4 แนวทาง ดังนี้

- 1) ยกเลิกหรือปรับลดเป้าหมายโครงการหากการดำเนินการดังกล่าวเสร็จสิ้นแล้ว หรือการดำเนินงานดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้
- 2) เพิ่มหรือลดงบประมาณในแต่ละโครงการตามแผนงบประมาณ
- 3) จัดทำโครงการใหม่นอกแผนงบประมาณจากงบประมาณเหลือจ่ายประจำปี
- 4) เลื่อนระยะเวลาการดำเนินงานในไตรมาสถัดไป

7.2 ระบบติดตามและประเมินผล

กรมได้มีกระบวนการติดตามผลการดำเนินงานภายใต้แผนปฏิบัติการกรม ทั้งรายเดือน รายไตรมาส และรายปี เพื่อนำไปสู่การประเมินผลการดำเนินงานของแผนปฏิบัติการดังกล่าว โดยจะทบทวนผลการดำเนินงานเพื่อนำไปพัฒนาแผนปฏิบัติการกรมให้สามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์และค่าเป้าหมาย ซึ่งสามารถติดตามผลได้แบบ real-time และมีผลสรุปการดำเนินงาน การเบิกจ่ายงบประมาณ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจของผู้บริหารเพื่อนำไปปรับปรุงกระบวนการสร้างคุณค่าและกระบวนการสนับสนุนเพื่อนำไปสู่การทบทวนแผนปฏิบัติการกรมระหว่างปีงบประมาณหรือปีงบประมาณถัดไป การจัดทำแผนดำเนินธุรกิจ

อย่างต่อเนื่อง (Business Continuity Plan ;BCP) รวมถึงแผนรองรับความเสี่ยง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ได้ทันท่วงที โดยมีกลไกการติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ จำนวน 4 กระบวนการ ได้แก่ การกำกับ ติดตาม (Monitoring) การประเมินผล (Evaluation) การตรวจราชการและนิเทศงาน (Inspection) และการ พัฒนาสารสนเทศเพื่อรองรับการติดตามและประเมินผล (Information) (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 กระบวนการติดตามและประเมินผลงานภายใต้แผนปฏิบัติการราชการกรม และผลลัพธ์สำคัญที่เกิดขึ้น

กระบวนการ	แนวทางติดตามและประเมินผล	
	ส่วนกลาง	ส่วนภูมิภาค (เขตสุขภาพและจังหวัด)
1. Monitoring	กำกับ ติดตามผลการดำเนินงาน ความก้าวหน้า ปัญหา/อุปสรรคของแผนงาน/โครงการตามแผนปฏิบัติการราชการกรม และการเบิกจ่ายงบประมาณตามแผนการใช้จ่ายงบประมาณ โดยให้หน่วยงานรายงานในที่ประชุมผู้บริหารกรมและบันทึกผลงานลงในระบบ eMENSCR <u>ความถี่</u> : 1 เดือน และทุกไตรมาส	กำกับติดตามงานจากจังหวัดผ่านผู้นิเทศงานกรม ร่วมกับกองตรวจราชการ กระทรวงสาธารณสุขใน 12 เขตสุขภาพ เพื่อรวบรวมข้อมูลและสรุปรายประเด็น การตรวจราชการตาม Agenda based และ Area based ประมวลผล ติดตามรายรอบตรวจราชการปีละ 2 รอบ <u>ความถี่</u> : ทุก 6 เดือน
2. Evaluation	การประเมินผลการดำเนินงานของแผนงาน/โครงการตามแผนปฏิบัติการราชการกรม และการติดตามประเมินผลโดยระบบสารสนเทศเพื่อการบริหาร ยุทธศาสตร์ ด้านสุขภาพ (SMS) ระดับกระทรวงสาธารณสุข/Project Management (PM) ติดตามผลงานตามตัวชี้วัดที่สำคัญของกรม โดยระบบ Management Cockpit <u>ความถี่</u> : 1 เดือน และทุกไตรมาส	การประเมินผลตามตัวชี้วัดกรม ผ่านระบบข้อมูลสารสนเทศ HDC TTM Service แสดงผลรายเขตสุขภาพ โดยมีรายละเอียดตามเว็บไซต์ : http://hs.dtam.moph.go.th <u>ความถี่</u> : ตามเวลาจริง (Real time)
3. Inspection	วิเคราะห์ ปัญหาอุปสรรคในภาพรวมที่มีผลต่อการดำเนินงานด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และกำหนดวิธีแก้ปัญหาเสนอต่อผู้ตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข <u>ความถี่</u> : ทุก 6 เดือน	ตรวจราชการร่วมกับกองตรวจราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข โดยผู้นิเทศกรมบันทึกข้อมูลในระบบการตรวจราชการและนิเทศงานผ่าน ระบบ E-Inspection <u>ความถี่</u> : ทุก 6 เดือน
4. Information	ระบบข้อมูลสารสนเทศที่ช่วยในการกำกับติดตามประเมินผลระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กรมได้ใช้งานระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพ (SMS) ระดับกระทรวงสาธารณสุข/Project Management (PM) ซึ่งเป็นระบบรายงานข้อมูลผลการดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ และงบประมาณที่เชื่อมโยงกับระบบการเงินการคลัง แสดงผลการดำเนินงานรายหน่วยงาน <u>ความถี่</u> : ทุกไตรมาส	ระบบข้อมูลสารสนเทศที่ช่วยในการกำกับติดตามประเมินผล ระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกรมได้จัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ ที่เรียกว่า HDC TTM Service เป็นระบบรายงานข้อมูลผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัด แสดงผลรายเขตสุขภาพเพื่อเปรียบเทียบระหว่างเขต และมีการ Update ข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ <u>ความถี่</u> : ตามเวลาจริง (Real time)

กระบวนการ	แนวทางติดตามและประเมินผล	
	ส่วนกลาง	ส่วนภูมิภาค (เขตสุขภาพและจังหวัด)
ผลลัพธ์สำคัญ	<ol style="list-style-type: none"> 1. กรมมีผลการดำเนินงานที่สามารถส่งผลต่อการบรรลุตามเป้าหมายของแผนปฏิบัติราชการกรม 2. หน่วยงานที่มีผลการประเมินคำรับรองการปฏิบัติราชการอยู่ในลำดับมาตรฐานขั้นสูงและระดับคุณภาพ 3. ร้อยละการเบิกจ่ายงบประมาณเป็นไปตามมติกรม. 	<p>ผลการดำเนินงานด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกมีทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ และแนวทางพัฒนาที่เกี่ยวข้องให้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ และทำให้การเข้าถึงบริการและความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีอยู่เพิ่มขึ้น</p>

บรรณานุกรม

- กฤตพล สุธีภัทรกุล. (2565). เปิดสาเหตุ "ราคาตัวเครื่องบิน" พุ่งแรงกว่า "ยุคก่อนโควิด". (เอกสารออนไลน์)
<https://www.bangkokbiznews.com/business/1014917> (เข้าถึงเมื่อ 20 กรกฎาคม 2565)
- กฤษณ์ พงศ์พิรุฬห์, อารียา จิรณานวัณณ์, ภาณุพงศ์ ภูตระกูล. สถานการณ์การวิจัย สมุนไพรไทย: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบและข้อเสนอเชิงนโยบาย. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. 2562;17(2):292-304.
- กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2561.
ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135 ตอนที่ 13 ก ลงวันที่ 7 มีนาคม 2561
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2558) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560. (เอกสารออนไลน์)
https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7114 (เข้าถึงเมื่อ 4 มกราคม 2564)
- กระทรวงสาธารณสุข. กลุ่มรายงานมาตรฐาน แพทย์แผนไทย ใน คลังข้อมูลสุขภาพ Health Data Center (HDC). (เอกสารออนไลน์) https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/page.php?cat_id=30bc6364fc06a33a7802e16bc596ac3b
- กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (2559) แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560-2564. (เอกสารออนไลน์) <https://nph.dtam.moph.go.th/index.php/news-nph/download-document-nph/113-1-2560-2564> (เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2563)
- กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2564) รายการตำรับยาแผนไทยแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ.2564 (National Thai Traditional Medicine Formulary 2021 Edition). กรุงเทพฯ : สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด
- กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2564) แผนปฏิบัติการด้านสุขภาพโลก พ.ศ. 2564-2570 (Thailand Global Health Action Plan 2021-2027) (ม.ป.ท.)
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2564) การประชุมมอบนโยบายมุ่งเน้นกระทรวงสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ในวันศุกร์ที่ 18 ตุลาคม 2564 เวลา 09.30 - 12.00 น. ณ ห้องประชุมชัชวาทนเรนทร ชั้น 2 อาคาร 1 ตึกสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (เอกสารออนไลน์)
https://bps.moph.go.th/new_bps/node/652 (เข้าถึงเมื่อ 5 สิงหาคม 2565)
- กองวิชาการและแผนงาน กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2562) รายงานประจำปี 2561 (เอกสารออนไลน์) <https://tpd.dtam.moph.go.th/index.php/annual-report-sp/521-2561> (เข้าถึงเมื่อ 1 เมษายน 2564)
- กองวิชาการและแผนงาน กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2563) รายงานประจำปี 2562 (เอกสารออนไลน์) <https://tpd.dtam.moph.go.th/index.php/annual-report-sp/537-2562> (เข้าถึงเมื่อ 1 เมษายน 2564)

- กองวิชาการและแผนงาน กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2564) รายงานประจำปี 2563 (เอกสารออนไลน์) <https://tpd.dtam.moph.go.th/index.php/annual-report-sp/666-2563> (เข้าถึงเมื่อ 1 พฤษภาคม 2564)
- กองวิชาการและแผนงาน กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2565) รายงานประจำปี 2564 (เอกสารออนไลน์) <https://tpd.dtam.moph.go.th/index.php/annual-report-sp/700-2564> (เข้าถึงเมื่อ 1 เมษายน 2565)
- กองสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2562) Infographic สำนวน ความเชื่อมั่นและความนิยมเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สมุนไพรและบริการแพทย์แผนไทยของผู้บริโภค ปี 2562 (เอกสารออนไลน์) <https://nph.dtam.moph.go.th/index.php/news-nph/download-document-nph/296-infographic-trustworthy> (เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2563)
- กองสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2563) เอกสารประกอบการประชุม คณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่ 1/2563 วันที่ 17 กันยายน 2563 ณ ห้องประชุม 1 อาคาร 1 กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (เอกสารอัดสำเนา)
- กองสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2564) เอกสารประกอบการประชุม คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์สมุนไพรแห่งชาติ ครั้งที่ 3/2564 วันที่ 20 กรกฎาคม 2564 ณ ห้องประชุม 2 อาคาร 1 ชั้น 2 กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (เอกสารอัดสำเนา)
- คณะกรรมการจัดทำรายงานระบบยาของประเทศไทย (2563) ระบบยาของประเทศไทย 2563 (เอกสารออนไลน์) <http://dmsic.moph.go.th/index/detail/8274> (เข้าถึงเมื่อ 8 ธันวาคม 2563)
- คณะกรรมการนโยบายสมุนไพรแห่งชาติ. (2565) (ร่าง) แผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2566-2570. กองสมุนไพรเพื่อเศรษฐกิจ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
- เครือข่ายวิทยุโทรทัศน์. (2562) ส่งออกอาหารและเครื่องดื่ม ปี 63 คาดโตชะลอ. (เอกสารออนไลน์) <https://www.wearecp.com/new-year63-g-001/> (เข้าถึงเมื่อ 5 มกราคม 2564)
- ชมรมหัวหน้ากลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด. (2563) เอกสารสรุปการประชุมคณะกรรมการชมรมหัวหน้ากลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ครั้งที่ 1/2564 วันที่ 17-18 พฤศจิกายน 2563 ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 1 อาคาร 1 กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
- ฐาปะนีย์ เครือประดิษฐ์. (2560) Future of Food : อาหารในอนาคต...เติบโตด้วยนวัตกรรม. วารสาร สนค. ปีที่ 7 ฉบับที่ 66 มกราคม 2560. (เอกสารออนไลน์) http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/tpso_journal_jan_60_issue_66.pdf (เข้าถึงเมื่อ 5 มกราคม 2564)
- นันทศักดิ์ โชติชนะเดชาวงศ์ และ รัชณี จันทร์เกษ. (2559) สถานการณ์การขับเคลื่อนการคุ้มครองภูมิปัญญา การแพทย์แผนไทยของประเทศไทย ใน สุริยะะ วงศ์คงคาเทพ (บรรณาธิการ). รายงานการสาธารณสุขไทย ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก 2557-2569 (หน้า 173-226). นนทบุรี : กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข

นันทศักดิ์ โชติชนะเดชาวงศ์. (2565) การบริหารจัดการระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร
สู่การต่อยอดและใช้ประโยชน์ (Herbal Medicinal Product Information System : HMPIS) ในการประชุม
ผู้บริหารกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ครั้งที่ 4/2565 ในวันอังคารที่ 18 มกราคม 2564
ณ โรงแรมทรีธารา จังหวัดลำปาง (เอกสารออนไลน์) [https://drive.google.com/drive/folders/
1u2Nq5L0w1ga8pkFdaQYMU3M79Uaj9CN-](https://drive.google.com/drive/folders/1u2Nq5L0w1ga8pkFdaQYMU3M79Uaj9CN-) (เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2565)

ปทุมมาศ สิริกวิณ, กฤษณ์ พงศ์พิรุฬห์, กวิน สิริกวิณ, สุธี อนันต์สุขสมศรี (2563) สถานการณ์โรงงานผลิตยาแผนโบราณ
ของภาครัฐและเอกชนของประเทศไทย. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก.18(1) ; 99-110

ประกาย ชีระวัฒน์กุล (2564) อุตสาหกรรมเพื่อผู้สูงอายุ S-Curve ตัวใหม่แห่งอนาคต. (เอกสารออนไลน์)
<https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/645522> (เข้าถึงเมื่อ 20 กันยายน 2564)

ประกาศ เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). *ราชกิจจานุเบกษา*.
เล่มที่ 133 ตอนที่ 115 ก ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2559.

ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก
ลงวันที่ 13 ตุลาคม 2561.

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดตำรับยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ให้เสพเพื่อ
การรักษาโรคหรือการศึกษาวิจัยได้ พ.ศ. 2564. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 138 ตอนที่พิเศษ 35 ง
ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2564

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ระบุชื่อยาเสพติดให้โทษในประเภท 5. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139
ตอนที่พิเศษ 35 ง ลงวันที่ 9 มิถุนายน 2565

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง สมุนไพรควบคุม (กัญชา) พ.ศ. 2565. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139
ตอนที่พิเศษ 137 ง ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2565

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง ผลการประเมินคุณธรรมและ
ความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment : ITA)
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. (เอกสารออนไลน์). [https://www.nacc.go.th/files/article/attachments/
270247029ca78912fa58279be1ab7a3cc4bbe26.pdf](https://www.nacc.go.th/files/article/attachments/270247029ca78912fa58279be1ab7a3cc4bbe26.pdf) (เข้าถึงเมื่อ 4 สิงหาคม 2565)

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 138 ตอนที่พิเศษ 44 ง ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2564

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 – 2580).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 51 ก ลงวันที่ 18 เมษายน 2562.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนปฏิรูป. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 135 ตอนที่ 24 ก
ลงวันที่ 6 เมษายน 2561.

พนิดา โนนทิง, สุวิชา เจริญพร, น้องเล็ก คุณวรดิศัย และคณะ (2556) สถานการณ์และปัญหาอุปสรรค
การใช้ยาสมุนไพร ในโรงพยาบาลของรัฐ. *ว.เภสัชศาสตร์อีสาน* 9(1), 29

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96 ตอนที่ 63 ฉบับพิเศษ
ลงวันที่ 27 เมษายน 2522.

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนที่ 19 ก
ลงวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2562.

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2564. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 138 ตอนที่ 35 ก
ลงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2564.

ภัทรพล จึงสมเจตไพศาล. (2562). การพัฒนาต้นแบบการส่งเสริมการใช้ยาสมุนไพรในครัวเรือน (Med Kit)
ในประเทศไทย. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 28(6), 1092-1103.

ผกากรอง ขวัญข้าว และคณะ (2564) ระบบยาแผนโบราณและยาจากสมุนไพร. ใน คณะกรรมการจัดทำ
รายงานระบบยาของประเทศไทย 2563, ระบบยาของประเทศไทย 2563: Thai Drug System
2020. กรุงเทพฯ: ธนอรุณการพิมพ์.

มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด (2562) ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย. (เอกสารออนไลน์)
<https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/648787> (เข้าถึงเมื่อ 5 มกราคม 2564)

มณฑกา อีร์ชัยสกุล, พิชญารัตน์ วรรณวุฒิกุล, วรยุทธ บุญมี, และคณะ (2562) การพัฒนาสมุนไพรภายใต้
กรอบการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีของประเทศไทย เพื่อเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน
และเศรษฐกิจสีเขียว (Herbs in BCG) (เอกสารออนไลน์) [https://nph.dtam.moph.go.th/index.php/
news-nph/download-document-nph/249-herbs-in-bcg](https://nph.dtam.moph.go.th/index.php/news-nph/download-document-nph/249-herbs-in-bcg) (เข้าถึงเมื่อ 1 พฤษภาคม 2564)

ยรรยง ไทยเจริญ (2563) ประเทศไทยหลังโควิด-19 ตอนที่ 1 : ผลกระทบเศรษฐกิจและตลาดแรงงานไทย
(เอกสารออนไลน์) [https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/business-
maker/thailand-after-covid-ep1.html](https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/business-maker/thailand-after-covid-ep1.html) (เข้าถึงเมื่อ 5 มกราคม 2564)

ยรรยง ไทยเจริญ (2563) ประเทศไทยหลังโควิด-19 ตอนที่ 2 : โอกาสธุรกิจและทางรอด (เอกสารออนไลน์)
[https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/business-maker/thailand-after-
covid-ep2.html](https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/business-maker/thailand-after-covid-ep2.html) (เข้าถึงเมื่อ 5 มกราคม 2564)

รัชณี จันท์เกษ, บุญใจ ลีมีศิลา, มาลา สร้อยสำโรง และวัชรภรณ์ นิลเพ็ชร. (2564) ระบบบริการด้านการแพทย์
แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ใน สุริยะ วงศ์คงคาเทพ (บรรณาธิการ). รายงานการสาธารณสุขไทย
ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก พ.ศ. 2560-2563. (หน้า 1-46).
นนทบุรี : กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559, มาตรา 55,57.58 , ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134
ตอนที่ 40 ก ลงวันที่ 6 เมษายน 2560.

ลักษณะเลิศ เปรมปรีดี. (2560) สมุนไพรไทย:ภูมิปัญญาไทยสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ. วารสาร สนค. ปีที่ 7
ฉบับที่ 66 มกราคม 2560. http://www.tpsomoc.go.th/sites/default/files/tpsomoc_journal_jan_60_issue_66.pdf

- วิมล โรมา, ชะนวนทอง ธนสุกาญจน์, มจรุส ทิพยมงคลกุล และคณะ (2561) รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการสำรวจความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชนไทย อายุ 15 ปี ขึ้นไป พ.ศ. 2560 (ระยะที่ 1). (เอกสารออนไลน์) <http://164.115.27.97/digital/files/original/a6e73814efb58a07991c5be54b1498d1.pdf> (เข้าถึงเมื่อ 8 ธันวาคม 2563)
- วิมล โรมา และสายชล คล่องเอี่ยม (2562) รายงานการสำรวจความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชนไทย อายุ 15 ปี ขึ้นไป พ.ศ. 2562. นนทบุรี : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2562) K SME Analysis ถึงเวลาโกยเงิน SME รุกตลาดสมุนไพร. (เอกสารออนไลน์) https://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/documents/Herb_Market.pdf (เข้าถึงเมื่อ 12 ธันวาคม 2563)
- ศูนย์พิชวิทยารามาธิบดี (2562) ข้อเสนอแนะการใช้ผลิตภัณฑ์กัญชา (เอกสารออนไลน์) https://www.hfocus.org/sites/default/files/files_upload/khmuulkaychaasuunyphisraamaa_edit.pdf (เข้าถึงเมื่อ 8 ธันวาคม 2563)
- สถาบันวิจัยการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (2561) ผลงานวิจัย 10 ปี กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ปีงบประมาณ 2552-2561.พุ่มทอง; กรุงเทพฯ.
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2559) “วิจัยสมุนไพรไทย” คานงัดสู่ความมั่นคงด้านสุขภาพ และยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ. (เอกสารออนไลน์). <https://hsri.or.th/researcher/media/news/detail/7491> (เข้าถึงเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2565)
- สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562) รายงานผลการสำรวจข้อมูลสถานภาพการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2562 (เอกสารออนไลน์) shorturl.at/zFKPS (เข้าถึงเมื่อ 4 มกราคม 2564)
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2564) นิทรรศการออนไลน์ รายงานความก้าวหน้า 5 มติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ นำเสนอในงานสมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 14 พ.ศ. 2564 (เอกสารออนไลน์) nha14ve.samatcha.org (เข้าถึงเมื่อ 25 มกราคม 2565)
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2565). ร่าง ธรรมนูญว่าด้วยสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 ในการประชุมเวทีสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 3 กลุ่มภาครัฐที่เกี่ยวข้อง วันที่ 29 มีนาคม 2565 เวลา 09.00-12.00 น. (เอกสารออนไลน์) <https://sites.google.com/view/participate-nhs/2-กลุ่มภาครัฐที่เกี่ยวข้อง-29-march-2022>. (เข้าถึงเมื่อ 29 มีนาคม 2565)
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2564) แผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยว เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566-2570 FIX FAST FORWARD TOURISM. (ม.ป.ท.)
- สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2564) โครงการจัดจ้างที่ปรึกษาดำเนินงานพัฒนาแผนปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ. (เอกสารออนไลน์)
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555) การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2554. (เอกสารออนไลน์). shorturl.at/dnEFK (เข้าถึงเมื่อ 16 เมษายน 2564)

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557) การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2556. (เอกสารออนไลน์). shorturl.at/quAHM
(เข้าถึงเมื่อ 16 เมษายน 2564)
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559) การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2558. (เอกสารออนไลน์). shorturl.at/goCY8
(เข้าถึงเมื่อ 16 เมษายน 2564)
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561) การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2560. (เอกสารออนไลน์). shorturl.at/irGIZ
(เข้าถึงเมื่อ 16 เมษายน 2564)
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563) การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2562. (เอกสารออนไลน์). shorturl.at/fozZ3
(เข้าถึงเมื่อ 16 เมษายน 2564)
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564) การสำรวจอนามัยและสวัสดิการ พ.ศ. 2564. (เอกสารออนไลน์). shorturl.at/eyGHP
(เข้าถึงเมื่อ 19 มกราคม 2565)
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562) สรุปสาระสำคัญแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ
(พ.ศ. 2561-2580). (เอกสารออนไลน์) [http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2019/12/
สรุปแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ.pdf](http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2019/12/สรุปแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ.pdf) (เข้าถึงเมื่อ 25 ธันวาคม 2563)
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2563) ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัดแบบปริมาณลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ. 2561
(เอกสารออนไลน์) https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5628&filename=gross_regional
(เข้าถึงเมื่อ 5 มกราคม 2564)
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564) ข่าวสภาพัฒน์ เรื่อง ภาวะสังคมไทยไตรมาสที่หนึ่ง
ปี 2564 (เอกสารออนไลน์) [https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=11566&
filename=index&fbclid=IwAR2e_p_HrvnTNWTt8BYqBqz5EQCj_qB8VXC8S36EL3xmX77GSBmYODnU4](https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=11566&filename=index&fbclid=IwAR2e_p_HrvnTNWTt8BYqBqz5EQCj_qB8VXC8S36EL3xmX77GSBmYODnU4)
(เข้าถึงเมื่อ 17 กรกฎาคม 2564)
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565) ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13
พ.ศ. 2566-2570 (ฉบับปรับปรุงตามผลการรับฟังความเห็นจากประชาชน) (เอกสารออนไลน์)
<https://shorturl.at/mzK16> (เข้าถึงเมื่อ 5 พฤษภาคม 2565)
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565) ประเทศไทยกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. (เอกสารออนไลน์)
<https://sdgs.nesdc.go.th> (เข้าถึงเมื่อ 1 กรกฎาคม 2565)
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). (ร่าง) นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ
พ.ศ. 2566-2570 ฉบับเสนอ ครม. ทราบ เมษายน 2565. (เอกสารออนไลน์)
<https://drive.google.com/drive/folders/1jZF-3IAuAihZtnbOZaqhL8PIL16JxvxP>
(เข้าถึงเมื่อ 1 พฤษภาคม 2565)
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2563) (ร่าง) แผนแม่บทเฉพาะกิจภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ
อันเป็นผลมาจากสถานการณ์โควิด-19 พ.ศ. 2564-2565 (ฉบับสมบูรณ์). (เอกสารออนไลน์)
http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2020/11/DRAFT_COVID19_REV.pdf (เข้าถึงเมื่อ 7 ธันวาคม 2563)

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. คู่มือบริหารงบกองทุนรายปี ใน การบริหารงบกองทุนหลักประกันสุขภาพ
แห่งชาติ. (เอกสารออนไลน์) https://www.nhso.go.th/page/fund_management_manual
(เข้าถึงเมื่อ 16 มกราคม 2565)

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. มติคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ : งบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2565 วันที่ 05 กรกฎาคม 2564. (เอกสารออนไลน์) https://www.nhso.go.th/board_resolution/1473 (เข้าถึงเมื่อ 16 มกราคม 2565)

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. คู่มือบริหารงบกองทุนรายปี ใน การบริหารงบกองทุนหลักประกันสุขภาพ
แห่งชาติ. (เอกสารออนไลน์) https://www.nhso.go.th/page/fund_management_manual
(เข้าถึงเมื่อ 16 มกราคม 2565)

สำนักมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (2561) เริ่มเส้นทางการพัฒนาพืชสมุนไพรภูมิปัญญาไทยสู่
ตลาดโลก ใน วารสารเพื่อการเตือนภัยสินค้าการเกษตรและอาหาร.(เอกสารออนไลน์)
https://warning.acfs.go.th/web-upload/m_magazine/8/53/file_download/e9d0eb1609b6950997d15d60512b926c.pdf (เข้าถึงเมื่อ 12 ธันวาคม 2563)

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2562). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา
แถลงต่อรัฐสภา วันพฤหัสบดีที่ 25 กรกฎาคม 2562. (เอกสารออนไลน์) https://www.soc.go.th/wp-content/uploads/2019/08/history_62.pdf (เข้าถึงเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2564)

สำนักสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2561) จำนวนสถานพยาบาลเอกชน
ข้อมูล ณ วันที่ 28 กันยายน 2561.

สุขกมล สุขสว่างโรจน์ (2563) แนวทางการขับเคลื่อน รพ.สต. แพทย์แผนไทย (เอกสารออนไลน์) เอกสาร
ประกอบการประชุมคณะกรรมการชมรมหัวหน้ากลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ครั้งที่ 1/2564 วันที่ 17-18 พฤศจิกายน 2563 ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 1
อาคาร 1 กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

สุพริศร์ สุวรรณิก. (2564) สปาและนวดแผนไทย...จะไปอย่างไรต่อ?. (เอกสารออนไลน์)
https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/DocLib_/Article_15May2021.pdf
(เข้าถึงเมื่อ 5 สิงหาคม 2564)

สุรศักดิ์ เสาก้าว, ภาณุพงศ์ พุทธิรักษ์ และ ศศิพงศ์ ทิพย์รัชดาพร (2563) การสังเคราะห์ข้อเสนอในการกำหนด
นโยบายการใช้จ่ายสมุนไพรในระบบบริการสุขภาพและระบบหลักประกัน (เอกสารออนไลน์)
<https://www.hsri.or.th/researcher/research/new-release/detail/12720> (เข้าถึงเมื่อ 5 สิงหาคม 2564)

สุริยะ วงศ์คงคาเทพ (2559) ทิศทางที่ท้าทายในการพัฒนาการแพทย์แผนไทย ใน สุริยะ วงศ์คงคาเทพ
(บรรณาธิการ). รายงานการสาธารณสุขไทยด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์
ทางเลือก 2557-2569 (หน้า 1-12). นนทบุรี : กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข

- องค์การอนามัยโลก. (2556) ยุทธศาสตร์การแพทย์ดั้งเดิมขององค์การอนามัยโลก พ.ศ. 2557-2566
 [WHO Traditional Medicine Strategy 2014-2023] (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, แปล).
 กรุงเทพฯ : อูษาการพิมพ์. (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. 2013)
- Euromonitor International. (2019) Herbal/Traditional product in thailand.
- Euromonitor International. (2020) Herbal/Traditional product in thailand.
- Euromonitor International. (2021) Herbal/Traditional product in thailand.
- Global Wellness Institute (2018) Global Wellness Economy Monitor October 2018. (Online)
<https://globalwellnessinstitute.org/industry-research/2018-global-wellness-economy-monitor/>
 (Available 9 December 2020)
- Global Wellness Institute (2020) Defining the Mental Wellness Economy 2020. (Online)
<https://globalwellnessinstitute.org/defining-the-mental-wellness-economy-2020/>
 (Available 6 January 2020)
- Global Wellness Institute (2021) The Global Wellness Economy: Looking Beyond COVID (Online)
https://globalwellnessinstitute.org/wp-content/uploads/2021/11/GW-WE-Monitor-2021_final-digital.pdf
 (Available 18 January 2022)
- Ministry for Primary Industries, New Zealand (2019) Global Hemp Markets Product and
 consumer landscapes. (Online) <https://www.mpi.govt.nz/dmsdocument/35142/direct>
 (Available 25 December 2019)
- Nitpanit S. (2014) Thai traditional medicine will be part of the mainstream medical service
 system of Thailand. Nonthaburi: Department of development of Thai Traditional and
 Alternative Medicine. Ministry of Public Health
- World Economic Forum. (2019) The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019: Travel
 and Tourism at a tipping Point. (Online) http://www3.weforum.org/docs/WEF_TTCR_2019.pdf
 (Available 4 January 2021)
- World Health Organization (2020) WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard. (Online)
<https://covid-19.who.int>

*****

วิสัยทัศน์

องค์กรหลักด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
ที่ผสานพลังภาคีเครือข่าย เพื่อการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ
และหนุนเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

จุดยืน

ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านการแพทย์ดั้งเดิมของเอเชีย
ภายในปี 2570

ผลสัมฤทธิ์

ประชาชนเชื่อมั่น

บริการเป็นเลิศ

ภูมิปัญญาสร้างมูลค่า